

Dan C. Mihăilescu

LITERATURA
ROMÂNĂ
ÎN POSTCEAUȘISM

II. Proza.
Prezentul ca dezumanizare

www.polirom.ro

© 2006 by Editura POLIROM

Editura POLIROM

Iași, B-dul Carol I nr. 4, P.O. BOX 266, 700506
București, B-dul I.C. Brătianu nr. 6, et. 7, ap. 33, O.P. 37;
P.O. BOX 1-728, 030174

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

Mihăilescu, Dan C.

Literatura română în postceaușism / Dan C. Mihăilescu. - Iași :

Polirom, 2004-

4 vol.

ISBN : 973-681-629-X

Vol. 2 : Proza. Prezentul ca dezumanizare.-

2006. - ISBN : 973-681-773-3

821.135.1.09"1989/..."

Printed in ROMANIA

POLIROM
2006

1806179

80585/100473

Dan C. Mihăilescu (n. București, dec. 1953), absolvent al Facultății de Limba și literatura română, Universitatea București (1972-1976). Cercetător științific la Institutul de istorie și teorie literară „G. Călinescu” (1980-2003); secretar de redacție la *Revista de istorie și teorie literară* (1983-1986); editorul suplimentului *Litere, arte, idei* al ziarului *Cotidianul* (1991-1996 și din 2001 până în prezent). Din 1999, este realizatorul emisiunii „Omul care aduce cartea”, la Pro TV. Cronicar literar la revistele *Transilvania* (1984-1989), 22 (1994-2000), *Ziarul de duminică*, supliment al *Ziarului financiar* (din 2000 până în prezent).

A debutat publicistic în 1984, în *România literară*. Premiul Uniunii Scriitorilor în 1982 (pentru debut) și 1999 (pentru traducerea integrală a dramaturgiei lui Eugen Ionescu). Premiul Consiliului Național al Audiovizualului, pentru emisiunea „Omul care aduce cartea” (2002).

Cărți publicate : *Perspective eminesciene* (Cartea Românească, 1982), *Dramaturgia lui Lucian Blaga* (Dacia, 1984), *Întrebările poeziei* (Cartea Românească, 1989), *Stîngăcii de dreapta* (Dacia, 1999), *Scriitorincul* (Dacia, 2001), *București. Carte de bucăți* (Editura Fundației Pro, 2003), *Scrieri de plăcere* (Editura Fundației Pro, 2004), *Îndreptări de stînga* (Humanitas, 2004). Coautor al unor volume colective : *Atitudini și polemici în presa literară interbelică* (Editura Universității București, 1984), *L'engagement des intellectuels à l'Est. Mémoires et analyses de Roumanie et de Hongrie, textes réunis par Catherine Durandin* (L'Harmattan, Paris, 1994), *Dicționarul scriitorilor români* (Editura Fundației Culturale Române, vol. I, 1994, vol. II, 1998; Albatros, vol. III, 2001, vol. IV, 2002), *Lectures de Ionesco, Textes réunis par Norbert Dodille, Marie-France Ionesco et Gabriel Liiceanu* (L'Harmattan, Paris, 1996), *Dicționarul esențial al scriitorilor români* (Albatros, 2000), *Bibliografia I.L. Caragiale, Academia Română* (Editura „Grai și suflet”, I-II, 1997) ș.a. Editor al lucrărilor *I.L. Caragiale despre lume, artă și neamul românesc* (Humanitas, 1994), *Emil Cioran, Scrisori către cei de-acasă* (Humanitas, 1995, ediția a II-a, 2004).

Traduceri : Jean-François Revel, *Cunoașterea inutilă* (Humanitas, 1993), Jean-François Revel, *Revirimentul democrației* (Humanitas, 1995), *Obsesia antiamericană* (Humanitas, 2004), Eugen Ionescu, *Teatru* : I-IV (Univers, 1994-1998), Alain Dewerpe, *Spionul* (Nemira, 1998), Emmanuel Todd, *Sfîrșitul imperiului. Eseu despre descompunerea sistemului american* (Albatros, 2003). Peste douăzeci de prefețe la volume de I.L. Caragiale, E. Cioran, M. Eliade, Sextil Pușcariu, F. Brunea-Fox ș.a.

Cuprins

Mania lirismului și narațiunea ca penitență 9

SEMNE DIN ALTE VREMI. PARABOLE, FABULOS, CALOFILIE

<i>Dandysmul încercănat</i> (Mihail Villara)	21
<i>Existențialism romantic</i> (Alexandru Vona)	30
<i>Strategia sufletelor pîrjolite</i> (Ion D. Sîrbu)	38
<i>Cronica unei cruzimi ordonate</i> (Alex Mihai Stoescu)	54
<i>În absența bubulilor</i> (Mihai Sin)	63
<i>Sertarul fără-ncuietoare</i> (Stelian Tănase)	70
Dan Stanca	79
<i>Realismul apocaliptic</i>	79
<i>Graalul în noroi</i>	87
<i>Un roman complementar</i>	96
<i>Rezervația de suflete bizare</i>	99
<i>România pe la 2030</i>	101
<i>Pietre pentru Nimeni</i>	104
<i>Ultima scufundare</i> (Mircea Nedelciu)	108
Stelian Țurlea	111
<i>O mușenie cît moartea</i>	111
<i>Curajul simplității</i>	114

<i>Nu o carte. O lume</i> (Ștefan Agopian)	118
<i>Așteptînd proiectilul</i> (Horia Pătrașcu)	122
<i>Epica gonflabilă</i> (Gheorghe Crăciun)	126

REALISMUL APOCALIPTIC ȘI DERIZIUNEA. UMORUL
BONOM SAU MONSTRUOS. VIZIUNEA CRUDĂ. CINISMUL

<i>Nutzi, un personaj pentru orice constituție</i> (Ioan Groșan)	139
<i>Hora imposturilor</i> (Petre Barbu)	147
<i>Desant '98 și maestrul fără margarete</i> (Daniel Bănulescu) ...	156
<i>Proza „de urît și mizerie”</i> (Radu Aldulescu)	166
Mircea Daneliuc	176
<i>Pisicile lui Daneliuc</i>	176
<i>Gelozie cu ghivent</i>	185
<i>Cărțile din carte</i>	188
<i>Singurătăți cu fantasme</i> (Mircea Ghișulescu)	192
<i>Mizofilia unei vieți destrămate</i> (Felicia Mihali)	201
<i>Un talent cu primejdie</i> (Cornel Ivanciuc)	210
<i>România liftului blocat</i> (Petru Cimpoșu)	218
<i>Zahei văzătorul</i> (Octav Bozîntan)	222
<i>Femeile din femeie</i> (Cecilia Ștefănescu)	225
Lucian Dan Teodorovici	229
<i>Fabulă cu clovni</i>	229
<i>Oameni cu și fără rost</i>	232
<i>Avem canadiană nouă ?</i> (Florin Oncescu)	236
<i>Vidul de Iași</i> (Cătălin Mihuleac)	240
<i>Gît golaș de România</i> (Dan Lungu)	244
<i>Femeie cu omuleț</i> (Doina Ruști)	248
<i>Jocuri de-a măcelul și o iubire cît lumea</i> (Tudor Călin Zarojanu)	252

EGO-GRAFIA CA PROVOCARE. TRIUMF
NARCISIAC SAU NEVROZĂ ? AUTOSCOPIA EXUBE-
RANTĂ ȘI MELANCOLIA NEPUTINȚEI FICȚIONALE.
ROMANUL DE GAȘCĂ & SICTIR

<i>La alt aer, alte diamante</i> (Sorin Gherguț et al.)	265
<i>Un detaliu cît lumea</i> (Jolán Benedek)	273
<i>Un „boț de humă” din București</i> (Mircea Cărtărescu)	281
<i>Sorbitor</i> (Simona Popescu)	291
<i>Să vezi și să nu crezi</i> (Ion Manolescu)	300
<i>Priapismul metaforic</i> (Dima Bicleanu)	310
<i>Argoul și vârsta de aur</i> (Ovidiu Verdeș)	318
<i>Debut pentru integrare</i> (Alina Nelega)	321
<i>Feminități năvălase</i> (Mira Feticu)	324
<i>La tortura dulce</i> (Ruxandra Cesereanu)	328
<i>Citești, rîzi și oftezi</i> (Constantin Popescu)	332
<i>Hard rock Bisisica</i> (Sorin Stoica)	339
<i>Drogul de sine</i> (Cezar Paul-Bădescu)	343
<i>Vîndecarea prin urît</i>	347
<i>Estetul jovial</i> (Radu Paraschivescu)	351
<i>Proba panspermiei</i> (Ioana Baetica)	355
<i>Autosabotaj narativ</i> (Ioan Lăcustă)	359
<i>Ecouri critice la volumul I (cronologic și selectiv)</i>	367
<i>Indice selectiv de nume</i>	381

Mania lirismului și narațiunea ca penitență

Până în 1990 am publicat două cărți plus câteva sute de articole și recenzii despre poezie, eseu și critică literară, în vreme ce textele despre proză le puteam număra pe degete : Sadoveanu, Marin Preda, Agopian, Cărtărescu, Groșan, Radu Cosașu, Paul Georgescu. Pe câteva le-am retipărit nu demult în *Scrieri de plăcere*. Altceva nu-mi aduc aminte.

Critic de poezie fiind, impresionist incurabil și cu fobia teoriei literare, socotelile mele cu proza s-au rezumat întotdeauna la psihologia personajelor, și nu la fabulație. La sociologie, nu la naratologie. La reflexivitatea scriiturii, și nu la tehnici de compoziție polifonică. La atmosferă și mistică naturii și prea puțin la „frescă”. La densitatea lirismului și mai puțin la suspans, labirintică textualizantă și, în genere, la tot ce face deliciul amatorilor de Genette, Derrida, James Joyce & Co.

Am trecut prin fascinația pentru Márquez, Sábato și Cortázar. M-a hipnotizat *Parfumul* lui Süskind, în timp ce la proza lui Beckett m-am blocat iremediabil. Am citit cu plăcere *Suflete moarte*, *Maestrul și Margareta* și *Călătoria*

diletanților, în vreme ce m-am plictisit la Cehov, Turgheniev, Goncharov, ca și la Faulkner, Dos Passos, Hemingway, Steinbeck. În adolescență, firește că am fost devorator de Dostoievski, Tolstoi și Balzac, niciodată de Proust. Mult de tot Stendhal și prea puțin Flaubert. Poate sînt eu necioplit, dar nu palpit nicidecum la Anton Holban sau la Ivasiuc, preferîndu-i dintre prozatorii noștri pe Mateiu și Eliade. Mă topesc după *Memoriile lui Hadrian*, recitite întotdeauna cu fervori altfel motivate, după cum nu am rezistat niciodată mai mult de cîteva ceasuri „lîngă” Virginia Woolf. Mi-a rămas interzis Mishima, dar astăzi îl cutreier cu voluptate pe Haruki Murakami.

Asta ca să știți cu cine stați de vorbă, în cazul în care aveți de gînd s-o faceți.

Mai departe. Să n-aud de Noul Roman francez nici măcar o șoaptă. Nimic despre Sartre, Simone de Beauvoir sau M. Duras, însă de la Michel Tournier m-am încăpățînat să adun destule. Totuși, mă topesc de plăcere la orice pagină din Jünger, pe cînd Thomas Mann mă lasă rece. La Hesse îmi tot propun să revin cîndva, mai mult din pricina strălucitoarelor, pasionatele analize la care l-a supus Ștefan Borbély, un om în al cărui stil de lectură cred foarte mult.

Format în adolescență și studenție cu poezie, metafizică, teatru, religie, mi-e teamă că proza a trecut la capitolul bunele frivolități, al *loisirului*, ca *passe-temps* între o lectură din Pascal și una din Dylan Thomas (sic). Cînd vii spre roman dinspre Bachelard, Gilbert Durand, dinspre Heidegger, M. Blanchot, Albert Béguin sau Baltrusaitis, este clar că te vei

opri pe *Falezile de marmură*, etern indisponibil la Robbe-Grillet & Co.

În intervalul dintre clasele a cincea și a zecea am avut șansa uriașă de a-mi petrece mari părți din toate vacanțele în biblioteca unei familii ceva mai cuprinse, care avea colecția completă a BPT-ului din epoca Mihai Șora, în special. Am citit literalmente la metru, de la stînga la dreapta rafturilor, exact în ordinea alinierii (numerotării) lor, sute de volume, alternînd absolut demential *Taras Bulba* cu *Diavolul șchiop*, *Fruitele mîniei* cu *Mizerabilii*, *Povestirile unui vînător*, *Mănăstirea din Parma*, *Cozma Răcoare* ș.a.m.d. De atunci n-am mai avut decît trei momente de limpede, fecundă revelație: Jünger, Yourcenar, Sábato. Atît. Restul mi l-au adus poezia, filozofia „pe relația” presocratici-Hölderlin-Heidegger, ca și marii moralști, de la Marc Aureliu și Epictet la Seneca, Montaigne, Chamfort, Sénancour, Cioran, iar acum, spre bătrînețe, revenirea la *Filocalia*, *Pateric*, isihasm ori sufism.

De ce vă spun toate astea ?

Ca să știți cu cine stați de vorbă, cum scriam mai sus. Ca să-i relaxez pe scriitorii prezenți în sumar în fața nepriceperilor mele analitice. Și ca să-i detensioneze (dezamorseze?) pe prozatorii absenți: nu au pierdut nimic prin absentare!

După 1989 n-am mai putut citi poezie și n-am mai scris, ani buni, nimic în domeniu. Două excepții: Ioan Es. Pop, pe care-l consider cea mai puternică apariție de după Cristian

Popescu. Și la revenirea spectaculoasă, acum un an și ceva, a Constanței Buzea, după un deceniu de tăcere și... poșta redacției.

În rest, memorialistică, eseistică, proză, adică triunghiul care a dominat peisajul literar. Memorialistica – prin cei vechi, interziși, uciși, exilați, iar proza – prin cei nou apăruiți. De-o parte, ne-a strivit *Închisoarea noastră cea de toate zilele* a lui Ion Ioanid sau *Jurnalul fericirii* a lui N. Steinhardt, „brazii” lui Gavrilă Ogoranu sau „sfrșitul” Adrianei Georgescu. De cealaltă, romanele lui Dan Stanca, Radu Aldulescu, Daniel Bănulescu. De-o parte, jurnalele lui Alice Voinescu, Jeni Acterian, Mircea Zăciu. De cealaltă, *Orbitorul* lui Mircea Cărtărescu. Cu toate acestea, ca și cu jurnalul și corespondența lui I.D. Sîrbu ori cu *Adio, Europa* sa, față de jurnalul Monicăi Lovinescu sau corespondența lui Mircea Eliade și Anton Golopenția ori de *Ultimul cuvînt* a lui Mircea Vulcănescu și *Caietele* lui Cioran..., cum să mai ai ochi pentru sutele de volume de versuri care au săltat numărul membrilor Uniunii Scriitorilor de la una la trei mii?!?

Nu, hotărît lucru, în libertate, după dictatură, poezia s-a dezumflat fatalmente. Lipsită de metafora subversivă, alchimică sau metafizică, lipsită de insurgența senzorială și incisivitatea observației aluziv-corozive, nemaifiind sufocată, alterată, cenzurată, violentată, poezia s-a retras din ring și de sub reflectoare, ca o fostă hetairă bîntuită de puseuri anarhiste, în iatacul tuturor libertăților. Acolo părea că-și consumă, cu glas dogit, părul cănit și machiajul grotesc, ultimele fantasmе sexuale ori infantil-bovarizante, traduse în limbajul cel mai crud.

Asta în vreme ce proza – fie romanul de gașcă și realismul apocaliptic, fie autoficțiunea cu substrat psihosociologic – a reușit să țină piept colosului memorialistic.

În ceea ce mă privește, n-am fost pregătit pentru exegeza narațiunii. Nu am avut nici un instrumentar anume. Am operat inconștient, impresionist, dar cu bună credință. În orb, instinctiv, fără nici o calificare prealabilă.

Peisajul a fost dintru început aiuritor. Dinspre șazecism nu a venit vreme bună nimeni, iar cînd au apărut primele volume post '89 ale lui Nicolae Breban sau *Recviemul* lui Augustin Buzura m-au descumpănit prin faptul că, pur și simplu, nu am reușit să trec de primele zeci de pagini. Dinspre generația lui Alexandru Vona, Mihail Fărcășanu, Pavel Chihaiia, Alexandru George au venit semne mai consistente, care însă cereau o anume familiarizare cu istoria literară și, de ce nu, cu evoluția formelor politice, în ultimă instanță determinante estetic. În nomenclatura epicului ceaușist, pustiul s-a instaurat incredibil de iute și dezarmant în ochii criticului. Ani buni, nimeni și nimic. Vid pe toată linia, de la D.R. Popescu, G. Bălăiță, O. Păler, Gabriela Adameșteanu, Fănuș Neagu, C. Țoiu, P. Sălcudeanu, P. Pardău, la Eugen Uricaru, T.D. Savu, Radu Mareș, Ioan Dan, pînă la trecerea lui Stelian Tănase de la *Playback* și *Corpuri de iluminat* la *Clienții lu' tanti Varvara*, a lui Ioan Groșan de la *Caravana cinematografică* la *Nutzi*, a lui Ștefan Agopian de la *Manualul întîmplărilor* la *Fric* ș. a. m. d.

Cîteva șocuri: Blaga cu *Luntrea lui Caron*, I.D. Sîrbu cu *Adio, Europa*, Ana Blandiana cu *Sertarul cu aplauze*, *Balanța* lui Băieșu, recuperarea *Blocadei* lui Pavel Chihaiia.

Avea să treacă un deceniu pînă ce noile promoții, care abia atinseseră stagiul de „șoimi ai patriei” sau cel mult de uteciști sub Ceaușescu, să se racordeze – o dată mai mult! – la Salinger și Sylvia Plath, la G. Bataille, H. Miller, Burroughs *via* Jim Morisson, pentru a campa în Houellebecq și a ne tulbura definitiv somnolența ierarhiilor, a ne fisura soclurile statuilor din panteon, a ne spulbera tabuurile și a ne violenta cu sadomasochism tot ce ține de tradiție, valori morale, stabilitate.

Sînt conștient că toată această evoluție este foarte palid redată (cel mult indirect) în cele ce urmează.

Am regretat destul și degeaba un an

Dacă exasperarea atît de binevoitorului editor nu dădea semne că și-a atins limitele, poate că nici acum nu trimiteam cartea la tipar. De acord, șase luni le-am pierdut cu infarctul și operația aferentă. Dar cel puțin încă pe-atîta am irosit în speranța – deșartă! – că voi completa sumarul cu acele titluri pe care istoricul literar care (încă) sălășluiește în mine le consideră și acum indispensabile unei adevărate „panorame”, prin portanța autorilor, prin forța de impact la public sau la critică a unor titluri. Mă gîndesc la *Luntrea lui Caron*, la trilogia puterii a lui Breban, la Buzura (*Recviem pentru nebuni și bestii*), Ana Blandiana (*Sertarul cu aplauze*) ori la *Dansînd cu jupuita*, de Adrian Oțoiu. La *Oameni și umbre, glasuri, tăceri* a lui Alexandru George. Și în special la *Adio, Europa*, de I.D. Sîrbu, romanul considerat, cred

că pe bună dreptate, cea mai spectaculoasă revelație epică a „sertarelor” prozei românești în postceaușism. Dar, ciudat lucru: nescriind la vreme despre ea (lasă că, apoi, ecranizarea pentru televiziune avea să fie catastrofală!), corespondența și jurnalul scriitorului au pus serios în umbră calitățile romancierului, astfel încît la ora de față e greu de disociat rapid cine pe cine domină: memorialistul și epistolierul, sau prozatorul? (Despre dramaturg aproape că nici nu mai vine vorba.)

Blestemul cronicarului: ce nu ai scris la timpul potrivit, adică nu ai întîmpinat la modul cel mai propriu al cuvîntului, este condamnat să te învingă. Să te compromită.

Am scris mereu sub presiunea momentului și a redacțiilor. Numai eseurile se pot face liber, fără o provocare redacțională anume, fără o urgență universitar-academică, fără o comandă editorială. Cronica, recenzia este operație pe viu. Tot ce-ți vine *după* riscă să confunde anestezia cu autopsia...

De acord: „romanul” lui Blaga l-am citit la apariție. Nu e roman, mi-am zis, este memorialistică deghizată. Nu am scris atunci, dar nu l-am cuprins nici în primul volum al acestei serii – dedicat memorialisticii – fiindu-mi teamă că totuși majoritatea exegeților au citit cartea ca proză, nu ca jurnal deghizat. Numai că acum am decis să-l trec tot la confesivul mascat și să-l prind în volumul patru al suitei, cel rezervat completărilor. Poate că și cu *Adio, Europa* se va întîmpla astfel: fragmentele despre România, românitate, români și românism ajung să surclaseze anecdotică romanului ca atare.

În fine, de ce „dezumanizare” ?

Încă un cuvînt despre subtitlul cărții. Un prieten, văzîndu-l anunțat în planul editorial Polirom, m-a chestionat ironic : nu cumva, amator de jocuri de cuvinte cum ești, ți-a plăcut jocul în oglindă al *memorialisticii ca re-umanizare* față de *proza ca dez-umanizare*? ! ? Nu cumva termenul e prea dur? Orice s-ar spune, oricît de mult deprimism, mizerabilism, pansexualism și egocentrare patologică ne-ar fi vărsat în orizontul de așteptare proza ultimilor ani, nu ai dreptate – a continuat el – să generalizezi. Din pricina limbajului crud, a atitudinilor erotomane morbid-provocatoare, a narcomaniei și pledoariilor directe sau piezișe pentru homosexualitate, în ciuda provocărilor deliberat virulente din cărțile Ioanei Bradea, ale Ioanei Baetica, ale lui Adrian Schiop, Dragoș Bucurenci, Claudia Golea, Ionuț Chiva ș. a.m.d., nu se poate eticheta sub formula „exerciții de dezumanizare” o literatură care-i conține, slavă Domnului, și pe Dan Stanca și Filip Florian, pe Radu Aldulescu, Petre Barbu și Petru Cimpoeșu, pe Florin Lăzărescu, Felicia Mihali sau Lucian Dan Teodorovici, după cum nici Dan Lungu cel din *Raiul găinilor* nu mai este cel din *Cheta la flegmă*, prea vecin acolo, ca să zic așa, cu asprimitile de limbaj și atitudini din prozele lui Sorin Stoica. Pe scurt : nu cumva risc să confund zgomotul cu substanța ?

Recunosc, am rămas descumpănit. Însă titlul tot l-am păstrat. Pentru că, una peste alta, deși nu totul a fost și este excesiv, coroziv, maladiv, fără speranță, succesiune de imagini

implacabile ale unei Români fără Dumnezeu, fără temelie, rînduală și fără scăpare, umbra uriașă aruncată de atîtea și atîtea universuri narrative exfoliată pe disperare, viciu și dezagregarea Persoanei ajunge să influențeze decisiv și lumile narrative „luminoase”, acolo unde precumpănitoare sînt morala și cultura, forța iradiantă a etosului, calofilia ca mască afectivă și rafinamentul estetizant al construcției epice ca arhitectură sufletească.

Răul există, în doze suficiente de otrăvitoare, chiar și în personajele, întîmplările parabolice și viziunile expiatorii din prozele lui Dan Stanca ori în deriziunea cvasigogoliană din cutare pagini ale lui Dan Lungu sau Cătălin Mihuleac, în feminitățile înlănțuite ale lui Mircea Daneliuc, în ludicul bulgakovian din *Regii* lui Daniel Bănulescu ș.a.m.d. Prea este mare și vizibil comerțul cu diavolul în firea și filele scriitorului nostru ca să nu-i percepi rîndurile ca pe tot atîtea exerciții la „sala de forță” a dezumanizării.

Adevărat, poate că nu și în lumea fabuloasă a Eului cărtărescian sau în exercițiile „infantei” Simona Popescu. Nici în ludicul poznaș al lui Cezar-Paul Bădescu sau în marea amăgire în edenul căreia moare personajul lui Ioan T. Morar din *Lindenfeld*. Numai că – n-are-a face! –, pînă la urmă, determinante mi-au rămas senzația de necropsie socială, imaginea de crematoriu de speranțe, gustul de cenușă al ficțiunii. Lectura unui univers handicapat, abuzat și dezabuzat. Și exegeza ei ca sleire și alterare a elanului critic.

Tot mai greu m-am apropiat de proză în ultimii ani. Nu mă încumet să promit o despărțire ireversibilă de ispitele

ficțiunii, dar mi-e clar că, odată cu cartea de față, mă consider achitat de obligația cronicarului care-și respectă meseria de a recenza constant și simpatetic un gen care, în fapt, i se pare inadecvat ființei, pregătirii și așteptărilor sale.

Dan C. Mihăilescu

**Semne din alte vremi.
Parabole, fabulos, calofilie**

Dandysmul încercănat

Mihail Villara, *Frunzele nu mai sînt aceleași*,
ediție îngrijită, studiu introductiv și tabel cronologic
de Adrian Angheliescu, Editura Fundației Culturale
Române, 1997

Frumoase, cu toate că un pic triste, sînt răzbunările literar-postume! Să readuci la viață după cincizeci de ani o carte care să-ți refacă din aburi colorați imaginea unei lumi testamentare! Să aștepti nerăbdător și zadarnic marele roman al sfîrșitului de secol și să te trezești cu o pereche pentru *Întoarcerea din rai* și *Huliganii* lui Mircea Eliade! Să înveți biografia lui Mihail Fărcășanu-Mihail Villara (1907-1987) din „manualul” de istorie politică (șeful tinerețului liberal în 1946, conducătorul ziarului *Viitorul*, autorul studiului *Monarhia socială*, 1940, stabilit în 1948 la New York, director al departamentului românesc la Europa Liberă, organizator de asociații politice în exil, împreună cu generalul Rădescu și Grigore Gafencu), dar să ajungi a-l gusta pe prozatorul ultramatein, donjuanizînd pînă la sufocare cu gîndul la Poe, Baudelaire și „etica negativității” în

falstaffiene spelunci londoneze sau pivnițe cu bere berlineză !

La zece ani de la moartea autorului, reeditarea romanului pentru care Mihail Fărcășanu primea în 1946 premiul Editurii Cultura Națională („Aristide Blank”) nu (re)impune doar *un titlu* și un nume, ci *o manieră, o linie epică* din păcate prea puțin slujită la noi, din cauze istorice, politice, dar și de mentalitate culturală.

Plăcerea versus misiunile artei

Cum bine știm, deși petrecăreț la fire, bonom în erezie, atins incurabil de seninătatea sceptică și grabnic lăsătoriu în voia celor trupești, românul a fost și a rămas un conservator inflexibil în materie de cultură. Cu toate cele sfinte se mai putea glumi, dar nu și cu misia socială a artei ! Dacă ortodoxia îngăduie, ba chiar cultivă superstițiile ; dacă legea ține, la noi, în general „trei zile”, ca și minunile ; dacă politica se mai poate face și de dragul jocului de noroc ; dacă munca e ceva neglijabil și demodat, ca și disciplina, autoritatea, punctualitatea, fidelitatea ș.a.m.d., iar progresul material poate lipsi cu desăvârșire – în schimb literatura, arta în general, nu poate fi, nu-i așa, decât *în slujba* idealurilor naționale, în slujba poporului, a celor mulți și obidiți, în slujba păcii, în slujba clasei muncitoare, a omului, adică a partidului !

Nație jună, dar dependentă-n toate cele, româneasca spiță și-a cenzurat deliberat și sistematic poftete estetice, în

numele sacrei datorii cetățenești. Învingătoare a fost întotdeauna linia eminesciană, și nu, să-i zicem, cea macedonskiană. Romanul social, realismul etic, panorama istorică în dispreț, mă-nțelegi, de pătimirile visătoare ale insului ; gemetele „mulțimilor în lanțuri”, și nu hoinăreala solitară prin păduri sau taverne ; tribuna, și nu alcovul ; eroismul, și nu sinuciderea etc. Exaltarea individualului echivalează, de obicei, la noi cu crima de leznațiune. Spuneți și dumneavoastră : ce înseamnă (în conștiința publică) Bacovia pe lângă Goga ? Ce e Mateiu Caragiale pe lângă Rebreanu ? Ce e *Thalassa* pe lângă *Noi vrem pământ* ? Ce e *Manualul întâmplărilor* pe lângă *Desfășurarea* ? Ce înseamnă *Trântorul* pe lângă *Desculț* sau *Loștrița* față de *Cordovanii* ? Ce sînt *La țigănci* față de *Neamul Șoimăreștilor*, *Uvedenrode* față de *Umbra lui Mircea*. *La Cozia* sau *Cantilena* lui Dan Botta pe lângă ciociul dat pe răzătoare în arghezianul 1907 ?

Ei bine, nu ! Așezați în „calea tuturor răutăților”, noi n-am avut, nu-i așa, vreme de prostii, de mofturi contemplative, de lux și gratuite dorlotări onirico-romanticoase, cu toate că ne-am străduit, la o adică, să umplem și golurile respective. Nu. Noi n-am fost de acord cu experimentul de dragul experimentului, cu toate că am invocat dadaisme, fie și la nivel alogenic. La noi, calofilia, gratuitatea, arta pentru artă, plezirismul și taifasul eseistic fără noimă, va să zică trădarea intereselor naționale, smintirea nației, putreziciune lubrică mic-burgheză, una peste alta – crima crimelor : *evazionism*.

Sigur că paradoxul face ca, din cît s-a vrut literatura mai cuprinzătoare social și mai moral-patriotică etnospiritual,

cu atât au devenit societatea mai friabilă și moralitatea mai coruptă. Și cu cât au fost mai dogmatice și mai agresive imperatiivele așezate în calea artei, cu atât edificiul a fost mai butaforic și mai sfârâmicios. Ceea ce însă n-a ușurat nicidecum soarta literaturii de plăcere, a literaturii făcute din plăcere, cu gândul la purul consum, la desfătare, *passe-temps*, și nu la „nevoia” de frescă socială, parabolă politică, tablou de epocă ș. a. m. d. Considerat la noi aproape o crimă (și asta nu doar de comuniști, ci taman de pe la *Dacia literară*), evazionismul ar putea avea de acum înainte cel puțin condiția de a fi înțeles și de a fi (măcar teoretic) acceptat ca literatură de consum. Oroarea scriitorului român față de această arhionorabilă categorie artistică este și ea una dintre sechelele totalitare cele mai pernicioase. Pentru o astfel de discuție – foarte serioasă în consecințele ei –, reeditarea de acum poate fi un pretext cum nu se poate mai nimerit. Nu este, firește, nicidecum vorba de a minimaliza „marea literatură”, de la *Ciocoi* lui Filimon la *Ion* și *Moromeții*, ci pur și simplu de a acorda un loc mai larg în așteptările noastre orfevrăriei gen Agopian, simbolisticii gen Alice Botez sau relațiilor subterane dintre *Antropomorfism* și *Luceafărul*, la Eminescu.

Contexte

În studiul introductiv al ediției, Adrian Angheliescu pune corect romanul, pe urmele cronicii lui Pompiliu Constantinescu din 1946, în descendența gidianismului eliadesc de la 1930,

atins de Papini și D.H. Lawrence, cu mania trăirilor intense, a combustiei senzoriale ipostaziate livresc, proza neliniștii experiențialiste. Ce-i drept, Villara-Fărcășanu nu e devorat de morbul politic, de patima dezbaterilor de idei cuplate la energia erotică, precum la Camil Petrescu, Mircea Eliade & Co. Centrul său de interes nu este însă nici introspectiv, ci cantonat undeva la mijloc, între realul de o excedanță concretețe (pînă la sordid) și nevoia de reverie pe fond cultural.

Biblioteca și Hetaira, ideile și sexualitatea, contemplația și virilitatea, dorința de a înnobila prin cugetare lumea simțurilor și de a frăgezi luciditatea prin nesațiu carnal și valuri de alcool fac din romanul acestor noi „crai” o lectură cât se poate de șocantă pentru ochii noștri ajunși la miopie prin proza „obsedantului deceniu”, romanele cu activiști și intertextualitățile postmodern cifrate.

O semnificativă situare a romanului o face Alexandru George (vezi „Revenirea lui Mihail Villara”, în volumul *Întîlniri*, Editura Cartea Românească, 1997, pp. 253-256, cronică apărută, probabil, inițial în *Luceafărul*). El îl înscrie pe Fărcășanu în „generația războiului”, în serie cu Dinu Pillat, Petru Dumitriu, Pavel Chihaia și Alexandru Vona, după care corelează *Frunzele nu mai sînt aceleași* cu, pe de o parte, *Duduca Mamuca* (1862) și, pe de alta, cu *Huliganii* și *Întoarcerea din rai*, cu *De două mii de ani*, romanele lui Dinu Pillat, *Adolescenții din Brașov* de Pericle Martinescu, *Tinerețe* de Lucia Demetrius și literatura Anișoarei Odeanu. Autori „tineri, dar pentru care lumea era agitată de convulsii

dramatice, cu totul altfel decât poetică, trandafirică și primăvăratică”.

Alexandru George are dreptate când afirmă că romanul lui Villara-Fărcășanu este „mai curînd o carte importantă decât una valoroasă”. Altfel spus, valoarea ei ține mai mult de istoria literară, de refacerea unui context spiritual, a unui *țesut literar*, să-i zicem așa. Romane ca acesta și ca *Ferestrele zidite* (Alexandru Vona) au și darul de-a ne conecta – fie și pentru o clipă numai, fie și la modul dureros de iluzoriu – la spiritul unui timp ce, în cazul în care evoluția întregului ar fi fost normală, ne-ar fi eliminat toate nenorocitele complexe ce fac din „țesutul românesc” un etern anterior al lui Arvinte.

Dandysmul încercănat și febrele Generației '27

Frunzele nu mai sînt aceleași este romanul formației morale, sufletești și spirituale a unor tineri intelectuali, de naționalități diferite, care trăiesc în atmosfera a două mari metropole europene – Londra și Berlin – în anii premergători celui de-al doilea război mondial. Regăsim același mediu cosmopolit al modestelor pensuni (anglo-indiene la Mircea Eliade), aici londoneze sau berlineze [...] un fel de sectă de boemi peripatetici, uniți prin pasiuni, neliniști și griji”, rezumă Adrian Anghelescu.

Lucrul cel mai captivant aici este aliajul dandysmului de tip matein cu proza neliniștii, existențialismul specific Generației '27. Acest amestec de vitalism eliadesc („apologia

virilității”), însetat de aventură și noi experiențe (deopotrivă amoroase și culturale), și dezabuzare cu blazon alterat și obsedat de parvenire, face deliciul lectorului preocupat de psihologia interbelică. De-o parte, etica narcisică („*oisive jeunesse, à tout asservie...*”) a dandysmului înecat în estetism: „Pentru a nu realiza vidul biografic avem nevoie de stupefiante estetice. Alibiuri morale pentru absența voinței sau a sincerității”. De cealaltă parte, mistica Faptei: „O viață de sacrificiu, o aventură extremă, de pasiune absolută. Visez să mă smulg din tagma celor ce sînt conduși de instinctele isterice ale cărnii și să stăpînesc eu existența. Să fii arhitectul propriei tale vieți”.

Mania „pontului fin” și decisiv, din corespondența lui Mateiu Caragiale cu N.A. Boicescu, se întilnește nu o dată aici, în special la Axel („marea artă a parvenirii” imaginată de Axel „cu abstenențe în toate domeniile, cu pelotarea femeilor bătrîne și a pergamentelor roase de șoareci”), dar vezi și Conney, p. 50. Însă figurile „crailor” (John – personajul narator, Axel și Kusper, plus metisul Maurice, oarecum pe post de Pirgu) și boema lor – cînd de feerie carnavalescă, vecină cu demența, cînd abulică și detracată, la un pas de suicid – întretaie elanurile specifice „tinerei generații” interbelice, cea obsedată de cultul „trăirii intens periculoase”, dictatorială în toate. „Tinerețea, ce farsă, e vîrsta rutului, cînd umbli tîrît de instincte ca un cîine”, exclamă Axel. „Principiul este să trăiești intens viața cărnii, fiindcă de acolo este și singura speranță să iasă flacăra spiritului”, vine replica lui Kusper, care adaugă: „Profesorii de extaz sînt Poe și Baudelaire”. Dar tot el, spenglerian,

mai târziu: „Prevăd noi convulsiuni, noi războaie, noi catastrofe. La fiecare generație omenirea începe aceeași experiență [...] *umanul* nu există și nu va exista niciodată, aceleași tentative și eșecuri se întâmplă în cicluri închise pe care noi le numim culturi”.

De fapt, primul rînd al cărții chiar așa sună cioraniano-eliadesc: „Problema care se punea era viața nouă”. Strigătul de furie, neputință și sete... totalitară al generației se face adeseori auzit din subteranele textului: „Nu fac decît să-mi ard încet viața, rămînînd pe loc”, strigă George; „erau acolo o serie de tineri intelectuali în derută, simțînd că «trebuie făcut ceva»”. Marele dușman – plictisul („material pentru o sociologie a plictisului”): „Așteptarea devine crispantă. Să se întîmple ceva, să vină ceea ce va schimba ternul cenușiu al vieții. Nimic, însă. Stagnare, limitare, fixare”, notează în jurnal autorul, cu acel acut sentiment al inexorabilului ce caracteriza sfîrșitul anilor '30.

De altfel, romanul este în esență o deghizare a jurnalului (asta cînd nu avem de-a binelea jurnal, vezi p. 123 ș.urm.) de studenție (Fărcășanu a studiat în Germania și Anglia între 1935 și 1938), cu nostalgia purității (p. 33) sau contexte ce seamănă flagrant cu anume fragmente din corespondența germană a lui Ion Barbu către Rosetti și Vianu (de exemplu: „În total, femeile aici sînt amante ideale pentru bancheri prodigi sau camarazi răbdători. Și totuși trec uneori siluete pline de poezie confuză, conradiană”). Intelligent, sangvin, rasat, om de lume scripitor, Fărcășanu ar fi devenit, în condiții românești normale, un romancier reductabil, rival serios pentru alde *Cronică de familie*. A se citi, în acest

sens, suculentele pagini 226-227 (pensiunea Löffler), episodul Soledad de la paginile 248-249 (la un pas de... Philippe Djian!) sau relatările erotice ironico-pitorești, gen pagina 154.

Cît despre mulțimea femeilor prinse-n insectar (se detașează, desigur, Soledad, dar și Miranda și Myra), ele smințesc la modul cel mai plăcut referințele culturale (Spengler, Montherlant, Ortega y Gasset, Joseph Conrad) și dau seama, o dată mai mult, de vocația hedonistă a adevăratului intelectual, cel trăitor cu gîndul la „adevărații Arnoteni”.

22, nr. 43/28 octombrie-3 noiembrie 1997

Existențialism romantic

Alexandru Vona, *Ferestrele zidite*, ediția a II-a, revăzută, Editura Cartea Românească, 268 pagini

---

În planul *recuperărilor epice surprinzătoare* de după 1989, această carte din 1947 nu-și află rival decât în revelația I.D. Sîrbu. Sigur, cei doi autori sînt pur și simplu anti-nomici, însă fiecare stîrnește în felul său perplexitatea.

În 1993, cînd romanul lui Alexandru Vona a apărut la Cartea Românească, eu unul eram cu totul absorbit de gazetărie și de „febra zilei”, incapabil de a-mi acorda acea săptămîină de *pustiu social* absolut necesară citirii acestei cărți de rafinement voluptuos, reverii labirintice și baroc introspectiv. Pe de altă parte, lectorul ciclotimic din mine funcționa în faza balzaciană, violent antiproustiană. În fine, ahotnic, precum *Zeitgeist*-ul, de nonficțiune, adică de document și memorialistică, firește că elixirele stranii, aburul halucinant și feeria ușor morbidă din cartea lui Vona mi s-au părut de un anacronism sinucigaș.

Uite că am mai îmbătrînit un pic, d.p.d.v. al gazetăriei am trecut în rezervă, așa că aflarea unei săptămîni de pustiu

social nu mai este o problemă. Drept pentru care am alunecat destul de lesne în transa *Ferestrelor zidite*.

Primele trei verdicte

Ca să fiu sincer pînă la capăt, trebuie să spun că m-a ținut departe de acest roman pînă acum și reacția instinctivă – oleacă vanitoasă – față de promptitudinea cu care s-au exprimat extazele prilejuite de el. Mai ales că primul extaz mi-era și... mult prea aproape: cronică Taniei Radu din *Litere, arte & idei*, suplimentul cultural al *Cotidianului* din 8 noiembrie 1993 („epica, aproape difuză, se strecoară prin ochiurile rare ale unei scriituri în care predomină descrierea sub lupă și autoscopia meticuloasă. Un onirism discret șerpuiește felin printre puținele întîmplări, nefăcînd altceva decât să șteargă delicat liniile de demarcație dintre reverie și realitate [...] un fel de înțelegere global-sensibilă a *existenței ca reverie* [...] ritmuri holbaniene și arabescuri mateine”).

Apoi Ioana Pârvulescu („O carte excepțională cu un destin excepțional”, în *România literară* nr. 47 din 1-7 decembrie 1993): „Nu e de mirare că Mircea Eliade a fost entuziasmat, originalitatea cărții lui Alexandru Vona o depășește pe cea din prozele eliadești”. Vorbind despre „atmosfera hipnotică” țesută de naratorul „complex, cuceritor, sensibil pînă la poezie, bizar pînă la schizofrenie, cu o privire de tăria laserului, dar cu o fragilitate sufletească inimaginabilă”, Ioana Pârvulescu a pus pecetea cu o siguranță de invidiat :

cartea lui Vona trebuie așezată „în rîndul capodoperelor literaturii române”.

După alte cîteva săptămîni, tot în *România literară* dacă nu mă înșală memoria (oricum, cronică a fost recent cuprinsă în vol. *Întîlniri*, Cartea Românească, 1997), Alexandru George – reiterînd formula „o carte excepțională” – avea să-i puncteze cîteva referințe necesare situării istorico-literare ca „roman al eului”. *Ferestrele zidite* ar avea „puncte de contact” cu *Interior* (C. Fintîneru), *Întîmplări în irealitatea imediată* (M. Blecher), *Ambigen* (O. Șuluțiu). „Recuperată cam odată cu *Blocada* lui Pavel Chihaia și așteptîndu-și locul în vecinătatea romanului *Frunzele nu mai sînt aceleași* de Mihail Villara, ea urmează totuși *Morții cotidiene* a lui Dinu Pillat și dă măsura nivelului la care ajunsese literatura română în anii imediat postbelici” (Alexandru George, *op. cit.*, p. 259).

Între timp, *Ferestrele zidite* a fost tradusă în Franța, Germania și Olanda, a luat în 1995 Premiul Internațional al Uniunii Latine, a fost catalogată printre precursorii Noului Roman Francez, va fi tradusă în Spania ș.a.m.d. Este, prin urmare, dacă vom urma traseul propus de Mircea Eliade autorului („după succesul de critică va urma snobismul și în cele din urmă succesul la adevărații cititori”), în plină trecere de la succesul de critică la snobism. Din snobism s-a întocmit, oarecum, și cronică de față...

Rafinamentul sfidează numărul

Cum se știe, între succesul de critică și succesul de librărie relația nu este nicidecum direct proporțională. Ba, adesea, dimpotrivă. „Adevărații cititori”, spunea bine Eliade, sînt puținii, aleșii, *les connaisseurs*, cum au ajuns să spună pînă și englezii.

Ferestrele zidite este un roman *cu blazon*, închis ca un club select, cu cifru și parolă, cu capcane și instalații *trompe l'œil*, cu pereți dubli și camere pentru voluptăți onirice. Pasionatul de realism viguros, de *masse* epice, de dinamism narativ și energie fabulatoare n-are ce căuta în acest roman de atmosferă, a cărui valoare reală este, în cele din urmă, însăși alcătuirea (aproape alchimică) a Eului povestitor. Un Eu confin cu privirea lui E.A. Poe din *Casa Usher* și ceața reveriilor fabulos-infantile din *Grand Meaulnes*, cu strania singurătate a unui Meursault atins de viciul greței sartriene, ori cu macabrul parodic din „cubul negru” bacovian, dar și cu abulia îmbibată coșmaresc din *Trîntorul* lui Emil Botta. Un Eu care s-ar fi simțit imediat familiar pe podul cu femeia sinucigașă din *Căderea* lui Camus, ca și printre filtrele adoratorii din *Remember*-ul lui Mateiu Caragiale.

Un Eu romantic, așadar, fascinat de trecut, încețoșat în dilemele propriei copilării, adorînd misterul, casele vechi, puritatea de-o paloare maladivă a feminității captive, însă alterat de angoasă, livrat cu patimă irealului și ezitînd (pînă la vibrații masochiste) între estetica ratării și trăirea imponderabilă, în arcane halucinogene.

Subiectul, cum bine s-a spus, nu contează prea mult : rătăcind prin urbea plictisului aburos, tînărul nostru e sorbit de misterul unui soi de „înger” eminescian, o stranie Necunoscută ce are un frate pe post de Cerber și-o mamă cam fantomatică, într-o casă cu mai toate atributele literaturii melodramatico-fantasto... jungiene. Dincoace de vis, în mansarda tînărului chiriaș, acesta își retează scurt o iubire domestică, este asediat fără spor de carnalitatea hîdă a fiicei gazdei, dar și de revelația că obiectul reveriilor sale poate fi ceva... mort de mult. Odată intrat în sfera angelică și ușor demonică a Necunoscutei, și fiind întens predispus la viața în transă, tînărul nostru e invadat cînd de gelozia față de fratele fetei (o sumă de ambiguități senzorial-atitudinale), cînd de groaza captivității în care este ținută aceasta, impulsul structural fiind însă focalizarea propriului trecut în clipa de maximă trăire a prezentului.

Finalul ne suspendă în aporie, așa cum șade bine arhitectului de mistere psihologice ; raportul realului cu închipuirea e livrat indecidabilului, obiectul erotic se evaporă, relațiile frate-soră, fiică-mamă etc. se încarcă retroactiv de un echivoc cvasimaladiv, astfel încît merchezul rezultă că rămîne între ramele *inițierii* autolămuritoare *prin reverie*. E limpede pentru ce i-a plăcut cartea lui Mircea Eliade.

„Pieirea” lui Sir Aubrey

Cîteva rînduri din *Remember* pot să dea seama, fie și pieziș, despre esența *Ferestrelor zidite* (interesantă – și din pricina

asta posteritatea mateină, dacă ne gîndim și la romanul lui Villara-Fărcășanu despre care am scris nu demult aici) : „Sînt vise ce parcă le-am trăit cîndva și undeva, precum sînt lucruri viețuite despre cari ne întrebăm dacă n-au fost vis”. Și : „Găsisem frumoasă nu atît făptura lui sir Aubrey, cît asemănarea lui cu unii din aceia de mult pieriți în spulberarea veacurilor, îl găsisem frumos pentru că în el vedeam reîntînd o icoană din trecut, vedeam reînviat scumpul Trecut însuși, Trecutul apus pentru totdeauna”.

Romanul se cere citit *au ralenti*, altminteri fraza poetic-ocolită și „filmarea” obsedantă a aceluiași cadru din mereu alte unghiuri riscă să pară pură redundanță oboitoare. Un stil atins de lirica simbolistă, de răceli cristaline, ceva poză încercănată și afluxuri senzoriale bine captate într-o retorică melifluentă, dar jucîndu-se cu evocativul, cu alternanțele temporale. De-o parte laconismul, fie în formele consacrate ale existențialismului („la începutul singurătății mele mi se întîmplă să mă doară vidul”), fie în multele etichete ale Eului, presărate iute și pretutindeni : „apropierea oricărei epiderme mă îndepărtează mai mult decît mă apropie” ; „mirosul are asupra mea un efect mai puternic decît zgomotul cel mai neașteptat” ; „fiecare sentiment este însoțit la mine încă de cîteva, ca un sunet de armonicele sale, numai că vocile celelalte, mai adînci, sînt de multe ori în opoziție cu sunetul inițial” ; „nu pot intra într-o casă străină fără să inspectez pe îndelete toate ungherele”.

De cealaltă parte, descriptivul voluptuos („în odaie era o lumină prea albă, cum e aceea care intră prin ferestrele înalte ale sanatoriului. O lumină culeasă fără alegere, care

strivește și desfigurează, indiscretă și în același timp indiferentă, amănunțind lung lucrurile cele mai obișnuite cu obscuritatea”), asociațiile picante („câteodată tăcerea coboară între noi de pe un plan al irealității, în care nimic nu mai are vreo semnificație și liberează lucrurile înfeudate în restul timpului utilității lor. Se produc atunci dezechilibrări bizare ca în momentul în care inundația invadează o gospodărie”), tehnica suspansului, bazată nu pe arsenalul ororii sau pe aluviuni sufocante, ci pe răceala stranie, dar benignă, a progresiei în mister.

Răceala stranie și *benignă*, spuneam, iar aici se află elementul definitiv, cred, pentru psihologia autorului: în *absența demoniului*. O astfel de temă, a singurătății populate cu fantasmе, presupunea, teoretic, pigmentul malefic, fie el și în cheia derizoriului, a drăcăriei carnavalești. Persoanele, situațiile și reflecțiile lui Vona evoluează însă în afara oricărei forme de magie neagră, să-i spun așa. Singurătatea gîlgîind de năluci a Personajului nu face priză la maleficiu, la damnarea „îngerului căzut”; este o solitudine care-și ajunge sieși, nepăsătoare la ispitirile energiilor oculte. De aici și rotundul final, calmul „matein” cu care se încheie „fabula”, a cărei „morală” poate fi aceasta: „în creier trebuie să fie ca în castelele din romane, nenumărate trape ascunse, legate prin comunicații subterane, în care se află mecanismele sau poate poporul niciodată văzut al ființelor supuse unei alte ordini”.

Se pare că *Ferestrele zidite* a rămas singura carte a lui Alexandru Vona. Am auzit că succesul îl șochează pe autor, care se simte străin, complet „vindecăt” de manuscrisul

început în urmă cu cincizeci de ani. Ai zice că-i vorba de un manuscris care-a jucat rolul lui sir Aubrey de Vere... La ce bun să deslușești întregul mister? Cum spunea Mateiu: „Împrejurările au făcut să întîlnesc în viață un crîmpei de roman care să-mi îplinească cerința de taină fără sfîrșit. De ce să las să mi-l strici?”.

22, nr. 47/25 noiembrie-1 decembrie 1997

Strategia sufletelor pîrjolate

Ion D. Sîrbu, *Lupul și Catedrala*, Editura Casa Școalelor, 400 pagini

---

I. „Opera postumă se adună”

„Lucrez ca un salahor, opt-zece ore pe zi: manuscrisul meu se umflă ca un aluat. Am cerut de la Editură (Cartea Românească) încă o amîinare de predare. Mi s-a acordat. În 15 noiembrie sper să duc acest *Lup* și această *Catedrală* la București. După care... Dumnezeu cu mila”, scria I.D. Sîrbu, în octombrie 1986, unor prieteni (*Traversarea cortinei*, p. 456). Și Marianeii Șora, în martie 1987: „Romanul meu *Lupul și Catedrala*, pe care l-am predat în toamnă la editura lui Bălăiță, ca o cărămidă fierbinte, e dat din mîină în mîină. Nu se răcește, din contra, am impresia că cetitorii mei din redacție se tem să nu ia foc. Încet, încet, fără voia noastră, *opera postumă se adună*, spre lauda cerului și a generației noastre de fraieri și păguboși” (*ibidem*, p. 476, subl. aut.).

„Cărămida” (care se și pierduse, între timp, printre manuscrisele de la Cartea Românească) a fost recompusă acum

de Maria Graciov. Fixat ca acțiune în 1956, *Lupul și catedrala* a fost predat editurii în 1986 și apare la un pas de 1996: nu s-ar zice că destinul lui I.D. Sîrbu a dus lipsă de timp...

Pentru admiratorul romanului *Adio, Europa* (și acesta apărut postum), *Lupul și Catedrala* este în bună măsură un șoc. Îmbibat de lirism, patetic în zonele de meditație etnospirituală și legat pînă la indentificare de filozofia blagiană (asupra mioritismului zamolxian, boicotînd istoria în numele rezistenței la istorie prin refugiu pădureț), romanul aparține „întelegciunii de grădină”, zonei nocturne a – de obicei (și autodeclarat) – Bufonului I.D. Sîrbu.

Forțînd un pic vorbele autorului, am spune că-i vorba despre un roman „bolnav”: „Eu simt cînd sînt bolnav după gradul de funcționare a glandei mele critice; în clipa în care încetez să mai produc hormoni satirici, mă cuprinde frigul morții” (*Traversarea cortinei*, p. 79). O reverie mitico-istorică în marginea orizontului valah ipostaziat mental la proporții inițiatice: eminescian în elanul paseist și utopia ruralității salvatoare; blagian în morală și limbaj metaforic și cu accente eliadești (lupul hiperborean, lycantropia păgîină față cu pericolele civilizatorii-alienate și europocentrice): „lupul tradiției noastre umblă împlînzit în urma unui Hristos cioban, vizitîndu-ne stînele, sălașurile, holda și finețile. Lupercaliile sînt sărbători creștinești (deși ar fi foarte păgîne), în ele se aduc jertfe pentru lupul sfînt ce ne oblađuiește și ne apără de lupii-lupi și de dușmanii ce sînt mai răi și mai flămînzi decît o haită, iarna, pe mare ger”).

Dacă *Adio, Europa* („roman ironic, șui, consider că batjocul e o virtute națională și că rolul nostru aici, *au*

carrefour des empires morts, este nu acela de a valorifica virtuțile popoarelor mari, ci de a compromite”, *Traversarea cortinei*, p. 188) ne oferea chipul nastratinesc, gogolian și, pe alocuri, bulgakovian al autorului, în *Lupul și Catedrala* – roman colocvial, roman de idei ipostaziate – satiricul e redus la tăcere, e bolnav. Locvacitatea aparține *raisonneur*-ului de arheologie spirituală, desemnatul cu blazon și moralistul sagace, prins de bunăvoie în câmpul heraldic românesc, ireversibil viciat de istorie și livrat definitiv bovarismelor intelectuale. El face, firește, corp comun cu planul subteran de idei din *Adio, Europa*, cu *Jurnalul și Corespondența* din ultimii zece ani de viață ai scriitorului, ca și cu teoria rezistenței românești în istorie, expusă „bicefal” în polaritatea Rudeanu-Ahmed din *Iarna lupului cenușiu*, piesa lui I.D. Sîrbu din 1977.

Datul cu sîk din Isarlîk, taclaua levantină, adică savurarea neantului valah pe fond utopic de purpură bizantină, hagialîcul frenetic la originile pierzaniei, mîntuirea prin autodevorare și iluzia amînării perpetue a nimicniciei prin viteză logoreică sînt – împreună cu puseul antioccidental (*recte*: anti-Yalta) și rusofilia dublată de sovietofobie – *figurile testamentare* ale lui I.D. Sîrbu. În context, *Lupul și Catedrala* este feeria unei reclusiuni dialogale cu final sacrificial (lupul carpatin, în sfîrșit coborît mesianic din munte, este împușcat în fața catedralei ca un Zamolxe revenit invariabil în preatîrziul unei etnii care și-a uitat/pierdut de mult sinele) și mesaj extenuat prin supralicitare.

Ploșnițele și povestea unei inițieri

Din februarie pînă în septembrie 1956, Ion Lupu – 33 ani, inginer constructor, lucrător la ICRAL, însurat de cinci ani cu o Mili (28 de ani, plasatoare la teatru, ochi alunecoși și inimă prea zburdalnică pentru a nu-l părăsi fără nici o remușcare) – traversează codrul cu ispite și probe inițiatice, trecînd „pod după pod”, de la frică, apatie și lașitate la libertatea interioară, de la pustiul orizontal la fervoarea verticalității, de la conformism la rebeliune spirituală și de la singurătatea autoscopică la contemplarea comunitară. Insomniac și fără destin, el „nu știe privi nici în sus, nici în jos, nici înainte, nici înapoi. Stă în mijlocul podului și se uită ca un cerșetor într-o oglindă spartă. Și falsă”. Vor urma *proba iubirii revelatoare*, cu o hierodulă *sui generis* (Lidia), care-l scapă de o arestare sigură; *proba iubirii pure*, cu o Ană mută și profetică, fecioară divină, ipostază a zînei carpatice; *proba comuniunii* cu nucleul sapiențial reprezentat de cercul spiritual ascuns în crama din subsolul căminului de bătrîni „Reînvierea”: rezistența prin insularizare, retragerea pe verticală în Durată, boicotarea istoriei, bîrlogul fabulos de extaze estetic-morale și de *symposion* cu filozofări încatenate, peste care patronează ca „preoteasă” o fostă actriță nebună și vizionară ca profetesele antice („doctorii mi-au arătat fișa ei de creație: Ifigeniei, Antigonei, Casandre, dar și, la numai douăzeci de ani ai ei, Medeea, Hecuba, Andromaca. A căzut victimă propriilor sale roluri”); *proba vinovăției* și labirintul *deculpabilizării*, legate de

„motivul fratelui trădat” (Pătru, fratele cel mare al Lupului nostru, murise accidental, în condiții de hazard atroce, la Canal, condamnat fiind inclusiv de mărturia – inocentă – a mezinului).

Rămas „foarte țăran în gândire”, avînd „oroare de tot ce e prea mic, de tot ce nu poate fi văzut cu ochiul liber” („îmi plac lucrurile mari și limpezi”), Ion Lupu este la început prizonierul unei obsesii pe cît de hilare în aparență, pe atît de bestială în fond: ploșnițele. Parabolă, desigur, și încă una hohotitoare, ce va fi dat destule dureri de cap lectorilor oficiali din 1986. Pasionat de victimologie, I.D. Sîrbu face aproape o metafizică a ploșniței ca sadic agent experimental (vezi pp. 12, 32-34, 54, 69, 71, 293). Venind „de obicei dinspre nord-nord-est”, ploșnița e alcătuită 80% din sîngele tău, își alege victima după sensibilitate și conform unor criterii oculte, precise și bizare deopotrivă. Omniprezente („aș zice că fiecare floare, fiecare copac, fiecare fruct are ploșnița sa predestinată”), ploșnițele „ne iau probe de sînge... pentru analiză” ș.a.m.d. Concluzia parabolei: „De ce nu le ucideți? urlai ca ieșit din minți. Trebuie distruse, strivite fără silă! Arse de vii! – N-are rost, îmi șopti cu blîndețe colonelul. Vin altele. Mai flămînde, mai puternice”. „Știu că ți-a plăcut eseul meu entomologic «cimex lecturaria» – ploșnițele pot fi fecundate pe mai multe generații înainte”, îi scria I.D. Sîrbu lui I. Negoîtescu în iulie 1983.

Ospățul reflexiv

Nu în anecdotic rezidă, spuneam, forța romanului. Deși fascinat de povestire („noi fiind un popor foarte tînăr și mult timp ocupat, foamea de a povesti e uriașă”; „eu sînt un povestitor, fiindcă limba mea este o limbă care își trăiește vîrsta în care are nevoie să se destăinuie”, *Traversarea cortinei*, pp. 366 și 387), I.D. Sîrbu este un prozator de idei și un moralist obsedat de ideea națională. Prea puțin preocupat de rotundul construcției epice, el descentrează cu bună (și veselă) știință masa narativă, în favoarea digresiunilor largi, a ospățului reflexiv. Eu proteic, el se difuzează voluptuos în contrarii psihologice, în socialistul bovaric sau evreul talmudist, în meșterul zidar cu suflet de Noe blagian și persuasiune aproape iezuită, ori în contele maghiar măcinat de soarta Imperiului.

Cîteva detalii de mediu sînt suficiente pentru a motiva psihologia carcerală, înecată în derizoriu, a Locului: „O curte galbenă, în care urlă o sută de copii, se răsfrăcărează spre cerul nostru răbdător trei lăzi de gunoi (veșnic pline), în care se bat covoarele, se usucă lenjeria, vine poștașul, olteanul care aduce brînza de vaci și usturoiul”; „tot orașul acesta e plin de cîrciumi – și toate cîrciumile sînt pline de bețivi”; „chelnerii de aici seamănă cu moartea, sînt ca niște schelete, n-ar zîmbi nici dacă le-ai da o mie de lei bacșiș, umblă încet de parcă nu demult au fost castrați”; „a început să ningă, dar și ninsoarea asta e o înșelătorie, un fel de metaforă mincinoasă a ploii”. Și „concluzia”: „Sîntem

ca niște roți dințate, mușcăm unii din alții, ne punem reciproc în mișcare, mișcăm și vorbele, ideile, destinele noastre, dar de întrepătruns nu ne putem întrepătrunde niciodată”.

Odată intrat în cercul sapiențial (ceva din „cerchismul sibian” se va fi infuzat în materia cărții: Mefisto, Petrică-Sandu, Ilie Ursu, Adam Lendvay, Mihai Pascaly, ca și „preoteasa” Cătălina etc. sînt probabil tot atîtea chei biografic-funcționale, lesne de mînuite de intimii scriitorului), energia locutorie a lui I.D. Sîrbu se desfoliază frenetic.

Figura centrală este aici Mefisto (Lucian Lupașcu, vezi și *Adio, Europa*), „profesorul meu de pustietate”. Fost comunist în ilegalitate și șomer în deplină legalitate, adevărată „enciclopedie istorică”, „retor de catedră și circiumă”, fost „navigator pe filozofia germană, ideologia rusă și talmudismul evreiesc”, Mefisto e caracterizat aici exact în termenii în care era incriminat însuși I.D. Sîrbu (după cum notează în corespondență) de propria-i soție: „un pom fără rădăcini, un creștin fără confesiune, un socialist fără ideologie, un filozof fără sistemă, un istoric fără memorie, un român austro-ungar, un filorus antistalinist, un liberal îndrăgostit de lanțuri, un sindicalist de unul singur” etc. etc.

Mefisto este un „iudeo-creștin de cultură greco-latină, de vocație europeană, cu convingeri clasic-socialiste”, după cum I.D. Sîrbu se declara (*Traversarea cortinei*, p. 386) un „socialist de tip european, un iudeo-creștin ca morală, un greco-latin ca educație și un germano-francez ca pregătire profesională”.

Cum relațiile dintre personaje nu sînt decît ațele păpușerești pentru derularea ideilor piesei, să vedem în ce constă esența acestora. (Ce să mai vedem, că iar am ajuns la dilema: expediere sau desfășurare! Chiar dacă prelungirea în serial a unei cronici literare e un procedeu supărător și, din mai multe motive, riscant, prea sînt savuroase digresiunile personajelor lui I.D. Sîrbu despre istoria românească, despre unguri, evrei, țigani și cîte altele spre a ne permite să le înghițim pe nemestecate. Drept care mă rog de-o păsuire pînă săptămîna viitoare).

II. „Istorie și utopie”

Egal împărțit între cinismul bonom, de fatalist... epicureic, și paseismul cu fervori mesianice, *raisonneur*-ul lui I.D. Sîrbu vede spațiul românesc deopotrivă insular și, ca să zic așa, arhipelagic. Suficient în utopie sieși, dar inseriat practic. De aici ambivalența (ambiguitatea) analizei.

„Tinere domn, îi spune Pascaly lui Ion Lupu, ne aflăm pentru cel puțin cîteva sute de ani în atanorul uriaș al Asiei pravo-trudnice. Ceea ce fierbe acum în uriașele cazane ale Istoriei, mutația ce are loc în măduva și nucleul tuturor popoarelor intrate în horă reprezintă o schimbare atît de teribilă și de uriașă, încît trebuie să fii sau un mare idiot naiv, sau un demagog de vitrină în latrină, ca să crezi că totul nu e decît un oarecare experiment social, perfect dirijat științific... Bagi într-o eprubetă un savant de tip american, un mecanic neamț și un șaman mongol – și-ți iese la capătul

cincinalului un astronaut sovietic zîmbitor; amesteci un telal evreu de pe Lipskani cu un țigan din Arad și doi juveți olteni, cobilițari în toate, și, după ce i-ai fiert bine în zece ședințe și cîteva plenary bubuitoare, îți ies, ca din pălăria scamatorului, cîțiva propagandiști, doi directori șmecheri...”

Mostră de cinism jovial, dar cu o morală a fabulei oarecum surprinzătoare și chiar supărătoare prin tonul lozincard, de „ceaușism luminat *à la* '68”: „Crede-mă! Sîntem înconjurați de popoare aprige, ambițioase: nu ne mai putem permite luxul de a merge pocnind din bici pe lîngă boi și doinind. E nevoie de industrializare și modernizare a agriculturii. Și acestea, dacă nu sînt făcute de oameni inteligenți, cinstiți și, mai ales foarte pricepuți, pot deveni o nenorocire mai grea decît o ciumă sau o hunică ocupație”.

De cealaltă parte, românismul e predat la catedră blagiană: „Abia de o sută de ani am ieșit dintr-o gogoasă turcească, medievală, primitivă și foarte asiatică: acum se vede că aripile noastre nu sînt nici juste, nici corecte, nici rentabile. Un demiurg foarte sever ne va obliga să reintrăm în gogoasă și să ne confecționăm altfel de aripi [...] Luciditatea noastră este conștiința aripii. Nu mai sîntem viermi, știm ce este un fluture, pentru noi progresul lucid înseamnă trecerea de la condiția de tîrîre la cea de zbor”. Și încă: „Cred în Xenopol; teoria sa cu seriile și succesiunile în istorie mă încurajează să sper că peste cel mult zece ani vom fi gata – moral și spiritual – pentru o treabă serioasă. Eu mă rog bunului Dumnezeu, mă rog lui Hegel și Marx ca, pînă atunci, să nu dispară toate categoriile prin care au supraviețuit: cumpăna, modestia, prudența, dragostea de

carte, dragostea de Europa și lume, simțul dreptății și echității romane”.

Cele două impulsuri contrarii devin o forță reductibilă cînd se reunesc în ceea ce s-ar putea numi pragmatismul mesianic: „Cred că mai trebuie să trecem printr-o fiertoare și un grătar pînă cînd ne va veni mîntea la cap și vom începe să construim – conform calităților și lipsurilor noastre naționale – socialismul nostru propriu, adică socialismul unui popor care a fost eminentemente agrar, foarte țărănesc, foarte balcanic, foarte temător de schimbări, de predicatori sau înstrăinați. Mă tem că sîntem conservatori, iubim pămîntul, ograda, chiverniseala proprie. Timp de un mileniu și mai bine, omul a învățat să se teamă de orice stăpînire”. Sau: „Trebuie să învățăm să murim. Nu putem trăi în mijlocul Europei ca un popor latin, dar cu moravuri fanariote, memorie turcească și o morală de șperțari, lichele și șmecheri”.

Mergînd pe firul apei, dăm și de un Noica insolit, în persoana lui Adam Lendvay (la care vom reveni), pentru care „prostia brutală nu poate fi învinsă decît prin pasivitate. Răul care se bate cu un dușman ce i se opune devine mai puternic; răul lăsat liber, necombătut și necontrazis devine propria-i otravă”. Cum să nu zîmbești gîndindu-te la fieroasele vituperări ale lui I.D. Sîrbu la adresa spiritului de la Păltiniș (de vicioasă ocultare a realului politic) din corespondența cu Mariana Șora, publicată nu demult în *Adevărul literar și artistic*!

De înțelegerea/acceptarea istoriei prin miresmele utopiei dau seama apăsatele amprente blagiene lăsate, cum spuneam,

în carnea romanului. De la formulări de genul „La noapte vei dormi ca un iezer. În somn, cineva te va ajuta să rupi una din peceți”, „vedeam pădurea mea sfântă și curată. Aveam inelul Anei în palme – era cald și viu ca un pui de pasăre fermecată” sau „oaspeți sîntem în tinda lumii” – și pînă la adevărate situații dramatice, precum uciderea (ca de Zamolxe) a Lupului ori tăierea brazilor lui Pătru – se ajunge la etnopsihologie și simbolistică gen Tudor Pamfile: „După moarte, în tărîmul blajinilor, se primesc bătrînii neamului, ei nu mai joacă, au scăpat de cerc și frică, sînt propria lor umbră. Domnule Lupu, să știi, nu avem prea mult noroc în istorie, sîntem așezați șui și pieziș în Europa, am ieșit destul de tîrziu din păduri la lumină, carte, stat modern. Ne lipsește glanda fanaticismului, mai ușor punem mîna pe un sictir sau o îndoială, decît pe o dogmă sau program, mai ales dacă-s venite din vecini”.

Ca încoronare, poetic-politica fixare a unor etape precum: „Noi am avut trei trepte de desăvîrșire, dar și de soartă: cea a *melcului*, care se retrage catabazic din lume, cea anabazică, a *lupului*, care atacă lumea și cea a *mielului thanatofil*, pe care îl sfîșie și îl mănîncă toți. Noi prin vîrsta melcului am trecut – îmi vine să cred că trecem prin cea a lupului singuratic, din ce în ce mai gonit, prin împutînarea pădurilor și înmulțirea puștilor cu ocean”. Lupenie, ne-lupenie, finalitatea e clară ca tăișul securii: „tactica pămîntului pîrjolit, urmată de strategia sufletelor pîrjolite”.

Un socialist conservator

E limpede că, socialist în răspăr, I.D. Sîrbu era, moralmente, un conservator. Cît de *productivă* mai poate fi (dar oare a fost vreodată?) utopia regresivă? Eminesciană, blagiană, eliadescă, viziunea din *Lupul și Catedrala* nu poate lăsa altfel decît în (aceeași) suspensie relația culturalului cu politicul și economicul: unei Românie modernizate de liberalismul sincronizat, la 1870, ca la 1920, i-a corespuns în planul ideilor un conservatism cu adînci peceți reacționare. Nu altceva se-ntîmplă acum mai pretutindeni în lume: cele transnaționale (comerț, comunicații, tehnică, sistem bancar etc.) sînt dublate de varii direcționări național-insularizante în planul mentalităților, al „mîndriei patriotice”. Că unii exaltă naționalul prin fotbal, iar alții prin religie, prin protecționism vamal sau cultural (vezi de exemplu, cherela filmului european cu hollywoodizarea și disneylandizarea etc.), sau prin război pur și simplu (ca în atîtea locuri) – fapt e că utopia ajunge să sprijine istoria în măsura-n care istoria-și află dezmințiri în utopie.

Ar fi interesant de comparat amara supremație a „bat-jocului” din romanul *Adio, Europa* cu nobila, paseista neresemnare din *Lupul și Catedrala*. În orice caz, cu I.D. Sîrbu – ca și cu orice alt conservator... progresist care-și cultivă reacțiunea – rămînem invariabil între coridoare, indeciși, cum se străvede în acest pasaj din *Jurnalul unui jurnalist fără jurnal* (I, p. 122): „Nu ni se potrivește nici un model extern de civilizație: nici cel sovietic, nici cel

american, nici cel nipon sau german. Ar fi trebuit să fim lăsați să creștem organic dinlăuntru nostru. Cred că schema de bază, arhetipal-seminală, a ființei noastre se găsea undeva în duhul vechiului sat valah. Nu avem un *pattern*, creștem și descresțem aiurea, după legi haotice, stejari în ghivece, lupi în seminare marxiste”. Și tot acolo (p. 157): „Dușmanii înrăiți ai țării mele – fără voia lor, cu ajutorul prostiei noastre – au descoperit o formidabilă metodă de ocupație și ocupare definitivă (pe ușa din dos) a unui popor structural independent și liberal: folosirea exagerată a naționalismului (ucide și anihilează prin ridicol pînă și rădăcinile naționalismului funciar); abuzul de folclor (care arde și îngroapă de viu și satul, și țăranul); iar materialismul numai științific nimicește și castrează pînă și materia cea moartă de legile ei cumini și veșnice”. *Q. e. d.*

Hora etnică

Din dosarul românismului nu puteau lipsi capitolele alogeniei. Evreii, ungurii și țiganii sînt aduși la ospățul reflexiv ca adevărate trufandale întru speculațiune. Tot ce îi privește-n carte e corelat cu „figura românismului”.

„Voi, românii, spune Alfons, aveți un gust anume pentru apocaliptic: «vin hunii, vine antihristul», în vreme ce noi, evreii, ne-am obișnuit de mult cu asta. În schimb, exagerăm în toate, nu avem măsură. Pe cît sîntem de liberali pe dinafară, pe atît putem fi de intoleranți pe dinăuntru. Nu uităm nimic, nu iertăm pe nimeni, ne răzbunăm pentru

orice. Fiindcă nu am fost iubiți nici măcar de Dumnezeu nostru [...] Timpul nostru a fost într-adevăr un timp-cască, adică drumul cel mai scurt între vis și sfărîmare. Dar de cîte ori am pierdut totul, ne-am regăsit proaspeți, cu păgubos umor, gata s-o luăm iar de la început. Am pornit de la spirit și am cucerit materia; am pierdut materia, nu-i nimic, ne vom salva prin spirit”. Era, într-un fel, o speranță pentru spiritul românilor de la 1985. La paginile 238, 239 mai sînt destule observații interesante, mai grave („sîntem materie primă pentru toate visele, speranțele, utopiile și religiile, pentru toate antiutopiile și antireligiile din istorie”) sau mai (auto)ironice („ratarea, falimentele, deziluzia sînt boli tipic evreiești: mai mari decît ele nu sînt decît speranța, rătăcirea și optimismul incurabil”).

Aristocrat cu estetisme excentrice, Adam Lendvay, contele care umblă precum Mihalkov în faeton înconjurat de țigani, nu poate uita, firește, bătălia de la Mohács („ne-am bătut peste tot, cu toată lumea din jurul nostru, pentru niște himere naționale, imposibile și absurde”), se compătimentează cu blîndă resemnare („vitejia și mîndria noastră aristocratică se traducea în jos, la nivelul notarilor și jandarmilor, prin trufie și cruzime. Prin fanatism – și de extremă stîngă, dar mai ales de extremă dreaptă. Nu avem prieteni decît în Finlanda, care nu ne cunoaște. Și poate în Uiguria strămoșească, pe care nu am văzut-o niciodată”) și oferă fenomenului românesc o pistă aproape infinită de alergare (analitică): „La voi toate defectele sînt calități, la noi toate calitățile sînt defecte – ne completăm ca temperamente și caractere”.

Cît despre țigani, subiect atacat și în corespondența cu V. Nemoianu, paginile 277-280 sînt tot ce poate fi imaginat mai serios, adevărat și fără resentimente. Se pledează pentru înțelegerea lor dinăuntru și nu din afară: „Rațiunea lor suficientă e ascunsă, e prologică, total opusă criteriilor de progres, civilizație și cultură [...] ei nu doresc să fie mai mult decît sînt, altceva decît sînt, altfel decît sînt”. E părerea lui Mefisto, căruia personajul-autor îi replică usturător și exasperat: „oricîtă poezie ar fi în mine, ei îmi apar ca o comunitate parazită, antisocială, total retrogradă. Nu muncesc, nu învață, refuză încadrarea socială, trăiesc în cuibare de lene și murdărie, de hoție și indiferență” ș.a.m.d. Dar dacă – opinează Mefisto – acest „popor teribil de prolific și de rezistent la lipsuri și nevoi” va căpăta într-o bună zi „conștiință națională. Cu siguranță că atunci vor ajunge – *volens, nolens* – la convingerea că acest pămînt din sud-estul Europei, huno-valaho-bulgaro-sîrb, le-a fost lor planificat de istorie”. Tocmai fiindcă știu „să fie fericiți în condiții în care noi ne sinucidem de disperare” și tocmai fiindcă, „de cînd lumea, barbaria și analfabetismul au fost și sînt mai pline de vitalitate și forță”, țiganii, în tribalismul lor atît de solidar, reprezintă un exemplu pe cît de amenințător, pe atît de... reconfortant. În definitiv – suspină subtextual gîndul autorului –, al lor e viitorul: „Nu se tem de nimeni (chiar dacă se prefac a fi fricoși), în pușcărie sînt ca acasă, nu se tem nici de Cer sau de Dumnezeu...”.

Și așa deci cu lupul. Fie că a coborît prea devreme în istorie, fie c-o fi venit prea tîrziu, a fost împușcat, concluzia

concluziilor fiind, vorba paracliserului ieșind din catedrală: „Trebuie să anunțăm miliția”.

22, nr. 33 și 34/16-30 august 1995

Cronica unei cruzimi ordonate

Alex Mihai Stoenescu, *Patimile Sfintului Tommaso d'Aquino*, roman, Editura Humanitas

---

O încruntare

Caz flagrant de sadism editorial, stupefiant și inadmisibil pentru o editură ca Humanitas: absența fișei biografice a lui Alex Mihai Stoenescu! Când am început să întreb în dreapta și în stînga cine-i A.M.S., ce vîrstă are, unde s-a născut, dacă vine din exil, ce studii și ce profesie are, ce-a mai publicat ș.a.m.d. – mi s-a spus că am o concepție de cadrist. Și că, vezi Doamne, criticul literar are a se ocupa de planul estetic și nu de mulțimea detaliilor extraliterare.

Fals, absolut fals. Să creadă cine-o vrea în estetismul pur, în lucrul-în-sine ori în parthenogeneză; eu unul cred, pardon, în buna vorbă a țaranului cînd îi iese necunoscutul în cale: tu de unde vii și al cui ești? În plus, nu-i de ici de colo să citești în prezentarea făcută de Gabriel Liiceanu că volumul lui A.M.S. nu e departe de capodoperă, pentru ca

să afli apoi că autorul e ofițer de contrainformații! Bun, zici, dar din ce contingent și din ce „școală”: Drăghici, Pacepa, Pleșiță, Doicaru? E general, maior, locotenent? E din aripa dură, din cea elastică, din tehnicism, de la divizia anticatolică sau de la tricolor? E specializat în diversiune, conflicte etnice, religioase, în spionaj economic, în informatică, în Budapesta sau Vatican? Detalii esențiale, vă rog să mă credeți, pentru deslușirea mesajului din roman.

În sfîrșit, să acceptăm *Patimile...* lui A.M.S. ca pe o carte de *brainstorming*, să-i zicem. Un debut literar strălucitor ca performanță stilistică, dar cu o structură de rezistență putredă, lugubră și descentrată, de cinism fabulatoriu diversionist. O viziune de carnasier lenevind luxuriant și cu ochi plin de cruzime ironică printre miasele istoriei subterane.

Un estet al maleficului

Nu mi l-aș dori în ruptul capului pe A.M.S. ca anchetator (e o simplă ipoteză). Prefer tipul boxer, trudind în cultul vînații și-al sacului de nisip, și nicidecum lentoarea savantă a lamei care-ți taie cu tandrețe curioasă o pleoapă, admirînd morbid în tăcere meandreie singelui pe obraz. Or, exact asta face scrisul lui A.M.S.

Gabriel Liiceanu spune memorabil: „de puține ori invazia cuvintelor în pagină a slujit mai bine ca aici o arheologie a cinismului și a cruzimii”. Între splendoare și monstruozitate, între mister și morbidețe, între luxurianță și macabru spiritul

Barocului a pus de mult semnul egalității, ceea ce nu-l poate face nicidecum atașant pe mizantropul pasionat de experiment psihologic, proiectant de utopii dictatoriale și sabaturi vizuale, în care masacrul e trăit ca reverie, iar adevărul politic și religios e prizat prin thanatofilie sangvinară. Când Bosch îl întâlnește pe Daumier și se apleacă asupra temei dictatorului în romanul sud-american, cocteilul explodează înainte de a-l aprinde.

Personajul lui A.M.S. e stăpînit deci de o „răutate genetică”: „crima stătea pîtită într-o cută slab irigată a creierului meu de elev, de unde și picura din cînd în cînd cucuta homicidului”. El crede că „trebuie făcut ceva năprasnic și crud, care să zguduie încremenirea lumii”. Studiul Bibliei îi declanșează chicote și-l face să umple „un caiet al hulei, un incunabul al preacurviei literare, o enciclopedie a necurăteniei mintale”. Întrebarea lui: „cum se pot aduna toți oamenii la ascultare?”. Adolescența lui: „o cronică a fărădelegilor”. Judecarea lumii: „o vivisecție”. Scopul: „tu vei schimba fața lumii”. „Albertus Magnus mi-a spus mai tîrziu că-n ochii mei vede niște zdrențe, că trebuie să fiu probabil sfîșiat tot pe dinăuntru, ca un drapel la sfîrșitul unei bătălii lungi și complicate”. Iar extazul de unde provine? „[...] încet, încet, pe rînd, am simțit gîdilătura mică și umedă a sărutărilor lor peste unghiile degetelor mele de la picioare, mîngîierile fine ale bărbiilor peste puful de păr ce-mi crescuse pe falangele proximale, alintarea calină a unei limbi sub osul gleznei”.

Figura Aquinatului nu-i decît pretextul acestei copleșitoare demonstrații de cinism activ, supraistoric și transnațional.

Dominicanul exeget al gîndirii aristotelice, consilierul lui Ludovic al IX-lea cel Sfînt, polemistul canonizat ale cărui relicve aveau să fie revendicate de dominicani și de cistercieni, expertul în logică și prolificul autor de labirinturi dogmatic-teologale – supranumit *Doctor angelicus* și *Doctor universalis* – este încărcat aici cu mai toate atributele monstruoase ale subteraneității medievale, unde extazele mistice provin adesea din răni supurînde, miasme stomacale și vuiet sexual și unde sacralitatea se hrănește adesea din haznalele imaginației maladive.

O simplă mostră lămuritoare pentru *natura privirii* personajului: „Dormea cu banița căzută pe umăr și cu gura deschisă. De sub limbă i se scurgea lent o dîră de salivă. Lichidul se lungea pe braț, picura încet și vîscos pe vîrfurile arătătorului mîinii drepte, patinînd pe unghia zdrențuită și neagră, mărindu-și un pic viteza, făcea o baltă în cavitatea unei dale, apoi, din preaplin, dădea pe afară și cobora treptele melcate pînă la subsol, în catacombele osuarelor”.

Privire crudă și ludică, arhitecturînd cu voluptate uritul, fetidul și elanurile malefice, o privire aparent vecină cu descripțiile violente (ochii scoși, prelingîndu-se încet, hipnotic, de-a lungul trupului) din cutare proză a lui Ștefan Agopian. Numai că acea cruzime agopianică, întipărită în bonomie fabuloasă și supraréalitate senzorială, rămîne la A.M.S. în zona visceralului etalat cu opulent sadism.

Ironia cinică și nesațul fabulatoriu

Imaginea lui fra Viterbo, cel care „mestecase copertile la o duzină de cărți ale Sfinților Părinți și îmfundase haznalele mănăstirii cu dejecția lui minerală” (p. 50); trucurile sacerdotilor imorali, lucrînd zgomotos în uterele țărăncilor (p. 64); forfota apocaliptică a inundației descrise marquèzian (p. 98); figura doicii Friolina, ca ruptă din Bosch (p. 107 ș. urm.); tipul de Gorgonă hipersexuală al Mamei (p. 114), ca și natura demonică a tatălui (unul dintre mulții prezumtivi), care „cucerise și jefuise turbat mănăstirea, biciuise călugării cu un lanț de fîntînă, iar pe abate îl siluise în fața novicilor, umplîndu-i și pe aceștia de pofte”, un tată taman bun, nu-i așa?, pentru viitorul *Doctor angelicus*: „Bă, ai grijă să nu mă faci de rahat pe acolo, că te aduc tîrîș înapoi și te pun la grajduri. Fir-ai al dracului de capsoman, că te dau cu bucurie la școală, mă, să te hingherească toți jidanii și arabii care au ajuns profesori”. Și încă: „venusul pietrificat” al Marottei de Bohemundo, gingiile putrede, cu miros de gangrenă, decapitățile, curgerile din chiloți, partida de energică falaforie („lupii urlau în mine, introducînd din nou jăratec în armăsarul meu cabrat”) încheiată stupid prin orgasmica revelație: „Uite-al dracului de comunism, ce frumos se naște el” [...] – totul probează, spuneam, „văzul monstruos” al lui Tommaso-A.M.S. Și totul este îmbibat de ironia atroce și otrăvită de nebunia Puterii.

Să nu-mi cereți să știu ce și cît este adevărat, întemeiat pe documente din viața lui Toma d'Aquino-ul lui A.M.S.,

după cum n-am de unde să știu ce și cît din alde Chișinevski-ul lui V. Tismăneanu corespunde cu imaginea aceluiși personaj la Pavel Câmpeanu. Nu-mi dau seama nici dacă A.M.S. urăște sau venerează medievalitatea papală, cert e că descăr-narea, despodobirea în numele profanării și infuzarea (sau detectarea) Răului în toate cotloanele ființei, tocmai pentru a oferi cît mai mult maladiv contemplației – sînt operații în care autorul excelează. Sigur că, roman postmodern, cultivă intertextualitatea, răspărul referențial și turbionul temporal-narativ și că, de pildă, negustorul veacului al XII-lea exclamă astfel: „Dom'ne, sînteți oameni serioși sau ce mama dracului? V-am spus că vă dau piatra filozofală acu' cincii luni”, ori că Albertus Magnus îi spune lui Ioan Teutonicus Magnus „Joane”, sau că dăm la tot pasul, în același veac al XII-lea, de telefoane, televizoare, dirijabile, bulevarde, lif-turi, polizor, culbutori și ferodouri. De aici și deruta lecturii, ca și descentrarea, dez-axarea romanului pe „axa” Roa Bastos-Cărtărescu.

Cacealmaua KGB-ului etern.

Coruș văzut dinspre bubuli

Încet, încet arhitectura medievală se relevă o uriașă butaforie pentru clasica temă a puterii. Privit dinspre mistica și politica religioasă a papalității medievale (intrigi, conspirații, trădări, crime deghizate etc.). *Patimile...* lui A.M.S. este, de fapt, o cacealma. Sîntem departe de estetica instinctualității

crimiale textualizate în *Numele trandafirului* și foarte aproape de... bubulii lui Pavel Coruț.

Deja paginile 192-198 – revelația *speculară* a personajului („atunci aceiași ochi dilatați au scăpărat un fulger care gândea, aducându-mi aminte cine sînt : stăpînul lumii”) – puneau pecetea : „Fusese singura mea întîlnire cu Diavolul”. Pentru ca puțin mai departe (pp. 203-222) să-nceapă nebunia : într-o tonalitate de *Protocoale ale înțelepților Sionului* (deci de Ohrana), Tommaso „face” mitul revoluției și desface efervescent năvoade în apele conspirației europene de la finele lui 1989 (chit că urmele sînt deliberat amestecate). Sigur, în persoana lui Tommaso, autorul adună mai toate imaginile Dictatorului, ale paranoiei totalitare, fie că-i vorba de legătura cu șeful de taină a Inchiziției (p. 178), de Cugenia nazistă (p. 139), de forțele oculte ce susțin dintotdeauna lupta autohtoniei de pretutindeni cu evreitatea (pp. 163, 311), fie că e vorba de sloganuri marxiste (p. 186) – peste tot mania Autorității se pune în termenii ingineriei sociale, ai experimentului psiho-etno-politic, în numele guvernului planetar.

„Năvalnica dorință [a lui Tommaso, n.n.] de a aduna bisericile într-o unică putere mondială”, europocentrismul antiislamic (p. 202), conștiința că pretutindeni sacrul a fost determinat strict de politic („pot trage concluzia că Sfîntul Francisc din Assisi a fost produsul unei acțiuni dirijate de Papă”) ș.a.m.d. se focalizează în întrebarea : „cum să facem din continentul ăsta dezbinat [Europa, n.n.] Centrul Pămîntului și Stăpînul Lumii?”. Cu concluzia : „am hotărît că trebuie să trasez primele linii generale ale

planului de înflorire a culturii și civilizației occidentale, de transformare a Europei în focarul puterii economice și politice, pe baza consimțămîntului entuziast al locuitorilor săi, uniți într-un comunism luminat”...

Urmează, spuneam, paginile 203-222, dialogul lui Tommaso cu fiul său, Reginald de Piperno, în care ne întîlnim cu marea forță „unică și coezivă” pe nume *Encave Deus* (mai pe... românește : NKVD), în tonalități de Malta, cînd persiflate în subtext de autor, cînd expuse cu severă feroare. De nerezumat contextul. Aluzii de genul „grupul restrîns [de revoluționari, n.n.] plătit de mine, sprijinit de o mulțime relativă, cît să dea impresia unei participări a întregului popor [...] în fruntea mascaradei voi pune un dement, saltimbanci cunoscuți și bufoni clevetitori, actori spirituali, dar și conspiratori dovediți [...] vor ucide o mie de cetățeni nevinovați pentru a dovedi că pericolul a existat”... înțelegeți care va să zică, 1989.

Concluzia însă : „Cînd haosul ajunge la apogeu, națiunile se destramă și încep să se amestece, iar cînd întreaga Europă va cădea în genunchi și va cere o nouă ordine, lansez cîteva culte orientale și cîteva secte stranii, să-i zăpăcească de tot” etc. etc. Ce mai, curat bubulism new age-ist. „Dar ăsta e HAOS ! Adică starea din care se naște ORDINEA, i-am răspuns.”

Dacă adăugăm contexte de genul : „Apăram Occidentul de Orient pe munții aceia înalți ai Daciei. Ne certam cu regele Andrei al Ungariei pentru bucata aia de pajiște. [...] Să te ferești întotdeauna de unguri, Tommaso”, ori : „va trebui să restructurăm totul de la început și să impunem o

nouă credință, cînd s-o mai putea. Nu uita că există ortodocși !
 Țștia sînt un mare pericol, pentru că au penetrat în mase cu tot felul de fabule, cu sfinți-țărani, așa cum am văzut eu în Transilvania” ; dacă mai dăm și peste viziunea profetesei Amnezica precum că „în 1991, cam prin septembrie, mineriile din Țările Române se vor răscula împotriva unei divinități locale, Sfîntul Petre Bișnițarul” (p. 240) ; ori dacă-l „citim” pe Ion Iliescu în Sfîntul Petru de la pagina 289 – atunci mintea ne intră de-a binelea în levitație și nu mai înțelegem, vorba analistului Cristoiu, nimic. Totul se descentrează, nici măcar parabola medievalizantă nu mai parabolizează, ci se sfărîmă și ne ametește. Dar poate că tocmai ășta va fi fost scopul. (Deformație profesională ?)

Ce este deci *Patimile Sfîntului Tommaso d'Aquino*, de Alex Mihai Stoenescu ? Un roman, da, un roman scris cu strălucire, cu virtuozitate, cu erudiție *à rebours*, da. Însă ce vrea acest roman ? Nu știm. Este debutul confuz (voit ?) – și la limită : pernicios – al unui autor – aici e necazul : de indiscutabil talent ! Să tăcem și să așteptăm, urmînd sfatul autorului : „Importantă nu este realitatea, ci numai ceea ce cred oamenii !”.

22, nr. 36/6-12 septembrie 1995

În absența bubulilor

Mihai Sin, *Quo vadis, Domine ?*, Editura Humanitas, București, 1993, 304 pagini

---

N-am avut de gînd să scriu de acum despre romanul lui Mihai Sin, adică înainte de apariția volumului II. Mai întîi pentru că scandalul oarecum penibil produs de carte (cu toate că la noi pînă și penibilul e de preferat apatiei) riscă să malformeze și opiniile critice, dar și viitoarea substanță a romanului. La ce bun să mai verși o picătură de arsenic într-un pahar cu otravă ? În al doilea rînd, speram ca, în timp, evoluția vieții românești să-mi mai domolească patima „demolatoare” față de această carte : circumstanțele (ei) atenuante se ivesc tot mai multe, pe zi ce trece, astfel încît la alegerile din '96 toate personajele de aici vor fi cu siguranță înaintate în grad... În fine, mi-a fost imposibil să disociez între teza cărții și, cum se spune, „tratarea ei epică”. A-i cere criticului literar să analizeze *Quo vadis, Domine ?* exclusiv din unghi literar e o perversiune, cîtă vreme matrița ei politic-socială e de un interes imens. După cum și a exacerba teza, văzînd epicul ca simplu pretext

pentru estetizarea unei doctrine, este nedrept față de statutul, totuși literar, al cărții.

Am acceptat însă invitația Ioanei Pârvulescu de a lua parte (puțin, foarte puțin pentru câte-ar fi de spus) la discuție nu doar din politețe, dar și din respect pentru curajul lui Mihai Sin. O spun din capul locului: *Quo vadis, Domine?* este eșecul lamentabil, ratarea cumplită a unui subiect extraordinar de generos. Și – mai e cazul s-o repetăm? – de-a dreptul vital pentru cei mai mulți dintre noi (anume cei din afara Aparatului). Ratare literară, ratare de psihologie, ratare meditativă, afectivă, morală, ratare totală. Însă curajul autorului de-a încerca operația în chiar nervul esențial al perpetuării-prin-transformare a puterii este absolut lăudabil.

Tot ce sîntem, facem și avem de cincizeci de ani încoace este (dincolo de cadrul geopolitic, cu toate ale lui) rezultatul deciziilor de partid și securitate; tot ce s-a complotat în România și în afara ei după izbucnirea *perestroikăi* la ruși a fost, într-un fel sau altul, bransat la panoul de comandă al partidului și Securității, jocuri cu multiple strategii, cu inflație de aripi, fracțiuni, ambiții, tendințe, complicități și rețele – fie doctrinare, fie organizatoric-active; tot ce se întîmplă de patru ani nu e decît perpetuarea comploturilor duse-n surdină pînă la înlocuirea lui Ceaușescu, explodate scurt în decembrie '89 și trecute din ianuarie 1990 în această nesfîrșită (se pare) luptă de gherilă socio-psiho-politico-economico-financiară prin care forfota serviciilor speciale își manifestă străvechea convingere că lucrează cu un popor nedemn de profesionalismul lor, popor mîncău și trîndav și

care, lăsat de capul lui, ar intra ca oaia-n strunga altora. Nimeni nu se mai poate îndoii de faptul că revoluțiile au mers pe ață, că amorsarea tuturor focarelor naționaliste din Est ca și din Vest e un fenomen organizat, ca și remarxizarea elitelor occidentale, ca și stimularea sistematică, în Est, a nostalgiei totalitare, ori minoritarismul, enclavita, federalismul, mă rog, ca tot ce ține de globalizare și inseriere *versus* autonomie și patos identitar. Cine se mai poate îndoii că tot jocul de-a închiderea forțată și deschiderea persuasivă nu are centrul său de comandă, că orice *închegare* a ceva se face cu adezivi secreți și că tot ce *se desface* este desfăcut cu agenți corozivi la fel de obscuri! Fericit cel ce se mai poate îndoii de teoria omnicontrolului, omniorganizării și omniserialității în toate!

Ei bine, în toată nebunia asta, literatura pune, nu-i așa, omul. Singur ca întotdeauna în fața maculării, a „pactului cu diavolul”. Dilemă vitală: dacă vrei binele, nu poți izbîndi decît aliindu-te răului care vrea binele! Ești selectat de însăși forța pe care-o consideri simbolul maleficului, dar care nu face, iată, decît să-și valorifice resursele umane cele mai benefice! Nu te poți împlini decît... dezghio-cîndu-ți ființa, nu-ți poți cumpăra libertatea decît vînzîndu-te și nu te poți *poseda* pe deplin decît deposedîndu-te de tot ce ai mai bun: libertatea de-a rămîne tu însuți, nelegat de nimic, chiar dacă te leagă totul! Ce-i asta dacă nu o temă uriașă, o ocazie enormă, ratată de un scriitor plin, presupun, de cele mai bune intenții?

După ani și ani de „romane cu activiști”, care mai de care mai „problematizat” și mai tradus în labirinturi

politico-morale – fie rizibile, fie dramatice, stupide, revoltătoare sau înduioșătoare prin utopismul lor alterat ideologic – vizînd justificarea literară a ilegitimității istorice, era timpul (teoretic, măcar) nu pentru romanul cu securiști pur și simplu, ci pentru o literatură intens reflexivă, făcută cu acea cruzime a exasperării, riscantă spiritual, dar cel puțin vindecătoare moral.

Și ce găsim la Mihai Sin, al cărui curaj, repet, îl voi respecta întotdeauna : un personaj cu identitate foarte subțire, aproape golit de personalitate, cu „trăiri” nici cît elevii lui Drumeș, înscris într-o situație pe cît de ingenioasă, pe atît de – nu *in*, ci – *prost credibilă*, cu dialoguri de o artificialitate vecină cu parodia, cu o manieră reflexivă subpuerilă, cu un rechizitoriu al ceaușismului făcut în cea mai crasă limbă de neo-lemn și o retorică de student în anul I la avocatură, bașca două pagini de reverii factive afective și două-trei pagini de sex, față de care pînă și SAS-urile sînt ca ultrarafinatele bordeluri japoneze față de grajdul din Cucuieți.

Din faptul că singurul lucru care sună convingător în cele trei sute de pagini este pledoaria-confesiune a colonelului Coldea am subînțeles că, de fapt, Mihai Sin a vrut să scrie un eseu pe faimoasa temă (atît de generoasă psihologic, etic, intelectual) a colaboraționismului și de teama... propriului curaj, s-a apucat să croiască dintr-o banală pătură țărănească roasă de molii – ditamai salopeta de comando CIA ultrasecret !

Să fim rezonabili : discuții precum cea „racolantă” dintre colonelul Coldea și Dominic Vanga au avut loc, fără îndoială,

din 1985 (cel puțin) pînă în 1989, iar ele se petrec mai abitir astăzi, cînd – dîndu-se drumul la îmbogățire, varietate și fraudă – posibilitățile de șantaj întru colaborare sînt infinit mai multe (fie din setea de răzbunare a săracului pe bogat, a autohtonului pe alogen, sau a hoțului pe omul cinstit, fie din patima desăvîrșirii profesionale, ce reclamă prea multe facilități spre a se putea petrece onest). Nu aici e problema. Sigur că și disocierea, fie și ficțională în lipsă de ceva palpabil, a mecanismelor multiple ale Securității este o operație care-și are utilitatea ei, stratificări existînd și aici ca peste tot. Dar cel puțin deocamdată, nici asta nu e problema. Din două una : ori faci ca Pavel Coruț șarje de comic antrenant, de te prăpădești rîzînd de seriozitatea chestiunii care funcționează pe post și cu efecte de *Protocoalele Sionului*, ori înțelegi că nodul vital în tema pactului cu diavolul *nu este în motivațiile diavolului*, ci în cele ale... bietului uman semnat !

Aici e golul din *Quo vadis, Domine ?* : în patima sa de a ne convinge de dreptatea Generalului și a colonelului Coldea, Mihai Sin îl face pe Vanga simplu pretext pentru... era să spun (și eu) „reabilitarea securității”, dar mi se pare exagerat. În acest caz nu sînt de ajuns nici incriminarea, nici sublimarea, pure și simple, ci analiza rece, pe segmente, articulații și diagnosticări, pe baza variațiilor de simptomatologie, ale variatelor maladii, specifice Aparatului, fără doar și poate. Destul auzim toată ziua și mai de peste tot teza cu „Securitatea care-a salvat țara de la război civil, iar azi, dacă n-ar fi ei, săracii, am muri de foame și

s-ar alege praful de tot etc.”. Încă să ne punem și noi în teză, noi, „proștii și paraziții gînditori”.

Să sperăm că volumul II ne va răscumpăra? Mi se poate spune că orice start eșuat poate fi recuperat de un finis bun. Poate. Dar nu și cînd alergătorului i s-au rupt ambele glezne încă de la primii pași făcuți...

În orice caz e de mizat cel puțin pe seriozitatea lui Mihai Sin. Cel puțin el ne-a ferit de paranormalul de bîlci din romanele lui Coruț. Generalul lui mai seamănă încă a – a cine să spun? – a Pleșiță, sau Stănculescu și nu este o întrupare a dekeneilor trecuți prin SF-ul lui Mironov & Co. Și apoi, dacă avem în Murza și în Magna niște personaje-stas coruțiene (suportii de contur, flecar-sportiv și tandru-afectiv, ai Eroului hiperdotat), din *Quo vadis, Domine*? lipsesc bubulii. Tot e ceva! Tare mi-e teamă că or să apară-n volumul II, nu de alta, dar ca să aibă și romanul acesta un conflict. Absent, deocamdată (că de conflictul interior, de gîlceava eului cu sinele n-am avut parte). Dar pînă atunci mai e. Dacă gestația primului volum a fost de aproape trei ani, înseamnă că al doilea poate să prindă chiar, cum spuneam, alegerile din '96.

P.S. În justa lui glosare pe tema racolării de lideri de opinie de către serviciile speciale străine (racolarea la intern fiind, de la sine înțeles, ceva normal, patriotic, salvator etc.), colonelul Coldea zice la pag. 199: „...de ce oare nu v-a recrutat pînă acum CIA sau MOSSAD-ul sau agențiile englezești, germane, franțuzești sau chiar ungurești?”. Din

seria venerabilelor circuite lipsește unul: KGB. Să fie un *manque de mémoire* întîmplător sau vă gîndiți și dumneavoastră la ce ne gîndim cu toții?

România literară, nr. 45-46/12
noiembrie-6 decembrie 1994

Sertarul fără-ncuietoare

Stelian Tănase, *Playback*, Roman, Editura Fundației Culturale Române, 416 pagini

---

La loc comanda !

Oricât de mult am încercat, nu am reușit să mă „transpun” la 1983 pentru a-mi imagina cu ce ochi am fi citit atunci romanul lui Stelian Tănase. L-am fi inclus, probabil, din rațiuni de domolit cenzura, în categoria atât de cuprinzătoare a „romanului cu activiști” (ca să nu-i spunem „politic”), ca un fel de post cu paraziți pe scala unui radio îndeajuns de perfecționat ca să-i poată „prinde” și pe E. Barbu, Dumitru Popescu, D. Săraru, dar și pe Buzura, D.R. Popescu sau N. Breban, pe C. Țoiu, Lăncrăjan, G. Zanc, dar și pe Marin Preda, Al. Ivăsiuc, Titus Popovici... și câți alții. Ce bizară companie pentru „cazul Tănase” (Stelian, desigur) !

Dar de ce romanele celor citați au putut să apară, iar *Playback* nu? La curtea cuconului Ungheanu se credea pe atunci că din Stelian Tănase „se încearcă să se facă un caz

politic”, după cum spunea A. Silvestri. „N-ai auzit de biroul de fabricat disidenți?” erai întreat cu expertă maliție atunci când, naiv, te holbai în fața interdicției.

Adevărul e că însuși *tipul de talent* al lui Stelian Tănase, văzut în peisajul generației '80, deranja prin reiterarea mizei considerate apanajul strict al generațiilor imediat anterioare. Era un atentat la rezervația elefanților; la fieful „tematicii social-politice” și la fișetul pe care stătea scris de decenii: „puterea și adevărul”. Elevul TR-ist dădea buzna la popota ghinărilor. Peste poate! Din acest punct de vedere cel puțin, desanțitii conveneau oarecum, cantonați cum erau, de voie, de nevoie, în tehnicism și ludic asociativ, în palimpseste, intertextualitate, ironie, sau când tratau realul prin destine-ri-coșeu, camuflând în detalii și în vagul „atmosferei” descompunerea generală (cum se întâmpla în *Caravana cinematografică* a lui Groșan).

Pe de altă parte, tipul de talent – Agopian se mai putea salva (în fața cenzurii) prin dictatura oniricului, accentuarea suprarealității baroce, feeric-morbide etc. Dar cu Stelian Tănase – nu! El se ambiționa să poată la 1980 ce puteau Petru Dumitriu în 1950 și Breban la 1968. Și să înțeleagă ceea ce credea Silviu Brucan la 1950, dar *exact pe dos!* (Breban a fost „citit” încă de la început în scriitura lui Stelian Tănase, după cum Brucan a fost depistat – parțial – în figura activistului îmbătrînit în amăgiri cu care discută tînărul Luca în *Luxul melancoliei*, romanul de debut al lui Stelian Tănase din 1982).

Patima puterii

Cum bine știm, unitatea de măsură a Prozatorului e testiculul. „Are sau n-are?” asta-i marea întrebare inițială la un autor, cel puțin la cei de „factură balzaciană”.

Atins de reverii, tandru și aburos escamotat în pliurile laitmotivului nostalgic al *Yesterday*-ului Beatles-ilor, *Luxul melancoliei* nu fusese un pericol. *Playback*, însă – da. Aici respectiva unitate de măsură se vedea cu claritate. Se urmărea definirea unei epoci, se contura o tipologie, se distila diabolicul unui sistem, se caricaturiza semipatetic o lume, se încerca anatomia nomenclaturii, se etala falsitatea totalitară a realului: or, așa ceva nu se putea permite unui nou-venit care nu era nici „princepe”, nici Victor Petrini.

Absolvent de filozofie, politolog maniac (culmea! sovietolog înrăit, cu lecturi fabuloase-n domeniu), temperament sangvin și versatil cu orgoliu brebanian de la vârsta de 18 ani, Stelian Tănase e un amestec enervant (dar și înduioșător) de cultură și carierism, de epicureism aristocratic și activism debusolat, de americanism mercantil și tacla levantină, cu principii sever liberaliste și utopii social-democrate. E dictatorial și falimentar, năvalnic, proteic și poltron la o adică. Nu-i cinic, e sentimental. Un narcisiac pe post de „ferment social și politic”. Cartea lui de *entretiens* cu Alexandru Paleologu (nu știu de ce tot întîrzie să apară) îi revelează natura iscoditoare. Azi, după cum o arată *Șocuri și crize* (1993), excelentul său volum de articole politice care însumează parte din activitatea fostului editorialist de

la 22, Stelian Tănase e departe de scriitura labirintică din *Playback*. Acum, arhitectul *Sferei politice*, parlamentarul specializat în meandre și analistul cosmopolit, înghițit de hîrtoapele naționale, practică analiza limpede, rece, tăioasă apodictic. Cum să situezi deci în timp un roman atît de logoreic, dar a cărui miză nu este subiectul, cît personajele și, mai ales, ideea? Cum să scrii pur și simplu despre carte, cînd te invadează ipostazele autorului?

Muncile lecturii

Vorbind la lansarea cărții, Alexandru Paleologu ofta cu necaz pomenind prima sută de pagini, atît de îndatorate tehnicilor narativ-cinematografice ale „noului roman francez”. Așa este. Excesul de tehnică, suprapunerile de linii narative și partituri individuale omoară nu doar fapticul, dar și miezul viu al istoriei. Și nu este vorba de-o cohortă de artificii menite să anestezieze Cenzura, căci și *Corpuri de iluminat*, a doua carte publicată de Tănase (1990), dar a treia în ordinea scrierii, deci după *Playbyck*, suferă de aceeași manie, să-i spunem: a supraimprimărilor și efectelor de bandă întoarsă, plus luminație stroboscopică (pentru a face apel la melomania pop-rock-blues a autorului). Abia cînd Stelian Tănase va scrie *cinstit*, balzacian, adică va cîștiga și segmente de... electorat extraelitar. Și zău că e cazul s-o facă.

„Playback” va să zică falsitate (a receptorului, a emițătorului), vedetism incompetent, dedublare, prefăcătorie, narcoza

audienței, *qui pro quo*, forma vidă, etern dedicată grimasei – și miezul ascuns într-o invariabilă mințire. Într-o societate ghidonată dindărăt, pieziș, din *off*, de dedesubt, unde nimic nu se face niciodată *frontal* și *în direct*, esențial e mereu rigoșul, traiectul duplicitar.

„Playback” înseamnă *fînța care se face că este*, paralel cu neantul care *desface* totul. Înseamnă vizibilul adevărat, dar neputincios față cu invizibilul omniprezent și veșnic ambiguu. Nu se mai știe cine ce este și ce spune, nimic nu se schimbă, dar totul se înregistrează. Căci toate traseele umane descrise aici sînt *focalizate* pe banda securistului, sînt *jucate* în cursa de cobai, sînt *reduse* irepresibil la o schemă fabricată în birourile propagandei. Cît grotesc – atîta dramă, cîtă realitate – atît absurd, cît tragic – atît derizoriu. O lume de suflete moarte (mottoul romanului tocmai din capodopera lui Gogol este extras: „E ceva înfricoșător în aceste fugare apariții, care nici nu apucă să se contureze bine, că și dispar”), mica și oculta zeităte din *Playback* se numește Cicikov, iar cartea este recompunerea unui *puzzle* diavolesc.

„Cursa de șoareci”

Sîntem în 1962/1963: dezgheț ușor, tranziție perfidă, criza rachelor, blocada Cubei, pretexte. Iulia Fitcal, reporter TV de mare succes, frumoasă, impetuoasă, intrată-n meserie în toamna lui 1958, fostă-n amor cu Petru Dumitriu, *fabrică realitate*, „scotocește prin boarfele altora, pacient este fiecare,

nimeni nu scapă”. Ea depistează oficial vizuina în care își ascund sufletul. „Devenise un fel de simbol al binelui public”, regizor și actor, mînuită de sistem și malformînd la rîndu-i realitățile. Inevitabilă, criza care-i fisurează existența. „Adevărul este un tot! m-am apărat prostește. Te înșeli, Fitcal, adevărul este o versiune, de fiecare dată una singură, cea care verifică practica, necesitatea unei perioade istorice.” Inclusiv faimoasa întrebare unamuniană (!): „Nu cumva sîntem visați de cineva?”. Trecută la index o vreme, revenind triumfătoare la misia de a realiza o emisiune cu marele om de partid Pîrvu, își descoperă *condiția-playback* („tot scotocind prin viețile altora, am uitat-o pe-a mea. Uneori trăiesc senzația că duc viața altuia, altora”). „Reporteră frenetică a deceniului destalinizării” moare în flăcări... dintr-o greșeală, firește.

Pîrvu M. Vasile, noul subiect al Iuliei la emisiunea de butaforie umană. Marele activist „de centru” (între vechea și noua gardă), fost șantierist, jucîndu-și onest și din convingere rolul de lider, soț, tată, cadru integru, parvenit înduioșător și tiran caraghios la o adică (vezi toată scena – ultragogoliană – a căciulii furate), care adună jucării telegi-date și patinează-n casă pe rotile (scenă antologică). Inevitabilă, criza care-l aduce pe budoarul-confesional al Iuliei și revelația *condiției-playback*: „totul se petrece ca și cum un prezumtiv răuvoitor mi-ar inocula alt trecut, altă personalitate. Încerc să împiedic substituirea mea cu un impostor, dar vremurile și evenimentele se schimbă mult prea repede”.

Maria, soția lui Pîrvu, mediocritatea parvenită, blîndă, casnică, dar eșuată maladiv în adulter, rătăcind într-o inutilitate

dementă, de tristă și comică senilitate precoce. Ca și restul personajelor, și în cazul ei totul merge pe muchie de cuțit : cînd le iei în serios, devin grotești. Și invers.

Fane Mihăilescu, prietenul lui Pîrvu, în rol de bufonul regelui, *raisonneur* sarcastic și insolent : „Nu trăim cum vrem, trăim cum putem, cum ne fac alții viața” ; „să facem din om inversul lui : toți cei prezenți sînt absenți”.

Aurel Trifu, șoferul de ștabi (fost la Petru Dumitriu, acum la Pîrvu) al cărui vis de-o viață (de a conduce nu Volga de-acum, ci un Mercedes) îl face racolabil („Vinde-mi-l pe Pîrvu... Nu se dumirea, păi dacă și tovarășii în funcție sînt supravegheați...”). Evadare din real, internare strategică la balamuc, derivă kafkiană („Trifu devine atent la ce se întîmplă în imediata lui apropiere. Cutare se trezește dimineața în patul lui transformat într-o gînganie hidoasă, cutare rămîne fără nas... Supranaturalul înflorește”). Delator naiv și păgubos în contact cu Copilu („urîtă meserie ai ! Bagi zîzania-n oameni, îi pîndești, țeși intrigi, îi duci la pierzanie, îi momești, le scurmi pasiunile, le-nchizi gura, le răscolești instinctele, nu-i lași să doarmă, pui preț pe ei negustorește”) – securistul bucălat care-l lămurește că „scîrba și invidia și indiferența și prețuirea și adorarea cuiva duc la denunț. Ajuți după puterile tale la cunoașterea semenului, la apropierea dintre oameni”.

Sergiu Lupu, primul șef al Iuliei, primul exemplu de cinică strivire a slujitorului de către Aparatul cu atîta fervoare slujit. Și primul care-i decodifică realitatea : „sper că nu faci imprudența să îți jurnal, ți-ar fi fatal, domnișoară, nu te iartă ăștia ! ” ; „Zvonul este un diavol. Sînt vremuri

cînd imaginația capătă o febră, o putere capabilă să transforme orice închipuire în fapte concrete. Vremuri de magie în afara mecanismului cauzal” ; „Diavolul a părăsit mlaștinile, grohotișurile, podurile. Bolește în miezul evenimentelor. Ai să-l găsești într-un loc bun, curtenitor, perfect adaptat. E un cineva” ; „Te mulțumeai cu ce-ți oferea realitatea. Ajustai, renunțai la un detaliu, îndulceai terciul. Cînd, de fapt, se cere aducerea închipuirii, ipotezelor de lucru, speranțelor, prognozelor în realitate. Născocirea și supra-punerea unei alte realități, de tip mental”.

Luca Eugen, rugbistul coleric, umblat în turnee în Vest, coleric, dar cu naturel simțitor, cu succes la femei și avînt de ascensiune socială. Trecut la munca de jos, partide bogate de sex (cîteodată... în scop umanitar), dar deturnate în scopul apropierii de Natașa, fata lui Pîrvu, ceea ce-i deschide perspectiva Ministerului de Externe. Adaptarea pragmatică, prin indiferență... activă. Rusescu, lingău intrigant, tuțăr pervers, „face parte din peisaj, din obiectele risipite prin încăperi, gînganie cu cotizația la zi, maestru de ceremonii”, ce mai, diabolicul la dispoziția tuturor. Și Parfenie Hijkl, diavolașul sadic, fascinat de oamenii-cobai, regizînd curse de șoareci pentru biete bipede terorizate de reflec-tarea stupidă, dar crudă a geopoliticii în micile lor cuști pline de firimituri de capricii, frustrări, așteptări, maculări.

Iar în interstițiile pînzei urzite de păianjenul textual – lumea „ionesciană” a casei de pe Armenească (vecinii lui Pîrvu) – destine retrăite la foc mic, înregistrate de Terțul, agentul ascultărilor totale, vieți captive în cubul de gheață al istoriei (memorabilă atmosfera pp.114-123, conturile

fabulos-bulgakoviene de la pp. 92-93, tehnica narativă de tipul pp. 80-81. N-are-a face că, la Stelian Tănase, limbajul tuturor mediilor sociale e invariabil același, că e neverosimil și că *autorul* se vede și se aude permanent *în locul* personajelor, pentru că fluxul verbal funcționează hipnotic, persuasiv).

Fără incriminări teziste sau patetice, *Playback* închide existența românească a deceniilor totalitare într-un apocalips carnalesc, unde (culmea travestirii morale!) poți ajunge să rîzi de victime și să compătimesti stăpînii. În final devine limpede că „activistul” e doar un pretext pentru a înțelege demonica deriziune a Puterii, că mulțimea figurilor de plan secund ține mai mult de Bosch decît de Daumier și că teribila vivacitate logoreică a naratorului ascunde tăcerea unei tristeți mult mai adînci decît revolta.

Ciudată senzație: dacă ar fi apărut cînd trebuia (în 1983), *Playback* ne-ar fi stîrnit admirația pentru „tehnicile narrative” etc., ne-ar fi incitat să detectăm cîrlige sau chei pentru sertarele suprarealității ficționale, să extragem referințele ascunse, intertextualitatea ș.a.m.d. Acum, performanța tehnică (remarcabilă, desigur) captează mult mai puțin decît omenescul montat categorial „în playback” și decît ideea ce animă întreaga cazuistică. Ideea sufletelor moarte. Paradoxal (oare?), astăzi o simțim mai aproape decît o simțeam ieri. Așa încît *Playback*, roman „de sertar”, nu are nevoie de chei. E un sertar fără-ncuietoare. Senzația captivității e cu mult mai puternică acum, în libertate. „Duduie Fitcal, ce-ar fi să ne transmiteți în direct apocalipsul?”

22, nr. 15/12-18 aprilie 1995

Dan Stanca

Realismul apocaliptic

Aripile Arhanghelului Mihail, Editura Nemira,
192 pagini

Onestitate și scandal

Deși a făcut gazetărie la SLAST, Dan Stanca s-a afirmat abia după 1990. Nu atît în ziaristica propriu-zisă, roasă de politică și social (a trecut de la *Tineretul liber* la *România liberă*), cît în eseistică și jurnalism cultural. Fire lirică, dar impetuoasă la o adică, idealist vulnerabil, dar cu accente colerice pe care le trece repede în scris, el și i-a luat de maeștri pe René Guénon și Vasile Lovinescu, înotînd cu voluptăți agresive în apele metafizicii. Împărțit între cruce și sabie, între arcanle Tradiției hermetice și duhul creștin de acasă, între litanie, isihasm și pamflet, el riscă să supere în mai toate părțile. Ortodoxismul totalitar nu-i prea înghite apetitul eretic pentru cele oculte, iar hermeticii devin mefienți față de prea harnica lumire vituperantă a scriitorului. Profanii

îl suspectează de elitarism cu ifose savante, în vreme ce specialiștii îi acuză diletantismul, dacă nu de-a dreptul semidoctismul!

În fine, scandalul cel mare provine din adîncă, sincera, structurala lui înclinație de dreapta, în sensul conservatismului religios, crezînd în metafizica naționalismului cu patos identitar izolaționist, rusofob și americanofob deopotrivă. Lumea subțire de stînga nu scapă ocazia să-l căpăcească pentru „fundamentalism”: într-o zi, Radu Cosașu mi-a spus că Dan Stanca ar trebui să se înscrie în FIS (Frontul islamic din Algeria)! Iar Adriana Bittel, cînd e *Cronicar*-ul ultimei pagini din *România literară*, nu știu cum face că pică taman pe teribilul dreptism stancian, de-l probozește amarnic.

Îngrozit de apocalipsa postmodernității în care plutim, Dan Stanca judecă totul (de la aparatul de radio pînă la sectele mondiale, de la New Age și Internet pînă la adulter sau gropile lui Halaicu) în funcție de Numărul Fiarei. Eseul lui, „Anti-Patapievici”, a devenit deja faimos (salutat de posacii fundamentalști ori de invidioșii incapabili, dar oripilînd întreaga suflare liberalistă și estetic-europenizantă), fiind, orice s-ar zice, o patetică și onorabilă amendare *din admirație*, infinit preferabilă atît elogiului sterp, cît și loviturii sub centură (lasă că următorul eseu, „Pro-Patapievici”, n-a mai fost băgat în seamă...).

Neavînd nimic fariseic, nici perfidie tactică și nici forță de calcul strategic, Dan Stanca oferă imaginea onestității în derivă. A absolutismului doctrinar, excesiv de sigur pe credința sa, însă oscilînd la fiecare pas în fața realității

atotrelativizante. Copil dogmatic, el iese la potecă-n ziua mare, cu mîinile goale și ochi eminescian, constatînd catastrofe, profetînd Kali-Yugi fioroase, cu o supărătoare plăcere a negației exersate în ciudata absență a Construcției. (Am mai vorbit o dată, în cazul lui și al naționalismului nostru păgubos, despre totala știință a lui CE NU, paralel cu absoluta ignoranță a lui CE DA. Nu insist, deși actuala extindere a izolaționismului ar face profitabilă reluarea.)

Ei bine, dacă pînă acum eseistica lui Dan Stanca putea lesne – și pe bună dreptate – să supere, prin monomanie cel puțin, ori să obosească prin redundanță, transferul ideilor în epică este întrutotul benefic și captivant. *Aripile Arhanghelului Mihail* ne întinde o mîină sigură și curată de prozator (chiar dacă tremurătoare) în linia fantasticului ca „breșă-n real” Bulgakov-Mircea Eliade.

București, loc de blestem

Am senzația că materia epică a năvălit peste autor și l-a înghițit. Că nici el nu se aștepta să-i iasă așa de bine atmosfera, cu pagini demonice de așa intensitate și fibră poetică. *Aripile Arhanghelului Mihail* (nici cea mai mică legătură cu legionarismul!) putea fi un roman mare, însă a rămas descentrat, indecis între teza morală, fabulosul metaforic și jocul de malefic, angelism și morbidețe al personajelor. Între eseistica psiho-socială și epicul pur spectaculos. S-a împiedicat singur, ca să nu-și ia zborul. Cu încă o sută de pagini zdravene, care să fi dus la paroxism coșmarul (ca

„ipoteză de lucru”, aici era loc pentru un mariaj de genul *Suflete moarte plus Salem's Lot*) și cu o altă valorizare a finalității morale a fantasticului, *Aripile Arhanghelului Mihail* dădea clasă prozei noastre de azi.

Dar faptul că te bulversează seducător prima sută de pagini, pentru a te dezumfla după aceea, nu-l face mai puțin interesant. Este cartea unui prozator de-a binelea, cu mari virtualități, inseriabil „realismului apocaliptic”, alături, să zicem, de bucureștenismul grotesc și hîd, încărcat de sarcasm, feerie lexicală, vid moral și sexualism belaliu, de sfîrșit de veac, de cinică locuire a unei lumi de bîlci violent, ireversibil degradată – cîteva note care-i învecinează pe Radu Aldulescu, Răsvan Popescu, Caius Dobrescu, Daniel Bănulescu, Petre Barbu sau Lucian Vasilescu.

Ce-l deosebește net pe Dan Stanca de noua literatură „nemirotică” a toposului demonic București este infuzia de idealitate într-un corp epic supus, altminteri, deriziunii maladive. Chiar dacă e sinonim cu prăbușirea, *zborul* visat în *Aripile arhanghelului Mihail* rămîne o utopie productivă pentru scriitorul român, spiță, nu-i așa, de Manole & Surupăceanu.

Viciul indeciziei

1) Printr-un straniu proces de litogeneză („răzbunarea pietrelor de construcție”), pietrele neterminatelor ctitorii ceaușiste se fac oameni. Omul nou, oamenii noi. Gelatinoși, mărșăluitori „din Crîngași pînă în Baltă Albă vedeai coloane întregi, detașamente de asemenea oameni îmbrăcați identic,

într-un fel de salopetă cafenie, fără cămașă, purtînd în picioare niște sandale de plastic, decupate”. Sînt sociabili, crescuți din imaginația românului în tranziție și tranzacție cu maleficul : „Ajunsesem în faza în care psihicul omenesc, răvășit și labil, se proiectează asupra naturii înconjurătoare și o modifică. Nu se nășteau monștri – tocmai aici era ironia! –, nu apăreau făpturi înfricoșătoare, bestiarii pe care imaginația le-ar fi zămislit în clipe de fecunditate necontrolată, apăreau, în schimb, oameni, în neștire, datorită unei geneze bolnave, dezorientate, oameni noi, fără memorie, fără părinți, fără istorie, măști de carne, carcace perfect sudate somatic, produse șablonate, cantitate pură”.

Ei se consideră păduchi, duhuri! „Stăm ascunși – spune unul dintre ei – în mațele pietrei, ale pămîntului și așteptăm o nație să ne slobozească. Avem nevoie de un popor întreg, cel mai iubit și cel mai chinuit de forțele întunericului și ale luminii, care să-și aplece ochișorii tulburi și buimaci asupra materiei pe care calcă și în sfîrșit s-o aducă la viață. Voi, românii, ați fost aleși pentru această misiune sfîntă”.

E limpede ce roman de atmosferă coșmarescă, între subteranismul lui Sábato și Cărtărescu, ar fi ieșit de aici.

2) Dar estetica morbidului moral-simbolic nu-i ajunge lui Dan Stanca. El aruncă-n pitoresc ideea : litoromânii, cînd nu se fac șerpi, devin croitori de haine din... păr de pămînt, în vreme ce autorul trage tot fabulosul la persoana întîi. Romanul este, în fond, istoria nebuniei ziaristului Horia Giugaru; ai zice că dilema clasică a pictorului Jonas, solitar/solidar, este astăzi: ficțiune/realitate (vezi finalul cărții), unde cea din urmă o întrece, desigur, pe cea dintîi.

Interstițial, Dan Stanca își plasează disperările doctrinare („Care relansare? Încotro? O criză moral-spirituală mai afurisită ca în Apus nu există! Credeam că numai în comunism te schizofrenizezi” etc., vezi p. 76, sau pp. 40, 88, 98, 72, cu o morală a fabulei precum: „Pe fondul acestei stări de spirit resorturile ascunse ale cosmosului au intrat în acțiune și au început să producă subtile dislocări. Dacă a murit era dictaturilor profane social-politice, s-a născut în schimb era dezechilibrului generalizat”). Teoriile cu obraz de Iov ale celui care se simte-n România ca în Etiopia Europei ș.a.m.d. ar necesita ele singure un articol de serioasă hărțuială.

Ca roman al Tranziției, *Aripile Arhanghelului Mihail* conține formulări memorabile pentru orice antologie a speciei; a se vedea tulburătoarele descripții sociale de la paginile 13 (feminitatea sindicalistă), 16 (activiștii de la CC al UTC), 99 („mahalaua urcată la bloc”), 180 (pestilențialul cadaveric al Bucureștiului infernal la modul cel mai propriu).

3) După insolitul situației și bagajul de idei sociale, romanul își aduce aminte că este, vorba lui M. Sebastian, „o carte cu oameni vii”, drept pentru care ne oferă câteva figuri captivante, trase în tușe rapide, puternice, precise, acaparante. E latura cea mai bună a prozatorului, mai ales când portretul e făcut cu extract de venin sau, dimpotrivă, cu pastă simbolică, lirică și stranie.

Alături de personajul-narator, idealist debusolat, ratat afectiv, conjugal, profesional, apare, firește că fascinantă, feminitatea malefică, Ioana, fiică de mahări securiști,

torționari cu sînge sîrbesc, măritată din cinism și calcul cu un vîrf de la UTC, „impecabil, jovial, ferm”, care însă binevoiește el a se sinucide la Revoluție, aruncîndu-se tocmai de pe Casa Republicii „pentru a sfinți (ha, ha!) cu sîngele său dalele de marmură de la intrare” (vezi și p. 54 pentru siguranța și eficiența portretistică a autorului). Femeie infernală, Ioana vrea „acum să creeze o carceră magică a fricii”, scrie la *România Mare* teoriile Casei („Gorbaciov a fost spionul americanilor, Elțin este chiar omul lor. Numai Saddam Hussein mai poate salva Kremlinul. Totul se distruge, totul se năruie, erau stăpînii lumii și au ajuns niște milogi după dolarii americanilor”), dialoghează cu „maestrul Ion Gheorghe”, de la care află că „numai la daci exista un asemenea ritual de transformare a pietrelor în oameni”, pentru a ajunge, natural, la ospiciu.

Față de Ioana („mă fascina otrava prelinsă din această răutate”), celelalte două femei din triumphiul erotic al eroului, Elis și Maria, sînt simple hîrtiuțe de turnesol, una obosind prin superintelectul frigid, cealaltă sterilizînd prin domesticitate. În schimb, bunicul lui Elis (vezi pp. 58-59), cel care „dorise cu patimă să scrie o istorie a catastrofelor Bucureștilor”, cu convingerea că „este un loc damnat pe care-l bîntuie nenorocirile”, este, ca și tatăl lui Elis, o cheie de la pivnițele narațiunii.

4) Pentru că de aici încolo intrăm în aburii magiei. București devine capitala răzbunării unei legende: a lui Simon Magul, cel umilit în ne-zborul său de Apostolul Pavel (vezi p. 68). Nu insist, fiindcă nu mă pricep. Înțeleg doar că-i o chestie

cu dichis, care bate poate departe. Cert e că, urcat cu atare scripeți, subiectul, dacă nu câștigă neapărat, nici nu pierde.

Pînă la urmă, tăria lui Dan Stanca (aparte de forța rezumativă a caracterelor, de care vorbeam) tot în flagelarea lexicală, de profet ultragiatic, rămîne. În pasajele de genul : „n-am mai avut nici un dubiu că lumea, cu mic cu mare, cu ologi, atleți, cu șahiști și electroniști, se îndreaptă spre mult dorita *pax americana*. Dacă nici rușii nu au mai avut putere să întoarcă din drum carul cu plăcinte și microprocesoare, atunci chiar că nu mai putem aștepta decît burta plină, inima goală și tirania supermarketului” (iată proasta distribuire a sindromului „drumului de fier” eminescian!). Sau, încă, la polul opus, de astă dată, al naționalistului disperat de jignire : „Așa a fost întotdeauna. Iraționalul s-a impus cu o ușurință formidabilă în fața argumentelor logice. Dar de unde atîta logică la un popor care face naveta între țuică și isterie? Iar pe drum eventual o escală la halta bășcăliei. Nu de alta, dar ca să ne deosebim de ruși, care prea dramatizează totul pînă la stoarcerea ultimei glande lacrimale”.

Final deschis

Trece timpul ; în urmă cu vreo șaizeci de ani, V. Voiculescu scria o poveste cu Iisus care face o ciorbă dintr-un bolovan. Ce vremuri idilice! Acum, eroul epic privește o piatră și ea... „începe să se miște, să se dezmorească, treptat, prindea viața, prindea contur omenesc, centimetru cu centimetru, întîi a apărut creștetul lunguiet, puțin rozaliu, jilav,

acoperit cu cîteva fire de păr, apoi gîtul nefiresc de gros, noduros, cu venele răsucite ca niște frînghii. Era ceva halucinant, bolovanul se modela singur”.

Și cînd te gîndești că Dan Stanca mai are un roman publicat prin '93 și altul, predat la Cartea Românească înainte de 1989... Lucrurile încep să devină interesante.

22, nr 15/10-16 apr. 1996

Graalul în noroi

Dan Stanca, *Muntele viu*, Editura Polirom, 214 pagini

De la una la șase

Acum doi ani (vezi 22 din 10-16 aprilie 1996), cînd am recenzat aici *Aripile Arhanghelului Mihail*, romanul lui Dan Stanca apărut la Nemira, l-am așezat sub eticheta „realismului apocaliptic”, o formulă cu tot mai mulți aderenți și cu dezvoltări din cele mai surprinzătoare. Bucureștiul ca subumanitate demonizată, fantastic bulgakovian și euforia dezastrului, amestecuri de Sábato și Caragiale, de Eliade, Dostoievski și Gogol, de nostalgii mateine, infiniri auto-scopice à la Pynchon și crunt argou de mahala, totul răsucit în ideea salvării prin chiar consumarea frenetică a damnării – iată realitatea epică slujită cel mai asiduă poate, la ora de

față. Ai zice că, iarăși, din „bube, mucigaiuri și noroi”, istorico-politic și etnopsihologic, se degajă la noi un fel ciudat de frumusețe. Și un fel de incantație desfigurată, prin care bietul scriitor – „Iov sulfuros”, cu vorbele lui Cioran – încearcă să exorcizeze maleficiile realului.

Dan Stanca este, cred, cel mai patetic slujitor al acestei *forje de îmbunare* a mediului nostru otrăvitor de toate zilele. Ce scriam despre el în urmă cu doi ani s-a confirmat cu asupra de măsură. „Și când te gîndești, scriam în final, că Dan Stanca mai are un roman publicat prin '93 și altul predat la Cartea Românească înainte de 1989... Lucrurile încep să devină interesante”. Așa au și devenit.

Între timp, nu doar că i-am găsit acel roman de debut din '93 (*Vîntul sau țipătul altuia*, Editura Militară, carte datată 1983-1984), dar lui Dan Stanca i-au mai apărut patru cărți de proză (*Ultima biserică*, Editura Eminescu, scrisă pe la jumătatea anilor optzeci; *Apocalips amînat*, Editura Cartea Românească, primul volet, de fapt, din suita *Aripilor Arhanghelului Mihail* și care a luat, pare-mi-se, premiul Uniunii Scriitorilor, *Cer iertare*, Editura Cartea Românească, șase povestiri, iar acum, *Muntele viu*, la Polirom) plus o introducere în opera lui Vasile Lovinescu (*Contemplatorul solitar*, Editura Institutului European din Iași) ce se adaugă articolelor cuprinse în *Simbol și vedenie*, Editura Rosmarin, 1995. În fine, pe coperta a patra a *Muntelui viu*, este notat încă un roman, la Editura All, *Ritualul nopții*, pe care nu l-am văzut încă.

Să nu ne pripim cu verdictul („grafomanie !”) fiindcă, pe de o parte, este vorba de texte scrise în anii '80, iar pe

de alta, ne aflăm în fața unei teribile combustii metafizic-intelectuale pentru care ipostazierea epică debordantă și elanul moralist repetat, cu subtext doctrinar, sînt mai mult decît o simplă plăcere scriptică sau o inocentă vanitate de autor : sînt o necesitate vitală.

Teme, teze, personaje

Cu toate că nu-i sînt străine pigmentul caustic, conspectarea sagace a mediului și puseurile colerice în fața prostiei și nimicniciei, Dan Stanca nu la tradiția caragialiană, ci la cea eminesciană, a prozei noastre, se aliază. René Guénon, Mircea Eliade, Julius Evola, Vasile Lovinescu & Co. sînt aici referințe obligatorii. Tema temelor este căutarea Graalului, dublată de seria ipostazelor Angelicului și (mai ales) a Demonicului în real („breșa”, „ruptura” lui Caillois și Bulgakov), motivul catharilor, Cain și Abel, vedeniile Înălțării și ale Căderii într-o Românie citită prin grila Tradiției hermetice. Cei inițiați în arcanele acesteia vor descoperi, cu siguranță, multe altele în filigranul întîmplărilor, alchimiei și mesaje oculte, însă noi, profanii, cuvîne-se a ne mulțumi cu cele vizibile, deloc de lepădat.

„Ei da, generația voastră este complet ruptă de simbolismul înalt al astrilor”, îi spune, guénonian, Radu Virgil tînărului eminescian „cu temperament nietzscheean” din *Vîntul sau țipătul altuia*, un roman cu motto din Cioran : „Lirismul total, lirismul absolut este însuși destinul dus la gradul de autocunoaștere absolută”. Noi, românii, „nu avem

o tradiție de gânditori, ci doar una de poeți”, constată neofitul cu amărăciune, trecînd apoi, matein, pe cheiul Dîmboviței „în vatra Bucureștilor”, printr-o iubire năucă, un refuz marital, lecturi în devălmășie, coabitări adulterine, stagiul militar, dar, mai presus de toate, prin nesațiul elia-desc al autodesăvîrșirii.

Ceva mai copt, profesorul Sabin Cerna din *Ultima biserică* este „un om fără noroc”, orfan, sucit (și el refuză, aproape masochist, un mariaj ideal), iubind novalisian pînă la coșmar o fantasmă, pe fondul unui subconștient populat dendrolatric și pentru care mediul („orașul ăsta de țicniți”), casa părăsită (Jung, E. A. Poe, *La Țigănci* ș.a.m.d.), vedeniile golemice, eterismul, levitația sexuală, geomanția, vâlul lui Isis, textul de nisip borgesian al lumii, dar mai ales relația de contrast cu anchetatorul Ovidiu Petra – ilustrează semifabulos teza : „lumea aceasta în care trăim s-a subțiat nespus de mult. E de ajuns o singură trăire mai intensă, o emoție neobișnuită, un dor puternic pentru a realiza breșa. Sîntem de fapt atît de aproape să înțelegem marea taină a iluziei”.

De aici, totul devine posibil în planul *fantasticului moralizant* ce definește, între altele, proza lui Dan Stanca. Un București în care oamenii se aruncă de pe acoperișuri și cad, lin, în picioare. Greutăți de macara desprinzîndu-se, însă rămînînd să plutească în aer, contemplate de tineri „pe post de Kirilovi” (*Cer iertare*, pp. 88, resp. 52), ploii dulci, de juice, oameni plămădiți din noroi, cutremure generate de-o privire a lui Eugen Țurcanu sau oameni zburînd pe deasupra apelor, ca în *Apocalips amînat*.

Ingenios, în *Apocalips amînat* Dan Stanca așază în cele două talgere ale balanței Beneficul și Maleficul, pe Leon Templea (în care poate fi citit, la rigoare, Vasile Lovinescu) și pe Eugen Țurcanu (da, chiar așa, de ce să-i refuzăm tortionarului de la Pitești statura de personaj metafizic, diabolic, desigur, la douăzeci de ani după executarea sa ?), ca pe Cain și Abel. Cei doi sînt intermediați de cinicul saltimbanc Radu Tudose (un soi de nepot al lui Pirgu și rudă prin alianță cu taximetristul lui Daniel Bănulescu din *Cei șapte regi ai orașului București*) și înconjurați de omnipotența sceptică, ricanînd cu cinism obosit, a mahărului comunist August Teodorescu (un amestec de Gogu Rădulescu și Dumitru Popescu), de tandra eleganță condamnată a lui Emilian Roncea, mandarin al Sistemului, de melancolia eșecului literar (Alexandru Urmuz, scriitorul care visează pentru generația lui Dan Stanca „o sinteză uluitoare între romanul intelectualist inițiat de nemți și prelungit de francezi prin Claude Simon, apoi noul val al prozatorilor ruși, topind în această combinație fabulosul latino-american”), feminitatea superbă și agresată (Livia Laur), ori naivă (Ileana Vasiliu) ș.a.m.d.

Din unghi psihologic, *Apocalips amînat* este cea mai complexă proză a lui Dan Stanca, unde teza moral-mistică rămîne, orice s-ar zice, în planul secund, în favoarea destinelor realizate intens și pitoresc (fiecare semn profan își are, desigur, proiecția în sacru, totul fiind, nu-i așa, „camuflare”...).

Învățătorul de rău

Lucru surprinzător la un autor întemeiat pe lirismul ideatic (și care e de presupus că își iubește Personajul), eroul din *Muntele viu* este prea puțin atașant, dacă nu cumva antipatic de-a dreptul. Horia Enescu are 40 de ani, este cercetător la Institutul de Istorie, trăiește cu două femei („amîndouă babe, trecute mult de 40 de ani, fără pretenții, fără mofturi, așteptîndu-mă să le încalec”) și e pasionat de figura colonelului SS Otto Rahn: „preocuparea lui majoră era Graalul, secta catarilor, acea gnoză misterioasă care a izbucnit în jurul anului o mie și care promitea să oprească timpul și tot cursul decadenței”.

Vanitos la modul nietzschean, dar din disperare și lehamite („să fiu canonizat după moarte și, într-o catedrală catolică uriașă să mi se înalțe o sculptură...”) ; „urlu ca un cîine în ograda civilizației și urletul meu piere în acest cosmos de pîslă” ; „Paștele mă-sii de egalitate! Democrația neroadă și infectă ne dă tuturor același buletin de vot. Creștinismul ne așază pe top în fața aceleiași cristelnițe, a aceluiași mormînt”) el se observă „foarte atras de soțiile prietenilor, tînjeam să mă culc cu toate”, și face elogiul extremismului („extremiștii aveau o puritate pe care noi n-o înțelegem. Deși par niște criminali ordinari, nu pot fi astfel socotiți, deoareceucid dezinteresat sau interesul lor suprem e acela al coborîrii cerului pe pămînt”), nutrindu-și visceralitatea cu elanuri metafizice și ratarea cu sugestii de *Erlebnis* interbelic („Tot legionarismul nostru a stat sub apăsarea

acestei fatalități: pierderea purității originare”). Un exaltat cu visuri anarho-dictatoriale, dar căruia nu îi lipsește, la o adică, necesarul grăunte de autoironie („întotdeauna mi-a plăcut să fiu ascultat, să am la dispoziție o pereche de urechiușe ciulite la ce spun” ; „tocmai eu, băiatul premiant, care a intrat primul la facultate, un locatar respectat în blocul în care taică-miu a fost șeful comisiei de cenzori pînă a murit” etc.).

În acest moment îi apare-n cale Benedict, adolescentul sensibil, ultrareceptiv la vertijul demonizant al mentorului („treptat îl simțeam atras, venea încet ca o pradă în bătaia pustii, înțelegînd că este exact plămada de care aveam nevoie pentru a-mi pune în aplicare planurile delirante”), ce se va lăsa impregnat de energia justițiară a îndrumătorului: „fără dumneavoastră nu aș fi fost nimic, aș fi fost o mică murdărie aruncată în haznaua timpului, în malaxorul istoriei”. Înfiorat de acțiunea supremă, Benedict practică retenția seminală („eu nu vreau să ejaculez. Îmi păstrez toată vlaga pentru a atinge stările superioare ale Ființei”), înghite de-a valma Sf. Augustin, San Juan de la Cruz, Meister Eckhart și Bernard de Clairvaux, plănuieste din exasperare patriotică, o organizație teroristă cu atentate săptămînale, incendiază un cinematograful în seara premierei unui film realist pînă la leznațiune („nici o societate nu fusese mai detabuizată, așa cum fusese societatea noastră. Nici italienii în perioada neorealismului nu sîrtecaseră cu mai multă voluptate tot ce se putea sîrteca, de la clerul catolic la bordelurile romane etc.”), devine, cel puțin în ochii iubitei, un arhanghel al răzbunării supreme, pentru a

sfârși apoteotic : „mergea pe apă sau deasupra apei, pârînd o coloană de lumină spiralată, învîrtejită în ultimele raze ale amurgului rece”.

Geomanția carpatină

Rapidei ascensiuni a lui Benedict pe *iter perfectionis* pînă la *preobreja* finală îi corespunde alunecarea învățătorului pînă la prăbușirea în demență. Îngrozit de atracția-i fatală față de turburele adolescent, Horia Enescu se însoară, masochist, cu o bigotă urîtă, care-l condamnă aproape la impotență, însă patima pentru băiat îl doboară. După o îmbătate cu mistică și patimi („i-am vorbit din ce în ce mai convingător despre catari, despre o stirpe zeiască a bărbaților de odinioară [...] din care au provenit și Frederic de Hohenstaufen și Frederic de Barbarosa [...] L-am luat în brațe și l-am sărutat pe gît, am simțit primul impuls lasciv, am simțit dorința de posesiune perversă”), într-o scenă delirantă ajunge să pîngărească definitiv relația : „i-am arătat lui Benedict sexul meu erect, vînat, chel, ca o rîmă oarbă, nerușinată [...] În clipa imediat următoare, uitîndu-mă la sexul meu, am înlemnit văzîndu-l transformat într-un șarpe solzos, care suiera și se răsucea în aer...”.

Din păcate, ceea ce trebuia să rămînă aluziv, la confluentele *Demonilor* cu *Moarte la Veneția* să zicem, e spulberat de excesul tezist-explicativ : „...eu, mentorul care, aidoma lui Nae Ionescu ce îngenunchease în fața Căpitanului și a puterii sale vizibile, mă plecasem în fața lui Benedict [...]

dorind să fiu doar stropul de spermă îndrăgostită ce ar fi străbătut ani-lumină numai să-și găsească recipientul”.

În context, ca afluenți mai mici sau mai mari, întîlnim reflexe ale personajelor din *Apocalips amînat*, precum securistul Ion Burghilea (alături de care Horia Enescu trăiește vedenia infernului, pp. 100-102), ziaristul Nestor Panduru, lansat în camarila lui Nicu Ceaușescu și ajuns membru supleant în CC, sau fiica acestuia, Ruxandra, sacrificata, beatificata iubită a lui Benedict, oarecum pe post de Magdalenă căreia i se oferă Viziunea finală. O vedenie, trebuie spus, care strică totul : scena de pe Vf. Omu, de revelație și transfigurare ș.a.m.d., în ciuda patosului intens colorat, geme în subtext de întreaga tradiție aberantă a „liniei” Nicolae Densușianu – T. Martinovici – Ion Țugui – Pavel Coruț. Tezismul sleiește personajele.

Și totuși, morala trebuie citată : „Ticăloși sîntem noi, ăștia de aici, răsăritenii, șireți, alunecăm pe sub tăișul hangerului, simulăm că bem din paharul cu otravă, ne îngropăm aurul și dăm bir o baniță de tinichele, știm ca nimeni alții să înșelăm istoria. Ea nechează biruitoare pe deasupra noastră, fără să aibă habar că, sub tălpile ei, noi încălzim vatra eschatonului”.

Romanul ciudat, frenetic, ambiguu al unei conștiințe ultragiante și misionare.

22, nr. 36/8-14 sept. 1998

Un roman complementar

Dan Stanca, *Ultimul om*, Editura Polirom, 240 pagini

L-am citit și eram gata să cad la fandacșie : totul mi s-a părut *déjà vu (lu)* ! Despre rostul, dar și despre riscurile manierei – iată un titlu nimerit pentru o cronică. Atunci când ai de impus o teză morală, nu prea mai ții cont de arcele pur literare. Esteticul ți se pare mofit față de ardoarea eticului, nu-i așa? Maniera, riscul autopastîșei nu te mai interesează. Or, *Ultimul om* pare scris în relație de complementaritate cu *Muntele viu*, romanul lui Dan Stanca apărut tot la Polirom în 1998 și despre care am scris în 22-ul din 8-14 sept. 1998. Romane ale inițierii prin erezie, axate pe obsesia Graalului, pe camuflarea eliadescă a sacrului în profan, pe România ca pradă a Fiarei apocaliptice...

Muntele, acolo, grota (mai precis : subteranele Bucureștiului, de sub Casa Poporului), aici. Știind preferința lui Dan Stanca pentru René Guénon, cum să nu te duci direct la pagina 200 din *Simboluri ale științei sacre* (Humanitas, 1997) unde zice că „simbolul grotei este complementar cu cel al muntelui”, fiind strîns legat de simbolismul Inimii?

Horia Enescu din *Muntele viu* e frate literar cu Oprișan de aici. Aproape sexagenar, ins cu „vocația abisului”, temperament dostoievskian, „acel tip de intelectual pe care noi, biserica, avem datoria să-l atragem de partea noastră”. Cu

puseuri de Übermensch și aparențe de om fără însușiri, atins la dosar de familia cu serioase antecedente legionare, bărbat dezvirginat abia la 40 de ani și terorizat de spectrul impotenței, eroul nostru își vede fiul de 15 ani cum se sinucide prin defenestrare („n-a avut credință, n-a avut nimic, nu-i plăcea să facă sport, nu-i plăceau fetele, nu voia să se ducă la discotecă, citea câte două cărți pe zi” etc.), soția înnebunește, iar el e pe punctul să cadă-n apostazie, când îi apare-n cale părintele Toader (exact ca junele Benedict în celălalt roman) : „Să nu mai simt nimic, aceasta era deviza mea. Să fii mort și să-i omori și pe ceilalți prin moartea ta, să fii ultima consecință a lui Cioran și Beckett, să fii subterana subteranei, acolo unde nici cu mintea, dar nici cu trupul n-a coborît eroul dostoievskian, să fii strămoșul lupului de stepă, adică un monstru perfect lustruit, oligofren mîntuit prin propriile funcții biologice, să fii, așadar, opusul creierului activ și să-ți împingi corpul spre acea nesimțire de la care poate pleca, paradoxal, inocența... Cam în asemenea momente a apărut părintele Toader” – setosul unei noi religii.

De aici înainte, romanul mistic se ramifică fabulos, ansamblînd ideea Căderii („sînteți foarte curajos ! , părinte. Atunci când spuneți că demonul se mîntuie prin om dați de fapt o justificare răului. Cu alte cuvinte : trebuie să facem rău ca să salvăm răul, să-l tragem cu noi, în dinamica ființei noastre, pentru a-l elibera din cheagul în care stă izolat. Este o viziune eretică de un risc incalculabil /.../ Toate trupurile cad, se ridică, se învălmășesc, se amestecă, dar undeva foarte sus e o mîna care le ține”) cu mistica negativă, moartea eului profan cu sacrificiul ritualic al

inocentului păcătos, ezoterismul și mistica Rugului aprins de la Antim cu motivul rinocerizării orașului (trama își asumă cu nonșalanță antecedentul ionescian în lumea contaminată de virusul „vacii nebune”), Bucureștii devin imperiul demonic al sectei ciclopilor, o monoftalmie infernală dezvăluie omnipotența sinucigașă a Omului Nou, înscris irepresibil în parabola căderii și a demonilor refugiați în porci. „Oamenii nu se mai deosebesc unul de altul, par mai mulți decît în realitate. Sînt cusuți, împlețiți, nu știi unde sfîrșește unul și unde începe celălalt”.

Noul Bérenger („Vreau să fiu ultimul om, înțelegi? Ultimul om care rezistă, care nu-și transformă semenii, care nu e transformat. Trebuie să fie oameni care să reziste”) va muri în transă, ca Horia Enescu, la Sud de Carpații Meridionali: „... și dacă l-am văzut altfel nu se datora faptului că eu sînt de fapt vinovatul, hingherul, creatorul de fantasme, eșapamentul pe unde s-au scurs reziduurile unei lumi bolnave psihic, care periodic trebuie să-și elimine masa nocivă de iluzii și halucinații?”.

Mottoul romanului e din *Frații Karamazov*.

Stranii romane, pline de sevă, scrise aluvionar, cu nerv și fibră patetică, demonstrații de etică viforoasă, de „haiduc al religiei”, cum ar fi spus Blaga.

22, nr. 40/5-11 oct. 1999

Rezervația de suflete bizare

Domnul clipei, prefață de Dan Grădinaru, Editura Allfa, 220 pagini

---

Dan Stanca este realmente o figură insolită în cuprinsul prozei postceaușiste. A debutat editorial în 1990 și a publicat pînă acum 12 volume (roman, proză scurtă, eseu) unul mai șocant decît altul. Forjat sufletește și îndopat cultural cu tot ce va să zică spiritualitatea Tradiției hermetice în linia René Guénon – Julius Evola – Vasile Lovinescu, el și-a concentrat energiile în acel punct esoteric și însumător de contrarii, care este tema Graalului. Transfigurarea, alchimia și simbolistica inițiativă, palingeneza, motivul christic și literatura Apocalipsei, tehnici yoghine, centre spirituale și desăvîrșiri isihaste reprezintă fermentul ocult și intens moralizator care plăsmuiește realitatea romanelor sale (vezi mai ales *Apocalips amînat*, *Ultima biserică*, *Aripile Arhanghelului Mihail*, *Cer iertare*, *Muntele viu*, *Ritualul nopții*, acesta din urmă fiind, într-un fel, continuat acum). Sînt romane cît se poate de realiste în cadre, tipologie și narațiune, dar centrate – de la un anumit punct (punct magic) înainte – pe relația misterului divin cu demonia „vîrstei de fier” în care, potrivit lui Guénon & Co., se află omenirea și, desigur, cu precădere biata Românie. Sînt convins că Mircea Eliade și I. Petru Culianu ar fi citit cu mare interes romanele lui Dan Stanca. Bucureștii lui trepidează teribil din pricina luptei lui Ormuzd

cu Ahriman. Este o lume a subteranelor hohotitoare (Dostoevski e citat nu o dată, aici), a maleficului invadator, o lume îndrăcită și care se cere exorcizată. Iar exorcizarea se face adeseori tocmai prin supralicitarea Răului, prin asimilarea instrumentarului acestuia, prin travestirea angelicului în hidoșenii maladive, pestilențiale, molipsitoare. Breșa în real a fantasticului, ruptura ontologică, zborul icaric, ascensiunea inițiată, paralel cu coborîrea în infern, apoi pulsuniile eretice și fagocitarea satanică a corpului social de către sectarismul proteic-ispititor sînt elementele ce declanșează, în proza lui Dan Stanca, succesiunea actelor bizare: oameni care se evaporă pur și simplu întru duh, cărora le dispar degete de la mîini în timpul somnului, oameni care zboară peste ape, levitații și sinucideri ritualice, evrei erudiți ce-și îngroapă cărțile zilnic, una cîte una, femeii care aproape că-și sufocă amanții îndesîndu-le talpa în gură, ori care (ca în romanul de față, nepoata lui Mircea Vulcănescu) practică sexul oral din rațiuni respiratorii, după ce s-au împărțășit din Sfîntul Potir – ce-i drept, penisurile astfel dorlotate sînt pedepsite prin... mineralizarea pe veci!, mariaje făcute din masochism ori mizofilie, securiști cu grad de arhangheli ai Întunericului, înzestrați cu forțe magice ș.a.m.d. Același realism apocaliptic, moralizant și – cum să-i spun? – fantasmagoric, în *Domnul clipei*, unde totul evoluează în siajul autocombustiei lui Andrei Hossu, un contestatar inițiat în hiper-realitate. După 1996, prietenul acestuia, Sorin Fieraru, inginer și teolog, îi reconstituie misterul existențial și, după felurite experiențe-limită, irezuable, cu oameni din „secta marginalilor”, definitiv livrați

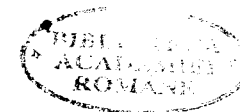
stranietății, ajunge la detonatorul întregului carusel de evenimente (Damian Luria, un soi de Ahasverus, personaj memorabil, vezi pp. 87-96, cu o viziune, la p. 96, adevărată perlă de stil). Morala acestei fabule pigmentate liric, dar și satiric, e totuși simplă: „Trebuie să ne apărăm. Vor țîșni subteranele, gurile pămîntului vor începe să scuipe otravă. Toți monștrii dinăuntru rod piatra și vor ieși la suprafață, fiindcă au nevoie de apă și soare. [...] Aparținem aceleiași familii. Noi, marginalii, dezmoșteniții, avem datoria să ne cunoaștem unii pe ceilalți și să realizăm o fraternitate adevărată, prin care să biruim în ceruri”. Pentru a birui în ceruri se pare că trebuie să fii înfrînt pe pămînt.

Ziarul de duminică, nr. 18/22 sept. 2000

România pe la 2030

Pasărea orbilor, Editura Albatros, 240 pagini

Recunosc sincer și nu fără plăcere: nu esteticul în sine, ci umanul, parabola morală mă atrage în primul rînd la proza lui Dan Stanca. Nu atît stihialitatea încărcată cu straniu, în pagini de-o atmosferă vecină cu V. Voiculescu și Eliade, cît relația bizară dintre, să zicem, zbor și piatră ca figură a căderii, într-o vîrstă a bronzului, a ruginirii mentale, a pustiului sufletesc. Și nu atît subtextul forfotind de Kali-yuga, Guénon și Vasile Lovinescu, cît femininul labirintic, pasiunea

pentru psihologia contorsionată, relațiile umane misterioase, ori, mai nou, oroarea în fața globalismului și a terorismului exercitat de tot ce ține de sistemul *political correctness*. Mă atrage, zic, la Dan Stanca întâi de toate trăirea profund afectivă a ideilor, meditativul de tip incandescent, o continuă inflamare reflexivă, dacă acceptați formula. Fervoare și tristețe, ardență și resemnare, elanuri de-o puritate cu totul anacronică (din nefericire), dublate invariabil (din fericire) de un soi de speranță metafizică în ideea de renaștere spirituală – iată ecuația umanului din prozele sale, de la *Aripile arhanghelului Mihail* (1996) și *Apocalips amînat* (1997) pînă la *Muntele viu* (1998) și *Domnul clipei* (2000). De data aceasta, proiecția nu se mai face înspre trecut, către erezia și magiile de sorginte medievală, ori către rătăcirile dictatoriale din interbelicul bucureștean, ci în viitor, în România anilor 2030, cu sugestii de *Brave New World* și ceva din aerul Fahrenheit-ului lui Truffaut. Blocuri gigantice și parăzi ale homosexualilor pe bulevarde, „fiecare își face de cap, are cardul lui, computerul lui, nu privește nici în stînga, nici în dreapta”, diferența dintre omul normal și cel anormal dispare în „jocul democratic, toți fiind tratați cu aceeași unitate de măsură”, iar țiganii devin majoritari: „dacă în alte țări au fost asimilați de populația majoritară, cazul negrilor din America, aici în Răsărit s-a întîmplat invers, ei ne-au asimilat pe noi. Nu ei ne copiază, ci noi îi copiem”. În fine, după cutremurul de pe la 2020, cînd „vechiul bulevard Magheru a început să se legene ca o corabie pe valuri”, și după ce, la noua vizită a Papei, un aurolac, țîșnit din subterane, rupe haina albă a Suveranului

Pontif, România pierde Transilvania la modul cel mai „cool” posibil. („Ce frățietate? Regățenii i-au considerat tot timpul pe ardeleni niște îngîmfați și eventuali separatiști, ardelenii i-au privit cu suspiciune, văzînd în temperamentul lor agitat cel mai bun ogor pentru înflorirea demagogiei și a necinstei. Mai bine de o sută de ani ne-am disprețuit...”). Pe acest fond se petrece țesătura umană. Cuplul oarecum adamic al noii lumi... în destrămare este compus din Costi Velicu, 35 de ani, înalt, athletic, fiul unui maior de Securitate îndestulat în ceaușism, dar și la zece ani după 1989, și Miranda Franga Paulescu, 55 de ani, nepoata iudeofobului descoperitor al insulei, convinsă că „lumea modernă reprezintă uriașul triumf al protestantismului cu aureola sa strălucitoare: americanizarea”, tot așa cum comunismul a fost rodul unui activism de Faust-inginer, Răsăritul fiind vulva planetară fecundată de sulița globalismului, cu alergie la tot ce va să zică rădăcină și legătură a omului cu cerul. Pe fondul relației celor doi se etalează și se întrepătrunde povestea erotică a Silviei Paulescu, mama Mirandei (persoană elitară, apoi în chip natural reacționară, cu lecturi esoterice și convinsă că „sîngele adevăraților boieri e lumină”, în vreme ce „comuniștii au acționat ca forță a întunericului”) cu Sașa Sarov, un rus orfan, frumos și antisemit, înfiat în anii războiului de un cuplu de evrei bolșevici, convins că s-a născut magic, dintr-o piatră fulgerată, precum Serafim de Sarov. În miezul cărții se află, de-o parte, conflictul inițierii cu „contrainițierea”, iar de cealaltă explozia sexuală în trei a cuplului Silvia-Sașa plus Miranda, prin care fiica rupe deliberat castitatea logodnei autoimpuse

de cei doi. Scena din capitolul X este, în acest sens, unică, din câte-mi pot da seama, în proza noastră. Construit cam în pripă, lăsat cu ațele la vedere, romanul nu lasă să răsuflăm voie nici tema coincidenței contrariilor (prietenia secretă dintre maiorul Gigi Velicu și Sașa Sarov, ca și cvasiincestul Sașa-Miranda), nici tema inițierii propriu-zise (orbirea lui Sașa, răstăcirea lui Costi prin subteranele eului și/sau ale Bucureștilor) și nici, cum să-i zic, metafizica anticomunismului (în sensul celor de la p. 33). Poate că dacă Dan Stanca ar accepta să-și amendeze ritmul editorial de-o carte pe an, luându-și un răgaz serios pentru încheierea unei texturi epice de realism fabulos pe măsura temelor sale, opera lui ar căpăta acea forță de impact copleșitoare pe care tipul său de reflecție narativă, evident, îl merită.

Ziarul de duminică, nr. 20/31 mai 2002

Pietre pentru Nimeni

Drumul spre piatră, Editura Fundației Pro, 284 pagini

Abia de-a trecut o lună de când recenzam aici *Pasărea orbilor*, romanul lui Dan Stanca apărut la Albatros (*Ziarul de duminică*, nr. 20/31 mai). Încheiam cu speranța ca autorul „să-și amendeze ritmul editorial de-o carte pe an, luându-și un răgaz serios pentru încheierea unei texturi

epice de realism fabulos, pe măsura temelor sale”. Când colo, hop, Dan Stanca ne turtește mintea cu încă o fantasmagorie de aproape 300 de pagini, unde se învîrtejesc reacțiile împotriva guvernării globalizante cu solitudinea și anacronismul „intelectualului inadaptabil”, tema „epocii Prostituatei” cu figura Fecioarei ce mîntuie prin autosacrificiu lumea, dar și profetizări-parabolizări amare pe seama pînzăriei sufocante a mării finanțe mondiale, în paralel cu motivul Graalului, mișcările sociale din Brașovul lui noiembrie 1987 și marea amăgire din decembrie 1989, iubiri halucinatorii, pledoarii vecine cu demonii dostoevskieni și „mica teorie” cioraniană a destinului valah, dar și reverii lythomorfe cu iz apocaliptic ori soteriologic. În esență, totul este o cortină impunătoare, de catifea grea și grenă, pentru tristețea purității învinse, a idealismului invariabil copleșit, umilit pînă la încremenire, într-o lume aparent condusă diabolic, din centre oculte, dar livrată, în fapt, lui Nimeni, noua zeităte a zădărniceii universale: „Cine este Stalinul acestor vremuri? Răspunsul: Nimeni. Cine conduce lumea? Nimeni. Nimeni plutește deasupra noastră ca Duhul Sfînt deasupra apelor și ne lasă să ne corcim, să ne schimbăm sexul, bărbatul să ajungă femeie, sexul de cauciuc să fie mai important decît sexul de carne. [...] Lumea va pierde tot mai mult din consistență, viața se va ieftini, moartea se va banaliza, faptul divers va fi atotputernic, diversitate, divertisment, acestea vor fi coordonatele universului dominat de Nimeni”, spune *Raisonneur*-ul. Triunghiul sufletesc pe care se întemeiază acțiunea și meditația e compus din profesorul de filozofie Sabin Carp (47 de ani, fost degustător de

Marx, G. Lukacs, Althusser & Co., în prezent reacționar, elitarist revoltat la modul camusian), Traian Maioreanu (cinicul pragmatic, bănuț de înalte securisme, poate „reprezentantul unei instituții ramificate, supranaționale”, în orice caz, convins că „istoria aparține școlilor înalte de spionaj și mistificare, călăilor travestiți în profesori, pungașilor deveniți politicieni”) și Camelia Bucătaru („fecioara veșnică”, ieșind din timp cu yoghinii, cea care ridică icoana în fața soldaților în decembrie '89 și este ucisă de un glonț invizibil). Omul reflexiv, obsedat de lașitatea politică a intelectualilor sub dictatură, omul supus dubitației permanente, este brusc zdruncinat, inițiat prin flacăra rece, halucinantă, a iubirii de Sophia și înscris pe „drumul către piatră” (lythomania este o constantă în romanele lui Dan Stanca, unde găsești fascinația față de piatra unghiulară ce susține Templul Lumii, piatra filozofală ca desăvârșire a Marii Opere, motivul pietrelor căzute din cer și devenite oameni, piatra ca suflet ancestral ori ca androginie, stînca vie și stîlpul de piatră ca Omphalos, apoi Muntele, Grota, Vîrful, totul converge spre relația făcută de Meister Eckhart între Piatră și Cunoaștere). Autoexilat de sila compatrioților, Sabin Carp deambulează ca un paria prin Bruxelles și intră în grija și sub influența lui Pierre Camdessus (fiul cunoscutului demnitar european!), un cinic absolut, care „racola răsăriteni debusolați”: „Europa e una singură. Noi mai ținem pe loc roata lumii, care scîrție lugubru”; „lumea nu mai are stăpîn, oamenii se distrug lent și plăcut, fără să-și dea seama”. În acest surprinzător reflex peste decenii al faimoșilor „fluturi pe lampă” everascieni, lui Sabin Carp îi

este asociată o altă treime simbolică: Osman Ceadaev, fost extremist cecen care aruncase în aer blocuri moscovite, Wang Li, cel care îngenunchease în fața tancurilor din piața Tien An Men, și Teka Tulu, etiopianul devenit carnivor în detașamente de exterminare... Figuri aduse întru expiere la școala eurocrației. Epic însă, aluatul se umflă bezmetic și – lipsit de ingrediente, gust și arome – te chinuie degeaba. În plus, cum șade bine la fantastic, se petrece la moment și breșa în real: în cele din urmă, Idealul învinge prin boicotul istoriei, iar Sabin Carp se retrage în piatra medievalității cavalerești, spre neputincioasa furie a lui Maioreanu. Finalul e grăitor: fostul demnitar al Externelor, ca un alt fel de Lefter Popescu, acum cerșetor în Bruxelles, arată spre omul-statuie Sabin Carp și le spune belgienilor în românește: „Drumul spre piatră continuă în cer...”.

Ziarul de duminică, nr. 24/28 iun. 2002

Ultima scufundare

Mircea Nedelciu, *Zodia scafandrului*, Editura Compania, 150 pagini

---

A spune despre Mircea Nedelciu că a fost un Meșter Manole al optzecismului (deopotrivă arhitect, liant și victimă sacrificială) este, poate, o banalitate patetică. Dar asta nu face afirmația mai puțin adevărată. Anii săi de chinuri îndelung umiltoare și moartea la nici 50 de ani au coincis exact cu anii de recăpătare a libertății de expresie, după '89, ceea ce pentru un scriitor este culmea soartei nedrepte. În urmă cu câteva săptămîni, cînd am auzit că stă să apară un roman inedit de Nedelciu, am avut o reacție ciudată, un amestec de teamă, bucurie și presimțiri deocheate. Mi-am închipuit de-a valma cîteva posibilități: *Jurnalul de la Fundulea*, o carte de reflecții socio-politice asupra lumii noastre post '89, împănată cu sarcasmul moralistului ulcerat; evocări și portrete în *aqua forte* ale cenaclului Junimea, ori ale aceluși biblio-bîrlog feeric, aproape legendar pentru noi toți, care era depozitul de carte din subsolul Editurii Cartea Românească, patronat de treimea Nedelciu-Iaru-Dan Stanciu;

jurnalul bolii, cartea suferințelor, un manual de supraviețuire demnă, scris cu vervă amară și conștiința ireversibilului, un Blecher al generației '80... Va fi reușit el, mă întrebam, să țină cumpăna între impulsul vindictiv, afluxul evocativ, demonul ludic, noblețea tragică și (totuși) mizeria durerii fizice? Ei bine, aproape nimic din toate acestea. Început în 1988 („primele note pentru prezentul roman sînt contemporane cu primele semne ale bolii”, notează el), lucrat pînă în 1992 și revăzut pentru tipar în 1996, *Zodia scafandrului* este un extract de memorie fabulatoare. O suită de scufundări în copilărie, dublate de notații din prezentul scriiturii. Niciodată, ca aici, nu a fost Nedelciu mai aproape de lumea lui Marin Preda și a suciților lui N. Velea, o ruralitate prizată cu acea crispată afecțiune anume îmbibată de ironie ca să nu cedeze prea mult tentației compătimitoare și excesului de pitoresc. Și, slavă Domnului, umanismul a învins tehnicismul. Adio teorii sociologice, Pareto, Godard, scriitură fragmentară, palimpseste, textualism ș.a.m.d. Ceea ce strălucește aici este cazuistica, ochiul fixat pe fizionomii, gesturi esențiale și destine depliate și întrulocate la modul sec și ironic, bonom, dar viu colorat și mustind de aluzii. Romanul e centrat pe două personaje. De-o parte, Diogene Sava (un soi, dacă vrem, de nepot al lui Nicolae Moromete), copilul „diferit” (adică intelectual și cu apetit urban) al familiei, student la București, înzestrat cu „un complex de superioritate față de femei” și cu „spaima de a te umili în dragoste”, ajuns cercetător la un institut de istorie grație influenței fratelui său, colonel de Securitate și livrat deplin unui donjuanism (misogin) fără limite. În final, la 35 de

ani, își găsește perechea și bate la ușa părinților: „Lelea Crucița, ieșită din polată cu o cratiță de cartofi, trage un țipăt scurt: «Dudule, mamă!»”. De cealaltă parte, „tema autorului” (vezi mai ales p. 82), presat să intre în PCR la finele anilor '80, cu audiențe la Dulea, pigmentate de prezența unor Șerban Velescu și Ofelia Manole, cu sfaturi de tot felul de la D.R. Popescu, Bălăiță, Magdalena Bedrosian, Ulici ș.a., colaborarea (timpurie) cu ONT-ul, umilințe, jocuri cu multiple strategii. Iar la mijloc, figura tatălui, Vasile Sava, cu vechea sa ranchiună „pă proști și pă țigani”, strania situație a fratelui Alexandru, declarat mort familiei ca să poată lucra sub acoperire în Securitate, figura de *raisonneur* politic a lui Zare Popescu (mai veche cunoștință a noastră), cu dense meditații despre vinovăția generală în ceaușism (pp. 117, 126), dar și Nașa Dița, Nicoleta, doamna Neagu, Costea Bratu, Moș Velicu Tătaru, inițieri sexuale, excese jandarmerești în vremea colectivizării forțate, mansarde cu felații, silozul de la Fundulea, Institutul de proto-cronisme, primul televizor din sat, caravana cinematografică și cîte altele. Pentru neofitul întru Nedelciu, *Zodia scafandrilor* este cea mai potrivită cheie de intrare în lumea scriitorului.

Ziarul de duminică, nr. 30/15 dec. 2000

Stelian Țurlea

O muțenie cît moartea

Martorul, Editura Albatros, 144 pagini

Neașteptată apariție! Să-ți fi făcut un nume în jurnalistică de politică externă (ca redactor, vreo două decenii, la revista *Lumea*, autor al unor cărți precum *America celor trei asasinat*, 1982, *Dallas'63 - un dosar deschis*, 1985, *CIA - „Compania” cu ușile deschise*, 2000), în publicistica politică (*Revoluția în oglindă*, 1999) sau pe teme socio-eco-geotactice (*O lume bolnavă*, 1987, *SOS! Natura în pericol*, 1989, *Bomba drogurilor*, 1991) și să scrii o carte ca *Martorul* este realmente o surpriză în sfera receptării.

În primăvara lui 1979, cînd Stelian Țurlea va fi început să scrie acest roman, încheiat exact după 20 de ani, va fi fost, mai mult ca sigur, profund agresat de escaladarea tot mai urît-amenințătoare a ceaușismului. Sigur, povestea nefericitului Quasimodo de aici nu are în aparență nimic de-a face cu gheboșata, muta, estropiata, neputincioasa Românie, martoră fără glas la propria-i maculare, alterare, umilire,

distrugere. Iar dacă romanul ar fi apărut în anii '80, nu l-am fi putut percepe altfel decât în cheia parabolei politice, în modul în care citeam, să zicem, cutare „petrecere” din proza lui Horia Pătrașcu (la fel de filmică precum romanul de față) sau o secvență cruntă din proza lui Mihai Sin, cu autobuzul șoferului dictator și grobian... etc.

„Sînt mic, urît, diform, ghebos. Sînt mut din naștere”, își începe confesiunea *Creatura din Martorul*. Iar autoscopia continuă, aproape masochist: „Nu știu ce boală am, nu mai știu de mine și vreau să mor. S-ar spune că nu am vîrstă. [...] Cred că sînt ușor sărit de treizeci de ani. [...] Cînd se plimbă oamenii, merg alături de ei, imitîndu-le chipurile grave. Îmi plac bețivii, căroro le urmăresc unduirile încete ale limbii printre buze și dinți. Îmi plac cozile la pîine, la carne, la lapte, mă alătur lor imediat, doar să-i mai aud vorbind. [...] Cînd eram mic, vînam pui de rață și-i sfărîmam cu ciocanul. [...] Invidia a țîșnit în mine ca o transpirație. N-am făcut niciodată vreun efort să plac cuiva. Dar mila mă îngrozește...”. Notății de virtuozitate a cruzimii, atracția față de formele coșmarești (șopîrle bicefale care „macină carnea unor pitici cu capetele cît corpul”, vezi p. 23, „imagini pe care le urmăresc cu mare spaimă și care mă fascinează”), convingeri de chirurgie morală („scormonind într-o rană, scoți răul”).

Ironizat sau ignorat, hulit sau agresat, după ce trece printr-o insolită experiență de schimnic al cărei unic rezultat este popularea vechilor coșmaruri cu elemente livrești, personajul este martorul unui viol în grup, dar a cărui victimă ajunge să moară carbonizată inclusiv din vina lui, a

compătitorului. Chinul e de acum total: la neputința de a urla, de a cere ajutor și de a depune mărturia acuzatoare, la coșmarul propriei neputințe, se adaugă coșmarul vinovăției nevinovate (acesta, din păcate, rămîne nespeculat pe măsură în carte). În plus, totul se recomplică (intrînd în neverosimil) odată cu apariția surorii gemene a victimei, care investighează pe cont propriu, identifică vinovații, bănuiește rolul mutului, dar e la un pas de a deveni ea însăși victima agresorilor...

Prezentînd romanul lui Stelian Țurlea la Tîrgul de carte Gaudeamus, în 22 noiembrie, Nicolae Manolescu a subliniat faptul că, pînă la urmă, mărturia se petrece: nu oral, ci – iată – în scris. Adevărat, însă incredibil: natura personajului rămîne una inadecvată procedului. Dar, în orice caz, cum spuneam, parabola contează. Precum și faptul că, în condiții normale, am fi putut avea, în *Martorul*, în anii '80, o atmosferă de psihologie confină *Parfumului* lui Süskind sau *Meteorilor* lui Tournier... Mai știi? Oricum, avem un scenariu generos. Ce facem cu el?

Ziarul de duminică, nr. 28/30 nov. 2000

Curajul simplității

Iubire în decembrie '89, Editura Meronia 2002,
180 pagini

Timișoara, decembrie 1989, Bucureștii executării Ceaușeștilor, ai mitingurilor din ianuarie 1990, apoi un Paris erotic de aprilie, iar în final, mineriada din iunie 1990 și spulberarea iluziei de libertate. Cam acestea ar fi coordonatele noului roman semnat de Stelian Țurlea. Un roman pe cât de simplu „după vorbă, după port”, pe atât de descumpănitor pentru receptarea noastră viciată de pîndirea spectaculosului, a elementului istoric deghizat în scandal gazetăresc, a politicului deghizat în psihopatologie și a epicului ca substitut al conspirației universale. Suferim încă de sindromul *Delirul*, adică de convingerea că tot ce nu poate să spună manualul de istorie trebuie să spună – pieziș, labirintic, morbid sau delicios de ambiguu – ficțiunea literară. Un roman cu eroi loviți de maturitate printre gloanțele lui decembrie '89, dar lipsit de comploturi, de părinți securiști, prieteni revelați ca teroriști și spioni de toate gradele, culorile și etniile? Un roman în care fata nu este violată de anchetatori și nu se sinucide? În care băiatul nu este racolat de CIA, nu redescoperă rețeaua Caraman și nu urmărește pe bicicletă ditamai camionul cu arabii care „trag din orice poziție”? Ei bine, nu. Cu o seninătate dezarmantă, Stelian Țurlea are curajul simplității, al epicului limpede, economicos,

despovărat de mania palimpsestului și fixația contextualității exemplar-moralizante. Eroul nostru e un tânăr gazetar care vede moartea cu ochii în decembrie '89, fiind salvat de gloanțele rătăcite pe aleile din fața Casei Scînteii grație prezenței și sacrificiului Mutului, personaj central din *Martorul*, romanul anterior publicat de Stelian Țurlea (și comentat în acest colț de pagină, vezi nr. 28 din 30 nov. 2000 al *Ziarului de duminică*). Don Juan în devenire, dar timid și pufos la simțire, Popeye, cum îi spun prietenii (deja prezentat în *Pavană în peisaj marin*, 1988 – „Eu sînt cel făcut de rîs cu ani în urmă de scriitorășul ăla, Stelian Țurlea... Nu mă întrebați de ce m-am apucat de scris. Uite, așa”, declară Popeye, care citează și romanul din 1997 al aceluiași autor, *Fă-ți patul și dormi!*) este confin cu Mladin-ul lui George Arion: o nonșalanță cu țepi, o siguranță de sine mascînd fragilitatea, ezitățile și volutele unui eu aproape simultan simpatic și antipatic, atașant și agasant. După ce ne delectează amar, pe cîteva pagini înregistrate din peisajul uman și verbal al Revoluției și al zvîrcolirilor din 12 și 28 ianuarie 1990, cu puzderia de zvonuri, schimbări și convingeri populare care de care mai abracadabrante, Popeye al nostru e trimis în primăvară la Paris, unde *Nouvel Obs*-ul tocmai ne dorlota cu alde *Roumanie, qui a menti?*, „minciuna secolului” ș.a.m.d. Deambulînd ca liber visător pe malurile Senei o va reîntîlni pe Anamaria cea fugită cu groază și furie justițiară din România, la zece zile după eliberare, convinsă că „nu s-a schimbat nimic” și că oamenii Securității „vor rămîne în pîine. Știu prea multe”. Primul

bărbat din viața ei, rockerul Vladian, format în anii nebuni ai Phoenix-ului, fusese rănit la Timișoara, dar trupul dispăruse în acel criminal mister spitalicesc pe care nimeni nu dorește să-l destrame (și – să sperăm – nici să îl repete...). Două singurătăți: cea a femeii ireversibil ultragiata, dăruindu-se din pustiu și exasperare, și cea a bărbatului fascinat că i se întâmplă o iubire adevărată, într-un context incredibil – se împletesc într-o îmbrățișare lungă, mută, cu mirare extatică. În preajmă, decupînd în peisaj o ramă de nostalgii senzoriale și artistice, personajul Madame, *concierge* care se iubise cu Henry de Montherlant, în pagini plăcut evocative, nimerită contrabalansare, oarecum, pentru amărăciunea Aneimaria față de aberațiile răuvoitorilor Michel Castex și Chantal de Rudder în privința așa-zisei mascarade de la Timișoara („Mîine, poimîine, la un alt colocviu, va spune același lucru. E inadmisibilă subestimarea suferințelor unor oameni. Sînt lucruri pe care n-ai cum să le admiți, dacă nu le-ai trăit”), ori pentru sugestiva scenă (p. 141) a complicității dintre gardian și deținut, în seara de dinaintea căderii Ceaușeștilor. „Vino înapoi în țară cu mine”, îi cere Popeye tinerei femei copleșite irecuperabil de coșmarul morții lui Vladian. „Nu pot. Nu pot.” În final, lovit de bîtele minerilor, în iunie 1990, gazetarul îndrăgostit „simte cum îl cuprinde sfîrșeala. Parcă ar fi în țara minunilor. Vraja de pînă atunci e înlocuită cu altă vrajă. Simte nevoia să ridă. Izbucnește în hohote care se pierd într-o explozie de lumină”. Final incert și care depinde de voința viitoare a autorului. Vor povesti pe mai departe Popeye și Anamaria basmul românesc prin

sau dincolo de Europa, sau rămînem aici, definitiv captivi în capcana mulțimilor bine dirijate? Autorul decide.

Ziarul de duminică, nr. 11/22 mart. 2002

Nu o carte. O lume

Ștefan Agopian, *Fric*, Editura Polirom, 162 pagini

„Fragmentul din romanul *Fric* nu este doar un fragment dintr-o carte, ci dintr-o lume”, scrie Petru Creția. Aceasta mi se pare a fi judecata esențială în cazul lui Ștefan Agopian. Adorat de o elită livrată deopotrivă rafinementului estetic manierist și boemei oniro-bahice, Ștefan Agopian a fost dintru început foarte greu clasabil. Adică unic. Capodopera sa, *Manualul întâmplărilor* (1984), o miniatură de geniu, luxuriant înconjurată de trei turnuri de apărare fără pereche în literatura noastră – romanele *Tache de Catifea*, 1981, *Tobit*, 1983, *Sara*, 1987 –, definesc o lume barocă, de străluciri morbide, *meraviglia* și *agudezza*, cu vedenii și sonorități de-o cruzime paradoxală. Totul e pe dos aici: lumea de jos, a pîntecului triumfalic, face spectacolul rațiunii ludice, carnalitatea excită în palpitul ei esteticul, viziunea macabră capătă efecte grotești și, în general, toată lumea aceasta țcănită, pofticioasă, gîlgîind de viață și sexualitate... este moartă de mult. Este moartă de mult și este visată acum, nu de Dumnezeu, cum zicea Unamuno (cu al

său superb imperativ „visează-ne, Doamne”), ci de armeanul Zadic, de Fric ș.a.m.d., care își localizează pe la 1700 și ceva splendorile halucinatorii, mereu în răspăr cu timpul și spațiile. „În 1701 Fric se numea Melkon Zardarian, era profesor de logică în Trapezunt, nu bea, nu fuma, știa toate limbile pămîntului și nu-i plăceau nici prietenii, nici femeile. Nimeni nu-l văzuse dormind și nu vorbea decît dacă era nevoie. – Nu dormi și nu mănînci, frate, privirea îți este rece și sufletul mort. Nimeni nu te iubește și tu nu iubești pe nimeni. Fric îl privea pe mai-marele său : Cerul, dacă te uiți în sus, este la fel.” Iată *sound*-ul, unicitatea. Sau : „Ea se ridică, soarele îi cade de pe creștet sub tălpile goale și crește. Fric este mort, el zace și pute și ziua de vineri roade din trupul lui adormit. Orjen, asistată de două capre, i-a vîrît mațele la loc lui Fric, a venit cu ac și ață și i-a cusut burta în care mațele clefăiau. Fric n-a vorbit și nu s-a clintit din locul în care murise. Și totuși, atunci cînd i-a acoperit privirea cu degetele ei subțiri și roz, el a căscat gura și din plămîinii lui a ieșit un horcăit de om mort de mult, care spune : Mulțumesc”. Sigur, nu multă lume cititoare agreează acest minimalism barochizant. Pentru unii, Agopian este un oniric drăgălaș cu son biblic, un liric pictural degrabă integrabil în formula realismului magic, a fabulosului arhaizant, a miraculosului etc. Pentru ei, sigur că Fric nu este „decît” un pumn de firimituri de la vechile, copleșitoarele ospețe pe nume Sara, Tobit, Tache. Numai că nu schimbarea e de așteptat în perimetrul atît de șocant insolit care este lumea lui Agopian, ci acea bună continuitate în manieră, care face siguranța și confortul cititorului. Încă o dată :

Agopian este o lume cu sunet absolut aparte, astfel încît nu cantitatea sau numărul volumelor contează în cazul său, ci viziunea. Viziunile, uneori de cîteva rînduri. Portretele atent caligrafiate aici, cu negru și carmin – Orjen, micuța vrăjitoare cu părul roșu, rabinul Aaron Juda Hartman, priapicul călugăr și sinucigașul Fric, voyeurul Giacomo Minotto, feeric-masturbanta Maria Dragases, marquezianul căpitan Evemon Notarades –, se supun legii lumii de jos, prin care definea Bahtin esența carnavalului rabelaisian și care este legea agopianică. Comparați scena de sex de la pagina 51 și descripția masturbării de la pagina 34 cu oricare secvență echivalentă din *Sexus*-ul lui Miller și veți înțelege numaidecît că materia agopianică ține de hohotul unei lumi proiectate în orgasm thanatic și nu de mărunta, lubrica foială a alienării prin ejacularea insașiabilă. „Soarele e ca o lămie necoaptă. Cu pulpele larg desfăcute, Maria Dragases așteaptă după-amiaza, degetele mîngîie sexul păros, el se desface din buzele-i roșii și crețe fremătînd ca o algă, aerul lipicios pătrunde prin tuburi călduțe în creierul ei, se încolăcește acolo, ea cască și-și strînge picioarele, se întoarce cu curul la noi, sfîrcurile se lungesc, par să amușine lumea, sînt tuburi prin care lumea se face cum e : o grădină și o casă și la poalele lumii un bărbat mort simțînd toate acestea”. Cît despre abundența cuvintelor crude ale sexului, expuse în pagină în deplina-le nuditate, ele sînt o dulce, diafană copilărie pe lîngă constelația citatului *Sexus*, admirabil adus în românește de Antoaneta Ralian. Toate cele ale pîntecului – rîgîieli, vînturi în duhoarea cărora se scaldă, oleacă mizofil, personajul, capre nerușinate etc. – nu sînt decît creuzetul

colcăitor al spiritului mort și veșnic, supradinamismul încremenirilor. Dar fiindcă, pentru mine, cartea lui Agopian se încheie la pagina 96 (restul este, cred, comerț ieftin, nemotivat) închei tot cu Petru Creția : „Cît despre personaje, sînt și ele adevărate ca visele, obscene ca multe dintre nălucirile lor, într-un fel îndepărtat angelice, ca fruntea rece și foarte îndepărtată a defunctului Fric, cel menit învierii prin Eros”.

Ziarul de duminică, nr. 22/13 iun. 2003

Așteptînd proiectilul

Horia Pătrașcu, *Tancul*, Editura Allfa, 214 pagini

Printre atîția copii „fierți în mămăligă”, printre tineri prozatori furioși, cinici, dezabuzăți, de veghe-n lanul de canabis, privind la găști cu mînie, printre hăuri, rockuri și băgăuri, e de la sine înțeles că tancul lui Horia Pătrașcu face figură de dihanie antediluviană. Și totuși, cît de reconfortantă, cît de suplă, de miezoasă și delectabilă! Cam nedreaptă situarea lui Horia Pătrașcu la bursa literară. Dacă pentru generația Ioanei Baetica și a Ioanei Bradea presupun că numele lui Horia Pătrașcu nu există, în schimb pentru generația lui Cărtărescu, Stelian Tănase și Ioan Groșan, numele său este legat cu o exclusivitate aproape dureroasă de scenariul la *Reconstituirea*, fulminantul film regizat de Lucian Pintilie în 1970. Lucru drept, desigur, dar numai pînă la un punct. Anume acolo unde începe, cu două mîini, să fâlfiie nedreptatea. O dată pentru că *Reconstituirea* a rămas aproape sută la sută în blazonul lui Lucian Pintilie, cu toate că scenariul reprezentase mult mai mult decît tradiționalul „suport regizoral”. A doua, fiindcă Horia

Pătrașcu, dincolo de destinul irecuperabil fisurat și otrăvit la numai treizeci de ani, și-a văzut, rînd pe rînd, producțiile strivite de enormele așteptări fatalmente generate de „mitul fondator” al carierei sale. (Altminteri, Pătrașcu – născut în 1938 la Caransebeș – a debutat în 1956 în *Viața Românească*, prezentat de Al. Oprea, iar editorial în 1964, cu povestirile din *Întunericul și profesoara*.) Oricîte reușite ulterioare vor fi însemnat romanul *Cabana*, 1983, ori prozele din *Petrecerea*, 1982 și *Pentru un călător cu trenul*, 1986, oricîte eforturi va fi făcut critica literară pentru a-l resitua pe autor („este indiscutabil că Horia Pătrașcu are simțul tragicului și știe să-l descopere în banalitățile cotidianului”, concluziona Eugen Simion în 1986), cert este că roman-cierul atît de impetuos impus abia mai răsuflă sub eticheta de fost reporter și cronicar de film la *Flacăra*... Falsa vinovăție, speculată dramatic în registrul farsei, inocența juvenilă a radicalismului (deturnat sacrificial-absurd) și condiția existenței ca revelație prin victimizare par a fi temele centrale în scrisul lui Horia Pătrașcu. Un scris care cultivă ambiguitatea, parabolicul stupefiant, sugestiile multiple din jocul ironiei cu tragismul, al burlescului cu situația fără ieșire, avînd o priză la real care-l recomandă drept bun, generos părinte pentru scrisul de azi al lui Lucian Dan Teodorovici, Dan Lungu, Cătălin Mihuleac, Radu Parascu & Co. *Tancul* este o parabolă năstrușnică, o feerie stranie, dureros acaparantă și, cum să-i zic, bezmetic-supra-realistă a României în NATO. Lumea lui Păcală și Tîndală, atîta vreme înghesuită-n turbinca lui Ivan, acolo unde numai guleaiul și oblovismul pot întrece prostia agresivă, lumea

satului (atenție) Păltiniș din comuna Paltin, „la o aruncătură de băț de București”, această lume deci se trezește într-o bună dimineață cu ditamai tancul în curtea cârciumei lui Lae, centrul comunității, vezi bine. *Meraviglia*? Închipuiți-vă următorul amestec: senzația lui Gregor Samsa față de starea kafkiană de gândac, plus turbionul provocat de venirea Revizorului gogolian și reapariția piticului de grădină în viața tatălui junei fabuloase pe nume Amélie – și veți ghici gustul acestei glume cvasisinistre ce reia, oarecum parodic, motivul OZN-ului aterizat pe toloacă din literatura de odinioară a revistelor tip *Krokodil*. Savuroasă reacție în lanț, în numele străvechii morale a fabulei românești: „Mare-i grădina lui Dumnezeu”. Tancul joacă rolul pomului cunoașterii și a păcatului. (Asta, după ce se vede c-a spulberat coloana mitică a comunei: stejarul lui Boieru, axis-ul acestei lumi de burlescă rînduială). Lae și Despina compun cuplul „adamic” de la inocență și ispitire pînă la revelarea reciprocă, extaz erotic și extincție. Iar în grotesca grădină edenic-mioritică, unde tocmai acum se fac pregătiri de nuntă, apar personaje-oglină și marionetele. Sergentul de poliție Apăvăloaiei („începu să izbească la nimereală cu vîrfurile pantofilor șenilele tancului: fir-ați ai dracului de teroriști!”), părintele Petrian („se botează robul lui Dumnezeu...ăăă...da’ cum l-ați botezat pe fecior, Aculine?... RAMBO părinte...”), namila sexagenară Trandafir Busuioc, „omul care aduce buteliile” („mă doare-n pix de bonurile primăriei... vă-n tanc să vă fut”), primarul Ilie Toader, generalul Bolboceanu, omul cu elicopterul și viloaia, apoi profesorul Olaru („comunismul reprezintă eșecul unei speranțe”), cel care recită cu foc

„Românie, Românie/ Dragă-mi ești tu mie/ Futu-te-n cîmpie” – și, în fine, realizați din plin, țigani Blazius și Barosanul, pe post de gropari/bufoni shakespeareni („ia mai dă-l în morții mă-sii de mort!”). Chiolhanul final, urmat de apocalipsa feerică, spulberarea cimitirului sub proiectil și căderea-n abis, într-o ambiguitate frisonantă, transformă ludicul dens glazurat al parabolei naționale cu arome de *Țiganiadă* într-un posibil coșmar. Oare să legăm „figura” tancului NATO de tema eminesciană a lui „și cum vin cu drum de fier, toate păsările pier”? Cuminte, autorul alege să tacă melancolic și ne lasă pe cont propriu să ne închipuim de-a binelea epilogul.

Ziarul de duminică, nr. 47/26 nov. 2004

Epica gonflabilă

Gheorghe Crăciun, *Pupa russa*, Editura Humanitas

Acum vreo trei luni, când am scris aici, pornind de la o carte a lui Călin Vlasie despre falimentul literar (repet: *literar*) al generației '80 (paralel cu multele, substanțialele ei împliniri extraliterare) am primit cu plăcere, tot în *ZD*, replica gingașă, plină de convingerea în contradictoriu a lui Constantin Stan. „Nu, spunea el, generația e departe de a-și fi dat măsura creativității, Gheorghe Crăciun fiind unul dintre numele de vîrf estetic citate întru ilustrarea ideii.”

În ce mă privește, convins de mult că Gheorghe Crăciun este numai și numai un campion al ingineriilor textuale, un teoretician redutabil, experimentalist și practician rece al tehnicilor narrative, nu-l vedeam ieșit din estetismele de palimpsest cu orgolii radupetresciene, din aplicațiunile savante făcute în labirintul turnului de fildeș, pentru a coborî în desfrîul grotesc al realismului autohtoniei ceaușiste, în deriziunea stalinismului rural, experimentat pe plaiuri transilvane, în caricatura tragică a sufletului nostru cel de toate

dictaturile. Or, în ciuda rezervelor pe care le am față de unul sau altul dintre excesele de construcție ale romanului, *Pupa russa*, este nu doar, pînă la ora de față, cartea anului, dar și unul dintre primele – cîte să zic? – zece romane de forță apărute post '89, stînd perfect lîngă *Adio, Europa, Orbitor* și *Amantul colivăresei*, lîngă *Recviem pentru nebuni și bestii*, *Cei șapte regi ai orașului București* și *Voința de putere*, lîngă *Aripile arhanghelului Mihail*, *Playback*, *Balamuc* sau *Muzici și faze*, fiecare cu lumea lui, dar toate pentru nădejdea noastră dintotdeauna, precum că nu sîntem dotați „doar” pentru *short stories*...

„În sfîrșit, exclama Monica Lovinescu la 28 august 1994, *Frumoasa fără corp*, romanul lui Gheorghe Crăciun din 1993. E scris între 1987 și 1991 și, în afara unei referințe la Europa liberă, nu conține nimic din contextul politic. S-ar spune că problematica și atmosfera sînt aceleași ca prin 1920 și ceva cînd își scria Mircea Eliade «scrisorile către un provincial» (ratări din pricini geografice). Nu știu care e pricina. A intrat sindromul cenzurii atît de tare în ei, încît au ajuns să se convingă, cu bună-credință, că orice referință la experiența totalitară e inestetică?” (*Jurnal*, 1994-1995, Humanitas, 2004, p. 57). Întrebare esențială, care „taie” și întregul capitol al *Jurnalului* lui Radu Petrescu față de literatura „de rezistență” la obsedantul deceniu. Chiar dacă așteptările, regretele și recomandările Monicăi Lovinescu erau perfect și amarnic îndreptățite, impulsul lor procustian nedreptătea profund autorul, generația și diversitatea metodelor de gherilă & evaziune. Îl nedreptăteau pe autor fiindcă miza lui, dacă nu morală în orice caz estetică

este cu totul în altă parte. Și nedreptăteau generația pentru că, în tot ce a dat mai substanțial – de la *Aer cu diamante*, *Desant*, *Nostalgia*, *Caravana cinematografică* și *Luxul melancoliei*, la *Aventuri într-o curte interioară*, *Manualul întâmplărilor*, *Cîntece de trecut strada* sau *Familia Popescu* – optzecismul a filtrat otrăvurile totalitare pînă în măduva oaselor, pînă la autoextincție, ca să zic așa.

La 28 septembrie același an, aflată la București, Monica Lovinescu primește vizita unui grup de optzeciști, printre care Gheorghe Crăciun: „...îmi mărturisește dificultatea de a ieși din experimentalism și de a aborda experiența suferită sub comunism”, pentru ca două luni mai târziu, primind de la Călin Vlasie primul număr din revista *Paralela 45*, Monica Lovinescu să noteze: „Nu mai înțeleg nimic. Același Gheorghe Crăciun care la București spunea că se află la ananghie deoarece nu știe cum să ia cotitura care-l va duce spre scrierea celor trăite și suferite, deci conștient că textualismele trebuie depășite, face un elogiu delirant al scrierilor generației, prevăzîndu-i victoria după «lupta finală» cu orice alt curent literar. Mă face să mă întreb dacă această generație merită într-adevăr enorma șansă a dispariției cenzurii. Dacă libertatea nu slujește decît pentru a scrie mai departe așa cum o făceai și fără ea, atunci la ce bun?”.

Ei bine, eu cred că defectele de construcție din *Pupa russa* provin tocmai din efectul – lăudabil – al autorului de a se plia pe atari așteptări. De la voința lui deliberată de a face o baie de realism, de contextualizare strict „politică”. Așteptări, repet, altminteri îndreptățite din perspectiva lor,

neavenite și, oricum, inutile din unghiul înzeștrării prozatorului. Maestru al „corporalității scriiturii”, al „auctorialității autoreflexive” prin „refuncționalizarea realului” (vezi monografia *Gheorghe Crăciun*, realizată de Mihaela Ursa, la Editura Aula), părintele *Pupeii russa* s-a forțat s-o facă pe Leontina – personaj fabulos în sine – un arc de boltă parabolic, o imagine spectrală a României de la anii Canalului la conspirațiile mai mult sau mai puțin securistice, de la împiedicat-sîngeroasa răsturnare din decembrie 1989. Or, ceea ce i-a mers de minune lui Mircea Daneliuc în suita destinelor feminine din *Marilena și cîteva voluptăți* devine la Gheorghe Crăciun prolixitate agresantă, virtuozitate exersată în gol. Inserturile parodic-explicative redade cu italice la paginile 15, 53, 72, 87, 105, 252, 331 (mai puțin 161), de-o crîncenă expresivitate în etalarea derizoriu-monstruosului propagandistic din național-comunism, rămîn disonante față de armonia întregului. O armonie devastatoare, cum vom vedea.

**

În ce măsură îți este permis a citi în ființa și destinul Leontinei Guran soarta României de la 1950 la 1989? O întrebare poate grotescă pentru unii, dar cît se poate de legitimă pentru alții. Oricum textul le îngăduie, cu ludică perversitate, pe amîndouă. Pînă la un punct, dar foarte puțin, foșnindu-și solzii prin grădina cu androgini cărtărescieni și în apropierea exuviilor Simonei Popescu, reptila narativă a lui Gheorghe Crăciun ne amăgește cu metafizica

lui animus-anima : „Tina cu jumătatea ei masculină numită Leon nu exista pe atunci. Leon a început să se nască în trupul ei de fetiță plătindă la nici două zile după întâmplare. [...] Ascuns în carnea-i aspră, crispată, băiatul Leon, o jumătate din numele ei, s-a simțit străbătut de un fior de revoltă. [...] Tina simte că Leon e acea parte din corp și din creier de care ea se teme. Se teme de miezul închis într-o mie de straturi de rumeguș celular și de ceară ribonucleică al băiatului Leon” (vezi și p. 237). Autorul intervine la pagina 61 și subliniază : „ar trebui să redevii băiatul care ai fost și din băiatul care ai fost să se nască fetița care n-ai fost niciodată. Ești singur și ți-e frică, ești un bărbat matur și caraghios. E dimineață. Te gândești mai departe la romanul acesta”.

Însă filfiitul metafizic se spulberă numaidecât, pentru că – autorul ne mărturisește – declicul inițial în *Pupa russa* n-a pornit din inefabil, ci dimpotrivă, din cel mai crunt sordid al lumii de jos. Intrat în WC-ul femeilor dintr-o gară (vezi contextul la p. 227 ș. urm.) el încremenește văzînd scrise/desenate pe pereți „aproape aceleași inscripții, oferte, promisiuni” din cabina bărbaților, „aceeași dorință de a o face în toate felurile și în toate locurile, prin toate orificiile, aceleași obscenități mîzgălite de mîini feminine. Cum puteau arăta aceste mîini? [...] Am înțeles acolo, în gara din vara aceea, că-n jurul meu totul se reducea la aceeași obsesie și că singura diferență ținea de situarea sexului : înăuntru sau în afară. Plus frecările de rigoare. Ceva din idealismul meu feminin s-a prăbușit atunci. [...] Simt nevoia să spun că femeia nu e prin definiție o ființă pasivă și gingașă, cum ne

place nouă, bărbaților, să credem. Obscenitatea stă în chip firesc la baza acestei purități, așa cum alcoolul cel mai curat se naște din fructele terciuite, dospite în borșul scîrbos din vasul alambicului. Puritatea naturii feminine, ca și sfințenia pustnicilor, se înalță pe un strat originar de murdărie și animalitate. [...] Mă gîndeam la o carte atît de necruțătoare și de directă, încît să mi se facă rușine de toată lumea, mai ales de femeile care m-au cunoscut ca pe un bărbat tandru și pudic”. Iată cartea.

Acolo, în mizeria acelei revelații cu iz de păcat originar, au dospit duhurile fetide, dar excitante ce compun viața Leontinei, cu orgii lubriche, impulsuri nimfomane și prostituare în lanț. Neiubită de părinți („zidarul Ion și țărancă Maria n-au avut timp s-o iubească”), disprețuindu-și mama și urîndu-și tatăl, sălbăticită senzual la 14 ani de un unchi libidinos („paralizată de bucuria care se naștea atunci în tine, buzele lui sorbindu-ți scoica înfiorată și smocul scurt de păr năclăit de gura lui fremătătoare”), neacceptîndu-și, din plictis, peste un an, dezvirginarea, viața Leontinei nu-i decît o suită de posedări care-o deposedează total de sine, de sens, de familie, de tot ce va să zică rostul de a fi. (Cam ca România în istorie, ar șopti obsedat „boicotul” blagian din noi). Definitiv captiv în arcele unei sexualități fabuloase, destinul Leontinei capătă deopotrivă proiecții cosmice și dimensiuni ubuești, de Halima perversă. Cu o preșcolaritate agresată de la brîu în jos („acolo, în grădina casei voastre, unde neobrăzatul de Valer, vărul tău, îți trage brusc chiloții și privește ca-n somn cuta întunecată a sexului tău de fetiță fără sîni”), juna Leontina se va topi în brațele profesorului

de sport Horațiu Mălinaș (pp. 57, 113), se va supune cu brio cumplitului bizutaj lesbian din podul internatului sighișorean al Bertei (ființa de o hidoșenie monumentală, cu scene care ar întoarce-o-n mormînt pe biata Anișoara Odeanu în al cărei *Cămin de domnișoare* se făceau concursuri de sîni măsuțați cu cupa de șampanie), subminată constant de dubletul masculin care o chinuie de poftă în fața Matildei (pp. 77, 88). Galeria erectilă merge de la caricatura de Daumier pînă la aluri de Pașadia. La un capăt Mircea Neamțu, „mare și gras, un fel de moluscă tînără, da' îi plăceau bărbații de care i se putea face milă”. La celălalt capăt, doctorul Hristu Darvari, care „te înghite bucată cu bucată”, vrăjit de „zumzetul electric al dorinței”, cel care-i oferă șansa maternității, șansa „pîntecului în care se zbătea deja ființa metamorfotică a Bertei”. Iar între extreme, Tavi Lohan, antrenorul de baschet, avocatul Daniel Raicu, activistul Dorin Mareș (memorabilă scena sexului de partid de la p. 198, de comparat cu noua lui situare după 1989, la p. 373), geologul „brutal și tandru” Codrin Cîrstocea, hipopotamul Anghel Carp de la Culte, cu mirosul lui de „motorină solidificată, de cădelniță, haine purtate prin pivnițe, clopotnițe, cimitire, depozite, șuri, hrube și beciuri de pușcărie”, apoi alcoolicul Corci Ambruș, profesorul de română Dan Iacomir, „marcat de cifoază, cu dantura precară și slab ca un țipar”, dar care o atrage prin „pupilele de un albastru noptatic”, de taiga siberiană, racolat de Securitate tocmai din rațiuni de Leontina. Ei, aici, cu Securitatea începe cheștiunea mai delicată.

***

Nu știu dacă am făcut inventarul complet al bondarilor prinși în insectarul Leontinei, al întregului bîzîit erotoman de aici, însă prea puțin importă numărul. La urma urmei, ca la *mantys religiosa*, nu posesivul masculin contează, ci statutul de victimă... imperială al receptacolului feminin. „Știam că trebuie să plămădesc această femeie, spune autorul, din amintiri murdare și visuri cu miros de cloramină pentru a scăpa o dată pentru totdeauna de ticăloșiile mele de bărbat și de toate neputințele și neîmplinirile mele de ins duplicitar.” Destul e că femininul încărcat aici cu esențe de Purușa, covîrșitor la început, se dezumflă lamentabil pe parcurs tocmai din pricina voinței de supralicitare a romanțierului. Pe măsură ce i se aplică toată cohorta de mizerii, umilinte, compromisuri și agresivități la care a fost supusă fibra românească sub dictatură, Leontina ajunge oarecum echivalentul unei păpuși gonflabile. Preșcolar hachișos, cu tatăl devenit pușcăriaș din nevinovăția copilei, apoi UTC-istă din blazare cinică („n-ai de ales, Tina dragă, îi spune tatăl, poate că asta e șansa ta, trebuie să te faci frate cu dracu, lumea merge înainte” etc.), intrată din calcul în marele aparat de partid („temperamentul ei ambițios era făcut pentru a sta în față”), nepoata aprigului Anastase Ruzmănică (vezi scena dur-simbolică de acuplare la înmormîntare, p. 220 ș. urm.) se impregnează de Sistem, practică prostituarea pînă la autoanulare, în iluzia că, erotizînd, se sustrage presiunii mecanismului, pierde la mustață șansa expatrierii și intră, vezi bine, în vizorul căpitanului Paraschiv, cel

care-i demonstrează că, natural, se știe totul despre ea ș.a.m.d. „În cele din urmă semnase. Căpitanul zîmbea. Își mîngîia plictisit un obraz. Era un bărbat atrăgător, cu zîmbet cald, suspect de prezentabil. Era convinsă că se va descurca. Și că va reuși să-i păcălească.”

Odată cu apariția căpitanului, a Securității, a senatorului Brădet cu misiune de pregătit perestroika valahă, a filatorului raportor de la pagina 275, odată cu abureala conspirativă din decembrie 1989, drumul la Cugir și uciderea, în final, a eroinei, toată hipnoza panvulvară de pînă acum cade greu și putred în obsesiile de duzină ale pleșitismului. Poate că, mai știi, asta va fi fost un calcul anume al autorului, umilirea supremă a Tinei prin Leon. În ce mă privește, cred mai degrabă că, fascinat, absorbit de personaj, Gheorghe Crăciun a scăpat-o la un moment dat din mîna pe Leontina n-a mai știut ce să-i facă psihanalitic, erotic-thanatic, și-n loc de un cinstit final de *Ana Karenina* a preferat un joc din gama *John le Carré* plus *Quo vadis*-ul lui Mihai Sin.

Oricum ar fi, *Pupa russa* este un roman cu stil și secvențe de maestru. Întregul calup, unic în proza noastră, al Hildei cu echipa ei de mînze în forfot (capitolele „Imago”, „In taberna quando sumus”, dar și „Prorsus”), strălucitoarea performanță parodico-prozodică a proletcultismului de la 285 ș.urm. (neegalată decît de frenezia estetizant-senzorială de la p. 177), apoi rafinamentul detaliilor comportamentale, în special în zona corporalității infinitezimale (vezi de ex. pp. 50-51, toată scena Dorinei de la 100 ș.urm., ori simpla descripție a mersului Tinei de la pagina 155, cu „valul cinetic al pasului, fremătarea torsului topită în cercul subțire

al mijlocului, unda originară a mișcării reverbera în cupa pelviană, fesele ei se arcuiiau, se legănau, se înălțau, pulpele vibrau curentate la întîlnirea cu genunchii...” etc.), scena de sex cu Dorin Mareș (p.198 ș.urm.) sau viața de asudată concupiscentă a birourilor de partid (541 ș.urm.) te lasă nu o dată fără suflare, te fac iute să uiți și să ierți excesele de la paginile 213-215, de la 255 ș.urm., 291 ș.urm., 305-307, 317-319.

Hulpava Hilde : „... te atingea cu degetele ei electrice, te cuprindea în brațe cu mormăitul ei lesbian, cu horcăitul ei dulce, Brunhilde, camerista medievală a halucinațiilor tale carnale, pedofila, gingașa, enorma supraveghetoare cu gesturi de pisică egipteană, monstrul cu cap de gușter și sîni de matroană romană își desface aripile largi ale halatului și te cuprinde hulpav în căldura lor parfumată, gata de mistuirea completă”.

Și istoria, la fel de lacomă și fără cruțare : „În Republica Socialistă România a venit vara. Oamenii muncii se duc la Amara. Noul plan cincinal dă din coadă. Holda va geme de roadă. Ziarul nou apărut strălucește de curățenie și de cuvinte înălțătoare. Din uzine se scurg tractoare. Bunuri de larg consum pornesc la drum. E din nou dimineață. Asta da viață! Fusta colectivistei rîde la soare. Nu sînt motive de-ngrijorare. [...] Televizorul fișiiie fericit. Nimeni nu stă cu cracii în sus. E mult de produs...”.

În sfîrșit, păcat, numai cu titlul : între păpușa gonflabilă a Occidentului și exuviile matrioșcilor care-mi evocă severa formulă a lui Virgil Ierunca („România a ajuns o gubernie”), prefer europeană, flaubertiana formulă : „Leontina

sînt eu. Eu știu că în carnea fiecărei femei singure se află ascuns un băiat, un bărbat, un domn Leon care se teme de moarte. Hai Tina, nu mai plînge în gînd și spune dacă poți : tu ai iubit vreodată pe cineva ? Sau tu ești doar o biată ființă de mucava ? ...”.

Ziarul de duminică, nr 37/17 sept.,

38/24 sept., 39/01 oct. 2004

**Realismul apocaliptic și deriziunea.
Umorul bonom sau monstruos.
Viziunea crudă. Cinismul**

Nutzi, un personaj pentru orice constituție

---

*Nutzi, Spaima Constituției, Jurnal de bordel, text
stabilit și adnotat de Ioan Groșan, ilustrații de Octav
Mardale, Editura Seara, 140 pagini*

Circumstanțe atenuante

Vară. Topenie. 35 de grade la umbră. (De fapt, la 22 de milioane de grade *cîți sîntem*, vorba generalului Vlad, n-ar trebui să ne mai pese.) Astăzi pînă și sînul mi-este mai lăsat. Despre cartea Alinei Mungiu, *Românii după '89. Istoria unei înțelegeri*, mi-e peste poate să scriu : m-a rotisat în așa fel încît, dacă lucrurile stau într-adevăr și completamente așa, atunci nu ne mai rămîne de ales decît între ștreang și săpun ; îmi refuz, cu ceva regret, această nouă postură masochistă. În cartea lui Alex Mihai Stoenescu cu Toma d'Aquino ezit încă să-mi cufund bănuielele, iar *Lupul și Catedrala*, romanul lui I.D. Sîrbu în sfîrșit apărut, își cere mai multe nopți de răcoare decît sînt capabil a-i dărui la ora de față.

Drept care am luat-o cu mine cinci zile la Costinești pe Nutzi, spaima... știm noi cui, dar și a Constituției, după zisa părintelui ei, Ioan Groșan.

Vînos, caustic și ambiguu, arhiparodic din decență post-modernă, echinoxist ludic pe linia Vartic, epicureu cu nostalgii de suflet rus, dus pe la Sukșin și Abuladze (grotescul metafizic, umorul negru, disperarea în travesti burlesc, gogolianismul exasperat și farsa drăcească), Ioan Groșan este autorul aceluia volum excepțional pe nume *Caravana cinematografică* (1985), dar și genitorele picareștilor intertextuali Metodi și Iovănuț din dulce-subversivul serial tipărit în *Amfiteatrul* anilor '80: *O sută de ani de zile la porțile Orientului* (apărut în volum în 1992), care multe frunți a încreștit/descreștit, după caz, pe atunci. Țineți minte stilul? „Intuiam un lucru. Anume, ce minunat, ce înălțător este pînă la urmă să te umilești. Să te tîrăști pur și simplu în fața mai-marilor tăi, să fii un vierme, o mașină de încuviințat, să fii mereu îndoit cu trupul și cu mintea [...] să-ți placă să mergi de-a bușilea și-n față și mai ales îndărăt – toate acestea, nu știu dacă mă puteți urmări și înțelege, îți dau o divină satisfacție, o calmă euforie.”

Care cititor al *Academiei Cațavencu* (iar eu sînt unul feroce, nu sar nici o literă din fiecare aparițiune, de la frontispiciu pînă la sportul de pe 8) nu cunoaște colțul lui Nutzi, sus în stînga pe-a șasea, sub ardelenescul generic: „Datini, obiceiuri și apucări faine pe la noi”! În acest necruțător alambic de otrăvuri delicioase și uriașă risipă de inteligență, fantezie, cruzime de catifea și scorpionică bonomie, care este *Academia Cațavencu*, jurnalul de bordel al

lui Nutzi este partea cea mai sensibilă. Altfel spus: colțul de dat cu oftatul. Cele mai serioase realități – politice, economice, sociale – ale săptămîinii trec pufos, cumișit, prin Nutzi, fie că e vorba de firea juvenilă sau de miera presenilă. Cum să nu scrii despre Nutzi ca despre o sacră morală de fabulă omniscientă și omnipotentă, elanul vestalic întru care toate contrariile se fac armonie! În camera ei, între brațele ei (ca să nu merg mai departe) nu există politică, sărăcie, frică, nici trecut, nici viitor. Nici în-tristare, nici suspin. Leagăn și sicriu deopotrivă. Nutzi e mistica în stare (cel mai adesea) nudă. Nudă ca și noi, în fața (sau la spatele) ei. Sfîntă nuditate pradă orișicui plătește: cum să nu vezi în ea toată existența noastră în conducerea istoriei!

O viață în slujba împăcării

Elisabeta (Nutzi) Aciobăniței s-a născut la 7 noiembrie 1953. „Fusese concepută exact cu nouă luni mai înainte, în noaptea de 5 spre 6 martie, în bucuria anunțării morții lui Stalin.” Maramureșean (n. 3 oct. 1954 în comuna Satulung, jud. Maramureș), Ioan Groșan binevoiește să-și extragă personajul dintr-o „familie nevoiașă, din suburbiile Botoșanilor”, adică de pe unde hărțile cu răspîndirea sifilisului (mai tîrziu: a fesenismului), în România începutului de secol, indicau procentajul cel mai mare.

De epilat s-a epilat prima oară la 22 octombrie 1962, cînd „Ion Dodu Bălan împlinește 33 de ani”, iar John F. Kennedy

anunța că America nu va tolera existența rachetelor sovietice la numai 150 de km de coastele Floridei. Fecioria și-o pierde în seara zilei de 21 august 1968, la câteva ore după ce rușii intraseră-n Praga: „Adolescența mea s-a-nîmplat în timpul cînd Ceaușescu, cum mi-a explicat mie prietenul Nelu de la Poliția Capitalei, liberalizase multe chestii. [...] Adolescența asta prin care am trecut ca Ion Iliescu prin fața lui Bill Clinton, extrem de rapid, s-a încheiat în 21 august 1968, cînd rușii au intrat în Cehoslovacia, unde era Dubcek, iar Stelu, instructorul UTC, a intrat în magazia școlii, unde eram eu. Peste numai trei ani, imediat după Tezele din iulie '71, deveneam ceea ce sînt”.

O viață sub semnul *toleranței*, al împăcării între popoare și picioare, în respectul drepturilor omului (nu doar ale bărbatului) și al tuturor cerințelor democrației: libertate, egalitate, fraternitate, contra cost, firește, pentru că toți trebuie să trăim. „În meseria noastră am cunoscut și evrei, și unguri, și țigani și cu toții ne-am avut ca frații. Nu tu Ardeal, nu tu pogrom, nu tu holocaust [...]. În acest context singura soluție pentru o Românie liniștită ca soarele sfînt de pe cer ar fi bordelurile. Noi știm cum să luăm fiecare om, de la adolescentul în călduri, pînă la maturul deținut politic”.

În plus, deși eternă și universală, meseria lui Nutzi are caracteristici locale și temporale foarte accentuate: „Noi, femeile românce, am stat în calea popoarelor migratoare, am primit la sînul nostru, fără crîcnire, toată panarama de goți tîmpiți, de huni urît mirositori, de gepizi slăbănogi, de avari zgîrciți, de cumani întîrziți, de slavi beți, de tătari flămînzi, de turci labagii, de unguri autonomi, de ruși

cecenii și de *médecins sans frontières* impotenți, am apărat Europa”.

La 42 de ani, coaptă sub Congresul al IX-lea și trecută eroic prin variatele *emploi*-uri din decembrie '89 („a fost pe baricadă la Inter, a fost prinsă, dusă la Jilava și apoi eliberată, a păzit Televiziunea, a prins teroriști și i-a eliberat din lipsă de probe, a controlat mașini la baraje, a ascuns câteva zile doi securiști prieteni care, fiind buni profesioniști, nu bătuseră și nu urmăriseră niciodată pe nimeni, făcîndu-și doar datoria către patrie, nu către partid etc. etc.”), Nutzi e mușcată de nostalgii pe care le alintă cu duioșie maternă: „Uneori îmi aduc aminte de satul natal, de minunatele plaiuri ale Borzeștilor, unde-mi povestea străbunica ce frumos era în tinerețea ei, cînd năvăleau turcii și îi dădeau halva, apoi bunica, cînd au năvălit nemții și îi dădeau ciocolată, apoi mama, cînd au venit rușii și îi dădeau să bea. Eu n-am mai apucat decît cînd au venit ceapiștii și ne-au dat la școală”; „Mi-am adus aminte de casa părintească, de stîlpul hornului unde s-a dat o dată la mine, beat, tata, de prichiciul vetrei cel humuit unde m-am jucat prima oară de-a mijoarca cu văru' Costel, de curtea noastră cea îndestulată unde fugăream găina cu trei picioare, care făcea pui vii, a mătușii Măriuca, de Siretul cel frumos curgător, unde m-a văzut antrenorul de canotaj și m-a adus la lot la Snagov și-apoi la lot la Melody... În general, eu nu sînt lirică, dar, cînd îmi văd țara, mă-nfundă plînsul”.

Nutzi își pune marile întrebări metafizice („Cine sîntem? Încotro ne îndreptăm? Cînd se va retrage Armata a 14-a din Republica Moldova?”) și, profund ostilă chimioterapiei,

preferă leacurile naturale („ca să-mi revin, citesc *Vocea României* și, inexplicabil, mă umflă brusc râsul : sînt totuși femeie și nimic din ce e timpit nu mi-e străin”). În fine, dacă e foarte actuală din unghiul toleranței, ea este o oglindă la fel de fidelă a puseului naționalist care-ncearcă globul. Prin ea ne vorbește întreaga istorie a fatalismului românesc : „Cîteodată, într-o rîină, lîngă vreun ciumete adormit, observ cu un ochi cum încet, încet, vin zorile. Atunci mă gîndesc la țara mea. O văd foarte clar : țara mea pare născută noaptea. Ca toate ființele născute noaptea, are destin puternic și spațiu de manevră mic. Dar am eu oare dreptul să-mi judec astfel țara ? mă gîndesc cu spaimă și-l trezesc pe ciumetele de alături. El se ridică-n capul oaselor, privește lumina țării noastre care vine prin geam și mă-ntreabă : «Cîtu-i șeasu ?». Și-atunci îmi dau seama nu numai că lumina țării noastre vine de la Răsărit, ci și că rămîne acolo”.

În orice caz, crede și ea în vorba Ginei de la Inter : „Fie sexu' cît de rău/ tot mai bun e-n patu' tău”.

Terenul tuturor și-al nimănui

Să nu credeți că dacă are prieteni în Poliție, la SRI, DIE, SIE și toate celelalte, că dacă o lasă rece apartenența politică, profesională sau rasială a partenerilor, ea nu știe să cîntărească exact condiția fiecăruia. Practicînd, sexual, toate pozițiile, politic ea este într-o permanentă, dar calmă, opoziție. Pe cît de vigilentă, pe-atît de acomodantă. Cînd e luată-n

delegația guvernamentală în Brazilia, iar „Băieții” înlocuiesc lenjeria „Tricodava” cu lenjerie... Samsung, Nutzi inventariază rapid lumea bună din avion („Lola de la Vox Maris, care se dădea ziaristă de la *Vocea României*, Gina Foraj de la Athénée Palace, care se dădea investitor, Mimi Total care lucrează la Ortadogu și se dădea mașinistă TV” etc.) și pune foarte just problema d.p.d.v. al eficienței afacerilor naționale : „din 16 investitori contactați, n-a rămas la convorbiri decît unul, care era chior și nici nu-i din Brazilia, ci din Guyana, îl cheamă Weisman și s-a născut la Rădăuți”. Ea, care-și aduce aminte că „sub Ceaușescu aveam vreo 24 de puncte erogene pe tot corpul”, a ajuns să facă dragoste cu „un investitor bulgar” care-și uită la ea „geanta diplomat cu răsaduri de vinete” ! Deși acum, în democrația originală, din cele 24 de puncte erogene i-au mai rămas doar vreo 5-6 („Probabil, spune ea, că sub dictatură corpul secreta mai multă foliculină, ca să se apere și el cum poate de agresiunea ideologică”), Nutzi refuză perversiunile în grup („În general nu agreez *sexy-party*-urile. Eu sînt o apărătoare și-o practicantă a valorilor individualismului, iar partuzele, deși par a avea un aer democratic, îmi evocă acțiunile de muncă patriotică din școala profesională”) și respinge ferm perversiunea geopolitică : „A fost cît p-aci să mă-ndrăgostesc de un ungar : era frumos, mustăcios, înalt cît cuprinde, avea valută, Impex SRL, părea echidistant, știa cîteva perversiuni normale, da' mi-a cerut brusc, într-o noapte, autonomie sentimentală. La meseria mea m-am gîndit că nu se face o asemenea promisiune, fiindcă autonomie sentimentală i-aș

da, da' ce fac cu aia fizică, fără de care nu mai sînt stăpîină pe trupul meu unitar și național. Așa că l-am expediat”.

Iată de ce Nutzi poate să figureze cu cinste în manualul de literatură română la capitolul „personaje feminine” alături de Vitoria Lipan, Mara, Doamna Chiajna, Ana Roșculeț, Sașa Comăneșteanu, Adela, Matilda lu' Petrini ori Sultănica. Deși este o personalitate invariabil accentuată de alții, ea domină prin supunere și se conservă tocmai prin alterare.

Întocmai ca România. Fiindcă în acest jurnal de bordel, care te face să rîzi numai... pînă la un punct (prea puțin erogen, de altfel), găsim și pasaje de-a dreptul paralizante pentru organul ludic, de genul celui cu care – ne place, nu ne place – vom încheia rîndurile de față: „M-am uitat azi dimineață, îndelung, cu tristețe, în fața oglinzii, la corpul meu: sîinii încep să mi se lase, clavicula mi-a ieșit imperceptibil, dar vizibil, în față, talia a prins un cordon micuț, încă grațios, de colesterol, pielea atît de fină, mîndria mea de pe șolduri, se umple cu un soi de minuscule buburuze, iar peste unghia cea mare de la piciorul drept s-a ivit un fel de supraunghie dintr-un material cornos. Ce mai, un corp românesc! Cînd voi intra în Europa, voi fi o hoasă!”.

22, nr. 31/2-8 august 1995

Hora imposturilor

Petre Barbu, *Ultima tresărire a submarinului legionar*, Editura Nemira, 240 pagini

---

Tropăind în așteptare

Pentru acei cititori (tot mai puțini, vă asigur), care încă așteaptă apariția Marelui Roman al Suferinței noastre în ceaușism, fiecare an post '89 a însemnat o decepție mereu crescîndă. Nu avem marea Saga, nu avem „cronica de familie”, nu avem un Llosa și un Kundera, cum „n-am avut un Havel”, nu avem un „pește în apă” și nici insuportabila „légèreté” a ființei, nici o „dimineață pierdută” a deceniilor ceaușiste! Cu toate că avem romanele cu sertare și chei prin care *ceaușismul* a făcut (în spiritul lui martie '65 și iulie '71) miniprocesul *dejismului*, iar oltenismul a incriminat bolșevismul; cu toate că avem romanele-parabolă-a-Puterii, à la Márquez, Roa Bastos & Co., prin care, în fond, mai mult se justifică și chiar se glorifică dictatura, prin pitoresc, fabulos și tradiția levantină a locului, decît să

i se demonteze hidoșenia ; cu toate că, la rigoare, se poate face o antologie sarcastică a figurilor Omului Nou, cu texte de la T. Mazilu, Velea și Băieșu, pînă la Bedros Horasangian ; cu toate că, la o adică, literatura optzecistă îți rezumă în cîteva pagini formidabile, gen *Marea amărăciune*, *Caravana cinematografică* (Ioan Groșan), *Budila Expres* (Alexandru Mușina), *Aventuri într-o curte interioară* (Mircea Nedelciu), tot grotescul lugubru și tragismul alienant al deriziunii finale din anii '80 ; cu toate că, judecînd după fragmentele publicate în ziare în ultimii ani din jurnalele Danei Dumitriu și Tiei Șerbănescu ori după romanul lui Titus Popovici, descoperit de Alex Ștefănescu în arhiva scriitorului (o defulare cu venin pe caricatura Nomenclaturii, precum la Dumitru Popescu sau în Licăretele din „lumea de cîștigat” pe care a pierdut-o Eugen Barbu), s-ar părea că de un *tablou final* vom avea totuși parte ; cu toate acestea, zic, vorba e că nu avem Cartea epocii de aur a dictaturii.

Nu e vremea pierdută, mă grăbesc să precizez, pentru că, în absența istoriei propriu-zise, a *adevărului documentat*, singură, structura *sufletească*, are nevoie de cel puțin un deceniu de aluvionări și decantări succesive, spre a se... ridica la înțelegerea a ceea ce a umilit-o definitiv și irecuperabil. Și nu este nicidecum vina prozatorilor, tot așa cum absența unei istorii (lovinesciene) a literaturii contemporane nu trebuie să ne stîrnească patosul acuzator exclusiv la adresa criticilor și istoricilor literari. Se cuvine adoptată și în acest caz deviza nemuritorului Leonida : „cu încetul se face oțetul”.

Tot ce putem face însă pentru moment este ca, tropăind (conform datinei din străbuni) în așteptarea Monumentului, să nu trecem neobservate multele, variatele și reușitele vederi parțiale ale acestuia. Iar cartea lui Petre Barbu este una dintre ele.

„Firescul corupt al unei existențe corupte”

Cine este Petre Barbu (octogenar sau adolescent, inginer, ofițer sau cofetar, debutant sau... etc. ?) editorul nu vrea să ne spună. Ne aruncă direct în text, vezi Doamne ca să-nvățăm să înotăm singuri. Ce-i drept, chiar primele rînduri ale cărții ne indică un tînăr ironic și cu poftă narativă : „Vara anului 1986 a fost tulburată în orașul nostru de zvonul potrivit căruia Marian Ghiță, directorul Casei de Cultură, descoperise în cursul cercetărilor sale arheologice un obiect de mare valoare pentru istoria națională. Vestea a declanșat o stare de agitație în rîndul cetățenilor. Cîteva dintre ei, în lipsa unor informații oficiale, n-au mai rezistat și, după defilarea de la 23 August, au năvălit în Casa de Cultură hotărîți să cumpere fără cartelă zahăr și ulei de floarea-soarelui”.

Și totuși, mă întreb ca Ipingescu, o fi același Petre Barbu care scrie la *Capital* anchete sobre, serios documentate ? Așa este. Ba încă aud că scrie și teatru, ceea ce mă fletează la presimțire, fiindcă taman *calitatea situațiilor comice* i-o apreciasem cel mai mult. Mai scormonesc apoi prin raftul cu proză '90 și peste ce dau ? Peste volumul de debut al lui

Petre Barbu, *Tricoul portocaliu fără număr de concurs*, Editura Cartea Românească, 1993. Proze scurte oarecum în linia Nedelciu-Cristian Teodorescu-Horasangian, realism cotidian interesat de psihologia colectivă, pentru care filmografia epocii ne indică în chip obligatoriu revederea mentală a cel puțin trei „dovezi” : *Proba de microfon*, *Concurs*, *Pas în doi*.

De pe coperta aceluiași volum din 1993 aflăm că Petre Barbu s-a născut în iulie 1962 la Galați, oraș în care absolvă Facultatea de Mecanică și că a publicat în anii '81 proză la *Amfiteatru*, *Echinox*, *Convorbiri literare*. Dintr-o dată lucrurile se luminează, nu atât fiindcă în cartea din 1993 este cuprinsă (chiar) povestea de debut a Naratorului din cartea de acum (*Rochia albă cu buline verzi*) sau fiindcă aflăm că Petre Barbu a luat premiul de proză al revistei *Amfiteatru* pe 1986, exact anul în care începe narațiunea din *Ultima tresărire a submarinului legionar*, cât din pricina diagnosticului foarte exact pus de Ioan Buduca. Un diagnostic perfect valabil și în cazul romanului de față : „Satanismul căderii în derizoriu este împlînzit în textele sale de umorul unei toleranțe care știe că viața omului obișnuit nu se hrănește cu ideologie. Personajele lui Petre Barbu se mișcă în firescul corupt al unei existențe corupte, dar nu-și pierd sufletul. Această atenție la infimețimalul afectiv care învinge monștrii utopiei ideologice face ca scriitura acestor proze să poată fi citită, acum, mai degrabă în corespondență cu textele unui Milan Kundera, decît în conivență cu textualismul acelor ani”.

Ce se întîmplă

Nu e ușor să rezumi romanul : la vîrf se ajunge concomitent pe ambii versanți, prezentul este mereu intersectat de cele trecute, unele personaje par la început doar comice în țcăneala lor, pentru ca, spre final, cînd nebunia se (cam) generalizează, să-și arate colții cu pericol, unele scene se citesc parcă în oglindă ș.a.m.d.

Didactic vorbind, *Ultima tresărire* este un roman al căutării adevărului : ancheta unui ziarist de la o gazetă centrală, în 1997 (Lucian Zvorișteanu), despre dispariția unui stomatolog (Cezar Flonta) dintr-un oraș de provincie, la 1986, de unde sarabanda revelațiilor, dureroase, absurde, incredibile. Mda, o să ricaneze numaidecît bătrînii, anchetă, adevăr, *questa*, Buzura, D.R. Popescu și cîți alții ! N-are-a face, pentru că aici intriga este aproape un pretext, un suport pentru evoluția personajelor și morala fabelei. Lasă că, numai grație suspansului care se (bine) instalează în pagină cam pe la jumătatea cărții, ești obligat să ții bine în mîină firul răsucit al cărții, semn că prozatorul știe totuși ce va să zică „iepica”, însă merchezul lui Petre Barbu acesta este : ocolul savuros al umanului aflat în derivă către demență (vezi cuplul fanariot-funambulesc Marian Ghiță-Anton Arghirescu), al cinismului „tatulician”, oportunist, laș, pervers, amoral (jurnalistul Radu Ciolfan), al demnității macerate de frică și neputință (Sergiu Gherase). Am numit figurile memorabile din carte.

Mai complicat spus, *Ultima tresărire* este triumful burlesc al răului sub dictatura compromisului, a complicității și, în

final, a nebuniei generale. Cîțiva intelectuali de provincie (un arheolog tracoman, un june prozator imberb, năuc și masturbant, o cochetă, un intelectual problematizant, un dentist lubric, atoateprofitor și ratat, un ziarist politruc, jegos fără scrupule, plus bufonul de rigoare al „Curții”, semianalfabet și agresiv la o adică) formează la 1986 un soi de cenaclu botezat Colocviile '79, după numărul la care se găsea Casa de Cultură pe strada principală a urbei. („Vocabularul nostru se îmbogățește vizibil și ne felicităm reciproc pentru progresele înregistrate. Ne simțeam în stare să ne înfruntăm cu cei mai mari gînditori ai lumii. La un moment dat, a existat chiar o competiție în ceea ce privește numărul de cărți pe care îl puteam devora într-o săptămînă. Concursul a fost cîștigat de Anton Arghilescu, care a citit *Niște țărani* de Dinu Săraru și *Pumnul și palma* de Dumitru Popescu.”)

Șarja autorului e suculentă (vezi pp. 70-80), Petre Barbu are ochi satiric gogolian, dar și atracție către fantasticul oarecum bulgakovian, realul e cînd gros ca talpa de cizmă, cînd inefabil, gata să decoleze (și să deconeze, prin gurile aiurite ale personajelor), iar lumea de aici nu e departe de bîlciul cu psihoze din *Adio, Europa* a lui I.D. Sîrbu.

Ca la un semn, cînd totul intrase în sărbătoreasca inerție specifică locului, grupul primește botezul cu noroi : gazeta lui Ciolfan înscenează un proces romanului *Un om norocos* de Octavian Paler (ne amintim, nu-i așa?), colocvialii ajungînd, astfel, pe post de acuzatori publici, fără să aibă habar, firește.

Dacă firul degradării generale de la 1986 la 1989 este răsucit de anonimul june strungar și prozator în cheie auto-ironică, de dincoace – adică dinspre 1997 către 1986 – ascensiunea e făcută, în bună tradiție camilpetresciană, de ziaristul Lucian Zvorișteanu, omul legat de urbea buclucașă prin nebănuț de multe lucruri dureroase din trecutul soției sale, dar și din trecutul său, manevrat întru autoanulare. De aici vor urma revelațiile în serie tulburătoare, lecții de cinism versatil-mercantil primite de tînărul gazetar de la versatul Ciolfan, cel vorbitor în clișee păunesciene și PRM-iste (vezi pp. 182-186), șocul afectiv produs de dezvăluirile din trecutul Ioanei (cît de real? te întreb, în contextul minciunii generalizate), dar mai ales șocul profesional, de-a dreptul ucigător : Lucian află că, ani de-a rîndul, Tiberiu Danciu, actualul său redactor-șef, a semnat cu numele lui (Zvorișteanu) diverse articole la comandă în gazeta de provincie, pe ponturi vîndute de Ciolfan, unele legate, prin denaturare și fals, inclusiv de cazul Flonta. Aici se cascadează prăpastia și rîsul împietrește.

Hora imposturilor

Mă rog, nu atît intriga în sine importă, cît sensul ei moral, ce rezidă în înnebunitoarea, practic, impostură a *epocii*, cu falși autori de false articole în falsele gazete ale unei realități oricum falsificate, cu falși vorbitori în false ședințe, de demascare/acuzare, cu arheologi pentru care istoria este un carnaval, o șandrama de iarmaroc și cu povestiri pe care

autorii nu le trimit vreodată la un concurs de proză, dar care sînt premiate acolo etc.

Dincolo de exercițiile de stilistică onirică (inclusiv coșmarescă) la care autorul se dedă cu vădită voluptate (vezi pp. 64, 41, 153, 177, 200, 132, 135), de comicul uneori halucinant în care se scaldă figuri precum Arghirescu (pp. 195 ș. urm.), dar în special Marian Ghiță (pp. 144-145, cu nebunia pseudoistoriei finalizate în racolare, apoi pp. 150, 165), de situațiile incitante (pp. 88, 104, ideea colocvialilor de a pune pe hîrtie la 1986 ce crede fiecare că se va întîmpla peste zece ani), de psihoza Securității, excelent ipostaziată în episodul „bibliotecăresc” al lui Sergiu (pp. 128 ș. urm.), esențial este sensul ultim al fabulei : cum să afli adevărul într-o lume axată pe *qui pro quo*, adică tocmai pe dezaxare, și unde Fiecare e Nimeni ?

În final, ca să vă faceți o idee „pe concret”, trei citate, fiecare cu un rost anume, desigur.

„La 12 ani am descoperit cine sînt. Părinții mei erau Traian și Decebal. Îmi amintesc, domnule ziarist, că la acea vîrstă am plîns cu hohote la filmul *Columna* realizat de talentatul regizor Sergiu Nicolaescu [...] Eram în clasa a șaptea cînd profesorul de istorie m-a numit șeful cercului de ateism științific. În ședințele clubului am învățat că, din cauza credinței în Dumnezeu, oamenii au declanșat războaie sîngeroase. Viața de Apoi nu e decît un pretext ca cei bogați să-i exploateze pe cei săraci [...] S-a prezentat drept căpitan de securitate și a început să îmi vorbească blînd, ca un tată care-și sfătuiește fiul să mănînce tot din farfurie : Noi cunoaștem pasiunea ta pentru istorie [...] Am scris ce știam

despre colegul meu și am încheiat declarația cu ideea că trăim în România...”

„După două zile, o comisie formată din doisprezece ofițeri a sosit de la București și a anchetat timp de o săptămînă cauzele sinistrului și condițiile în care dispăruse ziaristul Lucian Zvorișteanu. Investigațiile au condus la concluzia că incendiul fusese pus la cale de un grup de țigani unguri. Agresorii n-au fost prinși nici pînă astăzi...”

„Arată-mi un ziarist român cu douăzeci de ani de meserie care n-a mîncat rahat ! Asta a fost slujba noastră de atunci, mîncători de rahat. Acum sîntem liberi. Minciunile se vînd mai bine decît adevărul. Ascultă-mă pe mine, Lucică ! O să te lovești în meseria asta blestemată de atîtea minciuni, încît o să ajungi să te întrebi dacă nu cumva toată viața ta e o minciună.”

22, nr. 19/12-18 mai 1998

Desant '98 și maestrul fără margarete

Daniel Bănulescu, *Cei șapte regi ai orașului București*, Editura Nemira, 414 pagini

---

Să nu ne pripim. Și totuși...

Multe, din fericire foarte multe ne despart de iarna 1983-1984, când la Cartea Românească apărea șocanta „antologie de proză scurtă scrisă de autori tineri”, *Desant '83*, unde, sub pălăria cu largi boruri de partid a lui Ov.S. Crohmălniceanu, se etalau pagini de coroziv realism cotidian, textualism, viziuni oniropsihiice și alte tratamente fabulatorii, de la Mircea Cărtărescu, Mircea Nedelciu și Cristian Teodorescu, pînă la Hanibal Stănciulescu, Gheorghe Crăciun și I.B. Lefter. Era, ce-i drept, un adevărat desant literar menit să fisureze ierarhiile petrificate, să disloce prejudecăți, să provoace furiile neosemănătorismului antinațional, să aducă, pe scurt, cu o vorbă veche: un aer nou în lagărul literar.

Nu cred că mai e nevoie să enumerăm deosebirile de context literar, politic, social și moral dintre 1983 și 1998.

Nici în apetisanta relație optzecism/nouăzecism nu este loc să intrăm acum. Dar dacă am simțit nevoia acestei simetrii desantice înseamnă că acumulările s-au făcut și că, fie deliberat-editorial, fie întâmplător-omenește, saltul într-un alt nod colectiv ce-și reclamă valorizarea s-a petrecut fără doar și poate.

Cînd spun *Desant '98* am în vedere un grup de tineri prozatori corelabili prin aria de inspirație (Bucureștiul, „apocaliptic” și ipostazele „omului nou” făurit de monstruoasa inginerie socială a comunismului, fiara zilelor noastre), prin voința retrospectivă fără cruțare și cu jubilație argotică, prin pitorescul cvasipatologic al observației, prin puseul caustic, grotesc, hîd, dar și cu inserții metafizice, la o adică. Sînt, deocamdată, inseriabili aici Radu Aldulescu, Caius Dobrescu, Dan Stanca, Daniel Bănulescu, Petre Barbu, Jolán Benedek, Ion Manolescu, Tudor Călin Zarojanu, Cornel G. Popa sau recent debutantul Vlad T. Popescu (*Vrăjitoarele grase nu sînt arse pe rug*, Editura Univers Enciclopedic, roman a cărui postfață, semnată de Dan-Silviu Boerescu, se intitulează chiar „Un oraș sub asediul demonilor”).

Mă rog, ceva-ceva am mai scris pe tema aceasta, cînd am recenzat aici *Aripile Arhanghelului Mihail*, de Dan Stanca. Subiectul se anunță important și voi reveni săptămînile viitoare, scriind despre Aldulescu, Caius Dobrescu, Ion Manolescu, Dan Stanca. De pildă, un punct greu în discuție este unitatea în diversitate: în ce măsură ideea de grup conferă valoare sau alterează talentul individual prin supunerea la noul canon estetic. Sau: în ce măsură are

drept de exclusivitate *direcția epică* de a împinge spre margini abaterile? Mai cu seamă că atare abateri de la tehnica și temele de grup pot fi excepționale, așa cum era cazul inegalabilului și neinseriabilului Ștefan Agopian, la mijlocul anilor optzeci, ori cum se arată cazul lui Alex Mihai Stoenescu în cuprinsul nouăzecist...

Paranteză

Dacă tot l-am pomenit pe Dan-Silviu Boerescu, e de spus că el este „tatăl” (critic) al nouăzecismului (cu spatele asigurat, cel puțin la începuturi, de Laurențiu Ulici), pentru care a făcut mai mult chiar decât au apucat să facă pentru optzecism Radu G. Țeposu, M. Mihăieș, I.B. Lefter, I. Buduca, I. Holban sau Cristian Moraru. S-a bătut pentru nouăzecism la fel ca Ulici pentru șaptezecism, ca Grigurcu pentru linia poetică a colecției „Hyperion” concoctată editorial de Mircea Ciobanu la Cartea Românească ori ca N. Manolescu, E. Simion, M. Iorgulescu, Ion Pop și M. Mincu pentru atât de răsfățatul șizecism...

Să cităm din postfața lui Boerescu la *Vrăjitoarele* lui Vlad T. Popescu: „Bucureștiul nu pare a fi deloc cruțat în ultima vreme de tinerii prozatori. Romanele unor Dan Stanca sau Daniel Bănulescu îl descriu într-o atmosferă pre-apocaliptică, în care Diavolul face legea și se impune de o manieră dramatică, sau, în al doilea caz, de o subtilă ironie tragică. Independent de sugestiile bulgakoviene ale celor doi romancierii, cărora li se mai pot adăuga, dintr-o

perspectivă post-post-modernistă, chiar fractalică, *Orbitor* de Mircea Cărtărescu și *Alexandru* de Ion Manolescu, Vlad T. Popescu construiește un scenariu al predestinării orașului sub forța de atracție a unei istorii negre”.

Tot Dan-Silviu Boerescu scrie postfața romanului care face obiectul cronicii de față. Avem în *Cei șapte regi ai orașului București*, spune Boerescu, „o replică la Bulgakov” a unui „fondator al senzaționalei triade nouăzeciste, alături de Cristian Popescu și Ioan Es. Pop. [...] Diavolul nu prea mai are ce să corupă în această lume ticăloșită de gena balcanică moștenită (și extraordinar redată plastic în carte) și de totalitarismul slav căpătat. [...] Lumea atemporală a românismului larvar este seducătoare, chiar fascinantă. Perversiunea lui Daniel Bănulescu este, în fapt, și o inversiune, pentru că subtextele sale nu sînt pamflete de tip Patapievici, ci – mai degrabă – poeme ale unei mari singurătăți colective, starea de românitare”.

Asta este: poemul burlesc al unei mari singurătăți suspendate într-un malefic de bilci, starea de românitare.

Am închis paranteza

Dar deschidem alta.

Mai întîi și mai întîi, Daniel Bănulescu se vrea un dur, un *macho* fioros, dar cu naturel simțitor. Coleric orgolios, clocotind de vitalitate și afișînd o virilitate pentru care boema (mai mult sau mai puțin alcoolică) e cîmp heraldic și aprigă nevoie de solidaritate. Daniel Bănulescu trage cu

voluptate la hirișia villonescă și rabelaisiană, la filtrele poeticești dătătoare de ludice halucinațiuni, de la grogul lui Poe și absintul lui Baudelaire, pînă la votca lui Esenin. „În centrul universului său poetic – scria Nicolae Manolescu pe coperta a patra a volumului de poeme *Te voi iubi pîn' la sfîrșitul patului*, de Daniel Bănulescu (C.R., 1993) – stă sexul bărbatului, acoperit cu plapuma nebuniei lui. Meta-morfoza limbajului urmărește nebunia sexuală, nebunia socială, nebunia nesecată a lumii, pentru a scrie istoria unei realități de neînțeles. Toate actele poetice stau sub semnul invenției, bizareriei, agresivității.”

Iată cîteva mostre din acel volum cu vagi vecinități argheziene sau M.R.P.-iste („*C-ai un umăr isteț și miștoc numai cute și rotunjoare/ Cînd l-aude izbit de cearceaf și dansînd neica moare*”), însă raliabil, în fond, la Ion Stratan, Florin Iaru și Mariana Marin: „*Îmi explici că dacă nu ți l-aș mai mîngîia/ Trupul tău ar face pungi de sînge// Îmi ceri să te-ajut/ Îmi treci prin-nainte unul cîte unul argumentele și picioarele tale/ Au un gust ciudat/ Eu însumi stau sub o fereastră dată cu geam/ Pe care aș putea s-o mestec cu pumnul*”, „*Am căutat întotdeauna genul de carte care ți-a fost scoasă/ dintre volumele celor doi sîni/ Cu disperare formele tale senzuale cuvinte cu care mă trezesc noaptea pe gură / Așa fumam liniștiți și vărsam cafea ca o foaie de indigo între trupurile noastre/.../ Ca o carte din biblioteca ta de lenjerie intimă mă simt/ Diferitele poziții în care ai putea să citești lucruri cuvinoase/ Fără ca trupul să se poată împotrivi și să scriu/ Și să-mi scrii*”. Tristeți acide, oboseli agresive, impulsuri autodevorante.

În 1994, tot la Nemira, Daniel Bănulescu a publicat un savuros volum de proză, *Te pup în fund, Conducător iubit!*, rolul unei fantezii endemice, cu pagini de sarcasm satiric și funambulesc, lansînd un personaj remarcabil (IF-ul) în linia marilor figuri ale Curții cu miracole, un amestec de haiduc și James Bond, de Lică-fante-de-Obor, Terente și Zahei, demon și dandy, șuț, coțcar și Crai, nu de Curtea Veche, ci de Casa Poporului: „În cîteva zile fărîmase patruj' de apartamente, dormea unde poftea mușchiul lui, în două luni Miliția îl căuta nu ca să-l lege, ci ca să-i dea de lucru pe la ambasade. «*Tălică nu pricepi – se mironoseau lent-coloneii –, dar dacă nu aduci teancul ăla de date, ca mîine începe războiul și poimîne se desființează și școala de partid.*» Tălică pricepea. IF-ul era băiat parfum. Oprea cîte un amărît pe stradă și îi umplea teșchereaua de sute! – Tataie – îi șoptea apucatul – acum tu te duci și-ți cumperi un lucru cum dorește plăcerea ta. O vară și o toamnă luase în grijă un azil de bătrîni. Spărgea și aducea. Pe la miezul nopții cobora pe frînghie la ăia care înțepeniseră de bătrînețe: Tătucă, ești cam paradit matale, dar piciorul ăsta de lemn ți-a rămas încă tînăr...”. Ș.a.m.d.

Boschetarii din Colentina, schizii lui Marco („*în opinia năzuroasei noastre Securități, schizii erau o adunătură de tinere lepre*”, o societate aproape secretă, unde se medita transcendental și se asculta „*muzică occidentală pînă cînd se dădeau cu capul de pereți*”), securiștii antrenînd de zor „*echipe de vinovați*”, femei sucite și muncite de contrarii drăcești („*trecuse vijelios prin dulceața doctrinelor liberale, prin fursecul comunist, cofetăria social-democrată și foetajele*

național-țărăniște [...] *Pe Clipsy o frisonau seara ideologiile așa-zise de dreapta, în timp ce diminețile și le dăruia câte unei înflăcărări stîngist-anarhiste*”), zonele de lumpen burlesc, mușcător și înduioșător, iar peste tot și toate un Ceaușescu de carnaval derizoriu și dezabuzat, iată notele aceluși volum.

Aflăm acum că *Te pup în fund, Conducător iubit!*, era doar primul volet dintr-o trilogie (*Bătălia de la Armaghedon*), urmarea fiind *Cei șapte regi ai orașului București* (în pregătire, romanul *Piele pentru piele. Viață pentru viață*, titlu provizoriu). Se vede treaba că, speriat ca nu cumva să nu i se înmoaie duritatea prin savori lenevoase, poetul s-a opintit întru eposul cu fabulos nașparliu... Na, că m-am contaminat la limbaj...

Dezamăgirea unei mize ratate

Din păcate, pe cît de frumos și de promițător începe romanul, pe atîta de dezamăgitoare este înaintarea întru el, tocmai din pricina inflamării așteptărilor. Burți uriașe, umflate de narcisismul argotic al autorului, lăbărțări nepermise și neavenite față de miza pusă în joc, meandre după care firul apei nu mai știe unde să se ducă, toate dezorientează ireversibil lectura și descentrează definitiv acțiunea. În sfîrșit, pe cît de zgłobii, piperate sau catifelate la pipăit cu ochii sînt fragmentele, scenele și – cu deosebire – personajele, pe atît de incoerent și derutant este ansamblul. Înclin să cred că multe secvențe preexistau ideii romanului. Ele își conservă,

prin urmare, autonomia, iar înserierea nu se petrece funcțional, ci prin simplă lipitură.

Prea sînt, adică, bine conturate în sine episodul celor patru bagaje literare (pp. 28-40), cuplul aproape shakespeareian Bruță-Chioșe (pp. 42-67), bufoni, boschetari, gropari fără craniul lui Yorik, scena de amor în trei (Genel cu Gabriela, plus... spectrul lui Mircea Eliade, în lunga intertextuare cu *La țigănci*), destinul junelui supranumit Pink Floyd (pp. 207-273, o clară poveste lipită-n poveste, cu halucinantul cuplu de octogenare), figura lui Doru Cișmea-Sinistratul (el însuși o „nuvelă”) corelată cu reapariția IF-ului din *Te pup în fund...* și a colonelului Gabrea (pp. 286 ș.urm.), pentru ca ele să-și mai poată permite *luxul omogenității*, adică pentru a se mai cupla eficient și consistent la ceea ce trebuia să fie axul și miza romanului: bîntuirea Bucureștilor de către Diavolul în căutare de chei pentru dibuirea averii. Un roman al orașului văzut din unghi malefic și grotesc.

Altminteri, zeci de pagini dinspre începutul cărții (68-110) stau sub vigoarea argotic-sexuală-afaceristă a lui Țaca Genel (un corespondent al Korovievului bulgakovian), taximetrul care îl călăuzește pe Diavol prin urbea Dîmboviței (acțiunea se petrece în aprilie 1988), precedate fiind de savuroasa sarabandă a celor patru geamantane antropomorfe ale Satanei (Fiorosul Marcel, Relu Înmiresmatul, Dulcele Doru și Gabi cel Norocos, personaje „cu cheie” pentru familiarii prozatorului) și urmate de lunga scaldă verbală a boschetarilor, de atmosfera salonului de magie și bordel („Cabinet de Desăvîrșire Psihică”) al ghicitoareii Maria C.

Nicolici, după care începe defilarea secvențială a figurilor celor șapte regi (totul fiind complicat biblico-apocaliptic, pe fond suprarealist și autoreferențial), bașca puzderia afluenților: când ți-era acțiunea mai dragă și ți se părea că întrezezi tot mai limpede replica la *Maestrul și Margareta*, haț, digresiunea: ba despre Cenaclul de Luni, văzut în context generaționist („fătălăii de optzeciști”, „șaizeciștii – unii erau coioși”, „șaptezeciștii – puțini și bețivi” etc. p. 32, ș.urm.), ba despre Adrian Păunescu (p. 79), Cristian Popescu (pp. 85-90), cenaclul *Universitas* (devenit „centrul ocult al Bucureștilor”) condus de Mircea Martin (p. 297, p. 318 ș.a.), ba itinerarii bucureștene pre limbă mateină și cu niscai parfumuri de Radu Cosașu și Mircea Cărtărescu, chipuri de balamuc, vile misterioase pe strada Stoian Militaru ș.a.m.d. În schimb, ceea ce ar fi trebuit să fie o scenă-cheie, punct nodal în acțiune – zborul Diavolului peste capitală – este expediat într-o pagină.

Ce-i drept, adevăratul spectacol al cărții rezidă în limbaj. Mai precis, în *dezmățul descriptiv* și pestrița luxuriantă lexicală a dialogurilor. Este cumplit de greu să alegi ceva spre exemplificare, și totuși: „Era confecționat dintr-o superbă piele întoarsă. Rezervat și șters, arbora un facies de bagaj înspăimântat. Purta printre semeni o expresie schimonosită, contrazisă pe loc de dexteritatea cu care captură trei din cele patru furnici ce i se rătăciseră printre cutele anticlinalelor. De ferocitatea calmă cu care le propulsă în văzduh”. Sau: „Împrejurul gogîltanului, răsăriți din locurile ascunse de sodomizare, aranjându-și din mers centurioanele roiau, prefăcându-se a-l chibița, restul liftelor, mohoriți,

fumegoși și acriți, pîrnaia cerului, scursura bolților, slujitori demoniaci și cocliți, neleneși la a-și ciuli urechea și a cuprinde strigătele, urletele care, tîrîndu-se pe burtă, evadau făcînd temenele pe sub tivul perdelelor și împuțeau locul”. Ca să nu mai spun că avem aici un regal al comparațiilor, pagina abundă în chestii precum: „se înmuiase ca o perdea scăpată de pe vergele, risipindu-se într-o dungă pe canapea, cu cîrpele și vata de zahăr a coafurii în neorînduială”.

Dan-Silviu Boerescu mărturisește în postfață că, în 1994, exaltînd calitățile poetului în dauna pariului de romancier, prietenul Daniel Bănulescu, nu i-a mai vorbit „*vreo șase luni*”... Cum eu nu-l cunosc pe autor, îmi îngădui să aștept cu încredere ultimul volet al trilogiei, fie el și fără dedicație.

22, nr. 20/19-25 mai 1998

Proza „de urât și mizerie”

Radu Aldulescu, *Istoria eroilor unui ținut de verdeață și răcoare*, Editura Nemira, 250 pagini

Un misterios viril

Radu Aldulescu este cel mai puternic scriitor debutat după 1989 în proza românească. Ce-i aia „puternic”? o să întrebați. Poate că termenul „viril” ar fi mai sugestiv, când te gîndești la coordonatele atît de amplu instinctuale ale Personajului narator, un sangvin pătimaș, dar cu fibră lirică pînă la dramatism și puseuri de autodistrucție. Un amestec de nomadism impenitent și constant rebel, dar cu nostalgia calmului domestic încheșat. Sau, poftim, dacă este să ne lăsăm contaminați o secundă de limbajul autorului (adevărată performanță în ce privește expunerea nudă în pagină a întregului arsenal de porcării ce compun lumea verbală a Omului-de-jos, din suburbiile Bucureștiului comunist), vom folosi formula : cel mai coios prozator de la noi după 1989.

Cînd am citit, în 1994, *Amantul colivăresei* (453 pp., tot la Nemira), am rămas uluit, ca mulți alții, de forța narativă

derivată din pitorescul crud al psihologiilor și picarescul situațiilor. „Ăsta-i om de peste 40 de ani și cu o experiență de viață total deosebită de-a optzeciștilor!”, am exclamat cu fervoare. Nimic livresc și nimic *la modă*, nimic preluat urechistic, ci trăit prin sînge și sudoare, totul rupt din sine și colcîind de realitate. O realitate adeseori sordidă, cu adînci zone de promiscuitate, cu personaje mustoase, întinse greu, crud și sigur pe felia de viață. Nici un artificiu textualist, nici un moft de ludice intertextuări postmoderne ș.a.m.d.

Cine este deci autorul, de unde vine și unde a stat pînă acuma? ne întrebam cu toții. Perfidă (și stupidă în orgoliul ei de falsă „nașă”), editura nu ne spunea pe copertă nimic despre identitatea scriitorului (n-o face nici acum!), iar faptul că romanul (sumă crîncenă de argouri, sumă de vicii și prăbușiri sub semnul fatalității de mediu, al destinului malign-derizoriu și al ironiei negre) era dedicat tocmai Adrianei Bittel (o sumă de finețuri și subtilități fragile) nu făcea decît să ne sporească amețeala.

Prea impunea *Amantul colivăresei* un prozator deplin format, pentru a nu-l bănuși de serioase antecedente literare. Într-adevăr, tot întrebînd, am aflat că romanul din 1994 era a treia sau chiar a patra carte publicată de Radu Aldulescu, toate după 1989. Eu unul nu le-am văzut; aud că vor fi apărut la editurile Eminescu sau Albatros, unde anumite secvențe din romanul de acum ne arată că Aldulescu va fi făcut antecameră îndelung în anii '80: „Măi băiatule”, îi spune patern Retoiu, directorul editurii („o caricatură a activistului de teren, zdravăn și stacojiu și cu ceafa groasă.

E rotofei și atât de mignon, încît lesne s-ar putea ascunde sub fusta cazematei spătoase care este doamna Bruescu”), „măi băietate, e prea multă mizerie în povestea asta a ta, prea multă tristețe, prea multă violență. Înțeleg bine dorința de autentic, dar cădem în extrema cealaltă”.

Nu o dată m-a intrigat misterul țesut în jurul lui Radu Aldulescu. Un coleg de la Institutul G. Călinescu, însărcinat să-i afle CV-ul pentru un articol de dicționar, a înțeles de la Nemira că Aldulescu nu e, pur și simplu, de găsit. „Nu are telefon, nu și-a lăsat nici o adresă, numai cînd vrea el să ne caute ne găsește. „Nemediatizat (nu cred să-i fi văzut vreodată chipul la TV sau prin ziare), fără să-i vezi numele pe vreun afiș de lansare de carte, la Tîrg ori la sindrofiile culturale, necontactat pentru interviuri sau anchete literare etc., Radu Aldulescu pare fie răsfățatul captiv al unui dibaci agent literar, care îi cultivă deliberat misterul biografic, fie (mai degrabă, cred) o natură boem-rebelă, prea asprită de toate cele și cu un „ce” mizantropic accentuat pentru a accepta să slujească meschinele zeități butaforice ale *mass media*.

Nu e mai puțin adevărat că – lucru firesc, *pînă la urmă*, pentru orice valoare adevărată – dacă nu se duce el spre succes, vine succesul la el: zilele trecute am citit în ziare că Lucian Pintilie tocmai face un film (*Terminus Paradis*) cu un scenariu bicefal – Răsvan Popescu și Radu Aldulescu. (Judecînd după numele personajelor, Mite și Norica, este vorba chiar de *Amantul colivăresei*.) Q.e.d. Te pomenești că data viitoare, cînd vom scrie despre el, va fi deja pe la Cannes...

De la Mite și Bajnorică, la Relu și Andrei

Proza lui Radu Aldulescu, personajele și viața lor au deopotrivă ceva din vechii tineri furioși ai prozei americane, care străbat în lung și-n lat America, trăgînd după ei sărăcie, frondă, sexualitate, libertate, cultul delimitării și al whisky-ului într-o amețitoare rotire de eșecuri și ceva din rusul vagant care, de la anarhiștii secolului trecut pînă la Gorki și Sukșin, bîntuie stepa cu fantasmalele lui socio-mesianic-alcoolice. Doi învinși aprioric și care își consumă, frenetic ori flegmatic, declasarea, își trăiesc intens fatalitatea și își extrag forța tocmai din succesiunea căderilor.

Istotria eroilor unui ținut de verdeață și răcoare este construit pe aceleași tipare cu *Amantul colivăresei*: cuplul „picaresc” mînat, pe de o parte, de un dor de ducă irepresibil și, de cealaltă parte, de condiția predestinat precară, corozivă, în chip *natural ilegală* și care constrînge la violență și fărădelege. În *Amantul colivăresei*, pe firile îngemănate ale lui Mite (Dumitru) Cafanu și Giani Bajnorică se lipeau destine și se determinau întîmplări invariabil macerante: iubirea Colivăresei, văduva de 36 de ani, cu băietanul de 12 („nu, te rog, îl imploră glasul ei, iar el resimte tot zbu-ciumul ei, spaima de moarte cu care-l dorește și mîinile i se-ntorc peste șolduri și din nou peste fesele ei semețe și întristate de această lume făcută de cîini pentru cîini”), lesbiene voyeuriste și sex în grup în camere de hotel, milițieni excesivi și topiți în recitaluri de cruzime („lovituri cu osul frunții, puternice și rare, de două ori, de trei ori, în

nas, în gură, în bărbie [...] sări imediat cu picioarele pe pieptul lui și din nou sări pe balta de sânge care era capul lui și începu să șuteze sistematic în urechi, în gură, în pînțece, în piept”), copii care își surprind mama încuiată în casă cu meditatorul și tatăl în tandrețe cu servitoarea, defilări de „dezmoșteniți ai soartei”, cluburi de box de la mahala, unde sîngele-i legea și verbul „a fi” joacă-n ring cu „a urî”, „a lovi”, „a ucide”, orfani „crescuți solid, agili și descurcăreți”, muncind pe rupteala la cărămidărie, la Porcăria din Pantelimon sau la demolarea Așezămintelor Brîncovenești („am scos ușile din balamale și tocurile ferestrelor după ce am spart geamurile, am smuls din ziduri pervazele și ușorii și pe urmă am jupuit pogoane de faianță ce putea fi folosită, ca și nouă, din care o parte am reușit s-o vindem, ferindu-ne de cei care-și luau dreptul la lumina zilei, dat fiind că sarcina lor era să vegheze ca tot ce iese pe poarta spitalului să ia drumul depozitelor ICRAI-ului”), plus afluirea finală a tuturor întru dezagregarea orașului, vechea Morgă, Dudeștii, de-a lungul Căzușilor, nu fără mătuși cirozate, ziarști dejiști cu statutul de Pedro Padrone, terasamente rupte, maidane cu gunoaie etc. etc. – tot atîtea trasee ale existenței-întru-descompunere.

Nu alta va fi existența (istoria) eroilor ținutului „de verdeață și răcoare”, un București (o Românie) ca un cavou, cu lăutari și nuntiri sîngeroase.

Urîtul și mizeria

Aurel (Relu) Golea are 35 de ani și locuiește, în Bucureștii lui 1989, într-un demisol din Bariera Vergului, unde face pe fochistul clădirii pentru a-și putea scrie „romanele vieții : vor fi cu totul treizeci și șase de cărți, conținînd fiecare între două sute cincizeci și șase sute cincizeci de pagini”. Vorba aceea : viața mea e un roman ! Urmînd parcă îndemnul lui T. Mazilu către Radu Cosașu („descrie-ți mătușile, Relule”), în primele pagini ale cărții autorul ne expune figurile celor trei mătuși poreclite Năsoasa, Tarantoaca și Motănica, laolaltă cu moartea crîncenă a mamei, înjunghierea unchiului Tilu și lupta feroce pentru moștenirea locului de veci.

După moartea mamei „începusem probabil să semăn cu un șobolan și mă cotropea posomărala de funcționar de cursă lungă a tatălui meu. A fost desigur un noroc că m-am întîlnit atunci cu Andrei Ilieș”. Andrei fusese student două semestre la Medicină, lucrase la IMGB cu Relu, iar acum era dascăl la biserică, înghițit de preocupări teologale și angajat la Unitatea de Prefabricate și Confecții Metalice a Cooperativei Glina. Este, adică, omul lui moș Victor la bătut tuburi pentru fîntîni, cu ciment furat de la „Granitul”, și sudor de garduri, grilaje și armături. Dacă Relu este un falofor încrunțat, cu hărtănit blazon de Don Quijote fără căpății („pînă om muri de-atîta urît și mizerie”, spune el), Andrei este un miștocar cu dichis, omul neastîmpărului, al inițiativei și schimbării. „SIDA e adusă la mare de occidentali,

explică părințelul Andrei, iar radiațiile vin de la ruși și localizează cancerul în diferite organe ale omului. Demonia apuseană și demonia răsăriteană ne atacă încrucișat. Mai cu seamă însă pe fondul unei fericiri intense organismul devine vulnerabil. Dar tot așa se întâmplă și invers” – iată o mostră pentru ambiguitatea fermecătoare și periculoasă a personajului.

Pungaș bătrîn și zgîrcit, moș Victor este însurat cu Leontina, „a doua pereche de ochi a soțului. Zdreața aia de halat și mutra întunecată și ponosită de veghe asupra avutului te-ar fi dus cu gîndul la un soi de vrăjitoare ori mumă a pădurii”. Fiul lor, Viorel, șofer la aceeași Unitate, este un dandy lacom și homosexual, dar umblă după el cu Ortansa Pantazi, fătuca pe care alde Relu o posedă la iuțeală și pe tăcute în atelier, printre sacii de ciment. Asta numai așa, fiindcă fata tot trecuse pe-acolo... Între Relu și Andrei, ca un al treilea Crai al curții maidanelor și sudalmelor, stă Laur, fiul mătușii Motănica și al țiganului Gilbert de la Caracal, va să zică văr cu Relu, un spurcat, hoț și nărăvit la toate alea și cu vocabularul întemeiat exclusiv pe cele câteva găuri ale organismului.

Sărăcie, muncă, rom, șeful de post de la Glina, plutonierul Cosmescu, alte și alte sticle, certurile patronului cu fiul său, patru bani, ce mai: trebuia spartă buba.

Hoția, fuga și păcatul incontinenței narative

Odată ce Andrei coace, aproape dostoevskian, planul de a-l fura pe moș Victor și de a plăti o călăuză din Timișoara

ca să-i treacă, pe el și pe Relu, granița la sîrbi, acțiunea intră în viteză. Primul șoc, după încheierea afacerii, e că „eroii” dau peste cadavrul moșului, care fusese omorît de fiu-său, cum vom afla mai tîrziu. Al doilea șoc: Laur, dispărut cu „afaceri” o vreme, reapare, lefter firește, chiar în seara cu pricina și se alătură, vrînd-nevrînd, prin șantaj, celor doi conspiratori, de unde tot soiul de încurcături. Al treilea șoc: la Timișoara, călăuza, un anume Pepino, e plecat din oraș, drept care, de foc și pară și plictis înfometat, se încinge un amor nebun, cu chefuri infecte și-n feerică abjecție între Relu și Steluța, nevasta lui Pepino, o țigancă mută și aproape nimfomană, apoi între Steluța și Laur... care fug cu banii de se-alege praful de toată fuga-n Iugoslavia.

Între timp, Timișoara-i „friptă” de decembrie '89 și – dincolo de fuga disperată a eroilor noștri printre cadavre, asasini nevăzuți, rafale și bubuituri – autorul ne prilejuiește o scenă memorabilă: pe Bega vine plutind cîrțoiul *Omagiu* lui Ceaușescu, al cărui sumar de vreo sută de nume și titluri ne este redat integral și pe îndelete. Andrei dispare-n vîlmășag (vom afla că a trecut granița, totuși), Relu se întoarce în București, la romanele și demisolul lui.

Aici ar fi fost, cred, bunul sfîrșit al cărții, numai că pacostea lui Radu Aldulescu e că are enorm de povestit. Suferă, altfel spus, de incontinență narativă. (Și în *Amantul colivăresei* deschiderea de compas din începutul romanului, cu ziaristul dejist Grigore Cafanu, avea să fie părăsită iute.) La București, Relu dă de Ortansa lui Viorel, revoluționară, aproape frigidă și colaboratoare la *Dreptatea*. Relu devine colaborator la *Baricada*, Ortansa cade-nsărcinată și-l naște

pe Gabriel (*N.B.*, romanul este dedicat „fiilor mei, Martin și Gabriel”), Relu își vede publicate romanele (fostul director al editurii este acum „acționar multimilionar al celui mai puternic trust de presă din acest ținut de verdeață și răcoare”, iar vechea doamnă Bruescu, redactorul editurii, despre care se spunea : „vai de soarta cui o fute-o, scotocind pînă-l iau toate transpirațiile prin desişul ăsta de cărnuri”, devine în 1990 „președinta unei fundații de cultură națională subzistînd din fonduri guvernamentale”). Relu evadează la Constanța, unde – surpriză – dă de Laur, care se însurase cu Neluța, după ce „făcuse Germania, Turcia, Austria”, scăpase de Steluța și vindea nămol pe plajă... Și nu e totul : Relu primește premiul de debut al Uniunii Scriitorilor, găsește vreme de nostalgie după eroii din *Amantul Colivăresei* („să fi fost vreo zece ani de cînd găsiserăm în noptiera dintre paturi două livrete militare și două buletine pe numele Cafanu Dimitrie și Bajnorică Gianî”), Laur dispăre din nou, iar Relu rămîne... cu Neluța. „Nu ești deloc bătrîn, îi spune fata. Ești vînjos și frumos ! Îmi place căpățîna aia a ta de taur cînd mi se-ndeasă între țîțe ! ”

Nu, zău, e peste poate. În exces, calitățile riscă să devină defecte. Și tot n-am terminat : Laur re apare, la braț cu un homosexual american. Îi binecuvîntează pe Relu și Nela și pleacă-n State. Ultimul gînd al cărții : „iarăși trebuie să fug”. Și, cum orice am face și am crede noi, viața merge mai departe – cu toate cele ale ei – inclusiv în ținutul de verdeață, fără întristare și suspin, care devine pămîntul nostru, rezultă că trebuie să ne punem deja pe așteptat noul „roman al vieții lui Radu Aldulescu”.

Să nu cumva să credeți că am ras în partea a doua a cronicii exact ceea ce am lăudat în prima. Nu, este numai o impresie grăbită. Adevărul e că proza lui Radu Aldulescu este *copleșitoare* în ambele sensuri ale cuvîntului, cel bun (de vigoare, substanță și culoare) și cel obositor, de avalanșă fabulatorie.

Tare-aș fi vrut să știu ce sfat i-ar fi dat Teodor Mazilu...

22, nr. 22/2-8 iunie 1998

Mircea Daneliuc

Pisicile lui Daneliuc

Mircea Daneliuc, *Pisica ruptă*, Editura Univers, 346 pagini

Definirea prin negație

Nu mai știu cum se numește vechiul procedeu retoric al definirii prin negație : nu se știe ce este un lucru, dar se știe precis ce *nu* este el. Ai zice că, tot așa, există oameni care se autodefinesc în chip esențial nu atât prin ceea ce construiesc, cât prin ceea ce desființează. Prin negare, prin atac, prin luptă și dezintegrarea celuilalt. (Atenție : vorbesc despre oamenii de valoare și nu despre demolatorii de profesie, semidoctii invidioși, săpători, misogini și nihiliști numai atunci când nu le pică lor ceva.) La acest fel de autodefinire și autoimpunere prin acizi asistăm în cazul lui Paul Goma, de exemplu, în mod flagrant, dar și – mai subtil – la Alexandru George : așezarea (nu știu cât spontană și cât deliberată) împotriva curentului general de opinie. Impulsul

cu pricina a fost în bună măsură definiitor pentru o psihologie retractilă, precum I.D. Sîrbu, dar și pentru o natură complexată și compensată jandarmerește, precum Eugen Barbu. (Un caz aparte ar fi aici Arghezi, strălucind deopotrivă în encomion și injurie, în lingușire, odă și blestem, în pamfletul crîncen și imnica diafană.)

Evident, lucrurile abia de acum încolo se complică.

Nu am vrut decît să schițez o ramă pentru a încadra, fie și numai pentru o clipă, teribila energie colerică a lui Mircea Daneliuc, așa cum se definește ea, prin virulentă negare, în *Pisica ruptă*, o carte-scrișnet, o defulare, o suită de șarje compensatorii, locuirea ghimpoasă a unei memorii populate exclusiv cu tășuri. Nimic rotund, nimic împăcat, nimic moale aici. Totul este inflammat (chiar și cinismul rece), urzicat sau sulfuros, într-o neliniște când apăsătoare și plină de amenințări, când direct explozivă. Cartea unei tristeți invariabil agresive, adeseori aplecată peste prăpastia isteriei. Cartea unei ratări parțiale, însă niciodată ridicată la rangul conștiinței autodistructive. Cartea unui orgoliu războinic, mereu în stare de luptă și pentru care toate micile și marile bucurii nu sînt decît prilejuri de reîncărcare cu venin a bateriilor. Un fel de jurnal de front (lupta cu cenzura), un lamento vehement și o pledoarie *pro domo*.

În orice caz, nu un roman

Nu-mi dau seama de ce autorul (sau editorul?) a optat pentru „roman”. Dacă ne gîndim la vechea prejudecată

comercial-editorială, este cazul să notăm că, astăzi, la noi, mult mai vandabil este calificativul „memorii” sau „jurnal”, decît „roman”. Mă rog, s-o luăm ca pe un detaliu.

Pisica ruptă este o suită de amintiri agresive din trecutul imediat. O supapă pentru degajarea presiunii. Confesiunea unui eu rebel prin structură, însă „devenit huligan” prin forța drăcească a împrejurărilor.

Cititorul tînăr (la care Mircea Daneliuc se și gîndește numaidecît, de vreme ce chiar în a doua pagină a cărții se adresează celor „veniți după Marea Păcăleală din '89”) se va întreba pe bună dreptate de ce oare unul dintre primii trei-patru mari regizori de film ai noștri, autorul atîtor *bombe* (în toate accepțiunile cuvîntului) de la *Proba de microfon* la *Iacob* și *Patul conjugal*, de la *Ediție specială*, *Cursa* și *Glissando* la *Senatorul melcilor*, un regizor selecționat la festivalurile de la Cannes și Veneția etc. etc. (inclusiv în 1989) – de ce deci tocmai un artist cu un atare palmares își citește trecutul ca pe un manual de frustrări, ca pe o carte a ratărilor.

Mirarea tînărului cititor devine ricanare sticloasă în cazul celor mai în vîrstă, pentru care și Daneliuc a fost, nu-i așa, un beneficiar al ceaușismului, cei care lansează cu perfidie de opt ani încoace sloganele omnimaculării („toți am cerșit”, „cu toții am mîncat rahat”, „toți mint, toți fură” etc.) ca autodisculpare și perpetuu îndemn la oportunist, uitînd că există o foarte exactă – și documentabilă – *ierarhie* a culpei și rușinii.

Adevărul e că, în materie de film (milioane de spectatori), coerciția a fost infinit mai cruntă decît la scriitori (public de

cîteva mii) și în teatru (public de zeci de mii, ca să nu mai socotim teatrul TV), ceea ce a determinat din partea autorilor o tenace echilibristică pe sîrma abilităților tactice, direct proporțională cu strîngerea oficială a șurubului. De aici și *caracterul absolut* al relațiilor de tip mafiot în cinematografie, spre deosebire de literatură, unde valoarea (fatalmente subversivă, în regim dictatorial) se putea strecura, ici, colo, în funcție de oraș, de editură, de nivelul tirajului și deci al cenzurii, de conflictele existente pe diferitele paliere ale puterii ș.a.m.d.

În urmă cu două săptămîni, comparăm aici *Jurnalul* lui Alice Voinescu cu *Jurnalul* lui Mihail Sebastian. Sper să nu mi se ia în nume de rău și să fiu acuzat de „similarită” dacă acum voi asocia *Pisica ruptă* cu *Jurnalul* lui Mircea Zăciu. În ciuda multor deosebiri, asupra cărora e de prisos a insista, *finalitatea* celor două demersuri este aceeași: lupta de gherilă psihologică a artistului cu forța și perfidia malaxorului ideologic. Cineastul, aici, omul de litere, acolo, dar cu Dumitru Popescu stăpînind deasupra, alături de Suzana Gâdea, Dulea și ceilalți. La Zăciu – ședințele Consiliului Uniunii Scriitorilor sau întîlnirile reprezentanților breslei cu Ceaușescu. La Daneliuc – trist-celebrele *vizionări*, unde fiecare oftat, încrunțat, căscat sau șoptire din partea „comisiei ideologice” se transforma în muștrare, tăietură, refilmare, adăugire sau poprire, adică „oprirea difuzării în rețea”. În sfîrșit, ceea ce însemna *Dicționarul Scriitorilor Români* în *Jurnalul* lui Mircea Zăciu (adică opreliștea finală, umilirea, absurdul, dar și sfîrșitul fricii) va să zică *Glissando* în *Pisica ruptă*. Este de ajuns să citim în paralel scena *vizionării*

lui *Glissando* (pp. 178-181, 190-200) și întâlnirile scriitorilor cu aparatul de partid din *Jurnalul* lui Zăciu, ca să înțelegem numai de cât complementaritatea celor două perspective.

Pisica din casă și cea de pe acoperiș

Nu pe autoscopie cade accentul aici, de vreme ce nu există nici un grăunte de îndoială privind propria valoare, opțiunile în plan uman și artistic, sau atitudinile sociale. Este suficient să-i afli circumstanțele intrării la Regie (pp. 172 ș. urm.), eșecul dinții („soseam de la Iași. Am fost un celebru actor amator, renumit în tot cartierul, veneam să mă consacru la Institut. Ticăloșii m-au picat din prima”), al doilea, al treilea eșec, ca să-i percepi natura de luptător invariabil la pîndă („așa cum ai jurat – Rastignac, să posezi Bucureștii, cînd ai ieșit lunecînd prin scuipații Gării de Nord”) și cu cuțitul în dinți: „Cinci examene de admitere ca să pot exista, ca să pot intra în sfîrșit în școala aceea unde se împart diplome și doctorate de artiști, pentru că tata, săracul, nu cunoștea pe *nimeni*. Șaisprezece scenarii ca să fiu înghițit!

Șaisprezece, ca să încuviințați, adică să-mi îndesați în gură batista aia stacojie cît steagul Partidului, călușul roșu plin de mucii, iar eu să urlu de fericire că mai pot respira pe-o singură nară! Să se întîmple minunea și să desfaceți picioarele ca să mă strecor și eu, neobservat, fără zgomot, să gust cu recunoștință secrețiile și scursurile idealului permis, prostia, turnătoriile, temenelele și gloriile de trei zile. Anii mei pe care mi i-ați furat...”

Anii furați. De aici începe totul, de la cele pierdute și nu de la cele cîștigate. Pentru că nimeni nu va putea răspunde vreodată ce ar fi devenit talentul *în condiții normale*; nu doar talentul lui Daneliuc, dar al tuturor valorilor noastre intelectuale din ultimii cincizeci de ani. Sigur, politrucul Gudurău vine și susură șerpește: „dar nu v-ați realizat, dragă? Nu vă lăudați voi că sînteți egali în doxă cu occidentalii, n-ați scos cărți, n-ați făcut filme? Adevărat, v-am mai ras la plecări în Occident, v-am tăiat pagini, v-am amînat cărțile, v-am impus una, alta, dar per ansamblu v-ați format și afirmat, nu-i așa?”

În plus, adaugă mieros politrucul Gudurău, „*ce dracu' ați produs după 1989, odată ce, nu-i așa, v-ați dobîndit libertatea? Trei lulele, trei surcele*”. Cum, oare, să-i explici Gudurăului că, odată *castrat*, nu prea mai ai *ce face*? Și că, odată *deturnat* la 24 de ani, pierzînd startul și competiția reală, tot restul e butaforie?

Din acest unghi este de analizat clocotul furios din cartea lui Daneliuc, altfel spus: sălbatica pîndă a celor două pisici, dacă pot să spun așa: pisica internă și cea externă. Adică sfidarea puterii și, respectiv, înfruntarea Occidentului.

„A venit ceasul să rup pisica” (p. 20) își spune cînd i se cenzurează *Croaziera*. „Cînd a ajuns *Proba de microfon* la viză, Secretar era Ilie Rădulescu. Știam ce urmează, pîn-deam să rup pisica. Dar, spre uluirea tuturor, omul a avut fantezia să-l lase să treacă.” (p. 104). Și înainte de *Glissando*: „Acuma mușchii partinici vroiau altceva. Vroiau capul lui Enache. Nu bănuiam la ce-or să mă împingă toate astea. Că venise în sfîrșit clipa să rup pisica, simțeam” (p. 190). Și,

în fine, după *Glissando*: „Pe măsură ce vorbeai, ai început să te simți din ce în ce mai confortabil. Era ca o bucurie ce gîlgiia în sînge. Ai atacat politrucii și cenzura, ai pomenit de Tudoran. Ai spus că-ți depui carnetul de partid în semn de protest. Asta era de fapt toată pisica” (vezi mai ales p. 214).

De cealaltă parte: „cineva acolo, sus, te iubește; ăsta-i Marele Timp al Ruperii Marii Pisici”, exclamă Daneliuc cînd este selectat la Cannes, pentru ca, odată umilit de sărăcia mijloacelor și ciocnit de lobbyismul occidental („Dorm în mașină, mă spăl în closet, mă mănîncă țîntarii, AM RUPT PISICA, încerc să rezist, ăștia vin cu neveste de președinți și patria mă trimite în lume izmană pe călător”), năucit de precaritatea vieții în exil („români fugiți. Mă uitam la ei cum se trotilează cu Premiati, pentru că tot vin românesc cumpărau, mai ieftin”) și de cinismul ipocrizei suferințe occidentale („domnul ăsta bine îmbrăcat, cu *Figaro*-ul în față, care-și soarbe cappucinoul, dacă i-ai cere părerea despre țiganiada românească te-ar umple de sfaturi despre toleranță și concordie, te-ar trage de urechi cu drepturile minoritare”, vezi p. 167) – ajunge să conchidă acid: „sînt două feluri de a face film: *aici* și *acolo*! Treizeci de ani am sporovăit despre cenzura comunistă și tot n-au habar cu ce se mănîncă. Ce contezi tu cu gîfiala ta? Mizeria e că poftiri la masă se mai fac, dar mulți mănîncă la bucătărie”.

Ar fi, prin urmare, o nepermisă greșeală față de carte dacă ne-am lăsa orbiți de puhoiul invectivelor la adresa lui X sau Y, făcîndu-ne că nu observăm, îndărătul imprecațiilor, marea tristețe și frustrare a unui legitim orgoliu

artistic: „Abia în momentele astea simți că ești de-aici și cari în spate, ca un melc blestemat, toți turcii, rușii, ceaușistii, țiganii, toți minerii și hoții. Există, la maluri de fluvii, copaci cu rădăcinile spălate de ape, gheare albicioase dramatizînd sictirul cu care-ți plimbi privirea peste inutilitatea lor decorativă. E locul unde o voință indiferentă la noroc le-a aruncat sămînța”.

Jocul cu andreaaua

Nu am de gînd să intru în picanteria autorului și să „arbitrez” conflictele sale cu „mafia cinematografică românească”. Codificarea onomastică e minimă, de altfel, și nu-ți trebuie decît o minimă familiarizare cu domeniul ca să-i vezi pe Sergiu Nicolaescu (Colonnescu, „misiune, grad, pașaport special pentru toate țările și toate împrejurările”), D. Fernoagă (Mitică Zănoagă), Ion Bucheru (Puberu), Pița și Veroiu (Pițurcă și Coroiu, unul „prost ca un lemn, unde simte puterea se așază în patru labe”, celălalt „face un cinema de acum cincizeci de ani”), Andrei Blaier (Flaișer, cu „pornirea naturală spre supușenie”), Vasile Nicolescu (Maiorescu, „de o viclenie veninoasă și o răutate rară”), Octavian Paler (Maler), P. Sălcudeanu (Fermoaru), Tora (Cora) Vasilescu, dar mai ales obsedantul Tudor Caranfil (Carafilio di Puta, lugubru descris la p. 160). Mai apar Ecaterina Oproiu (p. 131), Malvina Urșianu (p. 150), S. Brucan (p. 188)... Ca în descîntece, *Pisica ruptă* funcționează pe post de scaloian

buchisit cu andrea, un fel de exorcizare a memoriei ultragiante.

Însă realmente incitante sînt scenele cu ierarhia de partid : vizionarea lui *Glissando*, de care am pomenit, apoi Suzana Gâdea cu strugurii în birou (p. 208), vizita de lucru a lui Dulea, la ACIN (p. 65 ș.urm.) : absolut surprinzătoare absența lui Dulea în carte !, întâlnirea cu Iliescu la o sindrofie cu autografe, la Cotroceni (pp. 134), relatarea indirectă a deciziei Elenei Ceaușescu de a „da drumul” lui *Glissando* (p. 244). Memorabile sînt și vizita la Ilie Alexandru, Ewing-ul ialomițean (pp. 49 ș.urm.), figura lui Dumitru Popescu („avea sadismul panicii, plăcerea maladivă de-a o stîrni” (vezi pp. 13, 115, 181), întâlnirea conspirativă cu Dorin Tudoran (p. 219), dar mai ales *jocul cu puterea*, așa cum este ipostaziată aceasta în persoana lui Ion Traian Ștefănescu, Petru Enache și Dinu Săraru. Este un capitol aparte, ocultat în mai toată lumea artistică și totuși esențial pentru cine vrea să înțeleagă mizeria complicităților necesare, perfidia adaptării în climatul totalitar. Cu un Petru Enache pledînd, după scandalul cu *Glissando*, pentru *Iacob* („nu-mi credeam urechilor. Minerii? Abia fusese greva aia în Valea Jiului. Nici azi nu știu de ce a făcut asta, ce l-a împins”), un Dinu Săraru care-l cheamă pe Daneliuc, după trei ani de popreală, să monteze o piesă la Teatrul Mic (p. 87), care „mă ia și mă duce la Miu Dobrescu” (p. 104) și care-i ține spatele pentru *Vînătoare de vulpi* („nu era o fericire să lucrezi cu el, oscilînd între furtuni magnetice și căderi în care se declara muribund. Țăran impulsiv, reușea imediat să fie și mîrlan”) și cu un Ion Traian Ștefănescu scos din birourile microfonate

și mergînd „unul lîngă altul cu gulerele ridicate. Ca doi spioni dintr-un film rusesc” (aranjase o vizionare a lui *Glissando* cu Nicu Ceaușescu, vezi p. 206) – se poate începe o *istorie piezișă* a artistului în ceaușism.

Daneliuc ne oferă și un foarte posibil motto al acesteia : „la urma urmei, pînă unde poți împinge compromisul cu ei ? Apleci spinarea, îi scîrbești repede. Doi genunchi îndoiiți nu stîrnesc mila. N-o faci, or să te deteste fără iertare, pentru că se simt sfidați”.

22, nr. 8/24 februarie-2 martie 1998

Gelozie cu ghivent

Mircea Daneliuc, *Apa din cizme*, roman, Editura Univers, 330 pagini

---

În 1998, Mircea Daneliuc, nume de prim-plan al regiei românești de film, debuta în proză, la Editura Univers, cu *Pisica ruptă*, roman confesiv-autobiografic, mustind de calitățile terapeutice și vindicative ale satirei incisive. Amestecate cu observații morale și de sociologie a compromisului în ceaușism, feluritele contacte cu cenzura, întîmplările cu artiști, politrucci, festivaluri, incursiunile rapide în mediul universitar ș.a.m.d. etalau o stilistică sagace și picantă, dar nu indicau propriu-zis nașterea unui romancier. Un an mai tîrziu însă, Mircea Daneliuc ne descumpănea cu un roman

în toată puterea, *Marilena și câteva voluptăți*, publicat tot la Univers. Înscrisă în paradigma – atât de pitorescă și estetic-moralizatoare – a feminității ca blazon etno-spiritual (de la Sașa Comăneșteanu și Vitoria Lipan pînă la Matilda Petrini și Vica Delcă), suma Marilenelor lui Daneliuc povestea, practic, în subtext, istoria României de vreun secol și ceva încoace. Rupturi, eșecuri, dăruiri, frustrări, bovarisme. Spălîndu-și în acizii cinismului mizantropia și înfrîngerile, Daneliuc își cultivă frenetic poza de „macho” copleșitor prin sarcasm și virilitate umilitoare, paralel cu absorbția nesățioasă de tipologii viciate iremediabil de deriziune, prin medii ciudate, incitante. Citit în cheie argotică, drept o savuros-etajată comedie a limbajului, *Marilena și câteva voluptăți* transformă, gogolian, grotescul într-o parabolă a destrămării sufletești generale. Încă un an, încă un roman, axat de această dată pe suferințele și răzbunările Bărbatului. Roman al geloziei mai mult sau mai puțin aberante și îndreptățite, pigmentată cu decizii absurde și finalitate masochistă, *Apa din cizme* îl are în prim-plan pe Iustin Raetchi, 40 și ceva de ani, rocker de succes, solist de vreo două decenii al grupului „Nemesis”, însurat cu o Angelă iubitoare, dar „geloasă la sînge”, tatăl unui adolescent musculos, plezivist și cascador. După cîțiva ani de zdravăn adulter cu o altă Angelă, „mirosind a cozonac cu stafide”, dar plecată în Occident ca „doamnă beneluxă cu posibilități”, Iustin clachează, stă două săptămîni la dezalcoolizare și plonjează devastator în relația cu Pușa Ionescu, divă la 20 de ani, pozînd pentru *Playboy* într-un lanț erotic suav și plin de surprize. Repede, la pagina 26, intrăm exploziv în focurile

unei gelozii rabiate, masochist motivată, cum spuneam, de decizia lui Iustin de-a organiza și asista („voyeur” ad-hoc din proprie voință!) la o dezlănțuită partidă de sex între Pușa și Șoni, cel mai bun prieten și sponsor al omului nostru („înalt, subțire, noros. Avea toyotă, avea gagici, avea bani.”). Ei bine, ceea ce se putea rezuma la proza notației disolutive a conflictelor de andropauză și gelozie, prin furia argotică a unui monolog interior dublat de ironia relatărilor la persoana a treia (am uitat să vă spun că și Angela, soția, îl va înșela pe Iustin cu Zladko Rusev, e drept, semiaccidental, în cursul unei deplasări la Sofia, iar Zladko îi va edita un CD rockerului român, în vreme ce acesta i se va confesa din plin bulgarului...) se descentrează amețitor de la pagina 226 încolo și devine proza delirantă a unei fantezii conspirative, cu Bucureștii împînziți de mafia chinezească, izbucnirea unei alte revoluții, la eclipsa din 1999 (cu Iustin și Șoni pe post de Caramitru și Dinescu, vezi p. 227), cu securiști gen Crețu, tipe fatale și salvatoare, precum Buldănej Ninosu, cu noua incendiere a BCU etc., într-un, vorba ceea, „buldănej” cu triade asiatiche, Putin & Co., redați într-un limbaj afin cu lumea romanelor lui Daniel Bănuțescu sau Radu Aldulescu. Și execuția din final, *à la* Tîrgoviște, de rămii trăsniț și-ți vine să dai filmul înapoi. Asociată cu motivul „lumii pe dos”, tema geloziei pustiitoare sare din individual și bate spre parabola istoriei.

Ziarul de duminică, nr. 12/11 aug. 2000

Cărțile din carte

Mircea Daneliuc, *Petru și Pavel*, Editura Paralela 45

E teribil ce jubilație narativă, ce sete de-a (se) povesti are Mircea Daneliuc! Dacă n-ar fi marea frustrare de-a fi pierdut un cineast de calibru greu, ar trebui să ne bucurăm de câștigarea unui prozator înzestrat cu tot ce trebuie pentru succes. În 1997, când, excedat de neputința financiară de-a mai face film, debuta în roman, am crezut că *Pisica ruptă* va rămîne un simplu episod amar și compensator-sarcastic, într-o biografie artistică dominată de *Cursa*, *Glissando*, *Iacob* și *Proba de microfon*. Defularea umilințelor, hărțuirile cenzurii, duplicitatea cinică, grotescul ședințelor de vizionare, adică tot ce încă era zgură existențială în *Pisica ruptă* avea să lase curînd locul unei forțe epice de netăgăduit. În 1999, *Marilena și cîteva voluptăți* oferea imaginea copleșitoare a unei României povestite indirect pe durata unui secol și mai bine prin cîteva tulburătoare destine feminine. Dacă mi-ar fi stat în putință, aș fi făcut, în 2000, din *Marilena* la TVR cam ce a însemnat serialul *Lumini și umbre* pentru publicul care am fost în anii '80. Un an mai târziu, în *Apa din cizme*, calitățile deja explodează ca defecte. Monologarea aluvionară a virilității, care-și deghizează în sarcasm vulnerabilitatea, pasionalitatea, gelozia și nesațiul afectiv, cedează nepermis în fața delirului ficțional: o

fantezie conspirativă cu Bucureștii împînziți de mafia chinezească, o altă revoluție decembristă ș.a.m.d. Prompt sesizat, pericolul autopastei dispăre odată cu *Strigoii fără țară* (2001), romanul deznădăcinării forțate a unei familii de basarabeni cu destine de Siberiadă. Ca și în *Apa din cizme*, în *mise en abîme*-ul din *Petru și Pavel* se varsă cel puțin trei romane, unul mai ofertant decît altul, dar care se-ncalecă derutant și obositor. Unul este romanul scriitorului Petru Șesan, în Bucureștii ultimului deceniu ceaușist (deși la p. 57 reiese că Uniunea Scriitorilor era tot în casa Toma Stelian, de unde se zărea ambasada sovietică): colcăiala compromisiurilor breslei cu puterea, delațiunea generală, fățarnicia, invidiile, hotărîrea de-a „rupe pisica” în lupta cu cenzura, intrarea în vizorul Securității, întocmirea dosarului de urmărire informativă, plantarea microfonului în baie, scandalul MTS, audiențe colective la Ceaușescu, interogatorii în sediul de pe Batiștei („tot ce mi s-a părut exploatabil livresc era ghemul de frică pe care-l aveam în viscere”), cazul Babu Ursu, interdicția de semnătură (drept pentru care Șesan se apucă să manufactureze pantofi, precum Daneliuc pulovere la finele anilor '80), pentru ca în anii '90 să candideze la președinție sau la parlament, să-și vadă dosarul de la CNSAS (memorabilă pagina 345), unde numele de cod al lui Petru este... Pavel. Al doilea este romanul insolitului triumphi conjugal: hărțuită de-o psihologie labil-contorsionistă, de culpe reale sau fantasmaticе (de adulter și colaborare cu Securitatea), Jeni, soția lui Petru, cel mai complex personaj de aici, își împinge cu furie, inconștiență și oroare fiica din prima căsătorie, încă minoră, în patul și brațele soțului

răvășit de patimi și himere. Înduioșător, admirabil de laco-
nic și cât se poate de anacronic în pudoarea-i narativă,
Daneliuc își privează cititorii veyouri de nebunia scenelor
tari, presupuse de-o atare relație erotică. Al treilea este
romanul halucinant al Magdei, fiica pseudo-incestuoașă,
Lolită pînă la un punct, plecată după 1989 să lucreze în
Iugoslavia, sechestrată și violată în grup de niște pădurari
bestiali, eliberată de cel mai tînăr dintre aceștia, măritată
apoi cu un boxer de semiușoară, cu care face un copil, ce
mai, imaginea eșecului lamentabil. De parcă n-ar fi fost de
ajuns, totul se complică la puterea a doua odată cu intrarea,
mai întii, în piesa de teatru a lui Petru Șesan despre *Meș-
terul Manole Zăvorîtul*, parabolă a dictaturii, apoi în romanul
pe care-l continuă după 1989 („...că n-are nimeni operă de
sertar... Du-te, mă, fuck you! De unde știi tu că n-am, asta
ce-i?!?”), alternînd motivul dublului cu dosarul de la
Securitate, sihăstria cu tema păcatului, teme biblice cu
trădarea de frate, tema gemelarițăii paradoxale victimă-că-
lău („sînteți opera mea. Ne-am legat. Unde era opera ta
fără opera mea?” îl întreabă, bizar revendicativ, turnă-
torul), *recte* figura călugărului Emanuil, informatorul con-
diționat, ins liric, sadic, dostoevskian deplorabil: „Nu
te-au închis, nu te-au torturat. Nu-i o minune dumne-
zeiască? Din cauza mea nu s-a atins nimeni de tine, le-am
spus că mai vreau să aud ce scrii, altfel o sfîrșeai ca și
Borda [Gheorghe Ursu, n.n.]. Am fost ingerul tău păzitor.
Eu v-am păzit de departe, mi s-a dat acest har, ați fost cea
mai mare lucrare a mea. Sîntem legați mai mult decît îi
închipui”. Ros de îndoieli (cu cine și cât l-a trădat Jeni, cât

este vinovat de dezastrul Magdei, ce forme ar fi trebuit să
capete rezistența sa pasivă sub dictatură ș.a.m.d.), Petru își
umple golul interior cu scris: „Pot scrie în mine oricît.
Rostirea în inimă e însuși Scrisul... Lasă-mă, Doamne, să
scriu”. „Ai dat, Doamne, și ai luat” își rezumă Petru, în
postură de Iov, destinul. „Zilele mele sînt acelea care la
Tine se scriu : scrie-mă, Doamne”. E singura speranță de la
un Dumnezeu necineast, pentru care hîrtia continuă să fie
mult mai ieftină decît ecranul.

Ziarul de duminică, nr. 36/10 sept. 2004

Singurătăți cu fantasme

Mircea Ghițulescu, *Wiener Walzer*, Editura Albatros, 256 pagini

---

Ciudate și păcătoase sînt etichetele în literatură! Mai ales pentru autorii, în chip egal, împărțiți (dăruiți) mai multor zone de creație. Dar și mai abitir pentru cei care practică aproape simultan reveria solitară și autoexpunerea oficială a teatrologului și cronicarului de spectacole. Sînt convins, de pildă, că, pentru majoritatea breslei scriitoricești, Mircea Ghițulescu este în primul rînd autorul *Panoramei literaturii dramatice contemporane. 1944-1984* și abia apoi, foarte departe, autorul romanului *Omul de nisip* (1982) și *Oglinda lui Narcis* (1986). La care istoricii literari vor tresări și vor afirma iute că Mircea Ghițulescu a scris acea utilă și stimulatorie carte despre *Alecsandri și dublul său* (1980), prozele sale fiind, nu-i așa, un fel de hobby.

Caz tipic în care gazetăria, dar în special contextul „inserției social-profesionale” a autorului au bifurcat o vocație exprimată – cel puțin la origini – preponderent epic. Mircea Ghițulescu (n. 1945), absolvent al Filologiei clujene

în 1969, a condus Teatrul de păpuși din Cluj (1978-1980 și 1990), a fost directorul Direcției generale a teatrelor din Ministerul Culturii în epoca Pleșu (1990-1992, mîna dreaptă a secretarului de stat Ion Vartic), apoi director adjunct al Teatrului Național din Cluj (1992-1993), fiind și autor de piese radiofonice (1975-1985), transmise la Cluj și Tîrgu-Mureș, premiat de ATM în 1980 etc. etc. Să te mai miri că familia prozatorului preferă să-l treacă automat la... secția de teatru?

Omul și dublul său

Obişnuit să-l văd, să-l bîrfesc și să-l judec pe Mircea Ghițulescu, ani de-a rîndul, din unghi teatrologic (campionul clujean – concurat doar de Ion Cocora și Doina Modola – al juriilor de specialitate, prezent la toate festivalurile, familiarizat cu toate cancanurile și arcanele breslei patronate fără fisură de Valentin Silvestru, cronicar constant de spectacole la *Steaua*, unde a fost redactor din 1981 în 1989), am fost, recunosc, șocat acum doi, trei ani cînd am dat peste romanele sale. Mai ales că (încă o prejudecată contrariată!), în afară de vioiciunea dialogală, de substanța și culoarea replicilor, n-am dat de nici un „însemn al dramaticității”. Mircea Ghițulescu scrie o proză de notație intimă, dominată de monologul interior al bărbatului singur, aflat în permanentă căutare de iubire și înțelegere, de comuniune și autocunoaștere, dar căruia totul îi iese aiurea. Un tip căznit, parcă damnat prematur, o psihologie sucită, contorsionată,

pe cât de retractilă în fapt, pe atîta de viril-agresivă în fond. Și care adoră stările de graniță, la limita onirismului. Singurătate cu fantasme.

Laurențiu Ulici (*Literatura română contemporană*, pp. 400 ș. urm.) remarca interesul prozatorului față de „efectele formative, cu sens pozitiv sau negativ, ale impactului istoriei sociale asupra unor ființe cu marcate dispoziții spre exces în receptarea complicată a împrejurărilor vieții personale. Mircea Ghițulescu scrie o proză de observație comportamentistă, împletită, în tradiție cezarpetresciană, cu excursuri reflexive pe teme onirice. Între realismul situațiilor epice și proiectele imaginare (prin vis ori prin reverie) se stabilește mereu un raport de complementaritate, o comunicare justificativă pentru acțiunile personajelor”.

În ce-l privește, Ștefan Borbély, în capitolul Mircea Ghițulescu din *Dicționarul Scriitorilor Români*, vede în prozele de început ale autorului „niște ecuații intelectuale atent cizelate, bazate pe degradarea conștientă și transpunerea voită în plan minor, cotidian, a unor mituri îndeobște cunoscute”. Pentru Ștefan Borbély, *Omul de nisip* „se înscrie cu subtilitate în descendența romanului «idolului de provincie» inaugurat de N. Breban cu *Bunavestire* și continuat de M. Sin cu *Ierarhii*”, iar *Oglinda lui Narcis* este „odiseea profană a unui «inocent» confruntat cu eroziunea (și deriziunea) timpului în care i-a fost dat să trăiască”.

Legăturile ce se cer numaidecît făcute sînt între Augustin – protagonistul din *Wiener Walzer* –, Sever Popescu din *Omul de nisip* și Narcis Andreescu din *Oglinda lui Narcis*. În primul caz, autocunoașterea prin sondarea destinului celuiilalt

(enigmaticul Ion Herb), inițierea în viață și istorie prin revelarea bizarului, a misterului poliedric, adesea grotesc în aparențe, însă dramatic, alienant, în esență. Relația de ucenic/învățător dintre Sever și Herb (destinul trăit în oglindă) este oarecum reiterată în cazul celei dintre Narcis și tatăl său adoptiv, Jacotă, accentul fiind pus, acuma, pe ideea de vino-văție și predestinare. Cît trăiești prin tine și cît prin ceilalți?

Obsesia eșecului însoțește permanent, ca o umbră, evoluția Personajului atras de limită, de alunecarea în inconștientă și ros de frustrări. „Interesant și în bună măsură inedit” în *Oglinda lui Narcis* era tocmai „sentimentul de frustrare de care sînt stăpînite mai toate personajele”, observa L. Ulici. „O frustrare de iubire, cu manifestări vindicative la Jacotă, o frustrare de împlinire, exprimată printr-un joc clovnesc de dezinvoltură și apatie la Narcis, una de orizont existențial, travestită în așteptarea răbdătoare a justiției imanente la Berechet, o alta de încredere la lucid-încrăzătorul profesor Ioachim.”

Toate aceste forme ale frustrării, indeciziei și alunecării vor fi continuate în *Wiener Walzer*.

Alunecînd

„Toate par făcute nu pentru mirare, ci pentru stupefacție”, ar fi de extras un motto potrivit acestei povești. Sau, pentru a-l cuprinde pe Augustin: „Dar dumneata pe ce lume trăiești? – tare aș vrea să știu și eu... zîmbi Augustin încercînd să obțină un dram de bunăvoință”.

Alambicată, singurătatea năucă a lui Augustin și povestea lui de iubire cu Cezara își strecoară simplitatea prin retortele parabolei politice (recluziune și dictatură), prin tema orașului demonizat, prin motivul intermediarului fariseic (Norman), dar și prin scurte secvențe rurale, de psihologie frustă și impresionantă (Ieronim Boț). În fundal nu mai dăm, de această dată, de Narcis ori Ulise, ci de strania (inexplicabila, de fapt) sugestie a Cezarei eminesciene, fostă... Victorița, fata mijlocie a lui Ieronim Boț, cea care-și schimbă numele „ca să-l umilească, citind cărți peste măsură și privindu-l în ochi cu adversitate când se întorcea acasă pe două cărări, ca și cum la zece ani ai ei era în stare să judece fără părtinire de ce bea omul un pahar în plus”.

Augustin are treizeci de ani și este rodul păcatului împărțit de tînăra doamnă Roza (soția prea vîrstnicului maior Godeanu) cu ordonanța soțului, rotofeiuul Willi. În prezent, ne aflăm către finele anilor optzeci, undeva la marginea Bucureștilor : „Vremurile erau grele ; ultimii ani fuseseră plini de lipsuri, sărăcia prinsese lustru, mizeria avea strălucire și oamenii se resemnaseră cu această noblețe proletară”.

Anii au trecut, ordonanța a plecat demult acasă, în Austria, lăsînd amintire un flaut aproape fetișizat de Augustin, iar acum doamna Roza își trimite fiul la Viena, la „unchiul Willi”, Albertstrasse, trei. Cu expresul *Wiener Walzer*. Odată urcați în trenul cu aburi de vedenie expresionistă și ogîndiri premonitorii ca la moara lui Călifar, realitatea începe, ușor, ușor, să gliseze, frizînd ieșirea din timp și prefigurarea destinului. Realitatea va oscila permanent între

banalul crud și proiecția onirică. Augustin este martorul unei crime, se încarcă de vinovăție și de obsesia urmăritorilor (tema culpabilizării merge bine cu fibra de masochism a tînărului), sare din tren și ajunge – solitară siluetă *à la Chirico* – într-un ținut cvasibuzzațian. Un oraș controlat de spectrul omniscient și omnipotent al Generalului (asta i-ar fi plăcut lui Eugen Uricaru), cel care instrumentează un soi de mecanică a groazei peste ținutul exanguu.

Pretorienii Generalului sînt conduși de plutonierul Cherecheș. „O obște sleită de mizerie și amenințată, pe deasupra, de misterioase invazii, era mult mai ușor de condus, iar greșelile administrației mai ușor de trecut cu vederea dacă oamenii erau absorbiți de supraviețuire în orice condiții. [...] Lumea își petrecea o mare parte din timp pe stradă și în Piața Centrală, pîndind toate mișcările, interpretînd toate semnele, spionîndu-se unii pe alții și, cu toții, clădirea Primăriei. Frica devenise un fel de uniformă.”

Amăgit de Cezara, ocolindu-și eșecul afectiv prin patul Gretei, manevrat cu dichis de Norman (ludicul drăcesc), Augustin plănuiește evadarea („vei pleca cu o mașină care va străpunge în viteză barajul”), dar e strivit de șoapta cumplită a lui Cherecheș („să nu îndrăznești ce ți-ai pus în gînd. Niciodată !”), de panica ideii de vinovăție și a ieșirii din coșmar („hotărîrea de a părăsi orașul îl transformase în răufăcător înainte de a face vreun rău”).

Finalul îi aparține, firește, Generalului, scena memorabilă a Micului Inchizitor, ca să-i zic așa : „Generalul surîse sarcastic : «Nu știți, bieții de voi, că de aici, din apartamentul meu de la etajul al unsprezecelea urmăresc tot

ce se petrece în această clădire care este opera mea, că gândurile mele pătrund prin planșeele dintre etaje și văd în fiecare cotlon [...] că vă urmăresc cu atenția încordată [...] Rolul meu este să știu cu o clipă înainte cum se naște fărădelegea în cutele creierului țiganului de la parter, trădarea la pișicherul de Norman de la etajul unu, cum se înfoaie poftele în măruntaiele Gretei de la etajul trei». [...] Augustin porni cu soarele în ochi pe urmele ciinelui. La câțiva metri, simte un junghi ascuțit în tîmple, apoi o arsură și se prăbușește pe spate. Își trece degetele peste obraz și le retrage însîngerate [...] Rămîne cu ochii deschiși, fără a mai avea timp să se bucure de șansa unică de a duce cu sine ultima imagine a lumii de deasupra pămîntului” – sînt ultimele rînduri ale cărții.

Tipuri și secvențe

Lucrat, probabil, în salturi, început în 1987 (deci cu ochii la Cenzură) și terminat în 1990 (deci cînd se „purtau” evadarea, teroarea Securității și moartea, în final, a protagonistului), *Wiener Walzer* are... vagoane de toată mîna, de la cele de lux, la cele de marfă. Excesiv segmentat, textul este unitar doar din unghiul personajului axial. În rest, planurile alunecă uneori într-o reciprocă obstaculare. Decupate din context, capitolele cu moș Ieronim (care i-ar fi plăcut lui D.R. Popescu) compun (potențial) un admirabil roman al senectuții, inclusiv al erosului rural (vezi fibra de magie, mai precis : de sexualitate feeric-morbidă și oarecum

marqueziană de la p. 167, cu bătrîna murind ca o fecioară în noaptea nunții). Plină de miez este și relația Cezarei cu Ieronim, tatăl, pe vechea temă naturalist-sămănătoristă a fetei de la țară plecate la oraș, într-un soi de dezrădăcinare bovarică, dar agresivă și răzbunătoare (vezi memorabila scenă a scrisorii bătrînelui, de la p. 130).

Alături de Ieronim, mai ales Cherecheș reține atenția. Ai zice că, pitoresc în cruzime și hipnotic prin infuzarea ideii de vinovăție, Răul insuflă o energie anume peisajului destinat bietului Augustin, captivul fantasmelor. O atare pregnantă o au paginile răzbunării adulterului, cînd maiorul Godeanu își pune ordonanța să înlocuiască bălegarul frămîntat pentru grădină – cu fecale umane (pp. 8 ș.urm.). Sau scena crimei din tren (pp. 24-31) cu un Cherecheș de infern („se întoarce cu agilitate de reptilă spre Augustin și îl sfredelește cu privirea. Are figura umflată ca un cantalup, un triunghi cu unghiurile rotunjite, o figură pe care nu o uți niciodată, înspăimîntătoare și demnă de milă în același timp”), același plutonier înfiorător și abject, care-l sărută apăsător pe gură pe Augustin, scîrbindu-l pînă la demență (pp. 226 ș.urm.) pentru a-și face și mai convingător sloganul : „Să nu îndrăznești. Niciodată !”.

Cît despre talentul de fizionomist al autorului, este de ajuns a se citi pagina 13 – clasică tipologie a compartimentului de tren – cu fata în veston bărbătesc cu dungi late, umeri înalți și pantaloni pînă la glezne, țăranul voinic, cu un nasture deschiat la pantaloni, femeia „nici țărancă, nici orășeancă, cu bărbia dublă și sîni dolofani sub cojocelul garnisit cu blană de oaie și frumos înflorat, care intrase în

vorbă cu subțirica din fața ei, despre o îndelungată spitalizare, subiect ce părea să stîrnească și interesul celor două liceene care izbucneau în rîs amîndouă deodată, la intervale, ai fi zis, cronometrate” ș.a.m.d. Ei bine, tocmai acest talent de observator „psihosocial” și-l neglijează Mircea Ghițulescu. Umorel crud, șarja sarcastică, de care, slavă Domnului, este în stare, la o adică. Și poate că, părăsind o vreme epica eului sucit și greu adaptabil, în favoarea cazuisticii spectaculare, cu priză directă la prezentul diurn, Mircea Ghițulescu ne va surprinde și mai mult.

22, nr. 20/18-24 mai 1999

Mizofilia unei vieți destrămate

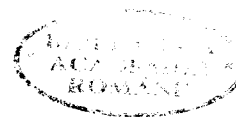
Felicia Mihali, *Țara Brînzei*, Editura Image, 216 pagini

Cum nu toată ziua-bună ziua ne putem bucura de un debut în roman și cum autoarea are privilegiul de-a fi prezentată pe coperta a patra de Cornel Nistorescu, mi-am pus cu grijă de-o parte cartea pentru săptămîna de vacanță la țară. Nu regret nici pe departe, însă nepotriveala a fost ceva de toată comicăria. Veți vedea la urmă de ce.

Răsfăț mediatic pentru un talent cu țepi

Felicia Mihali a împlinit la 20 august 32 de ani. În 1995 a terminat filologia la București (secția chineză-olandeză), fiind prima femeie care a făcut, se zice pe copertă, turul României pe jos (2.500 km în 1986) și turul Europei pe bicicletă (12.000 km în șase luni, în 1989: bine că a primit vizele!). E clar că n-avem de-a face cu o gospodină telenovelistă, cu vreun șoarece de bibliotecă ori cu o mamă

eroină. Și unde să lucreze ca gazetar, dacă nu la *Evenimentul zilei*?

Dintr-un supliment de sfârșit de săptămână al ziarului condus de Cornel Nistorescu (nr. 26/2-8 iul. crt.) aflăm că Felicia Mihali „nu are milă față de cei care o trădează. Când a aflat că soțul ei o înșală, în două săptămâni a fost divorțată” (în carte, este vorba de două luni). Are o fiică, Adela (în roman este un băiețel, Daniel), față de care „se simte vinovată pentru anii petrecuți în internatul de la Școala Centrală”. Marea plăcere este „să-și petreacă simbetele în redacție, când și-a scris cea mai mare parte din carte, cu picioarele pe birou și tastatura în brațe”. În 1993 a divorțat de soțul ei, Ilie Mihali, cu care s-a recăsătorit în 1995, divorțând definitiv după doi ani. În 1998, „a schimbat partenerul, un inginer”. În fine, deși este „de o zgîrcenie proverbială”, îi place „să pună pe ea cam toată garderoba, două fuste și trei tricouri unul peste altul, pieptărașe, ilice, iar la gît – un morman de lanțuri...”.

„Nu cred să fi citit vreodată o carte atît de rea cu miracolul copilăriei”, declară Cornel Nistorescu. „Cu o răceală care te îngheață și te sperie, dar, în același timp, fascinează, ea își despoaie amintirile de iluzie și satul apăsător din Bărăgan de toate floricelele cu care l-au împăunat sămănătorii moderni. *Țara Brînzei* e un roman feminin care te scoate din condurii visului și te plesnește în plină figură cu o lume pe care scriitoarea o aduce la adevărata ei dimensiune. Pentru cei care suferă de nostalgie după satul românesc, cartea Feliciei Mihali este un tratament

scurt, dureros și care vindecă fără dubii, fără a oferi nici o contrarețetă pentru fericire”. (Dar ce te faci cu nevindecabilii? șoptește adoratorul de *country side* din mine.)

Țara Brînzei are pe copertă un Sorin Ilfoveanu, o are ca redactor editorial pe Diana Bolcu (ex-Univers) și apare grație mecenatului actriței Daniela Nane. În *România literară*, nr. 32/11-17 aug. crt., Alex Ștefănescu scrie sub titlul „Un talent de 24 de carate”: „Cel mai spectaculos debut în proză înregistrat în ultima vreme. [...] Are, ca scriitoare, gesturile decise și expeditivă ale celor care prind șerpi. Este vorba despre un dezgust profund și de o iremediabilă lipsă de iluzii. În același timp însă este vorba de o vitalitate ieșită din comun, pentru că numai cineva cu o asemenea vitalitate se ocupă de observarea avidă a lumii, așa cum face tînăra scriitoare. Imagini ale decrepitudinii, sunete dizarmonice, mirosuri dezagreabile – nimic nu-i scapă acestei martore incomode”.

Cartea este dedicată „bunicii mele, Stanca, și fiicei mele, Adela”. Nu mamei, nu tatălui, ceea ce spune mult.

Să vedem ce și cum

Țara Brînzei e romanul unei căderi psihice. Sau „fișa clinică” a unei decăderi fizice și a unei derute morale. Confesiunea unei vieți destrămate inutil și marcate de mizofilie, de cinism și sexualism din plictis ori disperare. Și cu incursiuni fabulatorii în ereditatea erotică și prea puțin fericită a familiei. O familie „lîngă care nimeni nu poate fi fericit”,

cum îi reproșează fostul soț, Mihai, cel pe care eroina noastră îl părăsește imediat ce află că a înșelat-o.

Drept pentru care femeia își ia copilul de mână și pleacă la casa părintească, „unde va între Roșiori de Vede și Drăgănești Olt, cam la 160 km de București”. Semnificativ, numai două cărți își ia în exil: *Robinson Crusoe* și *Vineri sau Limburile Pacificului*. (Apropo de Michel Tournier, mult mai aproape ne aflăm aici de exploziile atroce ale simțurilor și de cruzimile rafinate din *Meteorii*. Mai trebuie un Céline sau măcar o Smaranda Cosmin de anțărt, ca să ne facem zilele negre pe de-a-ntregul. Și – negreșit – *Parfumul* lui Patrick Süskind, intim legat de mania olfactivă a personajului Felicie Mihali.)

În fumul de pucioasă al exilului său rural, cale de șase luni, femeia se va alinta cu viziuni despre iubirile bunicilor, se va aliena cu voluptate în satul aproape depopulat, oscilând între inaniție și abulie, se va desfrîna à la Lady Chatterley cu acel Ilie destinat ei încă din copilărie, ins jovial și aproape priapic, după care va rămîne gravidă. Va avorta cu ajutorul unui fost coleg de școală primară, George Popescu, cu care va face dragoste, când riguros, când plicticos, dar care-i va căra zeci și zeci de cărți, pe care femeia le devorează mai ceva ca o *mantys religiosa*, după care va rămîne iarăși însărcinată... Alt avort, urmat de prăbușirea casei („pămîntul dezghiocat de pe stîlpii de lemn mă învelise ca într-un mormînt”), zilele de spital și un final de să-ți iei lumea-n cap: „Ce puteam să fac mai mult? La treizeci de ani, făcusem prima și probabil ultima încercare conștientă de schimbare. Eșuasem. Poate nu total. Dar chiar dacă

făcusem vreo cucerire, nu voi putea să o folosesc. Dacă aflasem ceva despre mine, la ce bun? Mă umplusem inutil de tristețe, pentru că orice demers în calea prăbușirii noastre era zadarnic. Ca și ceilalți, nu eram dispusă să învăț. Orice experiență mă lăsa în cele din urmă rece, iar lumea mă va obliga să fiu cu adevărat proastă. De acum, nimic nu-mi va opri căderea”.

Iubește-ți rănilile și ratarea

Cu o conștiință damnată („de ce mă înfiora atât de neplăcut atingerea trecutului? De parcă făcusem o crimă și-n fiecare zi eram obligată să o reconstitui”), fără părinți și fără vocație maternă, singuratica feminitate se refugiază „în casa bunicilor” (firește, la antipodul bietului Ionel Teodoreanu!), situîndu-și reveriile la răscrucea dintre disprețul față de mamă și venerarea bunicilor: „Generația părinților mei, născută după anii '40, fusese generația nylonului, a supra-elasticului, a rozului și vernilului, a tenișilor chinezești, a salopetelor, a pufoaicelor vătuite, a baticelor cu fir sclipitor, a zugrăvelilor tărcate, a persanelor siriene, a răpirilor din sarai. Eu mă înrudeam cu bunicii mei, aristocrații satului, care dormeau noaptea în cămeșoaie imense de albită, cusute cu arnici pe poale. Amîndoi erau curați, chiar dacă nu se spălau o săptămîină. Transpirația lor nu era dizgrațioasă, duhnitoare. Transpirau ca sfinții. Cred că sudoarea acră apăruse odată cu CAP-urile, cu transportul în remorci, pantaloni pe sub fuste și căciuli sub batic, cu bărbații ce

purtau căciuli rusești și beau alcool ieftin cu etanol”. În timp ce „în ultima parte a vieții, mama avusese câțiva amanți” (în plus, „mama nu-și curăța niciodată călcâiele”!), „eram în toate aidoma tatălui meu”, iar bunica și străbunica fuseseră invariabil frumuseți trupești și pilde morale.

Cele două zeități ale acestei feminități sucite, caustice și alterate de mizofilie, mizantropie și masochism sînt sexualitatea mecanic-disperată și dezmățul olfactiv. Aici se și află, de bună seamă, zonele artistic-picante ale narațiunii.

„Știam să miros lumea. Îmi plăceau numai mirosurile ușoare, indefinibile: toate florile de pomi și de viță de vie, mătasea porumbului, gutuile coapte, mirosul lui Daniel cînd era mic, părul nespălat de cîteva zile, ciorbele acrite cu borș, fumul de frunze – toamna, carnea afumată – iarna, florile de pe morminte, pîinea nedospită, vinul roșu taninos, peștele prăjit, pepenele galben, perele, strugurii uscați, zahărul candel, dovleacul și sfecla coapte, halvița, porumbul fiert, plăcinta cu ceapă, susanul, salata de roșii verzi, varza murată, prăjiturile însirocate. Iubeam gustul greu, saturat, care-ți solicită deodată toată gura, toți mugurii limbii, mușcăturile care conțin în ele dulcele, săratul, iutele, pipăratul, aromatul. Mirosurile orașului erau vulgare, vomitive. [...] Băgam nasul în așternut și, rînd pe rînd, pe harta creierului meu se aprindeau beculețe: urină și sex de la pijama neschimbată la timp, sebumul părului nespălat, transpirația acră de la subsuoară. Mai adînc, recunoșteam mirosul de stofă ținută la loc închis al păturilor, după care urma cel al saltelei în care recunoșteam mucegaiul, fierul și rumeșul... În facultate învățasem să miros frigul...” ș.a.m.d.

De cealaltă parte, scena de pîndă sexuală fără atingere de la pagina 51, dar și succesiunea de acuplări în mașină, cu picioarele pe parbriz etc., de la pagina 92. Diafana sexualitate vegetală de la pagina 19, cu trandafirul în călduri, „umplînd aerul cu feromonii săi”, ca în cutare pagină cărtăresciană, dar și dizgrațioasele „flotări” ale bărbatului de la pagina 76. Înduioșătoarea dragoste fizică de la treisprezece ani („ne-am băgat amîndoi într-un sac de iută și ne-am întins pe pămînt. Asta a fost tot”), eșecul transpirat de la pagina 133, dar și lanțul amețitor cu Ilie... „La un neam atît de puțin evoluat, instinctul de reproducere rămăsese mai puternic decît cel de conservare.”

În final, balansul între fantasme („vroiam să fiu iubită de patriarhii biblici, de pletosul Samson”, vezi p. 135) și începutul de parodontoză resimțit ca propriul apocalips („îmi simțeam deja descompunerea prin intermediul gurii mele, prin care începusem să gust din putreziciunea cărnii. Mica deschizătură nu mai era nici loc de hrană și nici de sărut, ci o gură de canal prin care ieșea miasma acizilor, a sucurilor în descompunere”).

Iluzii ? De ce ?

Ei bine, cum vă spuneam la început, imaginați-vă că eu am citit *Țara Brînzei* tocmai în paradisul unui sat dintre dealuri, pe lîngă Hurezi, într-o livadă grea de prune aromate și pere zemoase, printre mesteceni, tolănit în lucernă... Mă rog, pășunism sadea, de care însă nu am nicidecum a mă rușina,

de vreme ce mi-a devenit de mult a doua natură. Aici intervine și tema de reflecție, propusă de finalul cronicii lui Alex Ștefănescu.

„Pe cât o admirăm pe prozatoare pentru talentul său, conchide cronicarul *României literare*, pe atât de mult începem să o antipatizăm constatînd că ea se poartă ca o ființă extraterestră care a venit pe pămînt în inspecție. Ca și cum n-ar fi și ea răspunzătoare de modul în care se trăiește pe această planetă, Felicia Mihali contestă totul, cu un dispreț aprioric. Ea crede în mod greșit că performanța, în literatură, este să distrugi iluzii, cînd, în realitate, marii scriitori creează *noi iluzii*, mai convingătoare decît cele existente.”

În ciuda exagerării vădite, mărturisesc că verdictul rămîne incitant. El ține foarte mult de contextul etnopsihic și social care a matritat și romanul Feliciei Mihali, ca și, desigur, valul de mizerabilism ce caracterizează cea mai bună parte a prozei noastre din ultimii ani. Ce frumuseți să mai extragi dintr-o succesiune de „bube, mucigaiuri și noroi”, pe fondul inutilității și depresiei generale, al lipsei de orizont și speranță? Dar de ce să sporești mizeria, exaltînd-o estetic? Și așa mai departe, din întrebare în întrebare. Dar literatura trebuie să dea răspunsuri sau să pună întrebări? Și cine este mai eficientă: iluzia vindecării sau cauterizarea? Narcoza amăgirii sau răceala – binefăcătoare – a bisturiului?

O dilemă veche la noi și care nu cred că se va soluționa vreodată. Oricum, nu știu dacă și cînd și ce roman va mai scrie Felicia Mihali. Înclin să cred că, odată vărsată magma propriului trecut, gazetarul din ea se va dărui fie

memorialisticii de călătorie, fie subiectelor zilei, fie literaturii „de graniță”. În orice caz, *provocarea* se acceptă pe deplin.

22, nr. 36/7-13 septembrie 1999

Un talent cu primejdie

Cornel Ivanciuc, *Cartea cuceririlor*, Editura Cartea Românească, 142 pagini

---

Pe Cornel Ivanciuc, cititorii *Academiei Cațavencu* s-au obișnuit de opt ani să-l confunde cu *Biroul de Investigații* din pagina a treia a hărțuitoarei gazete. În spiritul casei – adică ultravioi, cinic pînă la Dumnezeu, scrutător și îmbîrligător, cu delicii de sadică retorică a condamnării picante, sau, dimpotrivă, cu obosită resemnare, în fața evidentei supremații a fărădelegii în scumpa noastră patrie –, cînd parșiv aluziv, cînd harponînd îndrăcit cu documente arzătoare, cacialmale sau baloane de încercare, masa de carne putredă sau stratosfera Mișculațiunii Naționale, Cornel Ivanciuc mai deține un atu cu deochi: s-a „specializat” în serviciile secrete. (Ca temă predilectă de investigație gazetărească, mă grăbesc să precizez.)

Forma de relief

Departa, slavă Domnului, de veleitarismul dus pînă la grotesc al unui Vladimir Alexe (care cultivă dizgrațios elementele de scandal din viața spionajelor, spulberînd adeseori în derizoriu subiecte de sumbră importanță și lucrînd documentul potrivit cerințelor clientului plătitor), Cornel Ivanciuc se ține la orgolioasă distanță și de împătimiții foarte serioși ai „genului” post '89, precum Marius Oprea și Claudiu Secașiu, ori Cristian Troncotă, în istoria mioritică a subiectului. În ciuda severei documentații și a preciselor vivisecții investigative, l-am bănuît nu o dată că-și literaturizează cu voluptate și sarcasm experiențialist anchetele. Că adoră, ca prozator, malversațiunile care-i slujesc de combustibil pentru euforia demascărilor mitraliate.

Aici intervine primejdia. La *Academia Cațavencu*, ironia nu sleiește, nu demontează obiectul atacat, ci îl resuscită, îl umflă tocmai din plăcerea de a-l lovi mai tare și din cît mai multe unghiuri. Satira nu veștejește, ci înflorește megalosopic toți mugurii șobolănelii, tocmai de dragul caricaturii, al parodiei, al artei pentru artă, al sarabandei lexicale și asociative, ce caracterizează carnavalul general. Hohotind, seriozitatea face prăpăd. Nebunia e că, în final, splendoarea stilistică, jubilația genială și fervoarea componistică a paginii ajung să cauționeze răul, să înveșmînte-n sărbătoare mizeria, să-i topească prin umor mecanismul, să facă, adică, din denunțarea fărădelegii simplu pretext de virtuozitate satirică. „Vedeți cît e de rău și cît de uriașă-i șobolăneala?”,

pare să ne întrebe, juisînd estetic, *Academia Cațavencu*, riscînd să ne sîrnească nu, cum ar fi normal, dorința punitivă, ci, dimpotrivă, apetitul pentru monstruoșitatea în veci nepedeșită.

Cum la noi răul e supremul energizant, fraudele sînt fabuloase, rețelele omniprezente și atotacaparante, astfel încît ai zice că infracțiunea ne-a intrat în codul genetic, investigațiile și „dările în gît” ale respectivului Birou de la *Cațavencu* au căpătat cu vremea un soi ciudat de farmec alienant, de predestinare la maleficiu, de farsă tragică mai reală decît realul, ceva de feerie sadică, de luxoasă fatalitate a mafiotlicului. Grație talentului gazetăresc, marile afaceri negre, ingineriile financiare devastatoare, mizeria morală, falimentările în lanț, corupția generală ș.a.m.d. sînt mîngiate stilistic, precum privirea lui Caragiale alunecînd părintește peste fizionomiile personajelor sale cele mai hîde, exclamînd cu blîndețe: „Uite-i ce drăguți sînt!”.

De aici urmează că, tot grație talentului, adevărul riscă să pară ceva banal sau – și mai rău – o invenție stupidă, în vreme ce minciuna oferă spectacolul de succes garantat. Realitatea riscă să pară o diversiune, iar diversiunea să se încarce cu valențele adevărului. Fantasmagoria convinge și face să deraieze contingentul, în timp ce facticul nud face jalnică figurație pe platourile serviciilor de scenarii pentru realitatea virtuală. Este exact ce se întîmplă în cele mai suculente proze din *Cartea cuceririlor*: *Secretul scării lui Iacov* și *Gloanțele lui Van Moos*.

Agopian de la Marmația

Pe coperta a patra, Ioana Pârvulescu pune bine ștampila: *Cartea cuceririlor* este „rudă de sînge literar cu *Manualul întîmplărilor* de Ștefan Agopian”. Așa este, în ceea ce privește atmosfera de realism oniric, frăgezime aurorală a viziunilor și, mai ales, glisarea continuă, levitația sensurilor. („Cartea lui cu sertărașe este o parabolă a relației tale, cititorule, cu mica ta istorie și marile ei războaie sau cu marea istorie și micile ei tertipuri.”) Minus picarescul și dialogalul nichitastănescian, elemente totuși esențiale în *Manualul întîmplărilor*. Oricum, sînt convinși că Ștefan Agopian, coleg de redacție cu Ivanciuc, va fi citit cu plăcere de precursor cartea de față.

Nu e mai puțin adevărat că, atunci cînd e vorba, la români, de isteria securistică și de mania conspirației masonic-universale, Ivanciuc are o coastă de drac în plus. Aici, el e mult mai departe de agopianica adorațiune a plictisului contemplativ, a extazului alcoolic și a fixării într-o atemporalitate inefabilă și mult mai aproape de tipul psihoistoric care îl preocupă pe, să zicem, Alex Mihai Stoenescu.

În fine, Laurențiu Ulici („Sarcasmul adevărului”, în *Curentul*, 21 iul. crt.) mai avansează o variantă: „modelul unui astfel de discurs epic, bogat în expresii ale ambiguității din recuzita fantasticului literar, ar putea fi proza americanului Ray Bradbury, la care povestirile lui Cornel Ivanciuc trimit și prin unda de satiră împinsă pînă la sarcasm. [...] Impresia – puternică, la sfîrșitul lecturii – de parabolă

sarcastică se datorează, în subsidiar, acestei treceri bruște din planul aparent pur al imaginarului în planul documentarului istoric. [...] Un sarcasm metodic al privirii auctoriale, menit să sublinieze marele sarcasm al adevărului care livrează derizoriului aureola unui eveniment sau a altuia”.

La origine, cele patru texte (*Pătru din Stele, Gloanțele lui Van Moos, Secretul scării lui Iacov, Răscoala piticilor de grădină*) curg din primul, adică din același ulcior: Marmația natală a prozatorului. (Ivanciuc s-a născut, în 1956, la Sighetul Marmației și a debutat cu proză scurtă în *Ramuri*, 1986.) Un ținut fabulos, creuzet etnic forfotind de nostalgii aristocrate și reverii istorice, un spațiu accentuat exotic pentru regățenii sastisiți care sîntem. Urmînd fidel tradiția prozei rural-evocative a toposului copilăriei, Ivanciuc ne copleșește cu minunile graiului maramureșean ininteligibil, în transcriere fonetică (sînt teribile paginile blestemelor bocitoare, 47-49), cu hora personajelor aiuritoare (Vasile Ona și Ziorea de Ziuă, Pătru din Stele, Wilhelmina Baști zisă Baba Vîntului, baba Iurcoaie, măritată cîndva cu Mironul Zimbrosălăziilor, Yoel Maxia, rabinul Fogel și ultimii hasidimi din Marmația – Resch, Binder, Herbil și Mendel, apoi Krekor Parabellum, născut Grigore Ona, fost inspector la Scotland Yard, ori Sidonia Beszdek, fostă mare curtezană „imperială”, zisă Scoica Ucigașă etc.) și cu pasaje de aprigă senzualitate (*à la* Márquez), precum: „noaptea miroase a magiun ars și, sub cerul negru, de valtrap ținuit cu bumbi de aur, Todor o mestecă întruna și coapsele Mărdălinei fierb...”, „stă cu dosul proțăpit în buza ieslei și cu ștromeleagul

învîrtoșat în zări și cînd trupul Mărdălinei se apropie cu picioarele larg desfăcute, el o ară apăsat, apoi îi face vînt înapoi și o ia iarăși de la capăt [...] făptura ei seamănă acum cu împreunarea dintre o pară aproape coaptă și o pasăre de purpură ușor strangulată...”.

Neguțătorul de iluzii

În ciuda tehnicii aluvionare, a dezorientării deliberate, prin suspansul creat de viteza insolitului asociativ, *Gloanțele lui Van Moos* se păstrează în limitele parodiei fantazării paranoice asupra istoriei, ca într-un Dalí trecut prin peisajele lui Mel Gibson din *Mad Max*: totul se leagă, conspirativ, de la începuturile lumii și pînă astăzi, gloanțe ce rătăcesc ani de-a rîndul prin lume, leagă ritualuri naziste cu fixații bolșevice, anarhii congenitale evoluînd în constelații simbolice, cu lykantropia de care s-a ocupat Eliade, confrerii de războinici, magi și furii sacre, de la Cuchulainn la Churchill și Armata Republicană Irlandeză, de la Männerbünde și castele indo-europene de războinici, la Hitler ș.a.m.d., cu trimiteri parșive la rituri celtice și la teoriile lui Pavel Coruț, prin *shambhala* și Fowles (*Logodnica locotenentului francez*) sau la cutare roman de senzație privind paranormalul cultivat de unele vîrfuri hitleriste.

Secretul scării lui Iacov duce însă echivocul parodic înspre culmile ambiguității sarcastice, acolo unde caricatura e de fapt esența lucrului, iar fantasmemele indică adevărata realitate. Aici funcționează primejdia de care vorbeam ceva

mai înainte : cînd parodia se face cu fervori îndrăcite și cu mîină de maestru, elementul parodiat, chit că supraréal și supradimensionat cu ostentație – devine... admirabil, ca fruct oprit, și deci infinit mai seducător (și mai credibil) decît biata realitate domestică.

Secretul scării lui Iacov vizează o obsesie veche a românilor : dialectica serviciilor secrete, jocul complementarității cu negarea reciprocă. Mai precis : alternanța securității naționaliste (protodacismul izolaționist) cu securimea internaționalistă. A mafiei interne cu masoneria transnațională. Și încă mai precis, în termenii fabulației parodice : „tradiția susține că primii noștri domnitori munteni au descălecat, de la bun început, în două secte teozofice : cea a pămîntenilor, derivată din cea pitagoriciană, zisă și egipteană, și cea a templierilor, care separă și învrăjdesc generațiile viitoare”. Lupta dintre templieri și pămînteni, cu elemente în linia Nicolae Densușianu-Vasile Lovinescu, cu Mircea cel Bătrîn – cavalier de Malta, biserici trilobate, Ioniță Asan templier și Basarab I ca pămîntean etc. – e dusă pînă la decembrie 1989, cînd Serviciile s-au călcat reciproc pe bătături : „Noi reprezentăm ultimul vestigiu al aceluși spirit reînviat după noaptea fanariotă, odată cu Eteria lui Tudor Vladimirescu. [...] Felul în care se schimbă ștafeta este cea mai adîncă taină a învățaturii noastre”.

Sînt cuvintele lui Iacov, șeful Securității masonice, marele „fiu al doctrinei”, către cei șase agenți ai săi din *Corpul G-28* al fostului *Comitet Central*, și anume : Crizante Mătu-rătorul (cititor de secrete în gunoaiile menajere ale palatului), Sicoe Ușierul (care amușină orice gînd conspirativ),

Nămete (care poate să distingă o umbră bună de una rea „după cum se prelinge ea pe ușă”), Caravasile (care culege gîndurile de pe tacîmurile uitate pe masă), Spînoae, cititor de gînduri de la distanță, plus Vancea, frizerul, cititor în ceara din urechi. Totul se face parcă în umbra acelei celebre Urechi agopianice ieșite din peretele *Manualului întîmplărilor*, cu delatațiunea eliptică, dar atotcuprinzătoare. Însuși mecanismul inventat aici – un selector de sunete întipărite în... cerumenul din urechile supușilor, cu toții potențiali conspiratori, întru detectarea „foșnetului inconfundabil al unei iminente zăverei” – înaripează hohotitor arhiauzul pînă la rangul de excelență în Academia de Vigilență.

Față de *Secretul scării lui Iacov* și *Gloanțele lui Van Moos*, ultima bucată, *Răscoala piticilor de grădină*, este o palidă, sleită autopastișă.

Nu știi ce va mai face scriitorul Ivanciuc, ros de morbul gazetăresc al *Biroului de Investigații*. Dezvăluind și îmbîrligînd deopotrivă, substanța fabulatorului riscă să se dilueze pînă la starea de sfîrșiac. Poate un roman cu chei și sertare, să crăpăm ca mîțele lui Creangă jucîndu-ne cu motoceii ? ! ? Mi-e teamă că e-n stare de orice.

22, nr. 38/21-27 septembrie 1999

România liftului blocat

Petru Cimpoeșu, *Simion liftnicul. Roman cu îngeri și moldoveni*, Editura Compania, 290 pagini

---

În *Istoria tragică & grotescă* a întunecatului deceniu literar nouă, Radu G. Țeposu îl fixează pe Petru Cimpoeșu la capitolul „Mitologia derizoriului”: „excepțional în a despica dintr-o lovitură realitatea, Petru Cimpoeșu e și un desăvârșit radiograf al stărilor confuze, al comportamentului latent, în care ochiul percepe degrabă semnele crizei, ale degringoladei”. Prin limpezime și concizie, prin claritatea cazuisticii, despodobirea stilistică în folosul satirei și prin lăsarea la vedere a firelor păpușăriei, *Simion liftnicul* îi face un mare bine autorului, la bursa literară, deservind însă *Povestea Marelui Brigand*, romanul tipărit anul trecut la Editura Dacia. Tot ceea ce făcea acolo fantezismul (fermecătoare amestecuri narative, aluzivul suculent, schimbări aiuritoare de atitudine, ludicul constant al ambiguității prin care cotidianul cel mai banal și mizer își creează breșe de irealitate și mister psihologic, ca într-o succesiune de basme cu fibră bulgakoviană) avea, într-adevăr, un risc enorm: prolixitatea.

Plăcerea etajărilor luxuriante, cultivarea labirintului. Adică exact ceea ce croiala impecabilă a satirei și transparența temei din *Simion liftnicul* evită cu strălucire. Sînt sigur că, dacă Valeriu Cristea ar fi apucat să citească *Povestea Marelui Brigand*, și-ar fi văzut întruchipată speranța exprimată în 1992: „dintre tinerii prozatori, mai puțin cunoscutul și mai puțin răsfățatul Petru Cimpoeșu mi se pare unul dintre cei mai interesanți, capabili poate chiar, cîndva, de marea performanță”. Oricum, Petru Cimpoeșu (n. 1952 la Vaslui, absolvent în 1976 al Facultății de forajul sondelor de la Institutul de petrol și gaze din Ploiești, debut în 1981 la *Ateneu*, urmat de volumul *Amintiri din provincie*, 1983) a țîșnit din nou în prim-plan după interesul stîrnit de romanul *Firesc*, în 1985. Infinit simplificat, deci (uneori pînă la etalarea schemelor, pînă la tiparele rîsului gogoliano-cehovian, sub care, la rigoare, se pot descifra tipologii din *commedia dell'arte* sau comicul plautin), *Simion liftnicul* ne oferă miniatura României în tranziție. Năuceală, deriziune și apetit pentru fantasmagoric. Nu caricatură, nu șarjă grotescă, nu satiră tezistă, nici umor negru, ci un comic bonom, cu surîs afectuos, comprehensiv, confin cu umorul unor Petre Barbu, Cătălin Mihuleac, Cornel George Popa, Tudor Călin Zarojanu. Vecinătatea este însă, indiscutabil, umorul nebun (și desăvârșit profesional) al grupului „Vouă”, păstorit textual de Tudor Octavian, autor, acesta, mult mai caustic, cinic și ricanant, decît moldoveanul nostru „angelic”. Blocul administratorului Lățea, personajul lui Marius Florea Vizante, cu insectarul său uman, pe cît de redus numeric, pe atît de cuprinzător tipologic din unghiul esenței psihosociale

a masei carpato-danubiene contemporane, este aidoma blocului în care bigotul ghiduș-vizionar Simion, îngreșat de păcatele omenirii și privat de posibilitatea de-a se face stîlpnic, frustrat și de faptul că, locuind la parter, n-a folosit nici odată liftul, decide să se facă nu stîlpnic, ci liftnic. Să rămînă blocat în lift, între etaje, zile de-a rîndul. „Mă rog lui Dumnezeu pentru toți locatarii blocului acestuia, orașului acestuia, ai tuturor orașelor și satelor țării acesteia, precum și pentru toți oamenii în general”. Cum ar veni, un ascensor spre... eșafodul imaginarului colectiv. Blocul cu opt etaje de pe strada Oilor (fostă Euler) din Bacău, ca loc parabolic al omenirii, în care, deși liftul nu funcționează de cîteva zile, nimeni nu reclamă defecțiunea. Aceasta este, cum se zice la teatru, situația dramatică în jurul căreia se polarizează tensiunile, tipologia, relațiile de umor în cascadă: infidelități conjugale și mici împățimiri adulterine, partidul pensionarilor căutînd să promoveze... tineri, gospodine telemaniace, elevi erotici, fenomenul Caritas, paranormalele lui Ion Țugui etc. etc. Domnul „Ion-șeful-de-scară”, pensionat la 55 de ani, conspirativ, bănuț a fi ex-Secu, jucînd șah cu domnul Bartolomeu și plănuiind să ia în dezbatere la adunarea generală a locatarilor cazul Patapievici: blasfem sau patriotism exagerat? Doamna Pelaghia de la II, în amor cu vecinul de vîrstă mijlocie, domnul Toma de la IV, un fanatic al BBC (ca și domnul Eftimie), însurat cu Filofteia, femeia bărbată. Profesoara Zenovia Sempronian, inițiată în exerciții de yoga tantrică și Kama Sutra de către Nicostrat-zăvorîțul, urmărit de tristul voyeur, elev într-a VI-a, Temistocle. Anghel, scăpat de nevestă, dansînd frenetic cu domnișoara

Meletina. Bietul profesor Eftimie, văduv, păcălit de eleva Ciobanu Lenuța că a lăsat-o gravidă, în realitate un șantaj emoțional menit a spori șansele fetei la concursul de Miss Preuniversitaria. Doamnele Alis și Evlampia... Dar peste toți, Simion, sfîntul de la parter, căruia i se tot arată îngeri eminescieni și nichitastănescieni, cu credință poetică, teorii savuroase, precum „Sîrma la români” (p. 239 ș. urm.) și replici memorabile de genul: „Iubesc foamea”. În rest, domnul Toma are dreptate: „pîinea oamenilor o face Dumnezeu, dar de împărțit bănuiesc că o împarte dracul”.

Ziarul de duminică, nr. 30/27 iul. 2001

Zahei văzătorul

Octav Bozîntan, *Hanul păcătoșilor*, Editura Muzeului Literaturii Române, 316 pagini

---

Remarcabil debut epic, în linia romanului argotic din postceașism (Radu Aldulescu, Daniel Bănulescu, Dumitru Ungureanu), în seria literaturii spațiului carceral (Arghezi sau acel V. Voiculescu din *Zahei orbul*), a pușcăriei ca lume-junglă și infern în miniatură. Dacă n-ar fi fost prefata semnată de Alexandru Condeescu, ne-am fi putut îndoi de identitatea autorului (la urma urmei, alde Ioan Groșan era cîndva taman bun pentru farse de-o atare strălucire). Mai întîi, pentru că – obicei păcătos! – editorul nu ne dă nici o indicație precisă despre biografia acestui scriitor cu nume desprins parcă din literatura cu „bandiți” a anilor '50. Apoi, tocmai din cauza profesionalismului scriiturii: concizie și suculență a portretisticii, frazare sigură, contururi precise de atmosferă, ritm, dialog, mă rog, meserie. Iată ce zice Alexandru Condeescu: „Carte de ficțiune inspirată dintr-o realitate trăită pe viu, *Hanul păcătoșilor* explorează captivant și veridic universul damnat al închisorilor de drept

comun dinainte de decembrie '89. [...] Octav Bozîntan, fost student al nostru la jurnalistică, aflat la primul său roman publicat, este un nume încă necunoscut. Cartea de față îl impune ca o certă promisiune a noului val de prozatori cu vîină narativă, întorși, după experimentele textuale ale anilor '80, la plăcerea directă a povestirii, care a dat dintotdeauna farmecul primordial romanului. [...] Octav Bozîntan desenează cu dezinvoltură și curaj portretul unei umanități chinuite, cînd mizerabile, cînd demne de milă, creionîndu-și personajele cu talent narativ și descriptiv (nu lipsit de unele derapaje poetizante sau rocambolesc-senzaționale)”. Silviu Ulmeanu, zis (în închisoare) Prințul, este nepotul unui avocat venerat de toată „Curtea Miracolelor” mahalalei, umblă – acum – „în Mercedes, cu șofer îmbrăcat în vulpe argintie”, a făcut trei ani de facultate la Metalurgie, dar și doi la Arte Plastice, este la fel de performant în partidele de sex și băutură, precum în cele de box, este redutabil la biceps și precum la inteligență, însă viața, sufletul și reflexele îi vor rămîne dureros de experte în „abecedarul detenției”. Bătaii și umilințe de tot felul în arestul poliției, tradiționala serie de chinuri prin care se face „bizutajul” (adică botezul focului în orice comunitate claustrată) printre cele optzeci de paturi ale dormitorului pușcăriei, vegheat de o ierarhie de oțel, prevăzută cu legi de sînge și fier, cu automutilări ingenioase, ispite homosexuale, cu caracudă, turnători, provocatori și „patriarhi ai pedepselor”, cu capete despicate, pîntece crăpate și antebrațe crestate, cu gardieni sălbatici, corupți sau complici, cu sărutări nebune la Vorbitor, cu celularul din subsol, hîrdăul de după ușă și zece luni cu

lanțuri la glezne... „Deja nu mă mai temeam de nimic. Când omul rupe barierele fricii, devine periculos, pentru că nu există forță care să i se poată opune”. De-a lungul unui traseu ce merge de la dezvirginarea unei minore într-un cavou, pînă la decretul de amnistiere („pînă la zece ani, la toată lumea, celorlalți le reduce la jumătate”) și la premiul obținut, acum, de fostul pușcăriaș la concursul de eseistică organizat la București de Radio France International, mai trecem prin pitorescul psiho-comportamental al unor figuri pe nume Motanu, Dante, Gogodică, Mascoală și Mandarinul, prin bididii/bulangii și subteranele mizer-fabuloase ale Bucureștilor, prin deținuți care-i spionau deopotrivă pe caralii și pe ocnași, prin spelunci, gabori, sifoane, fraieri, băieți, cărămizi și cîte alte jalnice „frumuseți” ale domeniului! Pe scurt: avem de așteptat următorul roman. Ca și în alte cazuri de debutanți în roman din ultimii ani, de la Aldulescu, Adrian Oțoiu și Ion Manolescu, la Dima Bicleanu și Ovidiu Verdeș, nu-i totul vărsarea în primul estuar: e de văzut urmarea filonului. Stofă este, iar de croială a avut grijă viața. De acum, totul depinde de cheful și puterile croitorului.

Ziarul de duminică, nr. 48/30 nov. 2001

Femeile din femeie

Cecilia Ștefănescu, *Legături bolnăvicioase*, Editura Paralela 45, 126 pagini

---

În definitiv, mai știi? Poate-o avea dreptate biata literatură română, jună și în eternă tranziție, cînd se lamentează că, la mai bine de un deceniu de postcomunism, nu avem și noi o Lolită, niște *nuits fauves* sau *îngeri în America*, un *Sexus*, un roman tare cu lesbiene și voyeuri, o serie necrofilă cu bebeluși abuzați, poeme bestiofile, ori măcar o demență atroce la „37 de grade și ceva, dimineața”... Ce să faci cu acei cîtiva „craci rășchirați” din cutare proză eminesciană, cu zbîc-ul lui Creangă, pîlnia lui Stamate, groapa lui Barbu, Nadina lui Rebreanu, șatra lui Stancu, patul lui Procust, căministele Anișoarei Odeanu și castraveții lui Bogza?! Noroc, azi, cu provocările Rodicăi Draghinescu, opțiunile eseistice ale Ruxandrei Cesereanu ori scenice ale Alinei Nelega... Astfel încît, răsfoind pe loc romanul de debut al Cecilei Ștefănescu și dînd peste două studente la filologia bucureșteană care fac „schimb încrucișat de haine, procedeu prin care căldura și mirosul corpului uneia treceau în stăpînirea

celeilalte”, fumînd „țigări cu iarbă”, cu „mîna strecurîndu-se obosită în chiloți, printre picioare și cu degetele își făcea loc prin deschizătură, pipăindu-mă ca pentru a-și încălzi degetele” și mutîndu-se împreună, pline de „cearcăne în vărsăturile de dimineață, în injecțiile ei de anemică” ș.a.m.d., mi-am zis: bun, iată că s-au împlinit în secolul 21 și lesbienele timide ale doamnei Bengescu. E drept că „între noi nu erau sex sau fantezii terminate în masturbare și orgasm, pentru că firele care ne legau nu duceau decît spre sărutările inocente și spaima de trupuri răsfirate pe cearceaf...”. Văzînd elanul lui Gheorghe Crăciun de pe coperta a patra („o carte cumplit de sinceră și nesfîrșit de cinică. Murdară și frumoasă. Amară și viscerală. Absurdă, amenințătoare, dezabuzată, colcăind de frustrări și fantezme, care sfidează prejudecățile și gunoiul de sub covor al fricilor noastre... Unul dintre cele mai bune romane de mici dimensiuni din toată literatura română”), am luat cartea la puricat, în ideea de a lega feminitatea narativă autohtonă din ultimele decenii pe un fir, de la *Serenada* Sânzianei Pop, la *Îngereasa* Adinei Kenereș, către *Exuviile* Simonei Popescu. Atunci a apărut cronică Simonei Sora (noua revelație a *Dilemei*, un amestec de rafinament, sensibilitate și franchețe unic, acum, în comentariul nostru literar) din care citez: „Cartea Ceciliei Ștefănescu este povestirea alertă și ironică a unei obsesii erotice și narcisiace trăite de o naratoare abulică, dezabuzată și vulnerabilă. [...] În *Legături bolnăvicioase* (dar, ca prin farmec, deloc periculoase) amorul la distanță devine sex periodic, camera de cămin studentesc e înlocuită cu vagabondajul unui pseudo-Ulise, iar explicația

atracției irezistibile pentru femei e găsită într-o misterioasă și meteorică apariție din prima copilărie – Kiki, dublul naratoarei, o nimfetă corupătoare cu sfîrcuri în formă de inimioară. Tocmai în apariția dublului acesta «travestit», în labirintizarea onirică și diurnă a Bucureștilor, în căutarea disperată a unui «fluture frumos» stă cîrtărescianismul asumat al romanului cu care debutează Cecilia Ștefănescu. [...] O naratoare ajunsă cititoare de profesie, care i-a scăpat de sub control autoarei și pe care aceasta din urmă o va ucide (în mod necesar) în finalul cărții” (*Dilema*, 484, 21-27 iunie crt.). Nu am apucat să-mi reiau lectura, că a venit recenzia Cristinei Ionică din *România literară* nr. 25-26 din 2 iulie: „Principala poveste de dragoste a romanului este, spuneam, una între femei. Greu de spus între lesbiene sau între bisexuale, pentru că mecanismul atracției între femei și *life style*-ul aferent par a-i scăpa printre degete autoarei. [...] Jocurile sexuale nu duc niciodată la consumarea explicită a actului. Pe de altă parte, scenele de amor hetero sînt cît se poate de credibile. [...] Toate acestea dau poveștii aerul de joc al inteligenței lipsit de fundament, al artificiei care pierde undeva viața”. Bine instigat, am amînat cu ciudă noul Revel de la Humanitas, memoriile lui Neagu Djuvara și *Securitatea* lui Marius Oprea și am continuat „legăturile bolnăvicioase”. Tocmai cînd fixasem contururile eroinei (copil rebel, fetiță-băiețoi cu porniri autodestructive și finalizări fratern-incestuoz, adolescență de rocker cu fantezme exhibiționiste, mania dulciurilor, marijuana, masturbare, pe scurt: „făceam parte din acea sectă a autodevoratoarelor”), a țîșnit și recenzia lovită în plin de empatie, a lui

Ștefan Agopian, în *Academia Cașavencu*, nr. 26/2-8 iulie. Citez și subscriu : „Cecilia Ștefănescu își anunță tema încă din titlu : descrierea unei boli. Boală care mi se pare a fi o nevroză narcisiacă în care eul se sparge în subeuri la presiunea libidoului. Citită prin prisma unei nevroze, cartea pare a descrie lungul drum al unei adolescente pe cărările încă «nebătătorite» ale pulsionilor sexuale narcisiste. Deci nu lesbianism, ci autoerotism obținut prin dedublare. [...] Este un început ! Mult peste media prozei noastre de astăzi. Dar după asta ? Aștept ca prozatoarea să nască și altceva decât un eu adolescentin și ușor lasciv. Sper că nu se va îneca, precum o prozatoare din secolul trecut, într-un rîu aproape secat”. Asta e !

Ziarul de duminică, nr. 31/16 aug. 2002

Lucian Dan Teodorovici

Fabulă cu clovni

Lucian Dan Teodorovici, *Cercul nostru vă prezintă*,
Editura Polirom, 204 pagini

Trebuie să admit că, dacă n-ar fi fost prefațată de Liviu Antonesei, aș fi ajuns mult mai greu să citesc a treia carte semnată de Lucian Dan Teodorovici. Celelalte două au fost publicate în 1999 și 2000 la edituri mai puțin cunoscute : *Cu puțin timp înaintea coborîrii extratereștrilor printre noi*, la Editura Outopos din Iași, iar *Lumea văzută printr-o gaură de mărimea unei țigări marijuana*, la Fundația „C. Brîncuși” din Tg. Jiu. Odată intrat la Polirom, tînărul (28 de ani) secretar general de redacție de la *Timpul* se impune atenției în cuprinsul, din fericire tot mai larg, al prozei reflexive de amară ironie, de dramatism cvasigrotesc, de pitoresc social și psihologic în cadrele unei umanități definitiv alienate, ce definește românitatea în postceaușism. Daniel Bănulescu și Radu Aldulescu, Petru Cimpoșu, Petre Barbu, Caius Dobrescu, Cătălin Mihuleac sau Dan Lungu sînt neapărat de citat în context. În plus, Lucian Dan

Teodorovici, care a scris și teatru, avînd un dar vizibil al situației dramatice, este vecin la godotism cu Matei Vișniec : ceva din Vladimir și Estragon este lesne detectabil în miniatura picarescă prin care deambulează cei doi eroi, atît de ahotnici de suicid, de aici. Subscriu numaidecît la următoarele observații din prefața lui Liviu Antonesei : „Shakespeare descoperise că lumea e un teatru, că noi sîntem actorii ei. Lumea lui Teodorovici este însă un circ, personajele sale sînt clovni, într-un sens foarte precis toți sîntem clovni. [...] Noi, personajele lumii circului, nu-l mai așteptăm pe Godot, noi așteptăm sinuciderea ca soluție de a ieși din impas. Personajele principale sînt niște adevărați profesioniști ai sinuciderii. Cel care poate fi numit Eu reiterează în fiecare dimineață scenariul salvator, cocoțat pe pervazul ferestrei de la etajul cinci. Stă cocoțat și așteaptă. Ce? Impulsul care nu vine. [...] Totuși cartea lui Lucian Dan Teodorovici are un defect. Se termină după nici două sute de pagini și rămîi cu setea pe buze. Cum și celălalt roman era cam la fel de scurt, cred că ar trebui să bage de seamă că există și cititori gurmanzi”. O umanitate dezabuzată, cu inși cretini și femei epileptice care cad în biserică, un peisaj cu *loseri* jalnici și curve de doi bani, cu blocuri și vecini de un burlesc agresiv, plus mizeria Triajului ieșean, totul adunat în persoana de existențialism parodiat a Naratorului („ca întotdeauna, și astăzi vreau să mă sinucid”), în care – dacă vrei – simți vag greața sartriană, „serviciile” inutile ale lui Clamance din *Căderea* camusiană, umbra Solitarului ionescian ș.a.m.d., trecuți prin demonia de carnaval a liniei Gogol-Sologub-Bulgakov. Convins, parcă, la rîndu-i, că

sinuciderea este singura problemă cu adevărat filozofică, omul nostru își joacă sisific moartea zilnică la modul clovnesc, părăsind balustrada finală în favoarea unei reviste porno, pe temeurile căreia se masturbează, surprins fiind în respectiva postură de vecina care-i face curat și care, astfel, din milostenie și menopauză, îi devine amantă. Invadat totuși de pofta de-a muri și lipsit de anvergura fanteziei d'annunziene a dizolvării personale într-o baie de acizi, omul nostru cutreieră străzile și bordelurile ieșene în căutarea unei prostituate de la care să capete boala mortală. Prilej cu care dă peste un farseur pitoresc și sinucigaș, ritmic „spînzurat” într-un divertisment eminamente absurd, dar care funcționează perfect ca... rațiune de a fi. Între timp : tîrfa adusă acasă în ideea absenței părinților, dar care se dovedesc cum nu se poate mai prezenți, cîrciuma cu prăbușiri umane și violențe de iad, spitalul cu diagnostice stupefiantе („Ai naibii nebuni! Doi urlă de bucurie, ca proștii, uitîndu-se cum moare unul în fața lor. Al treilea, mortul, îi ascultă pe cei doi veselindu-se, se supără, se revoltă, se scoală și vrea să plece...”), vecina cu nouă pisici, bătrînul care-și face nevoile în lift, octogenarii care-și reproșează adulterele din tinerețe, pompierul care face pe orbul cu baston alb ca să se distreze, copilul care face ca mașina salvării, cuplul care joacă șptic pe post de preludiu erotic, moartea ca farsă, sinuciderea colectivă transformată în beție crîncenă, atracția exercitată de Martorii lui Iehova asupra adolescentului de 16 ani, sfînta bătaie din sediul poliției, matahala de la carceră care pronunță inversat toate cuvintele, administra-tora blocului care se autoinvită la o cafea („Am înțeles că

vă plac femeile mature, experimentate”)... Dacă ar fi să extrag o morală pentru toată această fabulă cvasifelliniană, ar fi rîndurile cu care începe capitolul opt: „Un nebun se plimbă pe stradă trăgînd după el o funie. Cineva se apropie de el și-l întreabă uimit: Dom’le, de ce naiba tragi funia asta după tine? Nebunul dă din umeri, apoi îi răspunde, dovedind o logică de necombătut: Am încercat s-o împing, dar se îndoiaie!”. Cam așa e și cu țărișoara de balamuc a personajului nostru.

Ziarul de duminică, nr. 19/23 mai 2003

Oameni cu și fără rost

Lucian Dan Teodorovici, *Atunci i-am ars două palme*, Editura Polirom, 232 pagini, prefață de Luminița Marcu.

Lucian Dan Teodorovici (n. 1975 la Rădăuți) rămîne, cred, cea mai consistentă apariție din noua constelație narativă produsă & impusă de Polirom. I-am comentat cu plăcere aici (vezi nr. 19/23 mai 2003) acel volum de trist-cuceritoare bufonade sufletești, situate uneori pe buza absurdului, care era *Cercul nostru vă prezintă...* Un volum definitoriu pentru perspectiva cehoviano-gogoliană în care se înscrie o bună parte a prozei de ultimă oră. Partea mai puțin zgomotoasă și mai cu miez, aflată la antipodul producătorilor

de zgomote și efecte de eșapament iscate de sub caroseriile porno ale „îngerilor în America”. Mai întii, Lucian Dan Teodorovici se centrează bine între ispita sociologizării excesive și gratuitatea pitorescului invadant din sumedenia autoficționărilor copilăriei, care domină acum piața. Nu se lasă niciodată pe de-a-ntregul absorbit de scanarea psihocomportamentală a necăjitului areal străbătut, dar nici copleșit de retrospectiile adolescenței, unde psihologia de gașcă agresivă și frenezia argotică vizează autopostularea eului la modul totalitar. Stă, adică, foarte bine între Dan Lungu și Sorin Stoica, pe de-o parte, Ovidiu Verdeș, T.O. Bobe, Cezar-Paul Bădescu sau Cosmin Manolache, de cealaltă. În al doilea rînd, Lucian Dan Teodorovici lucrează cu un bun, subtil amestec stilistic și afectiv: ironia și melancolia, bonomia ce dizolvă tentația cinismului, plăcerea jocului (inclusiv în retorica genului dramatic) și evitarea satirei sarcastice, priza la absurdul existențial, paralel cu comicul rafinat ce palpită aproape sub fiecare situație și fizionomie, toate acestea stimulînd nu doar lectura, ca plăcere, dar și reflecția pe marginea ei. Poți să vezi niște simple exerciții de Amedeu ionescian în *Patru povestiri care compun o proză*, ca și în suita aproape grotescă din *Gumă de mestecat*, după cum ai libertatea să-l citești pe preotul din *Gîndacii* cu gîndul la ceaslovul de prins muște al lui Nică din Humulești, însă în fața mizeriei demente a incestului din *Ștefca*, ori a nenorocului idiotizant și funest din *Moise, cerșetorul*, elanul către stilistica jubilativă cedează și lasă locul deriziunii năucitoare, cu gust de cenușă. Culmea acestei stări de aberație năucitoare se află în ionescianul cuplu din *Un om*

obișnuit („ce crezi despre moarte?” – întrebarea soțului bîntuit de febrele sinuciderii ce se vor stinge... într-o sticlă de votcă l-ar fi încîntat pe T. Mazilu). Astfel de frînturi se găsesc și în secțiunea *Fursecuri*. Oricum, în ce mă privește, am rămas aproape de calupul evocativ-autobiografic intitulat *Să ne ierte Pistruiatul*. Scrise în urmă cu cîțiva ani, „la comanda poetului Michael Astner”, pentru un proiect numit *Cartea roz a comunismului*, în contextul istoriilor orale culese de Irina Nicolau, Zoltán Rostás, Smaranda Vultur, Sorin Stoica ș.a., în linia volumelor de tip *Martor* editate de Muzeul Țăranului Român ori la Paideia, în strînsă vecinătate cu *O lume dispărută* (cele două volume alcătuite de careul Cernat-Stanomir-Mitchievici-Ion Manolescu), paginile lui Lucian Dan Teodorovici ne teleportează înspre „ucrainiana aproximativă” a bunicilor din Dorneștii situați între Rădăuți și Siret, în casa unde negustorii veniți de prin Cernăuți, Kamenetș-Podolsk sau chiar Kiev traficau, precum sîrbii în Banat și ungurii în secuime, aparatură și pijamale, cafea, țigări, cosmetice, papuci și baticuri, cu puii de români asediind la finele ceaușismului trenurile rusești și poloneze staționate în gara Vicșani-Vadu Siret, spre a primi bomboane de la străini, cu bunicul ascultător de Radio Europa liberă și venit să dea „procentii la CAP”, cu seducătorul Moș Francu, recitatorul pe bani, omul care spunea *Somnoroase păsărele* pentru 15 bani, triplînd însă prețul pentru a-i delecta pe puștani cu catrenul: „Nu pentru c-ai eliberat popoarele/ Te-au ridicat atît de sus/ Ci pentru că îți put picioarele/ Tu-ți mă-ta-n cur de soldat rus”... Lui Lucian Dan Teodorovici nu-i trebuie mai mult de două-trei tușe ca

să ne facă să înțelegem esența comunismului românesc în mediul rural, prin anii '70-'80: „Procentul înseamnă roadele cîmpului cînd sînt puse în saci. Pentru că lor le dăm saci plini. Dar nu le dăm prea mulți, deoarece aici ne dovedim noi deștepți și îi păcălim. Așa îi păcălim: mergem cu căruța la încărcat ce a rodit cîmpul. Ne suim cu căruța pe un cîntar maaare-maaare. Dar nenea care e păzitorul cîntarului nu știe că, sub o prelată, noi avem cîteva șine greele-greele de tren. Așa că el habar n-are de ce cîntărește căruța atîta. Sau poate are habar, dar, vorba bunicului, închide ochii. Omul închide ochii, noi cîntărim căruța și cu acele șine de tren, apoi aruncăm șinele și umplem căruța cu grîu, cu cartofi, cu sfeclă...”. De unde se vede încă o dată că realitatea nudă bate ficțiunea îmbrăcată. Să nu uit: *Cartea roz a comunismului* a apărut nu demult la Editura Versus, unde, sub coordonarea lui Gabriel H. Decuble, găsim texte de Michael Astner, Mariana Codruț, Radu Pavel Gheo, Dan Lungu, Paul Tatomir ș.a.

Ziarul de duminică, nr. 18/16 iul. 2003

Avem canadiană nouă ?

Florin Onescu, *Întoarcerea*, Editura Ramuri,
154 pagini

Citind istoriile lui Florin Onescu, cu exilați români la Montreal, mi-am adus brusc aminte de acel nățing cîntecel din copilărie, prin care triumfa o anume senzație de confort, de ocrotire: „Plouă, plouă, ce ne pasă nouă, că avem canadiană nouă?”. Oare actualii noștri emigrați în Canada or duce cu ei mai puțin sentiment românesc al ratării decît au dus bunicii și părinții noștri în SUA, la Paris ori la München, de la 1900 pînă la 1989? Să nu mă întrebați dacă există un sentiment românesc – mai degrabă decît unul pur și simplu omenesc – al ratării, al eșecului, fiindcă simt o aprigă ispită de a răspunde afirmativ. Prea am auzit des în mediile noastre „diasporene” exclamația „n-a fost să fie”, prea i-am văzut deprimați, hăituiți, alcoolizați, obsedați de *green card* și *le droit de travail*, prea des telefonează în țară cu laitmotivul „aici totul funcționează perfect, dar mi-e dor de haosul și circul de la noi”, prea sînt mulți cei care – chemați cu vreun rost acasă – ar veni în fugă, altminteri

consideră întoarcerea o înfrîngere cu gust de cenușă, inadmisibil de recunoscut; în fine, prea sînt frecvente angoasa depărtării, singurătatea acidă, indecizia revenirii și dorul de nimicnicia bucureșteană, pentru a nu conchide că perfidul eurofuncionar are dreptate cînd afișează sloganul: *East or West, Home's Best*. Exact asta rezultă din povestirile „canadiene” ale lui Florin Onescu. Deși născut în 1960 la Constanța și absolvent al Facultății de Aeronave din București în 1985, scriitoricește, Florin Onescu, este legat de Craiova. A debutat cu proză în 1987 la *Ramuri* și a publicat toate cele trei volume la Craiova (celelalte două sînt *Dispoziție depresivă*, 1994, și *La umbra unui enciclopedist*, 1999). A lucrat un timp la Humanitas, pe urmă am auzit că a emigrat la Montreal ca redactor la *Luceafărul românesc*, o gazetă condusă de un domn Fornade (cu nu știm ce grade), iar acum rezultă că s-a angajat în branșă, inginer în industria de aviație, printre cei 10-12 români din cei o sută de angajați de la Bombassault, dacă am dedus corect din texte. Texte care beneficiază din plin de ironia pufoasă, comprehensivă, a autorului, ins mucalit, bonom, încăpător la suflet și tolerant cît cuprinde. Încerc să-mi imaginez ce ar fi făcut străvechiul, cinicul, hîdul nostru fluture pe lampă Everac în fața acestui insectar de așteptări iritate, frustrări, amăgiri, ratări etc. – și mă îngrozesc. Nu, pentru Florin Onescu exilatul român în Canada chiar și-a luat... canadiană nouă, chiar se consideră împlinit, chit că uneori o face cu exasperare. Nu chiar fericit (că n-o fi tîmpit!), însă în siguranță, chit că marota vizei și stafia șomajului îi cutreieră binișor și constant zilele, nopțile. Lent, cu înțeleaptă cuprindere, ca

niște pagini de catifea, volumul depliază destine, psihologii și fizionomii mai mult incitante decât pitorești, interesante psihosocial și nu literar, totul fără pic de ranchiună, fără șarje grotești, fără nimic satiric sau resentimentar, fără complexe compensate, chiar și când, ca personaj agresat, autorul ar fi avut motive s-o facă. Micile contracte de „lună-două, despărțite de lungi perioade de vîinare de slujbe, de vîinare de vînt” ale lui Radu, 55 de ani, fost redactor la o editură bucureșteană, venit la Montreal în 1990. Marcel și a sa „slujbă de vînzător ambulant de parfumuri”. Traian, specialistul în computere și care lucrează acum „cu doi libanezi, la o companie de făcut curățenie în magazine”. Vicențiu și al său studio cu vedere spre cimitirul din parcul Mont-Royal. Sorin (pînă la un punct, alter ego-ul autorului) și „visurile căutătorului de slujbe”. Ștefan, care „în țară nu mai are pe nimeni”, agasat de nevestă, se mută singur („dovedea egală pricepere la asezonat friptura și la reglat biciclete”) cu motanul Fane. Relu „a avut o aventură de trei zile cu o franțuzoaică întilnită în metrou. Georgeta a prins de veste și a căutat să se răzbune. L-a invitat la ea pe Petre, un moldovean cunoscut la o petrecere între români”. Sorin „a aflat că Petre fusese cîndva elev la o școală de popi din Moldova, de unde fusese exmatriculat din cauza unei fete”. Iar Petre „plănuia să-și aducă familia în Canada și să cumpere pămînt, pentru o fermă”. Nik, amatorul de bancuri, visînd să se pensioneze în Québec și să migreze vara în Florida. Cuplul român-evreu Gelu-Moshe („Moshe îl ignoră pe Gelu, iar Gelu îl detestă pe Moshe”). Cristina cu poveștile de la slujba ei, cu Fred, managerul homosexual,

Karen, tînără fostă mormonă, alcoolica Fifita ș.a.m.d. Iar ca refren: „să mă întorc în România fără nici un ban nu-i o soluție”; „vrea să se întoarcă singur în România, degeaba-i spun că acolo e prăpăd”; „adevărul e că nouă nu ne e bine nicăieri”; „voiam să uit de București, să uit de escroci”; „dacă mă întorc acum, e ca și cînd aș fi plecat degeaba”. Să nu-i compătimim, să nu-i fericim, să nu-i plîngem. Să ne regretăm cumiņi unii pe alții.

Ziarul de duminică, nr. 26/11 iul. 2003

Vidul de Iași

Cătălin Mihuleac, *Noapte bună, timpitule*, Editura Cronica, 144 pagini

---

Cătălin Mihuleac este un hîtru blînd și autoironic, ispitit de satira urzicantă, răzbunătoare, dar prea încărcat de hedonism sau melancolie și prea dedat la narcisiace ghidușii stilistice pentru a da frîu liber acizilor. O maliție bonomă în scrutarea înconjurătorului social și o atașantă compătimire de sine traversează povestirile din cea de-a cincea carte a prozatorului ieșean debutat de Alex Ștefănescu în 1996 (*Garsonieră memorială confort trei*, volum urmat de romanul *Dispariția orașului Iași*, recenzat în nr. 4/25-31 ian. 2000 al ziarului *Ziarul de duminică*, plus încă două cărți de povestiri, *Titlu neprecizat*, 1999 și *Bar de stepă*, 2001). Ludicul mucalit sare în ochi încă înainte de a deschide volumul: pe coperta a patra, unde se dau îndeobște laudele seniorilor, Mihuleac publică un fragment dintr-un text urîcios, scris cu nu se știe ce ocazie, de „dr. Constantin Simirad, primar, ambasador, conf. univ., scriitor, om politic român”, din care aflăm că „nici o etnie nu l-ar accepta cu dragă

inimă pe acest individ”. Mihuleac, zice primarul ambasador, este un resentimentar „cu privire de vulpe încolțită, doi ochi mici în fundul capului, sub o frunte de maimuță involuată. Pirpiriu și sfrijit, duhnind veșnic a trăscau de proastă calitate, Cătălin nu este agreat de nimeni. [...] Chiar de-o fi ucrainean de origine, cu siguranță că era un exemplar ratat”. De regulă păgubos, eul narator de aici își exhibă ratările cu o plăcere deloc resemnată. Din *Autostop* află că n-a avut parte niciodată de o partidă de sex pe bancheta mașinii personale, de unde tenacitatea de a culege, pe rînd, douăzeci și trei de autostopiste „blonde ca o holdă strategică de grîu”. După cele douăzeci și trei de eșecuri și treisprezece amenzi pentru parcare interzisă, își dăruiește Fordul... viitorului socru, care va avea, la rîndu-i, douăzeci și trei de accidente. În *Impozit*, bietul Mihnea Cart este călcat inopinat de inspectorul de la Fisc și admonestat pentru părăsirea a douăzeci și opt de femei care-l iubiseră, va să zică tot atîtea beneficii nedeclarate. Or, asta „e mult mai rău ca pușcăria”. Fiind silit să vireze retroactiv la stat șapte părăsiri, Mihnea s-a trezit pe cap cu șapte dintre fostele sale iubite. Miniharemul îl delabrează pe bietul mascul, femeile „amintindu-i de dreptul lor elementar la un orgasm pe zi”. În buna tradiție a umorului negru suprarealist, a avangardei, absurdului ș.a.m.d., combinatele de creștere a porcinelor devin „combinat de îngrășare a fotbalinelor” dat fiind că, la noi, „carnea de fotbalist în viu ajunsese mult mai scumpă, de mii de ori mai scumpă decît carnea de porc”, fostele stripteuze, acum „retrase pe la cășile lor”, dau naștere unor fete cu tocuri în piciorușe, direct cu tocuri, în vreme ce –

bătut virtos de praf – covorul profesorului de drept penal, Savu, dă la iveală, perfid, nu doar urmele multelor plase încărcate de șpăgi și alte foloase necuvenite, ci și „pașii lipăinzi a cinci tinere, prin simplă deducție, studente”, plus pașii altor două „mai lipăinde parcă decît precedentele, venind de la duș, s-ar fi zis pe bună dreptate...”. Vezi bine, că în Piatra Neamț există un tînăr care recepționează posturi de radio într-o plombă de măsea, iar fotbaliștii din campionatul autohton ajung să nu mai facă, la sfîrșitul meciurilor, schimb de tricouri, ci schimb de neveste. Tot așa, vedem cum Ministerul culturii mioritice patronează o mănăstire unde „se scoate talentul din om” („cîtă vreme Iftimie citește rugăciunea, posedatul de talent spumegă fraze de neînțeles... un puhoi de cuvinte și salivă e la gura lui. Spre final, talentatul scoate niște răgete nepămîntene. Încleștarea e fenomenală”) în timp ce statuia lui Mihai Viteazu „capătă năravuri de ostaș sovietic”, adică „servește regulat votcă siberiană”, fumează mahorcă puturoasă ș. a. m. d. Cît despre excelentul titlu al cărții, el provine dintr-o situație de cuplu – replică la Eftimița & Leonida, finalul fiind acesta: „S-a făcut tîrziu. Noapte bună, tîmpitule! Un bărbat adevărat se pricepe să ajungă epavă. – Noapte bună, tîmpitule! Altă dată nu mai gîndi pe creierul gol. Domnișoarei nu-i spui nimic? – Noapte bună, tîmpito! Într-o zi, o să-ți arăt Yalta pe hartă!”. În sfîrșit, dacă *Turism montan* este – acceptabil – o tablă de materii precum *Moșii* caragialieni, cu puternic (și legitim) substrat ecologist, în schimb exercițiul din *Filtru total* e prea ieftin pentru o așa dotare inventivă („...cititorii Dorin Popa și Ahurei Cristi circulau la volanul unor Breban

și Buzura... Au fost ridicate certificatele de înmatriculare ale unui număr total de 23 teze de doctorat, care depășiseră viteza legală de deplasare cu 25-27 de Patapievici la suta de pagini...” etc.). Cred că e timpul ca Mihuleac să se ia serios... în serios. Să recitească, dacă vrea, Ilf și Petrov, Gogol și Bulgakov, dar să construiască viziuni supraetajate, părăsind pentru o vreme miniaturismul. Nu de alta, dar între timp și primarul a plecat ambasador...

Ziarul de duminică, nr. 6/13 feb. 2004

Gît golaș de România

Dan Lungu, *Raiul găinilor. Fals roman de zvonuri și mistere*, Editura Polirom, 198 pagini

---

Abia dacă a trecut o jumătate de an de când scriam (în *Ziarul de duminică*, nr. 49/19 dec. 2003) despre Dan Lungu și „povestirile vieții” românești de azi, așa cum le hrănesc nostalgiile foștilor prolet-inculți, declarați în ceaușism drept „clasa politică conducătoare”. Iată că sociologul ieșean, autorul acelei incisive *Chete la flegmă* din 1999, revine pe urmele Florentinei Ichim, n. 1959, șapte clase, școala UCECOM, ale lui Vasile Ariton, n. 1943, inginer la TEPRO, și Petre Jurescu, n. 1959, formator în anii '80, hamal după 1989, îmbogățindu-le literar cu arborescențe de *Macondo* burlesc, *axis mundi* rupt de lume, caroserie fără motor, lumea sufletelor moarte din nimic, din lene, plictis, dulce dezagregare. Românie în mic, Strada Salcîmilor stă suspendată ca Isarlikul barbican deasupra gropii cu gunoaie a tranziției, cam ca orașelul acela inventat de Stephen King, locuit exclusiv de strigoi. Strigoii ceaușismului tratați cu umor bulgakovian într-o „metaforă epică în totul comparabilă

cu aceea cinematografică propusă de Emir Kusturica în memorabila viziune a subteranei din *Underground*”, cum notează Mircea Iorgulescu în prefață. Și tot el : „Dan Lungu reia două teme foarte productive în proza românească a secolului XX, a periferiei și a locului unde nu se întâmplă nimic [...] lumea din *Raiul găinilor* e una derizorie, scufundată în mediocritate, diformă pînă la monstruos. De aici, din monstruoziitatea derizoriului, din atrocitatea nimicului se naște neliniștea. Sub o aparență blajină și împăcat molcomă, lumea romanului e de fapt terifiantă. Trăiește mecanic, prin automatisme care-i asigură un fel de funcționare dementă, asemenea unuia dintre personaje, o femeie care împletește încontinuu pulovere fără să-și privească mîinile”. Zeitățile locale sînt Colonelul pensionat și cîrciuma „La tractorul șifonat”. Cel dintîi facilitează alchimia răului din subconștientul colectiv : bovarism, invidie, dorul de răzbunare piezișă. Comunitatea e-n extaz cînd încep să apară fisuri în zidul vilei Colonelului. Un secret îi unea pe toți, „un secret ce constituia și mica lor răzbunare : pămîntul pe care se înălța clădirea era cît se poate de fragil”. Zestrea fabuloasă a Colonelului este „covorul fermecat” pe care i l-a înmînat personal Ceaușescu de Ziua Armatei „pentru merite deosebite” și în care te scufunzi pînă la glezne. Cît despre cîrciumă, ca sfînt topos literar (socializare, divan judecătoresc și de înțelepciuni bahice, provocare, defulare, *homo sapiens* la șpriț, *homo ludens* la pagubă), ea este singura șansă de osmoză a contrariilor, cea care împacă vremelnice familiile ireconciliabile ale locului, Geambașii și Stegarii. La cîrciumă se dezbat dilemele esențiale ale parohiei,

precum „cine este proprietarul embrionului nelegitim” din romanul de amor al Milicăi. La cârciumă se umflă pînzele mitomaniei (vezi vizita lui nea Mitu la Ceaușescu, adică la Balamuc), unde se sintetizează opiniile istorice ale Agorei în privința marelui mister de odinioară al intruziunii Centrului în pîntecul Periferiei: „la începutul anilor '80, o mașină purtînd însemnele municipalității descarcă două tuburi imense de beton. Atunci șoferul a rostit fraza aducătoare de coșmaruri: «Cred că este vorba de sistematizare». Hleanda, nebuna uliței, grea de insigne și decorații colecționate de prin gunoaie (de la însemnele pionierești și sindicaliste pînă la Daciada și F.D.U.S.), groapa comună cu mirificile tuburi de sprayuri colorate, nostalgia Caritasului la care au pierdut toți, căsătoria lui Tavi Socoliuc cu Vera, urmată de asfaltarea parțială a străzii, de unde și divizarea comunității – jumătate neagră, jumătate roșiatică – o invazie apocaliptică de rîme în grădini și altele asemenea, constituie fundalul care propulsează centrul de greutate al viziunii, capitolele VI și VII. În primul, dom' Petrică face inventarul celor cît se poate de firesc sustrate de la stat, în anii comunismului. Echivalarea hoției de la colectiv cu supraviețuirea individuală: „grătarele pentru noroiul de la pantofi proveneau de la I.U.P.S. Șuruburile, piulițele, cablurile și prizele, ca și fosfații pentru albit rufe și vopseaua erau de la Electrocontact, cărămizile de la muncitorii care le descărcau în gară, carnea macră, pîtită în cizme de cauciuc sau înfășurată cu pricepere în jurul bustului, era scoasă de la abatorul Răchiți...” etc. (vezi p. 110 ș.urm.) Urmează viziunea bogat bazată pe votcă a lui Relu Covalciuc, cu găinile uriașe născute din spuma

mării concomitent cu apariția de Zeus-Cocoș, a fostului secretar de partid pe întreprindere „țipînd la mine că n-am conspectat nu știu ce plenară”. Găini albe, lucioase, „cam la cinci chile bucata. Într-o jumătate de oră s-a umplut plaja de găini. Cît te țineau ochii, numai și numai găini. Ale tale sînt toate, Relu Covalciuc, îmi spune prima voce. Hai la treabă, ce stai? Găinile creșteau din apă, mari, tot mai mari, de parcă le umfla cineva cu pompa. Vezi, tovarășe Covalciuc, vezi? m-a dojenit vocea, părintește. Găina sovietică e mai mare decît cea americană. De ce nu ne-ai crezut pe cuvînt? [...] Vă dați seama cu ce grijă am dormit. Eu sînt ca animalele, simt tot. Eu cred că degeaba ne dăm rotunzi acum. Într-o zi, comunismul tot o să se întoarcă...”. Tot mai credeți că-i joacă?

Ziarul de duminică, nr. 20/21 mai 2004

Femeie cu omuleț

Doina Ruști, *Omulețul roșu*, Editura Vremea XXI

Dacă nu ar fi fost tenacitatea într-o *self promotion* și calitățile de advertising ale Doinei Ruști, păcătosul obicei editorial de ocultare a biografiei autorului ne-ar fi lăsat în ceață. Hai să admitem că vârsta prozatoarei n-ar fi un element chiar esențial, cu toate că un roman al singurătății feminine – rece, tensionată, vulnerabilă, retractilă, înzestrată cu orgoliul ratării afective și populindu-și resemnarea cu fantasmă internetice – înseamnă ceva la 25 de ani și altceva la 45.

Dar faptul că Editura Vremea nu specifică nicăieri că *Omulețul roșu* nu este o carte de debut și că Doina Ruști – lector la Universitatea Media București – a publicat, în afară de manuale de limba și literatura română la Teora și Niculescu, un *Dicționar de simboluri din opera lui Mircea Eliade* (Editura Coresi, 1997), un *Dicționar de simboluri din literatura română* (Editura Univers Enciclopedic, 2002), o *Enciclopedie a culturii umaniste pentru oameni grăbiți* ș.a. – este ceva cu totul inexplicabil. Și contraproductiv. Să

mai notăm că la Tritonic, Doina Ruști a publicat în seria *Comunicare. Media* un studiu despre mesajul subliminal în comunicarea actuală.

„I-am scris și eu lui Dumnezeu un bilet: trimite-mi, Doamne, un bărbat pe care să-l iubesc și care să mă iubească”, iată un posibil motto al romanului, deși tonul său e cam depărțitor de autoironia, când pufoasă, când țepoasă, a autoarei. Personaj destul de puțin atașant, o feminitate cam colțuroasă, care-și apără tăios, cu inteligență casantă, solitudinea ușor narcisiacă, dar deloc bovarică, Laura Losa are 43 de ani, „a avut o copilărie tristă, cu înmormântări, parastase, procese, injustiții”, orfană de mică, tatăl ucis în circumstanțe crude (vezi pp. 287, 296), rîde rareori („pentru că mi se pare penibil. De cele mai multe ori zîmbesc atunci când oamenii rîd în hohote”), a absolvit Filologia clasică – latină, greacă veche – și l-a iubit cu ardoare pe Victor. „Întîlnirea cu bărbatul Victor a consolidat o stare pe care Laura o cultivase din copilărie. Este vorba despre așteptarea ei nădăjduitoare și despre încrederea că într-o zi va avea parte de o întîmplare excepțională. Înfîngerea pe care a suferit-o a făcut-o să-și reverse toată rezerva de iubire asupra ei însăși, într-un soi de autocompătîmire sfîșietoare”, rezumă un personaj „internetice” într-o manieră ușor șarjată. Repartizată ca profesor de școală în Buzău, „a locuit prin mai multe apartamente comune, alături de ingineri, muncitori, funcționari, n-a avut viață personală și a învățat cum să supraviețuiască la comun. A avut o perioadă de nouă ani în care și-a întărit caracterul”. În sfîrșit, acum, vezi bine că doctorul decretează: „Scumpa mea doamnă,

aveți de-a face cu oamenii din ce în ce mai puțin. Vă petreceți timpul uitându-vă la televizor ori în fața unui computer. Existența dumneavoastră de izolare și nefericire a generat acest sentiment. El poate fi plăcut și învăliuitor, cum ziceți dumneavoastră, dar cu timpul se transformă, este chinuitor și distructiv. Rațional, situația nu vi se pare normală nici dumneavoastră: omul acesta, amantul din vis, nu v-a făcut nici o declarație, nu a rostit niciodată cuvântul «iubire»”.

Cine-i „amantul din vis”? Este un Andrei mai tânăr cu vreo 20 de ani (nu cred că e neapărată nevoie să tresărim cu gândul la Ingrid Bergman în *Vă place Brahms!*) stabilit în SUA, găsit pe Internet și „întrupat” când într-un halou angelic pe ecranul computerului, când ca omuleț purtat pe umeri, precum animăluțele fetiș-totem-bufon-zeități ambigue, arțăgos-înțelepte, ale regilor de odinioară.

„Mă întâlnesc uneori cu un înger de lumină, să nu care cumva să rîzi, sînt absolut normală, nu e nimic inventat, într-o noapte am văzut pe imprimanta computerului un fel de înger, pe care l-ai văzut și tu azi, deasupra teancului de cărți din hol, știi – lumina aia de-ai zis că e stranie. [...] Ce-ar fi fost de povestit? Că o femeie matură, fără slujbă și fără căpătii, face corespondență cu un bărbat tânăr. Asta era partea ușoară. Abia de aici venea greul: toate stările prin care treceam, întâlnirile din lumina albă, apariția ta și, în fine, chestiunea dureroasă și de nepovestit, secretul teribil și cauza cauzelor”.

Unii comentatori ai *Omulețului roșu* au favorizat lectura în cheia „lumilor virtuale”, a Cyberlandiei, hackerilor etc.

Eu prefer lectura clasică, în cheia singurătății feminine atinse de aripa rece a eșecului sentimental. O feminitate obsedată de actuala vogă – obraznică, grotescă, impetuoasă, mercantilă – a „lolitelor” și îngreșată de tot ce ține de masculinitatea vetero-mizeră. E semnificativă, aici, frecvența contextelor: „pielea pătată, de bărbat bătrîn, în mod sigur urît mirositor” (p. 12); „afișele anunțau actori bătrîni, spectacole didactice” (p. 15); „mascul mare și prăbușit, mă uitam la el și-mi venea să vomit” (p. 21); „bătrîn pipernicit, infatuat și în mod sigur impotent” (p. 40); „doctorul Rufă, băiat ofilit, specia bou sinistru” (p. 55); „ziariști fără bani, ofiliți de invidie, nemîncăți, tricouri nespălate, gașcă de rateuri” (p. 121); „bărbat transpirat și urît mirositor” (p. 158) ș.am.d. Tot lectura clasică favorizează figura Laurei și în relațiile ei cu Lucian, Raluca, Rufă sau mentorul cenaclier Castratu, relații care, de la un punct încolo, descurajează elanurile autoscopice și descen-trează fondul confesiunii către burlescul satiric.

Ziarul de duminică, nr. 14/8 apr. 2004

Jocuri de-a măcelul și o iubire cât lumea

Tudor Călin Zarojanu, *Sfârșitul lumii*, Polirom,
2005, 344 pagini

În anii nouăzeci, când citeam cu înfiorare prozele lui Radu Aldulescu, Daniel Bănulescu, Dan Stanca, Felicia Mihali, Caius Dobrescu, am propus formula „realism apocaliptic”. Mă temeam, în fond, pe atunci, că – sulfuroși ca infernul, scâldați în sarcasm, amoralitate și cinism, ori înrămați în parabole obsedate de Kali Yuga, morți ritualice ș.a.m.d. – Bucureștii vor sucomba literar într-o morbideță de carnaval fetid. Și că tot ceea ce compunea blazonul de climă temperată al prozei noastre, structural refractară diabolicului protestant, era în comă, avînd nevoie de resuscitare artificială.

Iată însă că – din disperare ? din întîmplare ? nu contează – respirația gură la gură a fost îndeajuns de benefică și anii 2000 ne-au dovedit, slavă Domnului, din plin, că Petre Barbu și Petre Cimpoeșu nu sînt singuri și că în

curtea cu miracole domestice a prozei hître, de instinct satirizant cu tandră ironie, ambiguități pufoase, reverii cehoviene și ludic gogolian evoluează, cu diferit ecartament al aripilor narrative, Dan Lungu și Lucian Dan Teodorovici, Cătălin Mihuleac, Cornel Ivanciuc și Cornel George Popa, Florin Lăzărescu, T.O. Bobe și Radu Paraschivescu, într-o vreme care încă mai încolțește cărțile unor vechi specialiști ai ironiei supraetajate, precum Horia Pătrașcu și Tudor Octavian.

Înainte de a vă delecta cu *Sfârșitul lumii* (ca strănepoți mioritici, devine că întru Apocalipsă ne simțim fericiți & împăcați precum calcanii pe fundul mării !) recunoașteți că nici dumneavoastră nu-l știți pe Tudor Călin Zarojanu altfel decît îl știam și eu, adică un bun gazetar cultural. Rubrica lui „Underground”, din *Ziarul de duminică*, suplimentul cultural de vinerea al *Ziarului financiar*, puzderia de articole, reportaje, note din *Flacăra* lui G. Arion sau din *Zig Zag*-ul lui Alex Ștefănescu sînt produsele unei combustii inteligente, cât se poate de etic întreținute, cultivînd cu încîntare fabula – adică detaliul social pitoresc, caricatura bonomă, pigmentul viciat din comportamentul comunității, hohotul absurd din fiziologia străzii ș.a.m.d. –, dar niciodată în deficitul moralei acesteia.

Om de poantă fină, politicoș, dar malițios, cu un ce *mocqueur* în zîmbet, gestică și atitudini, Zarojanu este pufos la fire, dar iute, șfichiuitor la o adică. Muschetarul ironiei sale – așa l-aș boteza, dac-ar veni vorba la modul livresc. Subțire, afabil, elastic, atașant, grațios, el își drapează labirintica țepoasă interioară într-o perdea de franjuri

surizătoare. Deși aparent introvertit, sceptic, resemnat, cu un aer visător, de relativist hedonist cu amărăciune și cearcăn boem, Zarojanu este obsedat de real, este permanent agresat de patologia bucureșteană a tranziției și este dominat în fapt de o clocotitoare voință melioristă, civic-educativă. În fond, un idealist conștient de „anacronismul” credințelor sale și care, în consecință, postmodern, își relativizează singur, autopersiflant, pornirile și „misia”.

Ironia tandră, niciodată acidă și dizolvantă, ba încă atinsă uneori de melancolie, face bună pereche cu tendința aceasta de autodistanțare prin parodicul ce dizolvă numai-decît ispita vanității și puseurile obrăzniciei textuale. Temperament flegmatic, Zarojanu are dese înverșunări împotriva prostiei, a netrebniciei, a complacerii cvasigenerale în minciună și mizerie morală, însă textele, pledoariile sale directe sau piezișe, nu adoptă niciodată tactica biciuirii pamfletare, ci numai strategiile persiflării.

Acest dublu impuls relativizant – ironie plus autopersiflare – îi caracterizează și romanul.

Să te laude Umberto Eco

Un roman care-și permite încă de la primele pagini să se ia în răspăr. „TV Promotion – spot 30 sec. Lărgirea planului de filmare : pe platou se află o tonetă la care se vinde romanul *Sfârșitul lumii* de Tudor Călin Zarojanu. Alpinistii se apropie, iau câte o carte și Alpinistul 1 spune : Asta-i culmea ! *Sfârșitul lumii*, aici !” Un roman care... „a fost

lansat în sfârșit ieri, la Observatorul Astronomic București [...] în fața Observatorului era organizat un miting pro-*Sfârșitul lumii*...”.

Un roman care își conține deja primele evaluări ale criticii de întâmpinare. Nicolae Manolescu, în *România literară* : „N-am încetat nici o clipă să regret, vreme de opt ani, că viața m-a mînat spre o cu totul altă ocupație principală decît aceea pentru care credeam – și cred – că am fost sortit. Dacă am continuat totuși să fac politică în loc de critică literară, este – așa cum am mai spus-o – pentru că în România nu există o clasă politică, alta decît cea a foștilor activiști PCR. [...] Dar chiar dacă voi continua să acord politicii aceeași preocupare, nu pot sta deoparte de evenimentele literare. Unul dintre acestea este recenta apariție a romanului *Sfârșitul lumii*, de Tudor Călin Zarojanu. Este, îndrăznesc să afirm, o carte care va marca istoria literaturii, o carte scrisă așa cum nu s-a mai scris, sfidînd și aruncînd în aer toate încadrările cu care eram obișnuiți să lucrăm pînă acum. *Sfârșitul lumii* nu este, așa cum ar putea părea, un roman-colaj, nici unul postmodernist sau textualist – este *altceva*. Și nu este o carte horror, deși la sfârșitul lecturii ești cu adevărat îngrozit”.

Dan-Silviu Boerescu, în *Luceafărul* : „...îndrăznesc să spun că, în materie de experimente literare, *s-a văzut totul*. Caligrame, textualism, inginerie textuală, colaj, postmodernism – totul a fost încercat. [...] Există, din păcate, și excepții regretabile, scriitori care par să nu le fi spus nimeni în ce an ne aflăm și încotro se îndreaptă arta pe care susțin că o slujesc. Un astfel de caz este cel al lui Tudor Călin

Zarojanu, care a publicat de curînd o carte pompos intitulată *Sfîrșitul lumii*, pe care, cu toată bunăvoința, nu putem s-o calificăm decît ca o ineptie. În cel mai bun caz, ar putea fi vorba de un delir. Considerînd, probabil, că ne impresionează, autorul – altfel un scriitor nu foarte rău, care a publicat anterior cîteva volume lizibile – amalgamează fără nici o noimă articole de jurnal cu însemnări personale, probleme de matematică (sic !) și foarte multe altele, printre care presupusele cronici ale așa-zisului roman al cărui subiect principal – dacă se poate vorbi de subiect într-un asemenea ghiveci – ar fi Apocalipsa. Nu intenționez să neg faptul că există în carte cîteva fragmente scrise cu nerv, care reușesc să te prindă în atmosfera tensionată a unor dezastre, naturale sau artificiale, descrise credibil. [...] Recunosc însă că m-a descumpănit foarte tare decizia unei edituri serioase de-a publica o asemenea maculatură”.

Polirom – aceasta este editura „serioasă”.

Mai departe, dacă tot am ajuns la Polirom, iată un extras din cronică lui Cătălin Mihuleac, mai tînărul confrate gazetar și prozator. Romanul *Sfîrșitul lumii*, susține Mihuleac în *Monitorul de Iași*, „nu este o carte, ci un *puzzle*. Senzația pe care o ai, citind-o, este aceea că ar trebui să te apuci – poate chiar decupînd, la modul propriu, paginile – să reapezi fragmentele de text în așa fel încît să ai, în final, satisfacția unui tablou coerent. Nu e vorba de prea mult utilizata tehnică a jocurilor de planuri cronologice și spațiale, ci de ceva mai subtil. [...] Și totuși, impresia mea este că nu asta a fost miza lui Zarojanu. Dacă ar fi fost doar atît, atunci m-aș simți obligat să precizez că ideea de carte-joc nu îi

aparține lui, ci lui Mircea Nedelciu. Există însă ceva mai important, ceva care – odată – se numea *mesaj*. Mesajul cărții lui Tudor Călin Zarojanu este că... Ei ! dar nu vă pot răpi plăcerea să-l descoperiți singuri !”.

În sfîrșit, poate abuzînd de răbdarea dumneavoastră, îmi îngădui să reproduc un fragment din discursul lui Umberto Eco, în aula Academiei Române, rostit cu prilejul acordării Premiului Academiei romanului semnat de Tudor Călin Zarojanu : „...La începutul anilor '80, profesorul Solomon Marcus – căruia îi datorez, între multe altele, și plăcerea de a mă afla azi aici – îmi vorbise în treacăt despre unul dintre foștii lui studenți, matematician-informatician-scriitor, care avusese năstrușnica idee de a înființa un cenaclu de literatură în Facultatea de Matematică. [...] Domnule Președinte, doamnelor și domnilor, vă felicit pentru alegerea făcută. Aceasta *este* o carte neobișnuită și, după ce o vom fi citit cu toții, va trebui să stăm puțin de vorbă despre ce urmează...”.

Veți fi înțeles că toate aceste intervenții mai mult sau mai puțin parodice sînt inserturi autoironice ale autorului în corpul romanului. Efect de distanțare, procedeu tipic post-modern, vor decreta teoreticienii. Cum noi sîntem lectori practici, să purcedem însă la citit.

Că n-o fi sfîrșitul lumii !

Ironia învăluie onctuos, încetișor, dar sigur (și perfid ?), totul încă de la primele paragrafe : „Pentru majoritatea

oamenilor, ziua nu avea nici o semnificație specială. [...] Tot în acea zi, la New York se întâlneau reprezentanții celor 1.714 asociații de homosexuali, juridic recunoscute pe cinci continente, într-o ultimă și disperată încercare de-a impune amendarea Rezoluției 1955 a ONU, prin care acestei minorități sexuale – care, în treacăt fie spus, evolua încet, dar sigur către majoritate – i se interzicea dreptul de-a face prozelitism instituționalizat. [...] Pe arii întregi din suprafața Pământului domnea încă acea bine cunoscută stare de lehamite care urmează sărbătorilor de iarnă, acțiune soldată pentru destui cu întrebări de tipul : De ce mama dracului mai încep eu un afurisit de an nou ? ! ?”.

Început jurnalistic, umor aluziv, dublat la final de tonalități băieșo-maziliene : „DA. Sfârșitul lumii e foarte aproape, Apocalipsa bate la ușă, primele trompete se aud deja – dacă nu iubești. Dacă nu iubești mistuitor, dureros pînă la strigăt, dincolo de orice limită, deasupra oricărui calcul, sfidînd strategiile, scuipeînd pe înțelepciune, strivind ezitățile. [...] Sfârșitul lumii e oricum deja aici, dar dacă iubești nu contează. E, dacă vrei, o problemă de miză : dragostea e singurul lucru mai important decît Apocalipsa”.

Într-adevăr, chiar rostită de Octavian Cotescu, faimoasa formulă „Iubirea e un lucru foarte mare” nu rămîne mai puțin adevărată. Cum să spun... shakespearian de adevărată ! De-asta se sfia Mihuleac să ne dezvăluie mesajul cărții, *acest* mesaj al iubirii care „pe toate le iartă, le învăluie” ș.a.m.d. Un „ș.a.m.d.” dictat de ironia corozivă a postmodernității, care are oroare de șerbetizări, de peltelele sentimentalismului de telenovelă, nu-i așa ?

Ei bine, deși ironic, deși autopersiflant, Zarojanu știe să infuzeze în filigranul paginii tocmai acest mesaj, de a cărui valabilitate ne putem îndoi, desigur. (Dar nu prea mult.) Ironia însă traversează totul și permeabilizează straturile textuale, de la familiarizarea cu dezastrul („...părea o zi ca oricare alta. Viața își urma cursul firesc, în limitele consacrate : 114.530 crime, 38.412 vernisaje, 1.008.712 violuri, 15.222 premiere teatrale, 543.002 falimente, 107 vindecări miraculoase...”), prin figura și limbajul de specialitate al redactorului-șef („Voi ce pula mea faceți cu bulangiu’ ăla cu procesu’ lu’ pește ?”) și prin, firește, întreaga nebunie apocaliptică a planetei.

E limpede că romanul se dezvoltă precum uriașul mecanism aluvionar ionescian din *Jocul de-a măcelul*, iar aici fantezia autorului debordează cu o jubilație deopotrivă diabolică și exorcizantă, de la incendiul din Țara de Foc cea fără pompieri la stopul cerebral al mamiferelor din Cairo și inundarea a fix 55% din suprafața Germaniei, de la cutremurul care termină Bucureștii, decupînd pe Ana Ipătescu o falie ca la San Diego, la spulberarea Somaliei, cu fluvii de sînge în Kenya și Mozambic, cu răbufnirea vulcanului Etna, ale cărui bucăți ajung la Roma, în vreme ce numai „în primele două luni ale anului, peste 11.000 de români și-au pus capăt zilelor, iar alți 8.000 au avut tentative eșuate de suicid” („s-au înregistrat cazuri de indivizi care s-au sinucis băgîndu-și capul într-un cuptor cu microunde, în mașina de spălat sau încuindu-se în frigider, perforîndu-și abdomenul cu o freză, injectîndu-și Coca-Cola, care s-au aruncat în ciment umed, fiind pietrificați acolo...”). „În clipa în care

ultimele picături de apă din Mediterana se scurgeau în măruntaiele Pământului, prin falia care rupsesse Africa în două, prima navă magenta se prăvălea în picaj deasupra Lisabonei. Atacul Străinilor avea să dureze fix cinci minute, desfășurat pe axa Lisabona-Budapesta, ocolind Parisul, dar lovind în plin Madridul, Roma și tot sudul continentului”, decimînd o treime din populația Europei. Și asta în timp ce Biserica catolică, ortodoxă, protestantă, anglicană, baptistă etc. deveneau una singură, Biserica Creștină, la Geneva se pusese punct tuturor focarelor de război de pe planetă, iar în Estonia se descoperise, în fine, vaccinul anti-SIDA...

Acumularea în trombă a dezastrelor, calamităților, plăgilor, erupțiilor vulcanice etc. se face deopotrivă frisonant și hohotitor, așa cum îi șade bine unei moralizări indirecte, încadrabilă – de pildă – în definiția cioraniană a progresului ca *l'élan vers le pire*. OZN-urile cu Aliens devastatori aterizează desfoliindu-se muzical pe ritmul fetelor din The Corrs (*What Can I Do to Make You Love Me ?*), în Norvegia se dezlănțuie „isteria sindicală națională”, la Ostende începe Festivalul mondial al fenomenelor paranormale, o sută zece mii de femei libiene acceptă implanturile cu „material genetic aparținînd altor nații”, fiindcă „dispariția unui popor este o perspectivă înspăimîntătoare”.

În tot cazul, secvența Bucureștilor, cu „insula dintre Universitate și Piața Victoriei” rămîne chinuitor de memorabilă, oricît de picante ar fi cadrele „demenței electronice” („roboții din fabricile de mașini s-au pus pe asamblat mici monștri de metal...”), ale erupției closetelor din Travermunde și mai ales declanșarea orgiei sexuale planetare, cu sloganul

„Love now”. O „recuperare istorică”, aceasta din urmă, „pentru trilioanele de împrejurări în care am fi putut (și ar fi trebuit) s-o facem, dar ne-am abținut din varii motive”.

Iar dacă ținem cu tot dinadinsul să extragem morala fabulei, ei bine, poftim, pe tot parcursul cataclismului planetar care a durat fix o lună „nu s-a înregistrat, la nivel mondial, nici o infracțiune” !

Un cuplu adamic într-o lume pe dos

O lectură critică sclifosită v-ar vorbi despre cele trei teme ale *Sfîrșitului lumii* : tema catastrofică, în tradiția milenarismului și speculînd moralizator blestematul nesațiu de apocaliptic al mass media lumii moderne ; tema erosului compensator, ipostaziat cvasiadamic în relația Liviu-Carmen ; și tema autorului, textuat, acesta din urmă, ici și colo printre nodurile narațiunii, fie direct, fie oblic, adică în relație cu Liviu : „Șase fracturi, între 5 și 14 ani. [...] Un an la Spiru, trei la Viteazu. Clasă specială de mate. Nici o pasiune pentru mate. Pregătiri pentru Actorie...” și tot așa, căsătoria, defularea în scris... „Și zece locuri de muncă în optsprezece ani”, inclusiv *Flacăra* și *Cotidianul*.

Am putea complica și mai mult lucrurile odată cu ideea cărții care se scrie pe măsură ce este citită, un soi de *mise en abîme*, sau cu interacțiunea dintre narator, închipuirea textuală și dezlănțuirea lumii obiective pe fond de lume virtuală. „Știam ce face, bîigui Carmen. Dar nu pot să cred că... De fapt, ce Dumnezeu mai e de crezut și de înțeles ?

Aș vrea să-l gădesc, să vorbesc cu el, să-i spun... Cred că pot opri toate astea... [...] Nu înțelegi că s-a terminat ? ... Nu înțelegi că e prea târziu ? ... Liviu nu mai există ! ... Cartea... Cartea se scrie singură... Femeia se întoarse încet spre calculator. Pe monitorul rămas intact defilau fraze după fraze, în vreme ce o mână nevăzută apăsa literele una după alta.”

În sfârșit, aceeași lectură „fițoasă” s-ar întreba dacă episodul corsarilor lui Paracelsus este parazită în context sau nu.

În ce mă privește, am preferat tonul unor secvențe precum aceasta : „Liviu trăia. A trăi – iată un lucru extraordinar. Să te miști, să respiri, să privești cerul. Să n-ai cancer, să n-ai SIDA, să nu fii impotent. Să bei o bere, să auzi un banc bun, să te întâlnești cu un prieten. Să fii viu. Nu-i de lepădat”.

De bună seamă că simți în subtext ironia, autoper-siflarea, dar asta nu subminează, ci, dimpotrivă, întărește sfânta banalitate a străvechii filozofii care a insuflat și forța ionesciană din *Regele moare*. Cîți prozatori mai au curajul să scrie astfel, fără frică și prihană, fără teama de ridicol, de tezism și malinterpretare ?

Liviu rămîne cu Carmen și vor trăi amîndoi fericiți pînă la adînci bătrîneți. *Pereat mundus*, ce-are a face ?

**Ego-grafia ca provocare.
Triumf narcisiac sau nevroză ?
Autoscopia exuberantă și
melancolia neputinței ficționale.
Romanul de gașcă & sictir**

La alt aer, alte diamante

Sorin Gherguț, Svetlana Cârstean, Răzvan Rădulescu, Mihai Ignat, Cezar Paul-Bădescu, T.O. Bobe, *Tablou de familie*, Editura Leka-Brîncuș, 198 pagini

---

Trecut-au anii...

Mai precis, 13 ani de la „istoricele” antologii *Aer cu diamante* și *Cinci* (Editura Litera, redactor Passionaria Stoicescu-Ivanov) prin care lunedismul ludico-intertextualist (subversiv prin americanisme și blazarea corozivă cu care aspira și poetiza realul) al generației '80 dădea buzna în lădoiul plin de molii metaforice al șaizecismului, stînjening și cumînțenia li-vresc-metafizică a șaptezecismului. Mircea Cărtărescu, T.T. Coșovei, Florin Iaru, Ion Stratan și, respectiv, Romulus Bucur, Bogdan Ghiu, I.B. Lefter, Mariana Marin, Alexandru Mușina tulburau (și astfel) ierarhiile, beneficiind de prefețele lui Nicolae Manolescu și ilustrațiile lui Tudor Jebeleanu. *Aer cu diamante* primea bun de tipar la 21 dec. 1981, *Cinci* - la 20 iul. 1982, iar faimosul *Desant '83* („antologie de

proză scurtă scrisă de autori tineri”, Editura Cartea Românească, lector Magdalena Bedrosian) – la 9 nov. 1983.

Astfel, fisura devenise breșă, iar breșa spărtură de-a binelea. Drept pentru care aveau să urmeze șase ani de braconaj, adică de pescuit exclusiv la copcă.

Ei bine, acum avem în locul Cenaclului de Luni – cenaclul Litere de la filologia bucureșteană și în locul prefeței lui Nicolae Manolescu – prefața lui Mircea Cărtărescu (*Șase pre-texte pentru un volum colectiv*). Nu fără o secretă jubilație, cred, Cărtărescu joacă perfect rolul mentorului: crochiul fizic al pacientului degajă semnificații estetice, tonul ghidului e, pe cât de șăgalnic-îngăduitor, pe atât de atent dozat în verdicte etc. Paralelismele sar în ochi și sînt savuroase. Cîteva exemple: „Rezervat, afabil, timid în societate, Cărtărescu e de fapt un obsedat al lumii lui magice, miraculoase, îl trădează privirea teribil de fixă”, scria în 1982 N. Manolescu; „Coleric, agitat, mustind de idei, el pare întotdeauna stînjenit de realitate ca de o cămașă prea strîmtă”, scrie acum Cărtărescu despre Răzvan Rădulescu; „Ion Stratan are o mustață de palicar și un zîmbet de fecioară”, scria Manolescu; Sorin Gherguț, scrie Cărtărescu, seamănă „cu un leu bărbierit, un leu roșcovan din seria celor care pot fi găsiți în ouăle *Kinder*” ș.a.m.d.

Toate cele ale continuității sînt la locul lor. După '60, '70 și '80 ar fi timpul '90-ismului. Care însă nu există, nu se încheagă așa cum știam noi de pe vremea '80-iștilor. Unii spun că-i o jale. Alții susțin contrariul. În orice caz, dacă a existat '90-ism, el s-a numit Cristian Popescu – foarte mult și atât. Încolo, are dreptate Cărtărescu: „ultima

generație «națională» care a pus capăt marelui (și iluzoriului) scenariu al istoriei noastre, dar care a și deschis perspectiva istoriilor «locale», a fost generația '80. Însăși ideea de generație, ca instrument de luptă ideologică în domeniul literar, s-a epuizat în anii '80 (este, de altfel, și adevăratul motiv pentru care nu se încheagă ceva ce s-ar putea numi «generația '90»). Istoria verticală și cu ambiții naționale s-a încheiat, generația mea a fost o «veselă apocalipsă» care a făcut țândări istoricismul progresiv al formelor literare”.

Fuga după filiații

Nimic mai simplu – dar și mai riscant – decît să-i strivești pe cei șase componenți ai acestui „tablou de familie” – Sorin Gherguț, Svetlana Cârstean, Răzvan Rădulescu, Mihai Ignat, Cezar Paul-Bădescu, T.O. Bobe – sub etichete precum „cărtărescianism”, „epigonism optzecist” etc., detectînd, de pildă, în poezia lui Sorin Gherguț mitul copilăriei din *Faruri, vitrine, fotografii* pentru a-l opune, să zicem, „violentului ruralism infantil” de la debutul unor Ileana Mălăncioiu sau Ioan Alexandru. Ori de a trimite decupajele lui Cezar Paul-Bădescu – cu pseudo-medelenici puștani de 7-10 ani descoperind lumea printre blocuri, rubedenii toropite și profesori – către personajele ce umplu cu splendori visătoare „juventus”-ul Simonei Popescu. Sau de a lega gogolianismul (mustind de... cehovianism) din proza lui Răzvan Rădulescu – de ironia lui Groșan și omenetul atât de pestriț din prozele scurte horasangiene. Etc.

Tot așa, ambiția de a extrage (sau de a forța) un numitor comun din acest tablou – adevărat, „de familie” –, o anume „priză la real”, o „poetică generaționistă” ș.a.m.d. – e sortită eșecului. Dezvoltată în libertate, creația celor șase s-a eliberat de program, de forfota *underground* și sfidează ideea de „manifest”, de „platformă” comună întru ascensiune literară. Numai lupii bătrâni și năpîrliți mai suspină după vremea vînatului în haită, visînd în taină la întruparea aceluia slogan teribil lansat în *Academia Cațavencu*, acum cîțiva ani: „Dă, Doamne, o dictatură, / Să facem literatură!”.

Note comune există, fără îndoială: ispita derizoriului, o oarecare dezabuzare în perceperea realului, cultivarea detașării de gravitatea subiectelor prin ironia tandră, cu tușe de absurd și pigment coroziv, dar mai ales prin ceea ce s-ar putea numi sindromul „Timpuri noi” (formația lui Artan): viața copleșită euforic și inconștient de regele-kitsch, inverșiune esențială de roluri, unde – conform refrenului scandat de Pleșca – „drumul spre lumină/ trece prin uzină”. Fără a pedala zgomotos de parodic precum luniștii, cei șase de-aici par să vadă lumea prin filtrul aceluia rece hohot conținut în *country life*-ul atît de „perfect” al părintelui „Tanței”.

Scrisorile lui T.O. Bobe („Goi ne-nfățîșăm acuma, Eliza, la hîrtie. Răspunde la scrisoare de poți. Tu, băbătie nerușinat de crudă, cu zîmbetu-nghețat pe buzele celeste săltate la pătrat, știi bine că-n junie, la fel ca și acum, te-am adorat în stihuri, te-am adunat din drum, te-am curățit de pravul din care-ai apărut cum Vênera din spuma de mădular în

rut”), neliniștitoarea „floare de menghină” și refrenele proletare ale Svetlanei Cârsteian, punctate sadic de oblo-movismul auctorial („Bună dimineața, muncitori! Sirenele vă cheamă. Pașii voștri se aud grăbiți prin umezeala rece a dimineții /.../ Mă înstrăinasem pînă și de menghina mea care aștepta stingheră și ca întotdeauna consolată într-un colț al căsuței noastre suspendate și cu ferestre nesfirșite /... / Cînd apele te alungă din patul tău și rămii numai cu perna mare în brațe, o zărești plutind și o strigi pe nume. Tot atunci, în zare, vezi venind spre tine o mulțime de saltele verzui. Pe ele, oameni care-ți fac cu mîna”) și tumbelile de clovnerie amar-lexicală ale lui Sorin Gherguț („am pijama mea sînt pacient/ moartea mă privește atent /.../ sînt zile-n care nu-s decît un ghișeu/ doar o gaură-n geam/ la care singur însumi mă reclam/ mă pîrăsc mie pe mine eu”) – stau cel mai bine în vitrina cu alienări a prezentului nostru burlesc. *Cîntecele de trecut strada* ale lui Florin Iaru, exilul dinescian pe o boabă de piper, infans-ul megaloscopic din *Visul* cărtărescian, dar și bufonadele de vocabular nichitiene – și cîte altele – stau, încă o dată-mi vine s-o spun, sub feeria crudă conturată de atît de emblematicul (pentru ziua de azi) refren al grupului „Timpuri noi”: „Ooooo, totul e minuuuaa...”.

Ce avem, așadar

Dar să redevin serios în haina cronicărească și să spun că (dincolo de plăcuta senzație de confort a lecturii acestui

volum strălucind de inteligență) lucrul cel mai captivant este remarcabila cantitate de virtualități a stilurilor. Fiecare dintre cei șase poate face la fel de bine poezie sau proză, scenariu de film, eseu, jurnalistică sau piese de teatru. Ei încă scriu pur și simplu *din plăcere*. Nu au, adică, apăsata conștiință a profesionalismului; nu se luptă cu existentul, ci există prin jocul textelor; nu prea au ce face cu ceea ce-i înconjoară, dar nici înăuntru – în cogitațiunea narcisiacă – nu le e prea cald.

(De altminteri, explozia noastră jurnalistică post '89, alături de nesațiul istorico-documentar și confesiv, au redat realitatea nudă realității, au desprins masca sociologică de pe obrazul literaturii, fără să poată să repopuleze ficțiunea cu trăiri intense, originale și luxuriante. Literarul e sleit, gazețaria este omnivoră la modul atroce. Atunci când trăiești în plin suprarrealism, ce șocuri să-ți mai poată produce esteticul?)

Astfel încât cele șase cărți de vizită depuse aici conțin nu atât blazoane identitare, cât profiluri de potențialitate.

Șase rame într-un tablou

Sorin Gherguț știe că (se) trăiește într-o „lume-n care poemele sînt teste și grile/ în care o variantă-i s-aprinzi niște fitile/ și cealaltă variantă e ca să fii păstor/ de iezi, într-o grădină, la capetele lor”. Eul scâlîmb mimează poza rimbaldiană și puțin mizofilă, fără exces ludic, dar și fără disperare: „ieși dreptate din lanțuri și du-mă/ ieși dreptate și izbește-mă cu călciiul de humă/ dă-mă jos/ bagă-mă dinte

cu os/ în țărînă/ dar lasă-mi mușchii afară, lasă-mi buza la soare, întinde-mi o mînă”. Are simțul șocului și-l simt dotat pentru eseul iconoclast.

Svetlana Cârstean are afinități cu unii expresioniști de pe la 1920 și o răceală pentru care experiența de viață va constitui un impas, spulberîndu-i, adică, încrederea în ficțiune.

Proza lui Răzvan Rădulescu (vorba lui: „aveți fantezie, știți să creați tensiune acolo unde nu e”) nu cîștigă prin miză, ci prin ritmul tensionat, cu un suspans definit ca... inexplicabil. La drept vorbind, el este singurul *meseriaș* propriu-zis din acest volum. Are o excelentă, sagace și complexă vedere a umanului, creează situații, cultivă ambiguitatea – totul vădește un romancier de forță, în vreme ce despre toți ceilalți nu-ți vine să bagi mîna-n foc cum că mîine nu vor putea face altceva decît literatură.

La polul opus, poezia lui Mihai Ignat – precum cea de-acum 15 ani a lui Ion Bogdan Lefter – indică, prin artificialitate și glacial, vocația teoreticianului dotat mai degrabă pentru eseistica răutăcioasă, pentru polemismul în redingotă și cu monoclu.

Lui Cezar Paul-Bădescu îi va fi foarte greu să depășească „etapa Dănuț”. Oricum, nu pentru roman, ci pentru poemul în proză vădește calități, pentru textele scurte și cu finaluri-surpriză, unde accentele psihanalitic-mizofile, de cruzime a inocenței (vezi povestea cu găinașul de la p. 126, delfinul putrezit de la p. 141, tăiatul găinii de la p. 157 sau finalul de la 168) împodobesc șocant „introspecția”.

În sfîrșit, ludicul viril din textura lui T.O. Bobe, precis în sarcasm, laconic și suculent, e tot ce poate fi (odată ce

vîrsta debutului va fi depășită) mai plin de promisiuni pentru – ei, da – proza de idei. Atunci cînd pofta de pastișă va ceda în fața furiei autoexpresive.

Pariați, așadar. La noi pînă și pierderea-i cîștig.

22, nr. 45/8-14 noiembrie 1995

Un detaliu cît lumea

Jolán Benedek, *Suflețelul Iustinei*, Editura Nemira,
224 pagini

Un premiu pentru debut

La finele lui 1995, se prevestea un 1996 atacat de două comandouri de proză română contemporană : unul la RAO, unde Alex Mihai Stoenescu anunța o serie de zece volume, și un șir de „nemiroți”, debutanți în roman și proză scurtă, ceea ce, împreună cu cele 1 500 de pagini ale *Jurnalului* lui Paul Goma, ar fi înclinat serios balanța Nemirei dinspre traduceri către originale.

Bilanț : din cei zece de la RAO au apărut doar trei (I.M. Cochinescu, Cristian Teodorescu, Damian Necula), *Jurnalul* lui Goma a fost amînat pentru 1997, iar dintre premiații concursului de debut pe 1995 au apărut doar doi, Jolán Benedek și Dan Miron.

Paranteză țepoasă cu nostalgii

Pe cât de ușor și de invadant își fac loc pe la zecile de edituri „familiale” veleitarismul veros și grafomania pernicioasă, pe atât de greu ajung la cititori cărțile noilor talente (minunată inițiativa revistei *Echinox* de a fi alcătuit un dicționar exhaustiv al debuturilor post '89, într-un număr dublu, apărut anul trecut!). Unde sînt anii '60, cînd de sus de tot, taman din vîrfurile piramidei, se dăduse ordin pentru nașterea unei noi literaturi care să-ngroape ideologic stalinismul, înlocuind stahanovismul epic, lirica prolet(in)cultă și dramaturgia lozincardă cu psihologismul experimentalist, mythosul național și farsa tragică? Pe atunci, debutantul intra direct în atenția Uniunii, a gazetelor, a TV, toată lumea era avidă de nume noi, generația nouă își avea criticii proprii, care deja publicau în 1970 cărți despre literatura afirmată după 1965. Pe atunci, o carte nouă putea face obiectul unor numere întregi din *România literară* sau *Tribuna*, pe cînd în 1978 se strîmba din nas cînd un optzecist era lăudat în trei gazete într-o lună. Motoarele mediatice aveau să-și încetinească turația, după 1971-1975, cînd abia un copil teribil ca Mircea Dinescu mai putea rivaliza cu zece la sută din faima cucerită atât de brusc programatic de Nichita Stănescu. Iar lucrurile aveau să meargă tot mai prost, cu excepția parantezei de după defectiunea Pacepa, 1978-1982, cînd a izbucnit generația '80, rapid devenită poligon de încercare pentru mai toate armele ideologiei, ale puterii vizibile sau oculte.

De ce am început prin a invoca nostalgic-invidios condițiile debutului de odinioară? Pentru că am sperat ca debutanții de după 1989 să fie primiți cu toate brațele mediatice deschise. Dimpotrivă, aproape peste tot numele noi sînt primite glacial, cu opacitate sau indiferență, cu mefiență sau dispreț. Culmea: chiar cei preocupați de impunerea noilor nume o fac punînd mereu un bemol la cheie. Nu așteptam cine știe ce războmbăitoare campanie mediatică pentru cei doi debutanți pe '95 ai Nemirei, dar măcar fotografiile lor pe coperta a patra, plus nota biografică de rigoare – și tot ar fi fost ceva. De ce să faci detectivistică riscantă, cînd totul se poate rezolva atât de simplu? Care a fost componența juriului? A fost un juriu ad-hoc, compus din personalul editurii sau unul format din personalități din afara ei? Ce vîrstă și ce studii are Jolán Benedek? Dar nu cumva e vreun pseudonim (cartea fiind „suspect” de bine scrisă)? S-a născut la Brașov, precum personajul său? Ș.a.m.d.

Să nu mi se spună că slujesc determinismul marxist și că textul e totul, iar contextul biografic al autorului e-un moft! Are și geografia literară rostul ei și e de discutat serios pe tema asta, chit că acum douăzeci de ani era apanajul exclusiv al lui Artur Silvestri. Dacă aș fi știut sigur că Jolán Benedek e din Brașov, m-aș fi lansat impetuos într-o aventură pe linia Brașov-București: aș fi comparat feminitatea șai-zecistă, ipostaziată în *Serenada la trompetă* a Sânzianei Pop, cu feminitatea nouăzecistă ipostaziată în *Juventus*-ul Simonei Popescu. Același spațiu, alte fervori. Sau invers. Mă rog, comparația trebuie lăsată pentru altă ocazie...

Un destin... himenal

Din rîndurile înscrise de Dan Petrescu, redactorul cărții, pe coperta ultimă aflăm că Jolán Benedek – vorbitoare nativă de maghiară – este și „absolventă de germană”. De liceu, sau (și) de facultate? Mister. Oricum, important este că autoarea vine vizibil dinspre anume teme și tehnici ale prozei optzeciste, pe care – salutar! – le înmoaie prin ironie necăjit-jucăușă, ca și prin luciditatea autodistanțării.

Subiectul se poate rezuma ușor. Iustina Papp are douăzeci de ani și, în așteptarea unui eventual examen la facultate (pentru care deține toate atuurile), lucrează într-un atelier de țesut covoare manual. Aici se îndrăgostește violent de șeful fabricii, un Don Juan cu Mercedes (alintat „Bossulețul”), căruia i se oferă pe tavă, dar care, din pricina himenului ultrarezistent al fetei, nu reușește s-o dezvirgineze. După eșec, Bossul se însoară bine mersi cu o femeie-n toată firea, Iustina e curtată, mai mult sau mai puțin agresiv (și invariabil fără șanse), de doi studenți filologi, cu năbădăi de prisos, pentru ca în final, lovitură de teatru: un superb june german (leit la chip și alură cu Bossulețul!) îi înlesnește obținerea unei burse de patru ani la Heidelberg, cerîndu-i oarecum în schimb (cît se poate de firesc și de practic, cu tot șarmul posibil) ca, spre a evita alte eșecuri sexuale, să apeleze la dezvirginarea chirurgicală. Asta-i tot.

Happy-end cu bisturiu. Viața ca un himen (păcătos de) infrangibil.

Iustina și tema romanului

Dincolo de hazlia ingeniozitate a subiectului, nu acesta în sine importă decisiv, ci montura lucrurilor, înrămarea fabulei într-o morală prea bine și constant persiflată pentru a n-o considera... cît se poate de serioasă. O morală sprijinită fermecător pe colocvialitatea ultrasinceră a narațiunii (personajul i se adresează cititorului dintru început familiar, hîtru, atașat și aproape interactiv!) și pe cîteva certe calități auctoriale: stofa de valoare a ironiei, ascuțitul simț psiho-social, umorul cald și generos, frazarea sacadată, lăconică, precisă.

Scris alert și decis, cu nimic din cinismul coroziv și chiar sulfuros al prozei feminine '80 (Maria Mailat, Smaranda Cosmin – poate cu afinități și în zona realismului artist și sentimental ironic, de tip Adina Kenereș), *Suflețelul Iustinei* combină realismul faptic, monologul interior și notația socială cu tema romanului ce se scrie simultan cu acțiunea. Este inutil să insistăm pe firul Gide-Eliade-Camil-autenticismul generației '27, pînă la textualismul generației '80. Convenția este aproape ostentativ etalată, pentru ca textul să nu fie luat cumva ca pretext.

Iustina („uitați-vă la mine: am 20 de ani, sînt înaltă, 1,74, sînt slabă, am picioare lungi, și dacă nu m-am dus la nici un concurs de frumusețe, n-am făcut-o pentru că mie mi-e scîrbă de concursurile alea. Arăt bine întinsă-n pat. Îmi dau jos sutienul. Ce mă interesează pe mine că Nedelciu și Țirlea gesticulează pe ecran?”) este îmbibată de fiori

erotici („Mă gândesc la Bossu. Oare el cum miroase? Pielea lui, părul lui, gâtul? Mi-l imaginam dezbrăcat, cum îi adulmec pieptul, gâtul, n-are cum să fie neplăcut, atât de mult îl iubesc. Nimeni nu iubește așa ca Iusti”; „Jinduiesc, tînjesc, mă doare tot corpul, mă enervează hainele, parcă s-au unit împotriva mea, s-au hotărît să mă excite la maximum”), are serioase antecedente de estetică a senzualității („la școală și chiar și-n liceu, fiecare băiat îmi plăcea. Fiecare avea ceva deosebit; odată, cînd ne făceau injecții, credeam că înnebunesc cînd am văzut brațul gol al unuia din clasă: era efectiv perfect”), suferă la modul vînjos, comic și agrest totodată („care-i statutul meu? Ce sînt eu? Mai sînt eu virgină? Cine mama dracului m-a înnebunit pe mine? Cum mai sînt eu virgină dacă am făcut dragoste cu Bossul? Acum, degeaba ai himenul intact, dacă ai făcut-o, nu?”), iar declarația ei de dragoste, laconică și înduioșător de șocantă, sună ca un diagnostic ludic al exasperării: „Știi, se întîmplă ceva ciudat cu mine de cînd te-am văzut. Eu cred că m-ai înnebunit un pic. Adică nu, mi-ai sucit total mințile. Îmi place foarte mult. Mi-e foarte greu să spun, înțelegi? Te doresc foarte mult. Aș vrea să facem dragoste”.

Iustina este un personaj *memorabil*, cu care se intră numaidecît în dialog simpatetic: deja o calitate esențială a talentului epic, nu-i așa? În același timp însă, Jolán Benedek știe să țeară *inter-text* nu doar aluzii la „desenul din covor” al lui Nicolae Manolescu, ci o întregă armătură a narației autoreferențiale. Și asta în același stil de caldă autoironie, de edificare prin distanțare.

Să nu ne sperie limbajul contondent („Păi ce, Papp Iustina n-are nume de prozator? Nu pe dracu’! Pe bune, ar trebui să scriu. Să știe toți ce s-a întîmplat cu Iustina în viața asta nenorocită. Să belească toți niște ochi cît cepele. Eu trăiesc intens, ce mama dracului”). El este doar masca, prost lipită, a senzației profunde și a decenței travestite – din exces – în cruditate prin rîcoșeu. Sfătuitoilor sceptici și afectat superiori, cum este Kinga, prietena eroinei, care dau să-i spulbere intenția („ai auzit tu de Noul Roman? De textualism, ai citit tu Gérard Genette, Julia Kristeva, Marthe Robert, ai auzit tu în viața ta de Școala Formală Rusă, ai tu habar de știința textului, ai citit tu, nenorocito, *Introducere în arhitext*? Nu știi nimic, și-mi vii cu faze de-astea, că scrii romane), Iustina le răspunde frust, ultimativ: „O să scriu despre mine”; „Eu scriu un roman! Despre sufletelul meu!”.

Iar în final: „Cred că știi și ce vreau să fac la Heidelberg, voi citi mult, voi învăța și-mi voi scrie romanul. Sau, cine știe, voi renunța, poate voi face ca Nedelciu, o să fac experimente cu texte, cuvinte, scrieri care se scriu singure, îmi pare rău că nu i-am citit nici o carte, nu-i nimic, îl voi citi la Heidelberg, precis voi găsi în biblioteca din Heidelberg romanele lui, păi cum, Nedelciu e celebru. [...] Mîine dimineață rezolv. Precis mă va ustura tăietura, va curge sînge. Dar o să rezist. Ce ustensile va folosi doctorul? Mă gândesc la sula cu care băgam în ultima zi nodurile în covor, era ruginită, doar vîrfurile ascuțite străluceau, de parcă acolo era toată forța magică a acelui instrument. [...] Voi sta relaxată, cît se poate de relaxată, poate doar cînd voi simți

pișcătura, poate atunci mă voi gândi, ce dracu', odată poate o să fie și bine”.

Peisaj uman cu pigment erotic

Cu toate că textul e scris „dictatorial” la persoana întâi, cartea nu este doar romanul Iustinei. Mai întâi, sînt decupate din realul feminității ultragiate și stătute o serie de fizionomii, cum să spun, compătimitor de pitorești în singurătatea lor de carne și injurie, precum Fana, frumuseți inteligente, dar atinse de presimțirea ratării afective (Kinga), colcăiri și tristeți foliculare, ori de conjugalitate mecanică (Marlena, Nicoleta, Ileana, Vali – „femeile astea nu sînt sănătoase dacă nu povestesc ce noapte au avut”). Scena femeilor dansînd între ele de 8 martie (pp. 39 ș.urm.), ca într-un film rusesc de perestroika, scena beției studentești post '89, energii filologice debusolate, cu agresiuni animalice și informaticieni găunoși (pp. 144 ș.urm.), visul Iustinei (pp. 52-53), ca și, mai ales, scena sexuală – de un comic furibund și antologic – a Iustinei cu Bossulețul (pp. 104-112) dovedesc talentul autoarei în ironia crudă a realismului derizoriu.

Gata cu laudele. Vorba e: va mai fi în stare Jolán Benedek să repete performanța debutului? Va fi în stare să iasă din chingile – fie triste, fie fermecătoare – ale persoanei întâi? Și ce subiecte i se vor mai îmbia sub bisturii? Abia de la a doua carte încolo vom putea vorbi de o *certitudine*.

22, nr. 3/21-27 ianuarie 1997

Un „boț de humă” din București

Mircea Cărtărescu, *Orbitor* Editura Humanitas,
348 pagini

Cine-ar fi crezut, în urmă cu aproape douăzeci de ani, cînd Mircea Cărtărescu turmenta la modul cel mai anglo-saxon tradiționalista noastră piață literară cu poezia sa ca un *moog synthesiser*, că postmodernul, beatnicul liric va deveni un prozator de forță? Adevărat, unul de pură esență eminesciană, arhitect de vedenii angelice sau coșmarești, un fabulos talent în narațiunea de tip halucinatoriu, dar nu fără priză la real, ba încă la cotidianul cel mai hîd și pestriț. Cine-ar fi putut să deslușească sub cultul citadinismului tehnoinvador, sub apăsările obiectuale ale realismului sarcastic și dincolo de ingineria textuală cu strictă concretețe a poemului ca mașinărie de mimat limbaje, mode, stări și atitudini culturale, să deslușească deci romantica solitudine wertheriană („cobor în mine și descopăr lumea”), eminesciana sete după liniștea dinaintea Facerii, fascinația baudelairiană față de cercul hașișinilor (fie și fără experiența mescalinei), laolaltă cu toată mitologia romantică, barocă, parnasiană și

hermetică prin care Textul devine athanor alchimic sau tatuaj inițiativ într-o lume nevăzută și fără de vîrstă? Cum să-ți fi permis a citi în cheie orfică istoria unui... robot înamorat? Cum să-l descoperi pe marele aspirator de scrieri sacre, 'epopei și texte magice în funambulul ce dansa pe sîrma limbajelor printre „faruri, vitrine, fotografii”? Cum să-i acorzi tocmai Numărului Unu al „generației în blugi” creditul erudiției romantice și vizionarismului în tiparele eminescianității absolute? Cine era dispus pe atunci să răzuiaască palimpsestul și să vadă sub ricanări venerarea Tradiției, sub parodie – foamea de original, și sub uriașa proliferare a profanului – eliadescul sacru atît de perfect camuflat?

Te puteai gîndi la ultraîmbibatul de rock și blues ca la un maniac al cronicarilor și al lui Cantemir? Te puteai gîndi la Mircea Cărtărescu precum la un pasionat al *Cezarei* eminesciene, cînd îi citeai versuri de genul: „'80 spre '81, ce iarnă! / o năclăire de cafele, brichete, dire straits, cenacluri, pahare/ sclipesc geamuri în piața de la bucur obor, iar șoseaua colentina e galbenă”? Puteai crede că micuța lui geografie pueril-sentimentală, de la Șoseaua Ștefan cel Mare în Piața Rosetti, va căpăta condiția de omphalos planetar pentru esența esențelor, divinul copil alchimic? Ai fi îndrăznit să întrevezi „eul romantic și visul” îndărătul bogatei referențialități ludico-pop și al „vitrinelor de metalo-casnice”, descifrîndu-i pe E.A. Poe în Dylan Thomas (și Bob), pe Novalis și vîlul zeiței Isis printre Beatles, Queen și Iron Butterfly, pe Shakespeare și Dante în Kerouak și Ginsberg și pe acel Mircea Cărtărescu intertextualist de T.S. Eliot și E.E. Cummings ca pe un adorator al lui Ernesto Sábato?

Delirînd cu compasul

Sigur, acum, cînd te uiți din aval în amonte, totul se luminează: între Orașul trăit poetic acum două decenii în maniera *beat generation*, subteranele Orbilor lui Sábato (*Despre eroi și morminte*) și Bucureștiul ca templu orfic și circ fellinian simultan, pătânjenul textual țese o unică pînză. Sigur că, oricîtă îndărătnicie ar pune istoricul literar în a-l *asocia* veșnic pe Mircea Cărtărescu cu cutare și cutare atitudine sociopoematică definitorie pentru generația '80 (în special cu T.T. Coșovei și Florin Iaru, dar și cu Al. Mușina, Mariana Marin, I. Stratan, Magdalena Ghica) într-o cît mai umilitoare macerare colectivă, el nu va reuși nici măcar să clintească acest monument al epicului oniric format din *Visul (Nostalgia)*, *Travesti* și *Orbitor*.

În fine, la fel de sigur e că, înainte de a se dovedi cel mai mare povestitor de vise din proza românească, Mircea Cărtărescu a fost autorul acelei capodopere poetice pe nume *Levantul*, unde splendoarea mimetismului aproape că întrece-n strălucire originalele, de la Dosoftei și Conachi la Bacovia, de la Bolintineanu, Heliade și Macedonski, la Arghezi și Ion Barbu. Sintetizatorul și stroboscopul fac religia literaturii postmoderne, astfel încît *Levantul* încheia triumfalnic un secol de lirism pentru a deschide narațiunii apetituri de *mantys religiosa*. *Levantul* era demonstrația de virtuozitate a unui amor cu năbădăi pentru poezia unui *utopos* de dulce bîlci și opera „la alb” a unei lucidități monstruoase.

Obsedat de *concordia discors*, de androginie, Unitate și Origo, însă practicînd delirul la rece și (pînă la sațietate) ipostazierea barocă, Mircea Cărtărescu este un Narcis paradoxal dublat de Proteu: cu cît se metamorfozează, cu atît își regăsește sinele; cu cît se joacă, se alterează/alterizează și se colorează în fel și chip, cu atît substanța i se conservă mai puternică, mai pură. Nu degeaba oscilează esența lui între creier și sex ca sinteză de contrarii („Capul corespunde sexului. În orgasmul minții și-n silogisme fecundității, în sperma creierului și-n memoria ovarelor ne apare, sub două chipuri diferite, angelic și demonic, masculin și feminin, năpraznicul cosmos, bijuteria însîngerată în care trăim”).

Aici delirul se exprimă hiperlucid, amorful se expune cu atenție de ceasornicar în conture matematice, extazele sînt armonios estetizate, haosul senzorial e lucrat geometric, iar luxurianța psihopatologiei, opulența maladivului și mania neurologică se trasează cu compasul și se anatomizează megaloscopic. Iată un singur exemplu, dintre zeci, ales la întîmplare: „Fiecare ființă din lunga procesiune era însemnată printr-o infirmitate monstruoasă: limbi de bou zdrelite, ieșindu-le printre dinții strîmbi, vulve cu prelungiri ca mustățile de crap, craniuri uriașe, translucide, umplute cu un lichid ivoriu. [...] În spinare i se suise un mare fluture. [...] Își imaginează momentul cînd trompa răsucită-n spirală se va desface ca un ac curb și i se va înfige în occiput, troznind ușor prin epidermă, sfredelind cu vîrful lui retezat oblic tare ca diamantul, straturile osoase ale țestei, troznind în duramater și piamater, înaintînd ușor, uns, ca-n gelatină, prin lobul occipital și oprindu-se în centrul creierului, în

mijlocul inelului limbic, la egală distanță de fornix, corpii mamilari, hipocamp și amigdală. Sidefat, bătînd ușor în roz, cu coaja moale și pulsîndă, coborît de-a lungul trompei ovipozitoare și încastrat acolo, între fulgii de zăpadă ai corpului axonilor și labirintele nebunești ale sinapselor. [...] Purtat pe brațe de estropiați, tînărul zeu însămîntat e așezat ușor în scobitura mormîntului, și un capac greu, prismatic, se închide peste el”.

Insert cu autocitare

Recenzînd *Visul* (vezi „În grădina marelui păianjen”, în *Transilvania*, nr. 2/1990), observ acum că m-am oprit foarte mult asupra ambiguității funciare a viziunilor, ca și, de altminteri, a ființei auctoriale („egocentric, în cel mai bun și profitabil sens al cuvîntului, Cărtărescu își trăiește ființa cu oscilantul tremur al acului de balanță între *animus* și *anima*, sorbind extatic din filtrul hipnotic al uneia cu paiul translucid și seducător al celuilalt”). În *Orbitor*, ambivalențele se mențin, însă mult mai ferm strunite în eșafodajul demonstrativ axat, acesta, pe triada Naștere-Moarte ritualică (inițiativă)-Ascensiune, pe motivul (fundamental aici) *regressus ad uterum* și pe voința de autoproiecție cosmosimbolică a eului, ca și a tot ce-l înconjoară. Totul e resorbit *au ralenti* către începuturi („e-o sete care-l soarbe”): „nu sînt decît un șir imens de păpuși rusești înmormîntate una-ntr-alta, fiecare gravidă cu cea dinaintea ei, dar născîndu-se totuși din ea, emanînd din ea ca o aură”. Și,

firește, morala fabulei : „căci nimic nu este hazard în lumea aceasta de paranoia și vis” – teoria predestinării, despre care Orbii lui Sábato, ca și Știutorii din *Orbitor* au multe de spus.

Deschiderile pe orizontală oferite în *Visul* de statutul gemelariității și al ambigeniei se închid acum, în favoarea sondărilor informației genetice individuale (capitolul dedicat neamului Badislavilor e-o minunăție de proză sud-americană) cu antenele sacralității imemoriale (a se citi în paralel cu *Nașteri mistice* de Eliade, cu studiile lui Jung și Kerény despre „copilul divin” ș.a.). Ce spuneam însă despre „porosul infoliu” care este Mircea Cărtărescu, îmbibat de aluzii și citate culturale, rămîne perfect valabil și acum, căci plutim printre viziunile lui Athanasius Kircher, Arcimboldo, Baltrusaitis, Blake, printre Freud, budism, Jean Paul, Roger Caillois, manuale de fiziopatologie și neurologie, cu Nerval, Michel Tournier, Baudouin, Gilbert Durand, Buñuel și Baudelaire – inutil să mai citezi –, iar psihanaliza gîlgîie de fericire (androginia, mediul castrator, subteranele, mitul vulvei universale, soteriologia, energia mediumnică, inițiativa de varii tipuri, impulsurile sado-masochiste ale feminității bestiale sau mîntuitoare, inelul, substitutele erotice, dar în primul rînd Fluturele, omniprezent, semnul morții ritualice, al zborului esenței din materie ș.a.m.d.) într-o carte în care teoria fractalilor, cosmologia și alchimia întîlnesc senzualitatea (pe cît de angelică în fond, pe atît de morbidă în fapt) montată în tipare biblice (vezi Cartea, viziunile profetice, cîmpul cu oase prinzînd viață, lupta lui Iacob de la Peniel, infuzia de elemente christice etc.).

Nu există deci structură narativă aici fără un subtext referențial, fie că-i vorba de psihanaliză, mitologie sau exegeză biblică, fie de dialogul cu alte universuri (ori scene) epice. Fiecare lector găsește, prin urmare, în *Orbitor* ceea ce-i place și ceea ce știe. Mie, de pildă, mi-a plăcut să compar mental satul Tîntava cu *Macondo*-ul lui Márquez (vezi pp. 38-56, la fel de năucitoare ca și atmosfera din *Un veac de singurătate*), subteranele bucureștene cu, desigur, subteranele Orbilor din Sábato. Lupta monștrilor de la pagina 46 trimite la șerpia și moloșii din *Falezele* lui Jünger, fătul și moașa de la pagina 50 trimit la *Parfumul* lui Süskind, teribila scenă a cavoului (pp. 110-116) învie horror-ul romantic gotic, după cum revolta strigoilor, gustul pentru morbidul grotesc și revărsările de macabru sînt vecine cu lumea lui Stephen King din *Salem's lot*, nu fără ironia citării indirecte, bineînțele. Ironia cultivă, de altminteri, tot felul de afinități surprinzătoare : a se vedea scena sexuală a Esterei propagandiste, femeia cu orgasm lozincard anticomunist de la pagina 149 și care te trimite direct către cutare episod din *Logica* lui Radu Cosașu ! Asta, ca să nu mai vorbim de enorma zestre cinematografică de aici : Mircea Cărtărescu este un vizual prin excelență de infernuri și purgatorii, iar imageria lui, imperiul său fabulos de vedenii nu are precedent în proza noastră. Oricînd poți decupa ceva fellinian sau tarkovskian la el, ceva gen Alan Parker, Buñuel sau, mă rog, ce dorește fiecare.

Romanul psihedelic

„Zbieretul de păianjen și de femeie aprindea sinapsele și axonii nucleului medial geniculat și curgea-n jos, pe căile eferente, spre colicusul inferior, codificat în frecvența unui curent electric sărind prin tuburile suple din nod în nod ale lui Ranvier, coborînd în nucleul ventral cohlear și, filtrat prin complexe olivare superioare din trunchiul cerebral, umplînd apeductul nervului cohlear. Țipătul electric străbătea stîncă masivă a craniului, umplea grote și fisuri stranii, stalactite și pătrundea în cele din urmă în scoica răsucită-a urechii interne.”

Ați mai citit așa ceva? Într-o carte dăruită motivului calderonian „viața e vis” și unde acel „visează-ne, Doamne” al lui Unamuno (omenirea nu există, noi sîntem doar visul zeului care doarme de la începuturile lumii etc.) coincide cu ideea existenței ca scriere a umanului de către divin, într-o astfel de carte deci microscopiile neurofile și anatomismul exacerbă cu barocă morbidețe acordă atribute psihedelic scriiturii. „Sîntem larve ale unei ființe astrale”, se scrie aici. „Insecta adultă a cărei larvă e viața mea”, repetă povestitorul. Hermes și Afrodita își dau mîna cu practicile tantrice și erudiția în psihopatologie, transformînd corpul epic într-un craniu uriaș, precum într-o cunoscută montare a scenografiilor expresioniste.

Descentrat, excesiv împovărat de simbologie și prolix pînă la Dumnezeu (inflația de splendori stilistice riscă să ucidă – prin manierismul atroce – toată plăcerea lecturii),

Orbitor poate fi citit ca fișă clinică a unei nevroze obsesionale, ca scriitura unei eminescianități totalitare (sîntem în spațiul dintre „unde ești copilărie” și „unde-s șirurile clare din viața-mi”) desfășurată maniacal-absolutist în caverna cerebrală (vezi pp. 12, 214, 232 ș.a.) sau ca traiectul unei *renovatio*, în consecința *Nașterilor mistice*: „nostalgia unei *renovatio* inițiatice apare sporadic din străfundurile omului modern nereligios, spune Eliade; ea reprezintă expresia modernă a eternei nostalgii a omului de a descoperi un sens pozitiv morții, accesul la un mod de a fi nesupus acțiunii devastatoare a Timpului”.

Nu e mai puțin adevărat că delirantul lanț înfășurat împrejurul motivului fluturelui (vezi pp. 23, 32, 52, 66, 68, 132, 193, 201 ș.a.), culminînd cu nașterea din liftul suspendat și cu, la final, scena fixării electrozilor pe tîmple (pp. 306-312), ca și toate celelalte falduri cosmosimbolice dimprejurul eului sînt întretăiate de o zonă neașteptată în cazul lui Mircea Cărtărescu: zona *neorealismului* ipostaziat fie cu tandrețe, fie la modul grotesc. Prea puțin speculată aici, ea poate să devină în volumele următoare (*Orbitor* este numai „aripa stîngă” a Fluturelui!) copleșitoare. De la spații precum cele de la paginile 103 ș. urm. și pînă la figuri interesante ca Mioara Mironescu, Babuc Badislav, Ionel Stănilă, Esthera Hirsch, nea Zambilă-Ciocan, ca să nu mai vorbim de imaginea părinților (Maria și Costel) și, desigur, de Maseur, se întinde o plasă de semnificații tipice *realismului oniric*, dacă pot să zic așa. Aici începe pariul scriitorului cu sine pentru volumul următor: rămîne la forța demențială de atracție a unor scene de genul celei de la Spitalul de

Urgență (pp. 261-268) sau trece la atît de derutanta chestiune a Securității, care, practic, descentrează spre final întregul edificiu? (Mi-a fost teamă să intru într-o comparație cu *Pendulul* lui Eco, *Orbii* lui Sábato etc., neștiind cît e joc și cît e propunere serioasă la autorul nostru: perspectivele sînt monstruos de alambicate, așa că e de așteptat volumul doi.) Cu alte cuvinte, ne revedem în anul 2000.

22, nr. 23/10-16 iulie 1997

Sorbitor

Simona Popescu, *Exuvii*, Editura Nemira, 282
pagini

Evantaiul nouăzecilor

Nu se putea ca pînzăria noastră de conflicte intergenerații de după '89 să ocolească literatura, curtea cu miracole în care gerontofobia și gerontocrația, practicate invariabil în grup se luptă cu ferocitate, de secole, spre a-și aservi cît mai deplin tot ce va să zică valoare individuală. Încă din primele luni ale lui 1990 aveau să se decupeze cu pregnanță în presă două sensuri ale „nouăzecismului”, în funcție de felul de a simți relația cu optzecismul: rupere, continuitate fecundă sau mimetism? Inovație sau epigonism? Sînt nouăzeciștii emuli palizi ori sînt meniți să demoleze „vechile idealuri” optzeciste?

Nu mai țin minte detaliile, dar știu că *s-a dat* serios cu seria Cristian Popescu în seria Mircea Cărtărescu. S-au inventat varii campanii editoriale/electorale întru reciprocă desființare. Deja se formaseră (tradiția obligă!) două

„echipe”, rezumabile, la vârful „doctrinar”, ca să spun așa, la Simona Popescu *versus* Dan-Silviu Boerescu.

Debutul editorial al Simonei Popescu s-a produs chiar în martie 1990: *Xilofonul și alte poeme* (Editura Litera) a impus numaidecît un poet inteligent, excelent arhitect de concepte și stări ambivalente, desfășurate cu fervori cvasi-glaciale pe etajele epice ale eului narcisic. Un an mai târziu, pe fondul aceleiași polemici ce răvășise iarăși dosarul stufos al optzecismului (cît a fost asociere spontană și cît calcul deliberat, de inginerie socioliterară? Există, oare, un numitor comun al atîtor – totuși – direcții ale fenomenului? Care poate fi acel numitor: lunedismul textualist, realismul derizoriu și subversiv, aliat cu livrescul anglo-american al experienței? ș.a.m.d.), Simona Popescu avea să apară în volum laolaltă cu alți trei congeneri brașoveni (Caius Dobrescu, Andrei Bodiu, Marius Oprea; volumul *Pauză de respirație*, Editura Litera) mutînd, s-ar zice, *accentul geografic* – și, implicit, estetic – al noii literaturi.

În fine, în 1994, Simona Popescu publică la Editura Cartea Românească al doilea volum de poeme, *Juventus*, care îi fixează „poezia de criză”, cum o numea Livius Ciocîrlie, adică *locuirea* copilăriei și adolescenței ca spațiu edenic și ritual de refuz al devenirii. Între timp, cum era și firesc, polemica privind epigonismul optzecist al nouăzecismului s-a stins, individualitățile s-au coagulat, din nefericire Cristian Popescu a devenit *reper* de istorie literară și s-a văzut, o dată mai mult, că valoarea sfidează – violent, tandru, voit sau doar prin forța lucrurilor – orice încercare de înregimentare. Ioan Es. Pop și Florin Iaru, să zicem, își

împart foarte normal haimatul literar, Caius Dobrescu a trecut cu brio la roman, ca Mircea Cărtărescu, de altfel, stînd bine alături de Radu Aldulescu, Petre Barbu sau Dan Stanca, iar etichetele războinice ale criticii („optzecismul lui Manolescu, Martin și Crohmălniceanu” *versus* „nouăzecismul lui Ulici și Boerescu”, „echinoxism *versus* lunedism și luceferism” etc.) nu mai păstrează nimic din forța – distructivă, dar și stimulatîvă într-un fel – de altădată.

Dacă am simțit nevoia acestei rapide rememorări asociative a fost exclusiv din deformația profesională a istoricului literar, altminteri colectivista epocă a tabelor mendeleviene (grupări, promoții, școli etc.) e de sperat că va fi apus.

„Eu sînt ce nu mai sînt”

„Eu sînt ce nu mai sînt/ și ce nu sînt încă/ eu sînt un animal în schimbare”, spunea Simona Popescu în *Xilofonul*, rotunjindu-și astfel în amintire eul precum coconul de mătase. Reveria ca regresiune. Scrisul ca exorcizare a prezentului și recompunere a ființei esențiale. Iar, explicit, în *Juventus*: „Aș fi vrut să scriu despre vîrstele de-atîtea feluri prin care-am trecut pînă acum, fără să-mi dau seama, despre cele ce ne-apropie sau ne despart de ceea ce sîntem; despre neputința de-a vorbi despre tine însuși ca despre o ființă unitară, despre oroarea că-n orice timp prezent nu ești de fapt decît un intermediar, un precursor; despre dezgusătatea idee că vei ajunge odată să fii propria ta bunică,

mătușă și tanti, supraviețuind copiilor și gloatei de tineri ce-ai fost ; despre umilința de a nu ști cine ești și ce vei fi și despre groaza că ai putea ști ce ești și ce vei fi pînă cînd îți e dat a trăi”.

Deja în *Epilogul* aceluiși volum se croiau *Exuviile* : „Se făcea că/ derulam înainte și înapoi/ o bandă imaginară/ priveam secționări divizări coagulări, arabescuri ciudate rozete amețitoare/ ca-n caleidoscopul meu vechi de carton/ apoi cineva îmi arăta într-un colț/ un tablou negru în care/ sta ascunsă holograma/ secretă/ și-o voce distonată parcă-mi spunea/ «Ți-e frică?» /.../ Și-apoi nu mai știu.../ aș fi vrut să mă mișc/ dar se făcuse/ foarte/ foarte tîrziu”. Astfel încît, acum, eul se lasă cu hipnotică voluptate resorbit în sine, se țese precum păianjenul cărtărescian și își coboară vîrstele, an de an, solz cu solz, exuviu cu exuviu : „Colecționez exuvii. O dată la șapte ani celulele tale se schimbă, la fiecare șapte ani se termină cu tine, ești retezat. Din nou la început. Într-un corp altul-același. Doar creierul, general bătrîn dînd comenzi unor trupe recente, creierului vechi, doar el, fidel, el te recunoaște. Creierul înfometat, mistuind, hăpăind, înghițind de toate în centrifuga lui devoratoare. Un creier care-a iubit – se pare – corpurile vechi, odată ce-și amintește atîtea despre ele. Un creier fără nostalgii, căci nu-i nimic pierdut (o știe el prea bine)”.

La lansarea cărții, cînd Dan Petrescu, redactorul editurii, a specificat tipologia volumului („literatura amintirilor din copilărie, în linia Ion Creangă, Ionel Teodoreanu”), Simona Popescu a scuturat cu înverșunare din cap a negație. Adevărul este că ambele poziții – cea crunt reduționistă și cea

larg comparatistă – au justificări egale. Sigur că, pentru un rece istoric al motivelor, *Exuvii*, ca și *Orbitorul* cărtărescian, va să zică savoarea evocativă a copilăriei : în tipare mitic-arhetipale la Cărtărescu, estetizant în autoscopie – la Simona Popescu. Numai că aducerea în discuție a lui Creangă și Ionel Teodoreanu nu mai spune nimic, acum, odată ce *Alice în Țara Minunilor* a trecut prin hermeneutica lui Gilles Deleuze, odată ce Freud și Jung au pogorît pe nimfeta lui Nabokov, iar proiecția eului investigîndu-și amintirile a trecut de mult de toate granițele psihanalizei, antropologiei, deconstrucției ș.a.m.d. De la micuțul Nică din Humulești pînă la copilul alchimic „din” Jung-Kereny e-o cale de... cu totul altă lume, iar, în ciuda similarității punctului de plecare, finalitatea copilăriei ca trecut/prezent perpetuu din *Exuvii* și ca extract de „ființă primordială” către cea de a doua ipostază se îndreaptă și se cuvine abordată.

La ce bun psihanaliza ?

Prin urmare, pare a spune Personajul, dacă Dumnezeu se revelează în formula *ego sum qui sum*, micul zeu din noi poate spune, potrivit Simonei, că ESTE ceea ce A FOST : copilul, începutul nesfirșit, adevărul dintîi și niciodată mințit prin devenire. Nu, copilăria nu e „paradisul pierdut”, scrie ea : „nici paradis și nici pierdut, pentru că uite-l, nu în urma ta, ci mai degrabă-n față”.

„Supraeul tău e un copil. Puternic, impasibil, feroce.” E prea la îndemîna psihanaliza, ca să nu fie inutilă aici. La

ce bun să te lansezi în a lipi vechi etichete cu scopul de a furlandisi științific frumusețea pură? Nu *psihologicul* (fie el și abisal), ci *esteticul* importă în cazul de față. La ce bun, adică, să trîntești un *regressus ad uterum* pe mania copilului de-a se închide în lada patului, în beci și în pod (vezi cap. „Văgăunile”)? La ce bun să cauți cu tot dinadinsul în blagiana senzualitate a scufundării în copaia de aluat („poți să-ți dai acum sandalele jos și rochița subțire și, doar în chiloți, să te întinzi în copaia de lemn noduroasă, să torni peste tine tărîțe uscate și ușoare, cu care-ți place să-ți freci pielea pînă începe să se înroșească”) simulacrul cutărui ritual de fecunditate prenupțială? Mai totul poate fi aici suculent subiect de psihanaliză: ipostazele lui Narcis de genul magiei gustului autodevorator („îmi sugeam ca un autovampir dereglat stropii de sînge apăruiți pe suprafața pielii de la julturi”), impulsurile de dominare a fratelui mai mic, dar și de reciprocă electrizare (vezi p. 48), fascinația interdicției (vezi privitul în baie prin gaura cheii, p. 188), voluptatea vîrtejului, a amețirii, tot atîtea semne ale voinței de insolitare și delimitare de real (căderea în sus, privind la nori, p. 10, „jocurile mele preferate erau cele care îmi provocau frică și amețeală”, „am căutat cărțile amețitoare, cele care-ți produc un gol în stomac, o foame animalică, cele care te prind în plasa lor de goluri dense”), ca și, în fine, vîrtejul alunecării în sine, tipic eului narcisic: „Închid ochii și-mi imaginez cum arăt eu pe dinăuntru [...] simți cum aluneci în tine, ca un val rostogolit, prăbușit în el însuși”.

Dar mai ales trăsăturile eului sucit, ca să zic așa: copilul care colorează nu formele din carte destinate umplerii, ci

spațiul gol dintre ele (p. 23); admirarea „florilor ignorate, care nu se vînd în piață și pe care nu le poți oferi nimănui, cele ale cartofului sau fasolei și mazărei”; refuzul de a-i întreba pe cei maturi sensul cuvintelor necunoscute („și capul meu, ca o geamandură dubitativă, se legăna aiurea”); voința armonizării contrariilor („viscerele creierului”, „pielea cerebrală”); plăcerea de-a se trăi ca o „multiplicitate de incompatibile” („mă simt un fel de matrioșcă, un fel de mamă uriașă, o mamă-copil, care ține în creierul ei masculin, ca matrioșka în burtă, o grămadă de homunculi”; p. 17), neapărat de asociat cu poemul *Matrioșka* din *Juventus*). Și de bună seamă: „În copilărie nu vroiam să povestesc nimic, nu vroiam să vorbesc, să particip la jocurile colective. Nu vroiam să particip, în general”.

Nimic, așadar, din copilul Rimbaud, fascinat de duhorile latrinei, nimic din fabulosul lui *je est un autre*, nimic din *le moi est haïssable* ș.a.m.d. Pe scurt: n-avem ce face aici cu Freud, Blanchot, Ricœur, Deleuze pur și simplu fiindcă, dacă o avem ca zeu totalitar pe Mnemosyne, în schimb lipsesc marile forțe Eros și Thanatos! (Doritorul de detalii să caute la p. 166 în *Diferență și repetiție*, de Gilles Deleuze, Editura Babel, 1995.)

Absențele și încîntarea

Nici un fir de erotism, nici o umbră de atracție a morbidului și sordidului, necum perversitate în retrospectiile infantului exuvic! Sîntem exact la antipodul lui Tournier, de pildă, și

al lui Süskind „parfumatul”. Nu. Eul *Exuviilor* – un eu eminentement aseptice, sticlos, glacial, de o pudoare absolută, un eu ludic chiar în amețire, cu ceva geometric în reverii și cu destul pigment caustic în aluatul melancoliei – e structural opus carnalității aburoase și luxurianței fetide. „Smălțuri și camee” – îți vine să spui, dacă tot e să ne gândim la postromantismul parnasian. Nici un gram de eros explicit, nici urmă de expresie thanatică, totul mizează pe combustia *inocenței* ca energie esențială. „Cînd sînt în prezența unui bărbat m-apucă lehamitea la gîndul că el s-ar putea uita la mine doar ca la o femeie. Cînd dau peste bărbați egali în inocență cu mine, devin prietena lor, buna, sora și confidenta.” Nu tu complexul Ofeliei, nu antigone, nu tu electre, nu tu *mantys religiosa*... Autopersiflare pînă și a elanurilor poetice juvenile (vezi pp. 58 ș.urm.). În locul clasice amintiri despre magia cărților interzise, despre fantasmale „anatomice” etc., avem aici *Istoria dantelei* (vezi p. 65), o istorie a păpușilor, o istorie a bijuteriilor etc.

Cu alte cuvinte, *eul exuvic* nu-și etalează nici o „rană constitutivă” și nici o „traumă originară”, de unde ar începe să colcăie complexe, obsesiile, răul. Dacă însă amatorul de puberalități maladive, vîscozități nimfalice și „cogito avortat” nu are ce căuta în *Exuvii*, în schimb lectorul kalokagathic, prețuitor de frumuseți senine și aflat în plin *stadiu estetic* va savura capitolele „Cuiburi de hîrtie” și „Cartea de bucate”, se va lăsa copleșit de aluviunile substantive și adjectivale (pp. 45, 239, respectiv 70, cel de la p. 37 fiind de o artificialitate vădită), va palpita la actul narcisic și al ogîndirii de la p. 109, ca la un cadru din Novalis ori

Eminescu, și va gusta pe îndelete scena singurătății răscolitoare de dulapuri de la pp. 154 ș.urm. Paginile dedicate fascinației exercitate de „Cartea de bucate” (Bosch, Bruegel și Rabelais-ul lui Bahtin în lumea cruzimii absolute, printre „lave de creme și șerbeturi”, cu „amestecul de tandrețe și agresivitate, de poezie și bestialitate, de sadism și delicatețe, de arhaic și decadentă, de cruzime primitivă și rafinement”) sînt antologice. Ele prefigurează, îmi place să cred, o carte viitoare, unde Simona Popescu să-și depășească autocenzurile și să iasă deschis la eseul literar. Eu unul *aici* cred că-i întrevăd marea vocație, într-un soi de *Pseudo-kyneghetikos* borgesian și lewiscarolian cît cuprinde, care să-i valorifice și pasiunea pentru literatura avangardei.

Un trecut sorbitor, îmbibat cu erudiție ludică – iată un posibil elixir pentru viitorul exuviu.

22, nr. 10/10-16 martie 1998

Să vezi și să nu crezi

Ion Manolescu, *Alexandru*, Editura Univers, 200
pagini

Antecedente speriate

Am dat tîrcoale vreo cîteva săptămîni romanului lui Ion Manolescu, fără curajul de a-l deschide. De cînd mă știu mi-a fost frică de cărțile de debut: Cine este, în fapt, autorul? Ce formație are? Dacă vine dintr-o arie de lecturi antipodică ariei mele? Cît poți tu, critic, să intri pe lungimea de undă a autorului dacă nu-i ești congener? ș.a.m.d. Cum știm, fiecare nouă promoție (generație) literară trebuie să-și aibă propriii ei critici, fiindcă, dacă un critic mai bătrîn poate cel mult să *intuiască* rosturile noii maniere, de știut, numai congenerul *știe exact* ce și cum stau lucrurile, comentînd, adică, din interior fenomenul.

Pe de altă parte, una era debutul în ceaușism, altceva-i acum. Pe atunci, toată lumea citea cam aceleași cărți. În speță, aceleași traduceri. Se poate face o rapidă și insolită

istorie a prozei românești din ultimele patru decenii conform istoriei Editurii Univers, fosta ELU: cînd se traduceau Huxley, Sarraute și Butor, urmau *Coborînd*, *Interval*, *Vestibul*; primele proze ale lui Tudor Octavian sau C. Omescu veneau pe fond de Salinger; de pe la 1975 ne-a potopit epigonismul marquezian (e teribil ce vogă au avut la noi *Deșertul* buzzatian și *Macondo*-ul lui Márquez!); după 1985, cînd cărțile lui Kundera circulau în draci pe sub mînă, picau la fix *Refugiile* lui Buzura ș.a.m.d. Pe scurt: pe atunci *libertatea* informației era eficient... *ordonată*, vedeam cu toții aceleași piese de teatru cu mari sau mici șopîrle „esopice”, aceleași rețele securiste ne proiectau în semiclandestinitate aceleași filme deocheate politic, aceleași *TLS*-uri și *Lire*-uri intrau în țară pe aceleași îndelung verificate coridoare, Felicia Antip citea pentru noi toți romanele americane, altminteri prohibite, autorii îi dădeau Criticului manuscrisul încă din stadiul referatului editorial, cu unu-cinci ani înainte de apariție... Astfel încît Criticul nu era niciodată prins pe picior greșit.

Astăzi însă, e nenorocire: fiecare prozator citește în original ce vrea capul lui, fără a da seamă de ceva Criticului, este bransat pe Internet, bîntuie Europa pe la tot soiul de tîrguri de carte, unde se inspiră de te-amețește și este literalmente la zi cu informația, de te snobează de nu te vezi. Poftim exemplu: dumneavoastră vă dați seama ce am simțit eu cînd am recenzat *Orbitorul* lui Mircea Cărtărescu, iar autorul a declarat că modelul cărții a fost *Curcubeul gravitației*, de Thomas Pynchon, de care eu habar n-aveam? Sau, fatalitate: săptămîna trecută am scris aici despre *Cei*

șapte regi ai orașului București, de Daniel Bănulescu. Ei, ce vecinătate credeți că semnala Dan-Silviu Boerescu în postfața cărții? Exact, *Curcubeul gravitației* și *V*, de același Pynchon! Păi ce te faci, Decemeule?!? Hai să zic că la alde gudulanele nașparlii de pe lângă Omoroaica lu' Genelu' a' lu' Daniel Bănulescu de pe strada Stoian Militaru le mai bunglesc eu, că le mai am pe-astea cu mahalaua Giurgiului și mistica bufonă à la Pirgu. Dar cu fractalii lui Ion Manolescu am dat-o în bară! Ce să înțelegi tu, care-ți bați articolul pe-o Optima salvată acum zece ani de la casat, din romanul unui maniac al *zapping*-ului? I-auziți ce scria Ion Manolescu în suplimentul *Vineri* al *Dilemei* din 3 ianuarie 1998: „Trăiau acolo zeppelinul micit al lui Plant, dar și fractalii lui Jim Kerr, ochiul magnetic al lui Jarre și computerul lui *Radiohead*. [...] Zburăm în rețea și ne căutăm copertile pe N2K.com. Umblăm după *cybersongs*. Deschidem cu *Explorer*-ul porțile vechiului vis suprarealist. Îl desenăm pe Gershwin și-l ascultăm pe Jeffrey Biegel dând primul concert *live* pe Internet. Facem *zapping*...”.

Așa că mă simțeam ca o tombateră exclusă din capul locului. De unde și ezitarea.

„Viziunea fractalică”

Editorul, ca de obicei, nu ne dă nici un indiciu biografic despre autor, cu toate că emblema „prima verba” va să zică *debut*, adică întâmplarea care *chiar* că nu se poate dispensa de minimul C.V. Dar chiar o fi un debut propriu-zis? Pe

coperta a patra, Mircea Martin spune că „prozele scurte ale lui Ion Manolescu au fost deja remarcate de critică” și că „debutul său în roman va constitui o revelație. Nu numai prin viziunea fractalică al cărei prim exponent este în literatura română, dar prin însăși inteligența sa narativă și imaginația care, în anumite momente, este de-a dreptul prodigioasă. Ai uneori impresia că citești pagini scrise de John Barth, Milan Kundera ori Salman Rushdie. Un roman postmodern plin de umor, dar nelipsit și de un sentiment tragic al destinului”.

Viziune fractalică, John Barth, Salman Rushdie... Am cam băgat-o pe mîneacă. Culmea: ilustrația copertei reproduse „o imagine fractală realizată pe computer și selectată de autor: 1994 ART MATRIX, Ithaca, New York”. Ce să cauți aici, tu, bătrîn clasicizant, care ai auzit de fractali doar citind traducerile din Culianu, comentate de Patapievici, lipind „haosul bine organizat” al Securității de pendulul lui Eco/Foucault?

Și totuși, m-am apucat de *Alexandru*, încetișor, încetișor, pentru că Ion (Johny) Manolescu este un tip foarte respectat în „generația ASPRO” și pentru că nu o dată insurgența și radicalismul eseurilor sale au provocat reacții extreme. În plus, tînărul asistent de la Filologia bucureșteană, coleg de catedră cu Mircea Cărtărescu, I.B. Lefter, Liviu Papadima, Mircea Vasilescu, este fiul lui Florin Manolescu, atît de exactul și apetisantul exeget al jocurilor caragaliene cu mai multe strategii, dar și comentator de profunzime al literaturii SF (cele două pasiuni paterne se întrevăd în *Alexandru*, unde „zestrea genetică” a fiului cuplează magica geografie

a Bucureștilor spiralați în jurul Curtii Vechi cu pulsarii din *Seyfert I*, mitraliere pozitronice, prognoza lui Lorenz și setul Mandelbrot).

Ce-i drept, paragraful introductiv te zdruncină, fiind ceva cum nu se poate mai amăgitor: „am înțeles că lucrurile plutesc, se înșurubează pe orbite neutronice și își încep călătoria fantasmatică spre marginile galaxiei. Pipăiam spațiul, aspirînd fotonii răzvrățiți și măsurîndu-i cu pedunculii memoriei”. Cîteva rînduri mai departe („am perceput că boțul diform care eram eu și care se rostogolea între bacili și spirochete era sîngeriu”) vezi capcana de parafrază și autoironie ce te trimite înspre începutul unui film precum *Look who's talking*: e vorba pur și simplu de nașterea personajului, după care memoria ți se odihnește puțin întru *Orbitorul* cărtărescian și *Exuviile* Simonei Popescu („mitul copilăriei la generația '90”) pentru a înțelege în cele din urmă că *Alexandru* este un foarte cald și cuminte roman al singurătății intelectuale, al eșecului afectiv și autoformării prin dezabuzare.

Să vezi și să nu crezi! Ce fractali, ce cyborgi, ce monitoare, ce traiectorii intergalactice! Orice prof de română care se respectă ar înscrie numaidecît romanul la tema intelectualului inadaptabil, Dan, Gheorghidiu, Mirel, Ladima, Surupăceanu, cu Sărmanul Dionis la un capăt, Victor Petrini la celălalt și cu alde Petru Anicet sau Andrei Sabin la mijloc, după care ar trage un tighel rapid de la Werther, Emile și Oberman, cu *bildungs*-ul, eul diegetic și alte drăcării de-aieste. Vorba e deci că impetuosul fărîmător de

inertiei literare, rupător de ierarhii și provocator de revizuirei întru postmodernitate ni se revelă un adolescent buiac, saxon la preferințe, dar cu dulce naturel dîmbovițean. Un melancolic traversat de impulsuri colerice, dar înmuiat în tandra tristețe a ratării în „neantul valah”. Mă rog, este posibil a-l citi pe Alexandru Robe, eroul-narator de aici, ca un palimpsest, ori a întrezări în păianjenul textuant mai știu eu ce referințe, intertextualitate ș.a.m.d. Apăsăm, odată cu autorul, tasta *Delete* a calculatorului și pe monitor ni se înfățișează, spune Ion Manolescu, „toate prelungirile posibile ale poveștii: roman erotic? politic? psihologic? de formare? citadin? social? metafizic? jurnal?”. Din fericire, „varianțele se pierd într-o plasmă difuză, un conglomerat de semne și imagini”.

Între umilință și aroganță

Un personaj *ca la carte*: Alexandru (născut, dacă am socotit bine, prin 1970) a fost un copil tăcut, care se ascundea prin dulapuri și rîdea noaptea în somn. „Singura lume în care se putea refugia era cea a închipuirii, unde dorințele devin realitate.” Vis infantil: „să cucerească noi spații, care să-i aparțină în întregime și pe care să nu fie obligat să le împartă cu nimeni”. Părinți obișnuiți (la pubertate, mama îi va recomanda Biblia, iar tatăl – să facă sport), de care se va autonomiza cu prima ocazie, adică în studenție. Podul casei ca *axis mundi*. Evadarea din contingent, nu pe șoseaua

Ștefan cel Mare, precum Cărtărescu, ci cu bicicleta pe lângă Herăstrău („mă urcam cu gândul la fabuloase convoaie spațiale, transportînd heliu de pe Jupiter sau acid sulfuric de pe Venus, în containere pe care androizii le descărcău în afara sistemului solar, sub supravegherea lui Dumnezeu”). Șocul cutremurului din martie 1977, cu „*Nestorul* pisat de bila unei macarale”. Sacii cu cărți ai bunicului Anton.

La 14 ani „nu-și găsește locul în mijlocul acestor roboți libidinoși”, pînă ce o Irină cu doi ani mai mare îl inițiază în cele ascunse („fata îi apucă sexul cu mîna și-l face să intre ușurel în ea”). Recrut, unde să facă armata dacă nu la Bacău (sau Bachau, cum i se spunea pe vremea mea), ca tot filologul! Pagini puține, dar sugestive, cu colonelul Ciinaru, țigani Titi, Paraipan și Corcodan, cu ședințele de tragere în care ofițerii îi dau de băut șefului de poligon pentru ca rezultatele să iasă bune etc.

Alexandru Robe intră la Arte Plastice, este „bîntuit de obsesia veselă a ratării”, cîștigă un ban ca portar la IMGB, refuză racolarea („să ne comunicați dacă observați ceva în neregulă cu străinii aștia”, îi șoptește căpitanul Rusescu), este la un pas de-a fi sedus de nimfeta Alina, căreia îi dă lecții de desen („mi-am dat seama că de fapt n-aveam în față o fetiță, ci o puștoaică îmbujorată, cu părul despletit și buzele de-un roz cărnos. Atunci i-am simțit parfumul, un miros de copil între două vîrste, de nimfetă drăgălașă, îmbăiată în ambrozie și suc de lămîie”), dar se salvează *de justesse*.

Ca roman în roman se înscrie paranteza erotică, „jocurile Dianei”, ca să zic, holbanian, așa. Ostili amîndoi dependenței

de părinți, concubinînd și iubindu-se la nivel cosmic („camera se dilata pînă la limita suportabilului, se smulge din măruntaiele blocului, e proiectată într-o constelație de lumini mov”), trec cu amar de primul avort, pentru a fi învinși de prima infidelitate („Diana și bărbatul de patruzeci de ani”), de unde fisura și ruptura. Cît despre Diana („îi plăceau rochiile de Fond Plastic, înghețata și pisicile siameze”), ea este mai degrabă un revelator al singurătăților lui Alexandru.

În tot acest timp, paingul-scriptor, singur în sufragerie, în fața computerului, vede că „Diana zîmbește trist și se descompune într-o pulbere”, își face *ars poetica* pe destinul eroului (p. 161), simțindu-se „un intrus al propriului meu creier”, cu gândul la Marele Text Virtual. Oricît se străduiește în detașarea de personaj („unde e introspecția, unde sînt rafinatele analize psihologice care pun carnea pe orice ins respectabil, darămite pe-un personaj de roman?”), alterizarea e limpede. Ca și Ideea pe care o întruchipează Alexandru.

Bucureștii omului-nimic

Dincolo de rama biografică, Alexandru reprezintă ideea de ratare a unei generații, una dintre multele figuri ale eșecului existențial din literatura noastră. De la simpla constatare încruntată a adolescentului („eu eram anti-eroul, fraierul, puștiul ratat, un gogoman antipatic”) la conștiința limpede a învinsului: „eșecuri... tablouri de duzină vîndute clandestin;

prieteni puțini și circumstanțiali ; iubiri nefericite, ascunse în carapacea amintirilor. O existență înscrisă în arhivele Cosmosului și la spitalul Filantropia. Trăiește între umilință și aroganță, prinț cibernetic și cerșetor al Lumii a Treia, purtînd în spate povara unor generații sleite de egoism : un drum frustrant, în opinci și costum național, care se-oprește la porțile *Mitteleuropei*”.

Citind romanul din acest unghi, tot ce părea clișeu biografic capătă contur de emblemă, iar elementele de fundal social-istoric (în special teroarea demolațiilor ceaușiști din Dealul Spirii) identifică ruina Bucureștilor cu o ruină morală generală. Iubit cu patimă (vezi p. 188, bună într-o eventuală antologie a iubirii de București), orașul este văzut ca „un cromozom grefat într-o splină bolnavă”. „Salinger s-a ascuns, Pynchon a dispărut în laboratorul său subteran, de unde scoate o carte la zece ani. Parisul lui Kundera are miros de castani, Londra lui Rushdie, de cimitir. Cît despre John Barth, se scufundă în fiecare an cîte puțin, odată cu Marylandul său fericit. Bucureștii noștri seamănă prea mult cu un labirint închis : nu leul înfometat într-un capăt și femeia ispititoare în celălalt, ci două fundături de azbest din care drumurile ricoșează la nesfîrșit în mijlocul cetății...”

Și întrebarea cu care se încheie cartea : „Cine va înțelege că, odată cu paginile topite, corpul de literă chior și țuica adusă în tipografie se prăbușește bătrîna lume de-altădată ? Cînd iubita te-a părăsit, iar Dumnezeu te-a abandonat, cînd casa și amintirile se surpă sub lama buldozerului, orice speranță a dispărut. Buclele poveștii s-au întrerupt în aer,

memoria-i amnezică. Mîna îngheață pe claviatură, computerul e scos din uz, prizele nu merg, dischetele conțin virusul devastator al sărăciei și deznădejdiei, iar ironia rămîne arma celor ce vor citi aceste ultime cuvinte : DE CE ?”.

22, nr. 21/26 mai-1 iunie 1998

Priapismul metaforic

Dima Bicleanu, *Buimatic prin lume*, Polirom, 1999, 168 pagini

---

În linii mari, proza tinerilor (sau mai puțin tinerilor) izbucniți pe piața literelor românești după 1989¹ a urmat două direcții: 1) către exploatarea fabuloasă a autobiografiei: literatura Eului proiectat simbolic, anamorfotic, mitologic, ludic, oniric sau psihanalitic pe ecranul unei realități ambigue; 2) către un soi de realism apocaliptic, amestec de grotesc, derizoriu și cinism îndrăcit: literatura Orașului bîntuit, a mizerabilismului punctat sarcastic de gogoliano-bulgakovianism, nu fără elanuri de mistică negativă, ocultism în răspăr și hermetism cu teză morală.

De-o parte, așadar (în exemplificări mă voi rezuma, desigur, la vîrfuri, cu toate că și epigonismul, cu humusul său hrănitor, are un rost anume), *Orbitorul* lui Mircea Cărtărescu, *Exuviile* Simonei Popescu, *Alexandru*, de Ion

---

1. Nu contează, acum, că unii au debutat înainte de 1989 sau că multe dintre aceste romane au fost scrise în anii '80.

Manolescu, *Oniria* (urmînd romanului *Hidra*), de Corin Braga, *Țara Brînzei*, de Felicia Mihali. Dar și – de ce nu? – forțînd puțin lucrurile înspre generaționismul cultural și virtuțile epice ale eseului postmodern – *Zbor în bătaia săgeții*, de H.-R. Patapievici, categorie de la care se revendică și romanul de față.

De cealaltă parte, proza lui Radu Aldulescu, Dan Stanca, Daniel Bănulescu, Caius Dobrescu, Răzvan Petrescu, Petre Barbu, Răsvan Popescu ș.a. Evadă, ce altceva să facem? Unii se refugiază în propriul trecut, amestecînd biografia cu bibliografia. Alții exorcizează contingentul prin blasfemie, insurgență, mizofilie sau gîlgiit rabelaisian, în gnoză, sex debordant sau hățișuri argotice. Unii își citesc firea și destinul *à la...* Purușa, prin Jung, Cortázar, Eliade, Borges, Tournier sau Durand, ceilalți îi implică pe Dostoievski, Guénon sau Bulgakov în lumea țiganilor din Ferentari, în postcomunismul sordid și pandemonizant.

Am schematizat, cum bine se vede. Peisajul este, de bună seamă, mai variat. Dincolo de aceste două direcții, ceea ce se impune numaidecît menționat este fenomenul calofiliei baroce, al imaginarului luxuriant și parabolic din romanele lui Alex Mihai Stoenescu, căruia i se adaugă dexteritățile lui Cornel Ivanciuc din *Cartea cuceririlor*, dar mai ales suculenta virtuozitate a lui Daniel Oțoiu din *Dansînd cu Jupuita*.

Dedicată lui H.-R. Patapievici, cartea de debut a lui Dima Bicleanu merită a fi prefațată de un extras (simpatetic) din *Zbor în bătaia săgeții* („eseu asupra formării”, așa cum, în felul său, este și *Buimatic prin lume*):

„Pînă la 18 ani personalitatea mea își trăsesse realitatea din două vîne distincte: una venea din cei doi ani de derelicțiune care au încheiat copilăria (damnare, viciu, abuz, excitante, ratare, sinucidere), cealaltă din noua faptură care descoperise cultura. Desigur că, exceptînd erudiția pentru care luptam, ființa secundă se aplica materiei confuze oferite de prima. Dar noua mea experiență nu mai includea în nici un fel problemele excesului, acea vitalitate huliganică ce riscase să mă piardă la 14 ani. În plus, iubirea pentru Ioana mi-a oferit o stabilitate afectivă de care a profitat făptura studiosă. În ea mi-am rezolvat aspirațiile dionisiace, pierzîndu-le sau, pe unele, uitîndu-le. Altele au supraviețuit, așteptînd să reizbucnească atunci cînd le va suna ceasul. Căci o latență huliganică trăiește în mine mereu, iar de simpatiile echivoce ale acestui gen de personalitate nu m-am dezis niciodată”.

„Vitalitate huliganică” și sete de erudiție. Patos auto-constructiv și frenezie senzorială. Mania bibliotecii și fervorile carnale de bordel sau androginie „eminesciană”. Din scrisoarea autorului, ce însoțea manuscrisul menit a suporta prefața subsemnatului – am ales mai multe afirmații folositoare cititorului, dar mai cu seamă verdictul: „cartea mea este o mărturie incandescentă despre o generație”. Cum să nu te gîndești imediat, citind rîndurile lui Patapievici și *work in progress*-ul lui Dima Bicleanu, la generația '27, la rapida legătură pe care optzecismul sau nouăzecismul o reface cu tinerii lupi din constelația lui Mircea Eliade?

„Cartea nu este un roman. Este un basm personal”, notează autorul în scrisoarea amintită, după ce subliniază

că a terminat redactarea manuscrisului în iunie 1989 („am încercat să o public la Litera prin 1990, apoi la o editură din provincie și în fine la Nemira, prin 1992. În sfîrșit, în 1993 am plecat în Australia ca emigrant, pierzînd legăturile de atunci”). Povestitorul, continuă el, „este precum un vrăjitor, un vraci care-și bazează efectul vindecător pe analogii și similitudini de moment. Povestitorul și vraciul sînt reprezentanți ai aceluiași tip de spiritualitate. Romanul este un basm evoluat. [...] Melanjul de cultură pop, folclor și amintiri din adolescență s-a făcut printr-o construcție de tip *puzzle* tridimensional, dar și printr-o ieșire a poveștii din ea însăși, implicîndu-l direct pe cititor sau detașînd personajele într-o realitate virtuală de gradul doi”.

În sfîrșit, o observație foarte importantă din aceeași auto-evaluare: „Ceea ce mi-a plăcut enorm cînd am scris-o a fost înlănțuirea cuvintelor, pe care le «sunam» în minte de zeci de ori înainte de a le simți în degetele cu care dactilografiam. Acel sunet cred că va plăcea cititorului român, indiferent de nivelul pe care plutește, singur cu sine, buimatic¹, cu cartea în mînă”.

Ce este deci *Buimatic prin lume*?

Este un poem psihedelic rotunjit în tradiția lui *Yellow Submarine*, atras de labirintul relațiilor interviriile din

1. De ce „buimatic” vă veți întreba și dumneavoastră. În ce mă privește, aș fi optat bucuros pentru „buiac”, cuvînt drag lui Sadoveanu, de pildă (adică „zburdalnic, nebunatic, nechibzuit”, spune *DEX*-ul), rudă prin alianță cu „buimac”. „Buimatic” (termen rar) le îngemănează, ce-i drept.

„cosmografia” *Crailor de Curtea Veche* și petrecut prin ludicul experiențelor de subsol textual din *Țiganiada* lui Budai-Deleanu (romanul care se face în paralel cu citirea sa de către... personaje principale, ceea ce trimite la notațiile atât de savuroase din josul paginii lui Budai). Șocantă alăturare, să recunoaștem.

Pe scurt (și cam răutăcios vorbind), este un roman cu liceeni : Foame, Grasu și naratorul („îi lega într-un fel acea izolare la care sînt supuși elevii premianți”), Wronski, Pielix și Pepi, cu dialoguri infinite despre fericire, energie, morală, budism, cosmos, pop și rock simfonic, cu excursii, petreceri (faimoasele „ceaiuri” ale anilor ’60-’70) : „trupuri de animale tinere, grațioase, aflate la început de viață, fremătînde, granițe violate sîngeros, prin fraudă, visuri de oameni neîntregi, de sexe scrișnind în împreunare, de pietre de rîu năvalnic de munte care se freacă una de alta în adîncuri superficiale, peste care poți pași încălțat în teniși, trupuri de adolescenți frumoase, desăvîrșite în puritatea lor de Lună neclipsată numai în minte, luminînd mat înspre marginile circumferinței perfecte, armonice, de femeie-bărbat și bărbat-femeie, de vierme gelatinos cu coadă transparentă, străbătute de lumina albastră a neluminii, trupuri agățate de lacul violet, verzui, galben, lacul de sfert de Lună pestilențială...”.

Împărțindu-se cu greu între erudiție și sexualitate, între solitudine și ispita comunitară, între gestația romanului și fervoarea simțurilor, eroul nostru trece printre iubiri încrușișate (iubind trupește o Monică, dar, de fapt, o Corneliu, care, geloasă, i se va dărui din răzbunare lui Pepi ș.a.m.d.),

este judecat, ca prozator, de către prieteni la Masa Rotundă („Prea mare aglomerație de metafore, de personaje, de simboluri, nu se mai înțelege nimic din varza asta. [...]. Totul pare făcut din colaje. [...] Eu cred că e pur și simplu o autobiografie. [...] Domnilor, dar noi, NOI, am existat vreodată ?”), dar devine, spre final, captivul – la propriu – al doamnei Popescu, un soi de Circe nimfomană, al cărei soț, proiectat ca Zmeul din basme, se transformă în *raisonneur* înțelept, eliadesc și salvator al junelui Făt-Frumos : „Toată viața este compusă din întâmplări exemplare – continuă el aprinzîndu-și o țigară fără filtru dintr-un pachet soios –, orice eveniment cît de minor se poate raporta la un mit, de fapt trăiți tot timpul retrăind miturile, numai că în loc să simțiți fiecare gest ca pe un ritual reluat, vă încrîncenați să căutați o ordine care vă îndepărtează în permanență de esența trăirii...”.

Dar, desigur, nu schema basmului contează, nu tipologia întâmplărilor, raportabile permanent la mit, arhetipuri și reverie, ci atmosfera lui. O atmosferă, cum să spun ?, de pansexualism dulce-psihedelic.

Ca în barbiana rîpă cu gasteropode suprasenzuale, supra-muzicale, totul – în acest carusel onirico-spermatic – este ludic-estetizat. „Îi făceam curte învîrtindu-mă în jurul Ei ca un satelit geostaționar în costumul lui Pierrot, o adoram ca un sclav negru, cu un inel gros de aur prins în buze, îi cîntam țopăind Fuga în Re Minor, mă dădeam la Ea uzînd de tot farmecul meu de clovn pehlivan, stropind-o cu fîntîni arteziene de lacrimi parfumate, Chanel nr. 5, îi turnam în inimă vin roșu din potirul Sfîntului Graal, îi storcoșeam pe

frunte petale de mysothis, îi dăruiam ochelarii lui Stevie Wonder, sprâncenele lui Elvis Aaron Presley, mămăliga lui Montezuma” – iată doar un mic exemplu, dintre zeci și zeci, de virtuozitate a centrifugii epice. Sau, iată o dezvirginare : „a fost scris în genele ei lungi să fie dezvirginată pe muzica lui Paul Simon, pescarul, ca un pod peste apa tulbure, fără dorință și fără regrete, ca o datorie față de Mîntuitorul nostru, să accepte un fel de iubire pe care atunci nu o putea înțelege decît ca pe o răzbunare stupidă, acceptînd să fie perforată ca un Iisus pe cruce, dar Pămîntul nu s-a cutremurat, nu a fost decît o amuletă ruptă, un lăntșor de aur, un ecran de televizor spart, un delfin dulce a strigat într-un oraș de marmură albă acoperit de apele mării, o statuie de piatră s-a mișcat în Parcul Libertății, un zeu a căscat indecent, un milițian s-a împiedicat pe Calea Victoriei. Afară, pădurea aștepta răcoroasă...”.

Infuzii de suprarealism și poezie *beat* („privindu-mă cu un ochi mov, cu părul mov strălucitor, lumină de Lună bolnavă de dragoste, de icter negru, de blană, de stoica, de ninel, de oase străvezii, în care picură bile de mercur în formă de statuie de marmură, Lună în formă de saxofon, Lună leproasă din care se desprind bucăți de turtă dulce...”), pe fond de vitalism whitmanian picurat cu trasee bucureștene *à la* Cărtărescu și Cosașu („în serile calde se întorceau de la liceu pe jos, coborînd împreună strada Popa Nan. Troleibuzele orbecăiau troleibîzînd ca niște gîndaci mari” etc.), parodii mateine de dandysm halucinogen („cei trei prieteni ieșeau din nou în lumea de afară ca niște Iona născîndu-se a doua oară din pîntecele balenei, călcînd nesiguri,

legănîndu-se în ritmul valurilor care i-au purtat, le crescuseră bărbi lungi, întortocheate ca ale sfetnicilor lui Assurbanipal..”), savuroase descrieri pe patent cărtărescian („îmi mîngîi contururile de plasmă electronografice”, „îmi zîmbea nichelat, fin, privindu-mă rotund, ca un cadran fosforescent de ceas Seiko”, „mă cufund în Ea ca un Mercedes în ocean, ca un tavan de polistiren expandat, topit într-o coajă de ou” etc.) – totul, în acest scilpitor, logoreic și jucăuș „eseu asupra formării” vorbește despre inițierea în viață prin prietenie și eros.

Lăsîndu-ne copleșiți de priapismul metaforic al povestitorului, de avalanșa seminal-descriptivă, ca să zic așa, prin care noul Ghilgameș-Enghidu se eliberează de sufocantele energii kundaliniene, nu trebuie să uităm însă morală fabulei, pe cît de dură și cinică, pe atît de jubilativă : „atunci, ce mai aștepți, tinere ? Du-te la Ea, te așteaptă, e făcută pentru tine, ca toate femeile de pe lumea asta, ce dracu’, nici atîta lucru nu ești în stare să pricepi ? Cap de hîrtie !” – dar nici polimorfismul acțiunii prin care (iarăși cărtărescian !) simțurile sexualizează creierul, iar creierul cerebralizează sexualitatea.

Nu știu dacă Dima Bicleanu, o dată trecut prin metamorfozele adolescenței – petrecută în acest spectaculos *puzzle* confesiv – va mai fi ispitit de demonul narațiunii, dar ce este aici ajunge. Convinge și place.

Octombrie, 1999

Argoul și vârsta de aur

Ovidiu Verdeș, *Muzici și faze*, roman, Editura Univers, 312 pagini

---

E de-a dreptul palpitant ca, într-un interval de numai câteva luni, din decembrie '99 în februarie 2000, tu, critic literar, să ai privilegiul de a citi în manuscris două romane semnate de doi autori aproape congeneri, despre aproape aceeași copilărie, cu aproape aceleași calități stilistice, povestind, în esență, aproape aceleași întâmplări de liceu, cartier, stradă și gașcă, dar care autori nu știu absolut nimic unul despre celălalt. Asta-i pur și simplu „Zeitgeist-ul, *l'air du temps!*”. Vă propun cu sinceră și neascunsă empatie să citiți în succesiune, dacă nu chiar în paralel, aceste două romane de debut: *Buimatic prin lume*, de Dima Bicleanu (Editura Polirom) și *Muzici și faze*, de Ovidiu Verdeș. Pe cel dintâi l-am prefătat, după ce, prin intermediul lui H.-R. Patapievici, i-am citit forma dactilo, pentru ca, la două luni după lansarea de la librăria „Noi”, să votez hotărât, în juriul pentru debuturi al Editurii Univers, alături de Ioana

Ieronim și Mircea Martin, pentru premiera și publicarea romanului lui Verdeș.

Două mari tendințe au structurat, în esență, proza noilor scriitori români, în deceniul care se încheie acum. Una este cea a realismului cinic, grotesc, argotic și cu fibră apocaliptică (Radu Aldulescu, Daniel Bănulescu, Caius Dobrescu, Dan Stanca, Adrian Oțoiu, Petre Barbu, Răzvan Petrescu, Răsvan Popescu ș.a.) prin care se încearcă exorcizarea „prezentului” prin sarcasm, mizerabilism, demonie și verbozitate argotică. A doua tendință vizează, dimpotrivă, „trecutul”, conștiința captivă în mitul copilăriei, cu eul proiectat fabulos în „vârsta de aur”, fie la modul oniric luxuriant, ca în *Orbitorul* lui Cărtărescu, fie cvasiproustian și cu autentici eliadești, prin îmbibarea psihismului infantil sau a reveriilor adolescentine cu seve livrești și estetizări programate (vezi *Alexandru* de Ion Manolescu, *Exuvii* de Simona Popescu, *Oniria* lui Corin Braga, un trend în care intră binișor, la rigoare, *Zbor în bătaia săgeții* de Patapievici, jurnalele lui Cristian Bădiliță ș.a.). În această a doua tendință se înscriu romanele lui Dima Bicleanu și Ovidiu Verdeș: liceanul bucureștean de la finele anilor '70 și începutul deceniului nouă, generația evadărilor pe verticală, rock & blugi, rezervație de *lonely hearts*, cu eternele inocente erotice deghizate în falsul sictir *macho*, cu idealuri cumiști (un casetofon, o excursie pigmentată cu mici jocuri senzuale), plictisuri de vacanță sărăcuță, curțile „cu miracole” dintre blocuri ș.a.m.d. Tinuț, eroul din *Muzici și faze*, „e-n limbă” după Hari, colega de clasă (frumusețea sportiv-provocatoare la 17 ani, nonșalantă, capricioasă, tandră și ironică), se

alcoolizează intens cu Coca-Cola și Ci-Co, „șutește kentane” de la taică-său, pe care le ascunde în hidrantul de la etajul IV, suferă viril de cicăleala maică-sii, aude că-l iubește Ina, trage câteva beții involuntare, de neofit, este de câteva ori la un pas de dezvirginare („Tinuț, să fiți cumiți, mamă, că-i păcat de voi, sînteți încă mici”, îl roagă mama lui Hari) și îl excită tanti Bejan, în fine, o sumedenie de muzici, fie hard-rock, fie „bluzane” cu Clapton, plus faze, faze, faze, „nenică”, de te-apucă dulcea ameteală de „teenager”. Aici, pe post de *axis mundi* e cofetăria „Parașuta”, labirintul dedalic se-ntinde de la rondul din Piața Coșbuc, la Academia Militară și-n Berzei, *Cartea Cărților* este caietul-oracol care circulă prin clasă, iar în loc de sirene îi avem pe Rolling Stones, Doors, Creedence, Black Sabbath și mulți alții. Plăcut, reconfortant și instructiv, atît simpatetic, pentru cei care au astăzi între 40 și 50 de ani, cît și retroactiv, pentru... copiii acestora. Cît a trecut de la teribilul îndemn „Să nu uiți, Darie” ? !

Ziarul de duminică, nr. 16/8 sept. 2000

Debut pentru integrare

Alina Nelega, *www.nonstop.ro*, Editura Unitext ;
idem, *Ultima vrăjitoare*, Editura Paralela 45

Debutînd simultan în teatru și roman, Alina Nelega (41 de ani, licența în engleză și română la Filologia clujeană, secretar literar al Teatrului Ariel din Tîrgu Mureș, inițiator al Fundației Dramafest, ferventă susținătoare a mișcării de Teatru Alternativ din România) ilustrează perfect paradoxul primei cărți ce impune un talent fără să fie o realizare literară în sine. Ba, încă, paradoxul se dublează atunci cînd declari (așa cum mă pregătesc eu s-o fac acum) că nici piesa care a cîștigat Premiul UNITER pe 2000 și nici romanul publicat la Paralela 45 (cu entuziasta prefață a lui Gheorghe Crăciun) nu dau adevărata portanță a „semnăturii” autoarei (*i.e.* „la griffe”), ci... eseul despre noul teatru post '89 de la noi, care compune a doua jumătate a cărții de la Unitext. Aici își etalează Alina Nelega palpitul crud și atașant pentru iconoclastie și experimentul scenic, pentru inventivitate managerială, buna aplicare pe texte șocante, precizia verdictului, nervul polemic, iconoclast,

dar mai ales energia empatică față de teatrul insurgent, exploziv și exasperat de România, al unor autori precum Radu Macrinici, Vlad Zografi, Alina Mungiu, Matei Vișniec, Saviana Stănescu, Andreea Vălean ș.a. Aflată în plină ebuliție și bun mimetism tematic americano-european, forfo-tind de proiecte teatrale (auctorial sau administrativ, eseistic, editorial sau, de ce nu, regizoral văzînd lucrurile), foarte atentă la temele-cheie și subiectele-tabu din canoanele *political-correctness*-ului globalizant, Alina Nelega este un produs tipic al generației Internet. Pragmatism și proteism, dezabuzare și cinism satiric, dexteritate în exercițiile pe temă dată, năuceală hedonistă și profesionalism fără iluzii, pe fond ciclotimic și cu activism de disperare. Personajele din *www.nonstop.ro* au 22, 23, 28 de ani, sînt hipnotizate de computer, invadate de hormoni și adrenalină, îmbibate de votcă, ființe bisexuate, copleșite de frenezia monomaniacal-argotică („am agățat un gay pe chat”, „am găsit un job pe Net” etc. etc.), trăind în cyberspațiu, visînd la schimbarea de sex, „delivrînd cadavre proaspete”. Sînt... faliții noștri, adică „ai noștri îngerî în America”, al nostru *Trainspotting* etc. Aici, totul e „chatuială”, fumat de „iarbă”, *shit, man, shit*, ce pana mea, ți-o pun, ți-o trag, *suck my dick, kiss my ass*, mirc, mă rog, *you know what I mean!* Cum bine observa Paul Cernat în cronica sa la *Ultima vrăjitoare*, din *Observator cultural* nr. 71/3-9 iul. crt., sub înfățișarea narativă „rebelă, nonconformistă și combativă, sub un temperament experimental, histrionic și frondeur”, Alina Nelega „maschează un vizionarism poetic și un soi de tandrețe copilăroasă. Înzăuat cibernetice, cu iubiri

comunicate pe e-mail ori cu iuți violuri, soldățești, pe cîmpuri cu pactul faustic tangent la *Maestrul și Margareta*, ori cu delicioase exerciții și performanțe stilistice (pp. 46, 83), cu viața aburită de alcool, mediocritate liricoidă și promiscuitate a redacțiilor și culiselor teatrale în ceaușism, ori dialogînd incitant cu *www.nonstop.ro*, *Ultima vrăjitoare* poate fi citit ca un model pentru generația ce halucinează arhilucid în Internet café-uri. Chit că, personal, îi prefer vecinătatea lui Ovidiu Verdeș din *Muzici și faze*, verdictul lui Paul Cernat mi se pare prea dur : „Un eșec. Luat la bani mărunți, volumul are atuuri care ar trebui să-i facă să pleznească de invidie pe mulți prozatori hîrșiți. [...] Dar, vorba cuiva, romanul nu iese nici mort”. În orice caz, el trebuie citit în paralel cu cel pus de Simona Sora în *Dilema* (439/27 iul.-2 aug. crt.): „un cyber-roman medieval despre îngerî căzuți [...], un debut cu totul surprinzător, deranjant și atipic [...], eclectic, fragmentat și prea ambițios, al unei prozatoare foarte talentate, o carte care ar avea, în mod sigur, succes în Occident, dacă ar fi tradusă”. „Sîntem niște luzări” (*i.e. losers*) – iată ce conchide feelingul acestei inteligențe nervos-locvace, situată la antipodul *Serenadei la trompetă* și cu nostalgiei de „îngereasă cu pălărie verde”. Și totuși, și totuși! Îndreptată – tematic – înspre ținte mai simple, cu bemoli la avîntul epico-tehnicist și un plus de încredere în omenescul pur și simplu, e de sperat că energia (nu doar stilistică) a Alinei Nelega ne va surprinde în continuare.

Ziarul de duminică, nr. 35/31 aug. 2001

Feminități năvălăse

Mira Feticu, *Femei cu veverițe*, Editura Crater,
88 pagini

Din fericire (sau din păcate?) literatura română – pudică, demnă, moralizantă – nu prea cunoaște sau nu prea vrea să descrie perversitatea sexuală.

În peisajul *Adelei*, de la Sașa Comăneșteanu, Olguța, Maitrey și „negreața” lui Cocea, pînă la fetițele lui Cărtărescu, de la *Povestea Poveștilor* la Matilda Petrini și forfota de vicii din proza lui Petru Dumitriu, trecînd prin aburii de eros patologic din interbelicul ahotnic de Gide și D.H. Lawrence, dai cu tunul și nu vezi o nimfetă devastatoare, un caz de fetișism sado-masochist, niște incesturi fierbinți pînă la crimă sau sinucidere, nici vreo pedofilie trasă-n ciocolata Alicei în țara Mioriței, vreo necrofilie sau bestiofilie ceva, mă rog, tot ce face deliciul occidentalilor pofticioși de mucigaiuri, partuze, inversiuni și contorsiuni infantile și cîte altele a născocit fiara umană, y *compris* masturbări pe Internet, violări de bărbați cu garoul, acuplări cu sofaua goală sau – mai știi? – cu gaura cheii...

Nu e neapărat un păcat, Doamne ferește, nici o pierdere, ci (ar zice Noica) o bună așezare în orizontul sexual, oscilînd, la noi, între extrema agresivului frust (violurile și cruzimile rebreniene, castraveții lui Creangă și Geo Bogza) și estetizarea senzualității, de la rafinamentul ruralo-ghiduş al moșului Nichifor Coțcariul, pînă la jocurile Daniei.

Nici în postceaușism nu stăm mai „bine” la respectivul capitol, în ciuda eforturilor lui Dan-Silviu Boerescu & Co., a epicului crud, gen Aldulescu, Daniel Bănulescu, Caius Dobrescu, a feminității lirico-sexuale tip Rodica Draghinescu ș.a.m.d.

Un frumos curaj al sincerității vădește debutul Mirei Feticu, al cărei personaj generic, Silvia, nu ezită să ne facă deochiați părtași la primele tulburări erogene ale nimfetei în fața unchiului („între genunchii lui, vulpița își răsucește mici bucle”), primele ședințe de inițiere frotant-erotică, la 5-6 ani, în pod, cu verișorul grăsuț și îndesat, să condimenteze cu dulce venin și amar sarcasm pornirile gerontofile ale studentei față de profesorul sexagenar, timid, moale, gelos și puțin concupiscent.

Silvia este o „mică perversă” cu porniri de *mantys religiosa* („i-ar fi ros încet dinții de jos, unul cît unul”), minionă, înfocată, cu sîni de copil, năbădăi și cruzimi sagace („bărbatul îi zîmbi și ea îi văzu dinții cariați și lipsa premolarului din dreapta”). Ea trece cu tristă naturalețe peste prima noapte de amor („cînd nu-și putea stăpîni saliva, și-i era rușine, și a stat mai mult în baie decît în pat. Atunci carnea băiatului frigea, nu-și putea desprinde limba de pe pielea lui, înghițea în sec și fugea la baie. N-avusese curajul

să-i spună băiatului «înc-o dată» și-i mărturisii asta mai târziu, când «o dată și-ncă o dată» nu mai însemna același lucru»), provoacă, ludic, un bărbat în tren, face sex lucid prin hoteluri, inițiativa aparținându-i („urci în urma lui scările hotelului și îi privești torsul îmbrăcat în tricou alb – 100 de kg. În cap, îți zici. Vei sta cu el trei zile, tu ai vrut. Tu l-ai sărutat prima, tu vei începe și acum. Torsul bărbatului seamănă cu torsul vărului tău Adi, cu care în copilărie fugeai de acasă”). Are, zic profesorii și colegii, „o labilitate psihică pronunțată”, instincte aburoase („Llosa, *Povestășul*, o carte mică, cu hîrtie porcoasă, pe care-și trecuse limba și nările de sute de ori”), egocentrism senzual („Pentru tine despărțirea e despărțire. Noaptea cînd te regăsești în patul tău. Te poți mîngîia, te poți miroși. Nu miroși a el, miroși a tine”), totul conducînd, firește, la sinucidere, ca în cele *37 de grade la umbră* ale lui Philippe Dijan.

În afară de buna utilizare a procedului celor două perspective (aceeași scenă erotică e descrisă, separat, de ambii parteneri), două secvențe din volum atrag în chip special atenția: „După-amiază” (exercițiul erotic al celor doi preșcolari) și „Penelope”, microistoria unui cuplu, de la pitorescul (frizînd patologicul) al fetei („se zbătea și-mi recita poeme, aproape plîngînd, își scotea tot timpul limba din gură, își mușca buzele, a vrut în parc, cu prezervativ... Îi cumpăram cărțile pe care și le dorea, țopăia de bucurie, apoi se dezbrăca”), pînă la impulsul irepresibil al crimei. Aici este adevărata măsură a autoarei și, poate, nucleul romanului ce stă să se construiască din puzderia secvențelor (43 întru totul) de aici.

Mira Feticu are 28 de ani, este redactor la Radiodifuziunea Română și cercetător la Institutul „G. Călinescu”. *Femei cu veverițe* trebuie, zic eu, să devină un roman, un focar epic de felină cruzime și totală dezinhibare.

Ziarul de duminică, nr. 49/7 dec. 2001

La tortura dulce

Ruxandra Cesereanu, *Tricephalos. Cartea licornei. Peripețiile Alisei în Țara New Yorkeză. Cuferele trupului meu*, Editura Dacia, 282 pagini

---

Nu știu cum stăm în cele economice, administrative, social-financiare etc., dar știu că sexualmente avansăm iute ca săgeata. Ardem etape *con fuoco*: numai ce-a venit pe piață *Sexus*-ul lui Miller, că am și avut primul roman de-a binelea autohton cu lesbiene. Nu doar că am terminat în zece ani toate cele (vizuale) din Kamasutra, ori am promovat-o în toate clasele pe Lolita, dar ne oferim – iată – o Emmanuelle hiperdoctă, erudită în materie de mistica sexului, racordată la tot ce ține de obsesia corporalității postmoderne, cu sau fără faimoasa retenție seminală din tantrismele eliadești. Ruxandra Cesereanu este unul din primele cinci-șase nume care au explodat cu folos în bieteles noastre litere de după 1989. Delicios de egocentrată, sincronizată cu mișcările și canoanele occidentale, hiperactivă, pe cât de luxuriantă senzorial și de ardentă scriptic, pe atât de eficientă în cele practic-universitare, fosta echinoxistă are la 38 de ani

12 cărți publicate. Poezie deopotrivă carnală și simbolică, în psihism incandescent, proze voite șocante ale eului acaparator, proze de ludic fantasmatic, o antologie de deliruri (poezia onirică la români) precum și două sinteze deja intrate printre referințele obligatorii în domeniu: *Călătorie spre centrul infernului. Gulagul în conștiința românească* (1998) și *Tortura politică în secolul XX* (2001). Eliberată de primul val de senzorialitate și experimentare a deliciilor vieții, bine definită profesional și situată vremelnice pe un odihnitor promontoriu autocontemplativ, Ruxandra Cesereanu își îngăduie încă un lux. Un lux nebun, amețitor, de hetairă oniro-delirantă sexualicește, de preoteasă a universului fantasmatic, de tigresă a voluptăților reci, călătorindu-și simțurile și cutele trupului ca pe o junglă, o savană, un codru, un dicționar al extazelor, ca pe un elixir al eternei omnipotențe orgasmice. Ruxandra Cesereanu se desfată în *Tricephalos*, de-a lungul a trei călătorii de inițiere și desăvârșire erotică (Paris, New York, Grecia) alături de soțul ei (Korin sau Cobra aici, Corin Braga în realitatea conjugală, la rîndu-i poet, prozator, eseist și campion al nevrozei) împreună cu care aduce în Athanorul omphalic alchimia a nu mai puțin de 27 de nunți! Tri-cephalos va să zică trei capete de inițiere, de balaur erotic, dar în miezul cefalic trebuie citit și falusul la puterea a treia. Pentru eroina noastră, Parisul are ca simbol celebra tapiserie „Doamna cu licornul” de la Cluny (cu tot alaiul de conotații sexuale privind fecioria dospindă și cornul miraculos desfăcător) și ca întrupare o suită de cocote și amante de lux, într-un fabulos ce debordează în inventarul făcut Muzeului sexului, oarecum echivalent

Muzeului Antipa din visurile cărtăresciene. După Licornă, vajnica noastră Emmanuelle se ipostiază în Alice într-un New York al minunilor („Simțeam că acesta era orașul meu fatal, bărbatul orașelor care, în reveriile mele de femeiușcă nedesăvârșită avea toate mirosurile, toate chipurile, toate sexele”), unde nebunia lexicală din jurul populației și al organelor genitale atinge paroxismul („I want to lick your ass and suck your tits”, „Suck, suck my dick”, „My pussy is a mouth, my mouth is a pussy” etc. etc.). În fine, Grecia va să zică Minotaurul, labirinturile eului, cutreierul de sine ca prin „cuferele timpului”. Greu, sau poate că inutil de rezumat acest inventar al plăcerilor, unde pînă și cerul este văzut ca un „bordel uriaș”, plin de sucubi și incubi, unde falusurile au ochi bulbucăți, vulvele înghit cu nesaț fructe exotice, unde totul este androginie cu peruci pubiene, unde totul e oral, anal, felație, bețișoare chinezești, reverii sado-masochiste („există un mic torționar în fiecare din noi? Este imaginația esențială în tortură?”), unde limbajul, mai precis jargonul, funcționează fie ca vibrator, fie ca afro-disiac, unde fie și numai trei pagini (130 ș.urm.) cu anunțuri de „femei căutînd bărbați”, „bărbați căutînd femei”, „femei căutînd femei” ș.a.m.d. îți rezumă toată orgiastica pseudopotență a unui Occident obsedat de „the fuck of the millenium”.

Nota Bene: exultînd de sincerități și cruzimi egofile, dar și de un ludic pufos, malițios, melancolic și autopersiflant uneori, pansexualismul din *Tricephalos* nu este niciodată obscen, nici vulgar. Și nici excitant. Este un uriaș exercițiu mental – prolix, ce-i drept, uneori pînă la lehamite – un

eseu indirect despre subteranele casei cu fantasme care este trupul – creier al fiecăruia. Era normal să apară, e bine că-l avem. Cum s-ar zice, am făcut-o (fuckut-o?) și pe-asta!

Ziarul de duminică, nr. 5/7 feb. 2003

Citești, rîzi și oftezi

Constantin Popescu, *Mesteci și respiri mai ușor...*,
cuvînt înainte de Bogdan Ghiu, Editura Cartea
Românească, 274 pagini

Dezlănțuită în superlative, prefața lui Bogdan Ghiu pur și simplu îl copleșește pe bietul critic literar care deschide romanul de debut al lui Constantin Popescu, carte într-adevăr remarcabilă, de nu chiar șocantă în peisajul epic anost al momentului. „În sfîrșit, se mișcă, artistic, ceva și în România”, exclamă din capul locului Bogdan Ghiu, raliind cartea lui Constantin Popescu la filmul *Occident* al lui Cristian Mungiu, ca și la *Trainspotting*, la Céline, Vargas Llosa, Dos Passos, Kerouak, Tarantino. „Structural cinematografic (de la Eisenstein arta montajului, dar și plonjeuri pneumatice ca la Wim Wenders), *Mesteci și respiri mai ușor* este romanul României. L-am citit cu entuziasm, lăsîndu-mă torturat estetic de cumplita lui forță emoțională.” În fine, zice tot Bogdan Ghiu, acest roman, „care este mai mult decît o capodoperă”, dă „semnalul noii proze românești, disperate, ironice și revoltate, în genul ei cel mai problematic și mai

evanescent, dar care ar trebui, de fapt, să confere trăinicie și cheag literaturii noastre”. Verdict tare, care poate acționa și ca trambulina, dar și ca ghiuleaua atîrnată de glezne. Nu chiar „romanul României”, cartea lui Constantin Popescu nu este mai puțin un debut strălucit, o carte fermecătoare, fără îndoială. Bogdan Ghiu notează doar două nume care ar fi „pregătit spațiul narativ” al cărții de față: Stelian Tănase și Radu Aldulescu. Nu cred că Stelian Tănase era neapărat de citat aici, însă Radu Aldulescu – absolut, dar, mai mult, împreună cu Daniel Bănulescu, Caius Dobrescu și mai ales Ovidiu Verdeș (*Muzici și faze*) și Dima Bicleanu (*Buimatic prin lume*), dacă nu cumva, ceva mai departe, cu situațiile teatrale construite de Saviana Stănescu și Radu Macrinici. Am făcut altă dată (în 1999, în prefața la citatul roman de debut al lui Dima Bicleanu, apărut la Polirom) distincția între „exploatarea fabuloasă a autobiografiei” la generația Cărtărescu (vezi Simona Popescu, Ion Manolescu, O. Verdeș ș.a.) și „realismul apocaliptic” din proza lui Radu Aldulescu, Dan Stanca, Daniel Bănulescu etc. Important mi se pare de notat acum că, dacă Dima Bicleanu – stabilit din 1993 la Sydney, în Australia – este născut în 1957, iar Ovidiu Verdeș tot cam așa, Constantin Popescu nu are decît 29 de ani, în vreme ce Radu Aldulescu are 49. Sociologic, analiza limbajului argotic și a psihologiilor rebele din romanele lor cu adolescenți... deloc miopi ar fi o jubilație. *Mesteci și respiri mai ușor* este filmul unui grup de vreo zece „băieți răi” (să le zic: bandă?) dezabuzați cît cuprinde, îngeri căzuți în București, isteți, cultivați, resemnați și tăvăliți iute de viață, cu puseuri oniro-sexualo-narcomane, derive pitorești și familii

destrămate. Oscilînd între coșmar și deriziune, între bordel și infrațiune, între agonizarea de România și extazele cărnii, ei cultivă taclaua etno-rock în limbaj metalist intens țiganizat. Sînt cinici, pragmatici și juisori depresivi. Au trecut de mult de acnee, dezbăt problema antisemitismului și a necesității autoritarismului, falsifică dolari și-l citează pe Petre Țuțea, fumează cîte-o iarbă dură și plănuiesc hold up-uri la magazinul de bijuterii al lui Herzfeld de pe malurile unei Dîmbovițe cu aer de Chicago, ce mai, tare te mai apucă pofta să-i filmezi într-un *Once upon a Time in Romania!* Sigur că argoul lor intensiv (l-au găbjit gaborii, ce gulgutar nenorocit ești, a fi cu mangla, a fi mufat, a umbla cu duda, a avea chef de-o clanță, s-a luat un agarici după mine, băga-i-aș sîrma... etc. etc.) e doar o formă a iluziei că stăpînesc realitatea și exorcizează destinul, în timp ce ecorșeul colocvial la care supun România devine – din sadism și miștocăreală tristă – pur masochism: „De-aia ne fut toți în cur. Că sîntem un popor de bingomani, de telenoveliști... Ne-am transformat. Pe vremea ailaltă eram douăj' de milioane de țigani care vorbeam bulgărește... leca noș deța, jolt carton, draghizliteli, Naidenov. Acu' să-mi bag seniorita, te chiero...”. „Gropi, canale descoperite, parbrizari la toate stopurile, țigani ologi, ciungi și jegoși care-și tîrîie mucii prin praf.” „Taci, mă, băga-mi-aș picioarele-n capu' tău, dă-te-n durerea mea, sîntem o țară de metafizici, bă, de neînțeși, de ciorani și eminești... las-o-n aia goală.” Iar Bucureștii, un „bazar fără început și fără sfîrșit, copleșitoare senzație de loc aflat niciunde, la capăt de lume, absolut uitat”. Paginile 72-74, care strîng explozia alcoolizată a disperării

de România, ce îmbibă ființa lui Faianță, personajul axial al cărții (și, am senzația, alter ego-ul autorului) sînt un adevărat manual de iubire prin ură, care-mi amintește teribila scenă din tinerețea lui Cioran, cu acel Mircea Zaprațan îngenuncheat în cîrciumă și strigînd nietzschean către cerurile oarbe și goale: „Doamne, iartă-mă că sînt român...!”.

**

Gașca lui Faianță, compusă din Grasu, Gelu, Slăvilă, Salatră, Pappucino, Abrașa, țiganul Ciuhapu și evreul Manase (sîntem corecți politic, nu-i așa?) este o Românie în mic și, în fond, o lume în mic. Reveriiile băieților, fantasmale, coșmarurile și bețiile lor, sastiseala, pulsuniile sexuale sau pasiunea volanului, iubirea disperată și familiile dezbinat, jocul hazardului și al ratării, sentimentul inutilității sociale și continua inițiere în eșec, totul coincide în visul tuturor de a părăsi România. Dar și în legătura – sălbatic exprimată – cu blestemul neantului valah. Discuțiile lor despre existența și motivațiile antisemitismului în istoria României, despre damnarea perpetuă a colectivității dîmbovițene, despre acest „bazar fără început și sfîrșit, copleșitoare senzație de loc aflat niciunde, la capăt de lume, absolut uitat”, despre „gropile, canalele descoperite, parbrizarii de la toate stopurile, țigani ologi, ciungii și jegoșii care își tîrîie mucii prin praf”, ca și despre „chinezii de se taie felii și se aruncă la veceu, îi găsim prin valize”, colecția de clișee verbale de genul „fir-ar țara mă-sii, nu vine el odată regele ăla?”, „nu furăm, ne descurcăm, e o nuanță” ș. a. m. d. – se focalizează

în diatriba alcoolic-extatică a lui Faianță de la pag. 72 ș. urm., monolog absolut memorabil (și recomandabil tuturor facultăților de teatru). „Orașul ăsta ! ! ! Strigă Faianță cu sticla de Jack Daniel's în mână. Sodoma și Gomora ! ! ! Băga-mi-aș picioarele în el. Oraș de căcat, știi cât de tare te iubesc ? ! ? Mi-aș da și sufletul pentru tine, măi, animalule, ca un prost te iubesc ! Țara asta, bă, cu pîine și cu sare, cu machedoni și unguri, cu preoți beți de supărare, cu maici triste, cu vin, prescură și olari, țară cuminte și iubăreață, mohorîță cînd plouă și veselă cînd ninge, cu amanți toropiți de vorba lui Eminescu, țara asta, băăăă, urită, plînsă și bătută, cu fripturi și cai verzi pe pereți, cu șezători și aghioase, cu cafenele și buticuri, violată și stătută, cu Moși, muntele Găina și Ardeal, cu amăgiri și cu manele, cu călușari și paparude, poteră și iude, cu stele, cu compot, marinari și adventiști, țară săracă și micuță, cu prinți și basme, cu vorbe dulci și cu sudalme... e țara mea ! ! ! Și o iubesc, mă fac în ea ! ! E țara mea, ce-aveți cu ea ? Îi dau în cap, mă joc cu ea...” Acuma, sigur că un cronicar literar care se (prea) respectă ar vorbi despre indecizia autorului în dispunerea accentelor (pentru ce optăm ca esențial : pentru savorile grotescului de la bordel sau pentru cumplita scenă a mineriadei ? Pentru romanul argotic sau pentru cel existențial ?), despre secvențializarea (scenarială) excesivă, despre alternanța, uneori agasantă, a burlescului cu pateticul, a liricului cu licențiosul etc. Același cronicar poate fi deranjat de evoluția romanului început în trombă postmodernă, trecut în satiră, în pitorescul lexical cu accente de tezism etic și încheiat în realismul cel mai crud (în fond, Faianță iubește cât se poate

de pur o fată ce se dovedește nu doar o tîrfă oarecare, dar și femeia însărcinată cu... tatăl eroului nostru). În fine, cronicarul cu pricina mai poate fi șicanat de oscilațiile de stil și construcție ale autorului, care trece nonșalant de la dialogul amețitor, în pagini de virtuozitate argotică, la partitura lirico-depresivă, prin reflecția morală și narațiunea onirică, prin hold up-uri mai mult sau mai puțin reale/imaginare, ca și prin excelente contrapunctări muzicale ale realității : din duba poliției se aude „*Wooly Bully* cîntată de Sam the Sham” ; în vreme ce minerii stîlcesc lumea-n bătaie, dintr-un bar se aude Louis Armstrong cu *What a wonderful world*, iar automobilistul infractor se dorlotează auditiv cu acordurile lui Ceaikovski din *Spărgătorul de nuci* !

Dar cum nu subsemnatul este acel cronicar (și nici nu are ambiția să devină așa ceva) îmi îngădui să vă atrag atenția asupra bibliotecii lui Faianță, insul axial de aici, care la 24 de ani a înghițit Dostoievski și Coelho, Bulgakov, Eliade și Kafka, Borges, Cortazar, Sábato și Cioran, Márquez, Thomas Mann și Biblia, Baudelaire și Vargas Llosa, și care-și trăiește viața ca un film, cu pereții dormitorului acoperiți de posterele de la *Călăuza*, *Solaris*, *Oglinda*, *Dueliștii* ori *Siberiada*... „Nu-mi place realitatea, exclamă Faianță. Totul e în capul meu. Mi-e frică să trăiesc, adică să trăiesc așa cum trebuie, așa cum aș vrea. Și atunci îmi închipui totul”, inclusiv romanul acesta, adăugăm noi. „La mine e mai simplu, mărturisește Grasu : io visez crima perfectă, nu să omor, dar să-mi închipui cum ar fi. Și visez femei. Tot timpul îmi închipui cîte ceva.” Cei doi compun o plauzibilă, convingătoare fizionomie a tînrului bucureștean de astăzi,

deloc miop, ba dimpotrivă. „În mintea mea, spune Faianță, toate detaliile astea se adună deasupra gândurilor, călcându-le în picioare ca o masă de copite sîngerii.” Stofa unei vîrste, croiala unui romancier de netăgăduit.

Ziarul de duminică, nr. 24/27 iun. 2003 ;
nr. 25/4 iul. 2003

Hard rock Bisisica

Sorin Stoica, *Dincolo de frontiere*, Editura Paralela
45, 194 pagini

Citind cărți precum *Balamuc, sau pionierii spațiului*, de Caius Dobrescu, *Cei șapte regi ai orașului București*, de Daniel Bănuțescu, *Muzici și faze*, de Ovidiu Verdeș, *Buimatic prin lume*, de Dima Bicleanu, *Mesteci și respiri mai ușor*, de Constantin Popescu, m-am întrebat nu o dată ce-ar fi simțit, ce-ar fi gândit și ce-ar fi spus alde Ionel Teodoreanu, Mihail Drumeș, Gr. Băjenaru sau George Șovu despre ele.

Cu alte cuvinte, cum s-ar fi împăcat liliatul metaforic al Medelenilor, adolescența năstrușnic-sportivă din *Elevul Dima* și *Cișmigiu & Co.* și lirismul idealizant, sentimental-utopic al *Liceenilor* cu cinismul avalanșelor argotice, cruzimile de limbaj, tentația demonismelor carnale și narcomane, mahalaua sufletească, amestecul de Bronx și Ferentari, de Barbès și Rahova, cu toată această baie de furie acidă, totalmente sterilă, dezaxată, alienată, a unui mecanism psihologic huruind sarcastic în gol. Ciudat este că autorii nu sînt, cum s-ar zice, „oameni fără suflet”, suflete apostate, luciferici de

doi bani. Nu, ei sînt niște redutabile energii narative, cu auz și vîz perfect-povestitoare, dar care se lasă cutreierate de exasperarea vicioasă, de conștiința pustii și de viziunea caricaturală a noilor „generații de tranziție”. Aflat la a doua carte, după *Povestiri cu înjurături*, apărută în 2000, tot la Paralela 45, Sorin Stoica folosește un truc, care într-o oarecare măsură îi reușește. El își răscoiește (presupun) biografia (editura nu ne spune nimic în acest sens), experiența liceală, rurală și de gașcă, dublînd-o cu istorii orale de o indubitabilă savoare. (Așa l-am cunoscut pe prozator, prin intermediul lui Zoltán Rostás, alături de care pregătește o serie de volume cu vieți de odinioară, istorii orale derulate pe bandă de magnetofon.)

Pe de o parte îi avem deci pe tîrîtorii adolescenței post-comuniste, liceenii care susțineau acum două luni la examene că domnul Goe este infractorul „cel mai tare din parcare”, că Tipătescu are nouă copii și salariu mic și că pe zgîrcitul moș Costache din *Enigma Otiliei* „vor să-l facă de bani”, în timp ce Felix și Otilia „fac sex toată ziua”... De cealaltă parte, naratorul („mă reped, și orice povestire a mea e ca un fel de ejaculare precoce”) depliază o cazuistică mustoasă și colorată: tatăl, adică directorul școlii din Cîmpeni (un soi de Dorel Vișan într-un scenariu de Ioan Groșan, în regia lui Daneliuc), Coccozon cel cu „o tîpsie de argint în loc de osul capului, și-o scotea și vedeai cum îi respiră creierul”, „oameni gravizi de Ceaușescu, li se pare ceva absolut indecent să fie fericiți”, Junioru („Io nu cred că vreodată în istoria oamenii s-au întreat așa de mult ca azi, bă, ce dracu fac io aici, ce caut io p’acilea?”), vezi și

inserturile cu italice de la 95 ș. urm.). Dar mai ales colegii: Cîrnatu („parcă e un prost d-ăla din Evul Mediu, cu hamleți pă el, pălărie cît un capac de canalizare, care cade în genunchi, ah, iubito, nu mă părăsi”), Ghițuleasca („am avut nu știu cîte ocazii să i-o pun, da’ mersi, n-o suport, neică”), Șăfu și Moga, colega lui de bancă („pulovăr mulat, are niște țîțe a’ dracu, așa că ți se scoală de-un metru”), Bîrnă („iete-l p-ăla, ce meclă și-a tras”), Oaie, zis Sandi Bell („cînd se înfurie, parcă e femeie: să nu te mai prind p-aici că dacă-ți dau un șut în cur te plictisești în aer”), Pensionaru („tac-so are-o față de impotent, fruntea pînă la ceafă, cum vine de la serviciu se așază la televizor”) – bateristul formației Sacru în care chitarist este povestitorul nostru. Apoi Palade, care se visează Robert Plant, Țeavă cel cu falus monumental, inclusiv pe post de Huck Finn, Galileo („bă, ce tupeist, o dai pe mangleală cu mine? Hai să ne frigem! Să moară mama, te fac varză, te duci acasă cu cracii legați de gît”), Geani șmecherul traficant, Costi, cel care crede despre Cioran că „face pe nebunul doar pentru că nu văzuse o pizdă-n viața lui”, sau Nae, „care zice că-i mai bine să trăiești în fabulație, să ți se pară, să ai de gînd să. Un om realizat e un om terminat. Și singurul proiect care reușește integral este cel al ratării. Așa, mai bine trăiești cu gîndul că odată și odată... și în felul ăsta îți păstrezi libertatea de a înjura pe toată lumea”. Între felii, stă eul narator („cartea asta trebuie să aibă cel puțin doi autori, care să vorbească amestecat”), Jul, adică Iulian, rockerul melancolic, reflexiv și sucit, care „are un fel de greață” față de copilul de țaran care a fost, deși „era mișto

cînd eram mic. Capu-n sus, mă învîrteam pînă nu mai puteam sta în picioare”, băiat elegant („cînd ții cu adevărat la o tipă, nu simți neapărat nevoia să i-o pui. Am io o teorie, că abia singurătatea în doi e deplină”), care cam „seamănă cu Cioran ăsta : maică-mea zice că am ieșit la naștere cu curul” și care – precum Bisisica micului Moromete – „de fiecare dată cînd mă roagă cineva ceva frumos, io fac tot posibilul să fac pe dos”.

Apropo de Bisisica, în cuvîntul de prezentare a autorului, Radu Cosașu (chiar el!) afirmă că Sorin Stoica are o „ureche muzicală de clasa lui Ilie Moromete” : „După auzul meu de bucureștean, prin auzul literar românesc n-au mai trecut melodii ca astea, ale lui Jul, băiatul directorului de la școala din Bălțeștii Cîmpeniului”. Bun. Așa o fi, dar eu îl aștept cu nerăbdare pe acel Sorin Stoica dedicat istoriilor orale.

Ziarul de duminică, nr. 39/10 oct. 2003

Drogul de sine

Cezar Paul-Bădescu, *Tinerețile lui Daniel Abagiu*,
 prefață de Mircea Cărtărescu, Editura Polirom,
 208 pagini

Închipuiți-vă un motor de avion supersonic atașat la o bicicletă de licean și veți înțelege ce mare deserviciu îi face Mircea Cărtărescu lui Cezar Paul-Bădescu supralicitînd fabulos un mic exercițiu stilistic și afectiv, de recuperat o adolescență cît se poate de banală și standardizată. Am scris nu o dată în acest colț de pagină (ca și în prefața la debutul lui Dima Bicleanu, *Buimac prin lume*, Polirom, 1999) despre interesanta falangă a autobiografismului ficționalist (ori, dacă preferați, a ficțiunii autobiografice) dezvoltată după 1989 la noi în principal ca epigonism domestic al strălucitoare ei egofilii cărtăresciene. Cea care ipostaziază *infans*-ul psihocosmic și mitic din perimetrul bucureștean al Șoselei Ștefan cel Mare într-o alchimie orbitoare a scrierii onirice de sine. Din mitologia infantilității și codificarea narativă a adolescenței se hrănesc *Exuviile* Simonei Popescu, *Muzicile și fazele* lui Ovidiu Verdeș, „pionierii spațiului”

lui Caius Dobrescu, buimaticul lui Bicleanu, „frontierele” lui Sorin Stoica, sau, pînă la un punct, *Legăturile bolnăvicioase* ale Ceciliei Ștefănescu, *Țara brînzei* la Felicia Mihali ș.a. Nedispunînd de experiența de viață a unui Radu Aldulescu, de vizionarismul ludic și burlescul suprarealist al unui Daniel Bănulescu ori de deschiderea lui Dan Stanca la metafizicul eticizant, „biografistii”, cum le spune Cărtărescu, „tind să identifice realitatea despre care scriu cu datele imediate și reale ale biografiei lor”. Această „infrarea-literatură”, un fel de „minimalism abia conștient de el însuși”, zice Cărtărescu, provine din „erodarea ideii de literatură (înaltă)” și se însoțește cu „oroarea de afirmare socială, de bombasticul literar, de calitatea găunoasă de scriitor, de textele cu miză existențială sau morală. Cei mai mulți dintre oamenii tineri pe care i-am păstorit eu, deși foarte buni, unii străluciți, n-au reușit să se impună în literatura de azi. Motivul esențial este lipsa oricărei dorințe de a se impune”.

Oare așa să fie? Fericit în postura de șef de școală, Cărtărescu recunoaște că mulți critici vor vedea în *Tinerețile lui Daniel Abagiu* o „însăilare”. „Și, luată în sine, așa și e” cartea, zice el. Dar, adaugă imediat prefațatorul, „contextual ea este o palmă dată în sens avangardist literaturii”.

Hai să revenim pe pămînt. A ridica nevinovatele partide de masturbare ale junelui Daniel Abagiu (nume malfonic pentru auzul pudibond, iar titlul chiar asta vrea, să șocheze) cu gaura din plapumă sau cu sticla de lapte din ceaușism („cu sticla de lapte nu era mare scofală, fiindcă nu-mi intra decît vîrful”) la teoriile lui Gombrowicz despre forma ca

deformare a infantului, ferdydurkismul ș.a.m.d. e totuna cu a lipi o coadă de păun unei bibilici rătăcite prin ogradă. Repet: dacă nu era prefața, care să facă din niște sprintare amintiri liceale „un sordid Bildungsroman”, transformînd instinctul autopersiflant al inteligentului și provocatorului autor „nesfirșit de simpatic” – în ditamai „hagiografia danielabagiană”, cu trimiteri nu doar la Dănuțul *Medelenilor* lui Teodorescu, ci și la Salinger, Robert Coover și Daniel Bartheleme, totul ar fi fost OK. Ne-am fi amuzat simpatetic pur și simplu de minitratatul *sui generis* de tabacologie din WC-ul de băieți al școlii (panoplia cu Bucegi, Carpați de Timișoara, kentane și snagoave), ne-am fi amintit cu toții pur și simplu de Tovarășa învățătoare și de Dirigul care ne prindea fumînd, ne urechea și ne chema „la școală cu părinții”, ne-am fi amintit de *Deep Purple in rock*, Led Zeppelin doi și exercițiile de „still my guitar gently weeps”, de filologia bucureșteană desfășurată în cultul nichitiano-votcăresc, de ce erau meditațiile la gramatică, de înghesuiala din trenurile ceaușiste de vacanță, de „Cîntarea României”, ne-am fi înfiorat pur și simplu de dezvirginarea lui Dănuț ori de pălmuiala dintre el și tatăl său fitilit de un Iago congener întru disprețuirea viitoarei, eventuale, nurori (de unde și deambularea cuplului de adolescenți pe la diferite gazde, prin camere de cămin studentesc ș.a.m.d). Adică ne-am fi bucurat de o lectură agreabilă în care dragul de sine al autorului devine încet, dar sigur un drog, o insașiabilă sorbire de sine.

Așa, cînd Mircea Cărtărescu ne avertizează că autobiografistii sînt „primii dintre mutanții” care vor desăvîrși „actuala

tendință de disoluție a prestigiului literar” și că, deși „par mai rudimentari, mai puțin artiști, mai dezordonați, în realitate ei sînt pe o spiră mai sus a evoluției formelor literare”, apoi iei brusc aminte ca nu cumva să faci... lectură neprotejată. Or, asta îți omoară toată plăcerea!

Ziarul de duminică, nr. 7/20 feb. 2004

Vindecarea prin urît

Junii '03 (antologia tinerilor prozatori brașoveni), îngrijită de Andrei Bodiu, Caius Dobrescu și Alexandru Mușina. Cuvînt înainte de Andrei Bodiu, Editura Interval, 320 pagini

---

Similia similibus curantur. A te vindeca prin ceea ce tocmai te-a îmbolnăvit. Cum se credea în vremea Lucreziei Borgia sau în timpul lui Rasputin, prin deliberata, zilnica înghițire a unei doze de otravă, otrăvitorul devine imun la veninul care-i ucide pe ceilalți. Cam asta ar fi partea bună din ceea ce, să zicem, definește o mare parte din literatura de azi. O teribilă, insașiabilă nevoie de urît și depresie, de cruzimi vizuale și de limbaj, de nuditate, cinism, perversitate și exhibiționism. Pasiunea etalării mizeriilor: din sine, din familie, din cartier, din cancelarie. Se poartă minimalismul mizerabilist, ecorșeul și copiii „fierți în mămăligă”, orfani sau abuzați sexual de părinți, copiii malformați (de sistem, ca și de tarele genetice, de școală, ca și de anturajul omnivicios), debusolați, irecuperabili dintre maida-nele cu eșecuri și edecuri ale inutilității general-patologice.

La Paris, lumea bună deplînge „deprimismul” și cultivă parodicul recuperator, în vreme ce în Estul „forme ca deformare” ai zice că – nefăcut la bară – procesul comunismului s-a transferat la nivel de ADN și de etalare suicidală în plan estetic, prin străluciri macabre și corozive de-o intensitate isteroidă, sufocantă.

Scuzați introducerea, dar așa mi-a țîșnit din condei conturul „violentei imaginarului care transgresează într-o cruzime a limbajului prozei”, cum scrie Andrei Bodiu în prefață, practică de junii brașoveni din antologia Interval-ului.

Cu lăudabilă generozitate, Andrei Bodiu, Caius Dobrescu și Alexandru Mușina, insurgenți optzeciști dedicați profesoratului universitar în Brașov și vecini de *creative writing* cu Mircea Cărtărescu și Gheorghe Crăciun, reunesc 23 de studenți și absolvenți ai Facultății de litere de la Universitatea „Transilvania” din Brașov. Toți textuanți de medii și intermedii care mai de care mai alienante, acide sau alterate de resemnare și descompunere la aburii deriziunii. Bolgia menajeră și umană dintre blocuri, „țîțele mișto” ale profesoarei, cazuistica de bîlci turmentat, frenezia argotică sau internetică de tipul www-ului Alinei Nelega citită în acorduri de Ada Milea, adolescența opărită de familie și șucărită nașpa de tot pe virginitatea resimțită ca pacoste, gașca din linia Caius Dobrescu-Ovidiu Verdeș, monotonia existențială cu dimensiuni fabuloase, casnicitatea pauperă ce sugrumă copilăria, ficțiuni autobiografice la 14 ani cu vecinătăți de Ion Manolescu și Cezar Paul-Bădescu, neveste care se masturbează, fete care se depilează birfind băieții, lumpenproletariat hiperactiv erotic prin vestiarele uzinale

ale statului, plus coșmaruri, spitalizări, pe scurt : lumea ca ospiciu.

Dacă ar fi să extrag esența esențelor de aici, nu aş ezita deloc și aş alege *Maleficio*, de Cosmina Ilie-Preoteșcu (24 de ani), ale cărei cruzimi dezabuzate mi-au evocat-o pe crîncena Smaranda Cosmin, cu celinienele ei pagini de spital, imediat după 1989. Dar eu m-am simțit atras mai degrabă de aerul retro din *Cercurile de frig* ale Dorei Deniforescu (32 de ani), un soi de amestec din *Serenada Sânzienii Pop*, de acum trei decenii, cu „exuviile” Simonei Popescu, spre a ne rezuma la spațiul brașovean. Sigur, semne de talent și maturitate stilistică sînt mai multe, de la umorul Corinei Bălan și al lui Mihai Ion, la ritmica diagonală a Inei Crudu, pînă la tema scrierii ca existență și a erotismului ca răsplată (Norina Solomon) ori anglomimetismul ușor mizofil, cu B.U.G. Mafia și reverii de heroină, din proza lui Dan Țăranu. „Există un fond comun de teme și obsesii care străbat aceste pagini”, observă Andrei Bodiu. Violența imaginilor și cruzimea realităților nu sînt gratuite, ci „încearcă să aproximeze lumea noastră așa cum este ea, s-o reflecte cu fidelitate”. Asta e. Vorba ceea, *l'homme est né bon*, de alterat și descompus îl putrezește societatea. Nu e mai puțin adevărat că afluxurile de otrăvuri existențiale sfîrșesc prin a sugera o benefică expurgare prin scris. Terapie scripturală. Din această perspectivă un rol vital îl deține aici, firește, ironia. Ea este prezentă aproape pretutindeni, fie ca umor bonom sau alintare autopersiflantă (Mihaela Murariu, Jonas Denes, Raluca Benga, Mariana Frîncu, Ștefania Mihalache), fie cu accent pe captarea satirică a mediului (Dan Țăranu,

Katalin Szilagy, Mihail Tomulescu). Inteligență peste tot, percepție cinic-dezabuzată, ochi critic și exerciții de resemnare acidă – cât cuprinde. Acum, odată ce și-au vărsat focul în comun, îi așteptăm, pe rînd, pe fiecare. Timp avem destul, iar loc este... slavă Domnului!

Ziarul de duminică, nr. 14/9 apr. 2004

Estetul jovial

Radu Paraschivescu, *Bazar bizar*, Editura Mașina de scris, 192 pagini

---

Nu am mai rîs de mult de unul singur simțindu-mi gestul ca o trădare (știți că, spre deosebire de plîns, rîsul se cuvine împărtășit) așa cum am făcut-o la *Bazarul bizar* al lui Radu Paraschivescu. Și încă o vină: știindu-l pe autor exclusiv în ipostaza excelentului anglist care a tradus din David Lodge (atenție!), Virginia Woolf, D.H. Lawrence, Julian Barnes, Salman Rushdie, William Burroughs, Jonathan Coe, nu l-am înregistrat ca romancier. Promit să înghit, cu aceeași plăcere, sper, *Balul fantomelor* și *Efemerida*, pentru a putea trage un tighel critic în deplină cunoștință de cauză. Deocamdată să notez iute că, în valul de proză scurtă ce satirizează hurducăit burlesca tranziție a României post-ceaușiste, concurează în esență – dincolo, firește, de deosebiri de stiluri și temperamente, două viziuni: una estetică, alta sociologică. Cei care fac artă, literatură pur și simplu din mizeria contrastelor, din prostia grotescă, absurdul sinistru și deriziunea generală, și cei care extrag din farmecul

monstruos al situațiilor caricatura etnopsihologică atât de sugestiv cuprinsă de academicienii de la *Cațavencu* în formula: „Avem o țară. Cum procedăm?”. Pe scurt, Radu Paraschivescu *versus* Dan Lungu cu al său „rai al găinilor”... naționale.

Natură debordant-jovială, însă artist la simțire, Radu Paraschivescu are ludicul insașiabil și voluptatea luxurianței ironice. El construiește în avalanșă, iar hohotele nu-i sînt niciodată răutăcioase: nu cinism, nu sarcasm, nu rînjetul sardonice, dar nici compătimirea didactic-moralizatoare nu sînt de căutat în textele sale de-o pur jubilativă construcție umoristică. O simplă înlocuire de literă (de la catodic la catolic, de la *il Calcio* la *il Calico*, bașca „zona prepusculară”) rostogolește bulgărele de zăpadă al prestidigității întru elogiul acidulat al acestui Puck atoatesalvator și atoateucigător care este telecomanda. „Exact, telecomanda, comutatorul fermecat al atîtor capricii vespérale și nocturne, prelungirea de ebonită a mîinii, proteza conștiinței mediatice a omenirii, instrumentul în care degetele noastre sapă șanțuri cu aceeași rîvnă neostoită cu care pîrîul de munte despică rocile cele mai dure, partenerul docil pe care îl putem abandona cîteva secunde pe brațul fotoliului cît timp mes-tecăm în cafea, desfacem punga cu semințe sau ne punem ochelarii, prietenul tăcut și discret fără de care meciul nu-i meci, telenovela nu-i telenovelă și manelele nu-s manele, aliatul care ne învață să trăim zapînd și să zapăm trăind, călăuza alături de care străbatem fulgerător lumea...” etc.

Iată omul, iată stilul. Înțelegeți, acum, de ce vorbim de ludic insașiabil și de ironie stilistică în avalanșă. Microbiști,

fotomodele, golani nașparlii, scriitori, provinciali, escroci, editori, o savuroasă partidă de oină interprofesională (SPP-iștii noștri împreună cu garda președintelui SUA cu ocazia unei imagine vizite la București a lui Bush Jr., unde a lucra *shoulder to shoulder* devine, vezi bine, a lucra „sold la sold”), satirizarea noului limbaj al Chirițelor internetice („văd că ai graduat, ai putea să performezi într-un debate despre emergența noilor marketuri, după care urmează meeting cu stafful, un break și brainstorming cu sales-force-ul” etc.) pentru ca afișul de la ieșire („pe această intrare decît se iese”) să dea măsura... mondializării României.

Dar și lumea militariei lui Moș Teacă la 2004, ajunsă în NATO (vezi *Abdominabil*, schița lăudată de Radu Cosașu în *Dilema veche*)... Și-ți dai seama, tu, comentator, că-n lipsa citatelor *in extenso*, subiectele în sine nu ajung să spună mare lucru. Radu Paraschivescu trebuie citit în colectiv, textele sale ar trebui prelucrate în ședințe ca-n anii '50, sau, mai degrabă, dramatizate, ecranizate.

În orice caz, adevăratele piese de colecție sînt aici *O tunsoare brici* și *Filoclubul*. Cea dintîi, construită într-o ritmică diabolică, este ipostazierea hilară, dar plină de cruzime a unui conflict de-o cît se poate de iritantă actualitate familială: cel dintre femeile dependente de telenovele și soții microbiști, conflict dus pînă la crimă ori suicid. Corul coafezelor sorbite pînă la orgasm de ecranul copleșit de ororile cu Tereza, Miranda, Ramon, Milagros, care-și răzbună eșecurile maritale și își întrupează pe micul ecran fantasmalele sexuale, întîlnește mania bărbaților pentru care finala cupei UEFA dintre Celta Vigo și Liverpool, sau nume

precum Raul, Pepe, Ronaldo funcționează ca Moyra la tragediei elini. „Mă pregăteam de *Milagros*, mă trezeam că vine și dă pe Chievo-Empoli. Îl întrebam dacă pot să mă uit la *Inimă sălbatică*, îmi spunea că dacă nu se suprapune cu Dinamo-Bruges. Trei ani am răbdat, pînă cînd s-a umplut paharul”. Fenomenul este cu adevărat național-răspîndit. În fine, *Filoclubul* va să zică un „bordel cultural”, filo-artistic, unde studente faine și istețe conversează terapeutic și cultural-excitant cu clienți erudiți, cinefili, melomani, timizi universitari la Filologie etc. „Unde mai găsești pe cineva capabil să asorteze baletului sacadat al copulării un comentariu la misterele eleusine sau o dezbateră despre motivul reinsertiei ontologice sud-american?” Umorul e cotropitor. Vi se pare miza mică? Mai discutăm data viitoare.

Ziarul de duminică, nr. 19/14 mai 2004

Proba panspermiei

Ioana Baetica, *Fișă de înregistrare*, prefață de Liviu Antonesei, Editura Polirom, 216 pagini

---

Toată lumea a fost de acord că la Tîrgul Bookarest 2004 fenomenul cel mai spectaculos ambalat, lansat și livrat a fost grupul de șapte prozatori tineri, editați de Silviu Lupescu la Polirom într-o sfințită disperare de cauză literară. Dintre cei șapte, Ioana Baetica și-a adjudecat net recordul de vânzări. Ioana Baetica vine perfect pe valul tinereții ultragiutate, dezabuzate și cinic provocatoare, la modă acum. O tinerețe obsedată de marginalizare, de senzația propriei inutilități și a strigătului în pustiu, evadînd în argou, vicii și inginerii textuale. O tinerețe copleșită de ambiția autoexprimării, cu fond agresiv și cruzimi de limbaj, cu mult sarcasm cultural, cu insurgență, dar mai ales cu un pansexualism fie natural, fie prefabricat, însă invariabil afișat cu ostentație. Despre această acută nevoie de urît a multor tineri din generația „copiilor fierți în mămăligă” am scris nu demult într-un editorial din răposatul supliment *Litere, Arte & Idei* al *Cotidianului*. Cu Ioana Baetica ne aflăm în plin surfing

teribilist, cu volute provocatoare (în consecință) de real. „Trebuie să devenim cumva, prin ceva, fericiți! / Să lăsăm o mașină să ne calce/ să ne dăm drumul de pe acoperișuri înalte în timp ce/ ne sunăm iubirea la telefon și ea nu vrea să răspundă/ să ne înfășurăm în ștreangul nepăsării zilnice/ să ne smulgem carotida/ să ne așezăm liniștiți pe pat și să așteptăm să îmbătrânim/ ca să uităm de la sine totul,/ să fim cumiți.” Sau : „...toaletile sînt pline de excrementele iubirilor noastre,/ cearcafurile pline de ejaculările sufletelor noastre,/ ei se masturbează în fiecare secundă cu tîmplele noastre/ și nici măcar nu știu, Doamne, nimic”.

La treizeci de ani de la eufoniile și strălucirile de *morbidezza* ale barocului nostru Cezar Ivănescu, „douămiiștii” leagă cu totul altfel erosul de thanatos : „Iar noi... orgasmici și fericiți,/ lingem buzele morții cu frenezie,/ o lăsăm să ne penetreze gurile, urechile, nările, anusul...”.

Cu astfel de versuri și-a cîștigat Ioana Baetica locul la atelierul de poezie organizat acum trei luni de fundația Anonimul la Sfîntu-Gheorghe-Deltă, unde fata născută în ianuarie 1980 la Turnu-Măgurele, cu licența în filologie (sub coordonarea lui Cornel Mihai Ionescu), editor al revistei *Fracturi*, pasionată de antropologie și studiul mentalităților, m-a frapat prin seriozitatea cu care-și alimentează C.V.-ul și își administrează cariera, prin tenacitatea cu care structura ei de *winner* a asimilat marile lecții ale anxietății și destrămării – din constelația Sylvia Plath, Ted Hughes, Leonard Cohen – prin paradoxala voință de a-și etala dexteritatea la rece și voluptatea ingineriilor imagistice. Sigur că deschizînd cartea și dînd numaidecît peste chestii precum : „îi înghițeam

sperma”, „după ce făceam dragoste îmi plăcea să-i împletesc în trei părul pubian sau să i-l desfac în şuvițe pe care să le lipesc cu salivă și spermă ca un fel de fixativ”, „sexul oral sau anal ne plictisise de mult”, „mă dureau sfîrcurile care, de atîta supt, prindeau un fel de înveliș aspru” etc., te cam înfiori. Și asta chiar dacă nu suferi de pudibonderia „criticii de afiliere academică”, potrivit formulei lui Liviu Antonesei. Dar dacă ai curajul să treci mai departe, înțelegi că introducerea a avut exact rolul încercării lui Harap Alb : travestirea tatălui în urs fioros, pentru verificarea tăriei de virtute a fiului. Sau, tot în cuvintele lui Liviu Antonesei, autoarea „nu ne-a provocat de dragul provocării, ci ne-a provocat pentru a ne verifica și selecta. Ne-a supus probei cu apa regală. Cine trece cu bine de acest text/test, cine nu este dizolvat de acid are norocul să parcurgă o carte splendid construită, de un rafinament aproape desăvîrșit”. Mă rog, poate că epitetele-s cam tari, dar în tot cazul jurnalul Vladei, paginile 43 ș.urm. (nu și stupida epistolă de la p. 47 ș.urm.), cîrtăresciana scenă a rochițelor din baie cu păpușile din cadă (p. 30 ș.urm.), începutul *Planetei do diez* („Igor a avut o mamă care și-a tăiat sfîrcurile cînd l-a născut – ca să nu-l alăpteze. Refuza cu obstinație să-i accepte pe bărbați în patul ei, dar Igor o putea auzi deseori prin perete bucurîndu-se de ceva numai al ei”), dialogul propus de Marius Chivu între aceeași *Planetă do diez* și *Arhitectul* lui Mircea Cărtărescu (vezi *România literară*, nr. 21 din 2-8 iunie crt.), ideea de-a ține o conferință despre Georg Simmel, Octavio Paz și Michel Foucault „în Aula Magna a vaginului meu”, psihedelismul cu viziuni de genul

„soldaților cu ochi de fosfor ce se sparg pe asfalt” („tu vrei să-i salvezi și alergi ca să-i prinzi câte unul în glugă, o ambulanță îți trece prin creieri, îți ciopârțește timpanul, unde ești? unde sînt?”), ca și, în genere, subtila mînuire a cruzimii antilirice și a pensetei de cules și mixat artefacte captivează fără doar și poate. Captivanta, neliniștitoare poezie a unei proze de convulsii oniric-estetizante. Dar... *Take is easy, don't be excited*. Mai vorbim după a doua carte.

Ziarul de duminică, nr. 27/9 iul. 2004

Autosabotaj narativ

Ioan Lăcustă, *După vânzare*, Editura Curtea Veche, 2005, 210 pagini

---

Am admirat fără rezerve și am lăudat public în mai multe rînduri volumele de istorie jurnalistic-arhivistică alcătuite de Ioan Lăcustă într-un stil, din păcate, extrem de rar utilizat la noi: *Zece alegeri interbelice* (1998), *41 de luni care au schimbat România* (2000), *Republica Populară România* (2004). Ce-ar fi, mi-am zis să mai fac totuși o încercare și cu prozatorul Ioan Lăcustă, cel debutat în *Desantul* păstorit de Crohmălniceanu acum 22 de ani?

La vremea lor, cum eram pe atunci pasionat doar de Agopian, Groșan și Stelian Tănase, nu am făcut priză la *Cu ochi blînzi* sau *Liniște* și, ciudat, nici măcar la *Fără Caragiale*.

Cum spuneam, încîntat de munca autorului angajat din 1972 la *Magazin istoric*, am pătruns cu toată bunăvoința în noul său roman. Mai rar așa un autosabotaj narativ! Mai rar așa o reușită de a-ți batjocori premisele generoase, a-ți fragmenta și nărui eșafodajul inițial, în favoarea unor

găunoșeniei de pornografie arhaizantă. S-o luăm însă pe îndelete.

Încă de la primele pagini m-au fericit absența cotidianului urbano-autobiografic (vicios, miserabilist, minimalist și fetid) și camparea într-o ruralitate păstoasă, „cinstită”, din epoca stahanovismului colhoznic. „După ce m-am mutat din casa de la margine de sat, continuam să merg în păduricea de salcîmi. Vara, în vacanțe mai ales. Citeam mult. Descoperisem în biblioteca sătească seriile de scrieri complete ale lui Cehov, Turgheniev, Tolstoi. Îmi plăcea mult Turgheniev. Sufletul meu își căuta o altă tihnă decît aceea venită din cufundarea în paginile acelor cărți cu miros de praf și motorină. Un sat pustiu de Bărăgan. Sat sărac, ca o pedeapsă pentru cei ce trăiau în el” – citim la pag 7. „Să fie parodie?” te întrebi. Parodie neosămănătoristă la pășunismul epocii Galan-Camilar, cu șolohovianul *Pămînt desțelenit* la orizont?

Nicidecum. Eroul nostru crește așa, sălbăticuț, necăjit și tipic din brazda aspră, secetoasă și intens erotizată a Bărăganului, doldora, la 12 ani, de hormoni urlători către suplinitoarea Rioara („zoream tot mai mult spre contopire. Își revenea rîzînd: nu-i cazu' tovarășu'...”), către Tudora din fîn, către „mangetul” profesoarei de engleză cu decolteul cît zarea, bașca Garofița, Fineta, Tasia și primul prezervativ, dar și majurul Mureșan, apoi Gorki și revelația Esenin, căminul cultural, caravana cinematografică unde rula *Neamul Șoimăreștilor*, bibliotecarul basarabean Vania, nea Tilea poștașul... etc., totul pigmentat de masturbări năvalnice, de concursuri de măsurat penisuri în colectiv,

intrarea în UTM, practica de la gazeta *Satul socialist*. Vom ajunge inclusiv în preajma lui Leonte Răutu, la autografe solicitate cu mîndrie lui Mișa Novicov, la Muzeul Româno-Rus, în comisii de radactare a cuvîntărilor pentru vîrfurile PCR-ului, astfel încît, încet, încet, te lași convins că vei citi romanul activistului cultural... pe invers. Adică o șarjă năpraznică la tonele de maculatură pe tema „comunistului de omenie”.

Și vin ce-i drept, cutare pagini (60-72) de autoînfierare, de neagră „demascare” cu o reală forță de impact: „Aveam stofă de lichea. Dar eram plin de oportunismul care ne tîmpise. Am trăit duplicitar și am cultivat duplicitatea. [...] Toată scîrna care s-a vehiculat în acei ani, minciunile trîmbițate, au venit de la noi, ăștia micii, zeloșii, cei speriați de biciul care mereu șfichiuia amenințător. M-am străduit, din lașitate și nesiguranță, din neîncredere în mine, să fac toate acestea. [...] Mi-i ciudă că voi pleca tîrînd după mine atîta minciună. Nu minciuna mea. Este totuși infimă. Minciuna Lumii prin care am trecut. Există în noi o grozavă sete de nimicnicie. [...] Am trăit între lozinci, am crezut în lozinci cu supușenia unei vite mînate. Mi-a fost teamă de bici, neîntrebîndu-mă dacă cel care mînuia biciul merita teama mea”.

Ce mai, greață sartriană în bîrlogul *Desculțului* lui Zaharia Stancu. Altfel spus, curat existențialism de Agitprop! Ei bine, taman aici apare prima fractură, una aproape mortală. (Mortală de-a binelea va fi cea de-a treia, cum vom vedea mai încolo.) Destinul de politruc butaforic al țărănușului masturbant, evoluția sa întru clarificare prin autodisoluție

morală, secătuirea celui strivit de eterna și fascinantă nimicnicie a neantului valah, – se opresc brusc, nemotivat, frustrant, așa cum s-ar fi oprit, să zicem, *Intrusul* lui Preda la pagina o sută.

Aici reînmușurește – motivat, dar tot brutal – tema „imposibilei întoarceri” : imaginea grotesc-funestă a satului românesc în tranziția postcomunistă. Sat obosit, hărtănit, cu pământul precum cimitirul, fără becuri pe stâlpi, cu cârciuma ca *axis mundi*, școala goală, zece pisici leșinate de foame pe garduri... Corolarul? Iată-l: „Posteritatea lui Marin Preda. Viitorul literaturii cu și despre țărani. Se mai poate scrie, astăzi, așa ceva? Trecînd acum pe ulițele acestui sat trist, îmi repet : nu numai că se poate, dar este necesară, vitală. Poate chiar se scrie și nu o știu eu. Poate cel așteptat înaintează prin pîcle spre noi”.

Din păcate, cel care s-ar presupune că înaintează prin pîcle spre noi nu este Ioan Lăcustă, pentru că după prima fractură narativă pe post de autosabotare, vine a doua : tema optzecismului eșuat. Paginile 79-102 sînt dintr-o altă carte. Poate că parazită estetic, însă omenește dramatică.

**

După primele 50 de pagini din romanul lui Ioan Lăcustă începusem să mă bucur la ideea că, în fine, la mai bine de o jumătate de secol de la *Setea*, *Bărăgan*, *Negura* ș.a., ar fi posibil să dăm de pământ cu mitul burlesc al politrucului brigadier deghizat în „proletar agricol”. Cel care, în dementia-i

fobie marxist-leninistă față de chiaburime, adică față de tot ce însemna esența gospodărescului și a aristocrației rurale, a distrus rînduiala satului românesc.

Mi se părea că, acum, după acumulările documentare de-o sadică, binefăcătoare, exfoliere, realizate, între alții, de Vladimir Tismăneanu, Stelian Tănase, Lavinia Betea, Mihai Pelin, Florin Constantiniu în istoria comunismului autohton, cu greșosul ei amestec de animalism feroce, arghirofilie, sexualitate debordantă și multicomplexitate subversiv-colaboraționistă, va fi venit vremea deconstrucției ca adevărită.

Nu-l condamn, Doamne ferește, pe Ioan Lăcustă că n-a făcut din „imposibila întoarcere” a personajului său – omul eșuat, al cărui destin s-a identificat cu duplicitatea, minciuna, lașitatea și pentru care vinderea, acum, a casei de la țară se înscrie în parabola salcîmului moromețian – marea replică la babilonia „romanului colectivizării”. Ce regret este că nici măcar un roman precum *Les Koulaks* de Boris Mojaev (trad. fr. 1991) nu avem.

Marius Chivu (*România literară* 12/30 mart.-5 apr. 2005) a detectat tensiunea acestui roman „între cele două tendințe ale scriitorului narator”. Între, pe de-o parte, savoarea trecutului rememorat, a erotismului frust, de toloacă, iar, de cealaltă parte, prezentul dezabuzat, dezumanizat, ruinat al satului irecuperabil moralmente. Mie tensiunea cu pricina mi se pare, cum spuneam, autosabotaj inexplicabil. Romanul Caimacamului (*i.e.* penisul autorului) pe care, cu șocantă mărinimie, Marius Chivu îl numește „strategie textuală

radicală”, este o lamentabilă subterană argotică, exhalând miasele lexicale care-l fascinau pe Eugen Barbu, omul gropilor de gunoaie, campionul dejecțiilor, cel care-și deghiza inabil mizofilia și frustrările lubrice în degustări de „cuvintele” fanariote. Nu neg : se prea poate ca jurnalul penisului ultraintromisiv (p. 186 ș. urm), cu fufarde, bîrzoaie, hoțane, închinători ai lui Onan, cu „scalda dorobanțului în budașcă”, „bîrzoiatul la ghizd, nevoind doar să mușine necinstelnița”, cu „sevda care bate sicîldiseala” ș.a.m.d. să fie, Doamne apără-ne, o alegorie a nefericirii valahe. Sau, în cuvintele autorului : „Biet popor, prostit întruna, învățat să trăiască doar din resturi, cu speranțe năuce, îndobitocit de frică, supunere oarbă și foame. Mă amuză gîndul că poate scrie pînă și caimacamul. De ce nu, cînd analfabeții mînuiesc noua morfologie a vieții românești...”.

Totuși : una era cînd, precum Eminescu odinioară în poduri monahale, ne delectam pe ascuns în biblioteca facultății cu vorbulițele vechilor îndreptări ale legii (țineți minte : „de i se va învîrtoșa cuiva scîrbavnicul mădular...”) și cu totul alta jurnalul de mătărîngă obidită de aici, din care aflăm că Beiu, purtătorul îngîndurat al falnicului instrument, „seara toată a citit Marius Ianuș” !

Pentru mine, nodul tensionat care dă greutate cărții lui Lăcustă este capitolul 3, pentru himerele, hărțuirea și eșecurile desantului optzecist. Inclusiv cheia autosabotajului narativ din *După vînzare* se află acolo. „La 55 de ani împliniți ieri dimineată ce poți spune ? Că burnițează ? Că-ți curge nasul, că ai glumit cu cîteva fete și ai căutat cîteva cărți pe care tot

amîni să le citești ? E un fel de a-ți amăgi timpul, de a-ți înfrînge neputința de a scrie. Vrei să scrii cîteva pagini adevărate și ele ies serbede. De multe ori m-am izbit de această pustietate sufletească. Lumea literară pare o lume de inși josnici, vanitoși, puși numai pe acuze, dezvăluiri murdare, subvenții, cavaleri ai unor ordine cu înmormîntări gratuite. Efectele sînt sigure asupra generațiilor tinere. Se speculează lipsa lor de experiență, se exacerbează spiritul de frondă, se întinde momeala locului de umplut, a schimbării. Și, bineînțeles, cultivarea unei continue tensiuni, nesiguranta zilei de mîine, frica, repulsia de trecut, avalanșa de grozăvii, suprimarea oricăror tendințe de înțelegere, cultivarea etichetărilor denigratoare. [...] Generația '80, mult supralicitată, se spune că nu a dat un Sadoveanu, un Caragiale, un Arghezi. Trebuia să facă asta ? Ne-au surpat poverile de speranțe puse în noi. Ne-am înrăit înainte de a ne întrezări măcar capătul drumului. Ne-a ars vipia himerelor. Par puțin ranchiunoase astfel de spuse. Este doar un fel de a-mi spune tristețea că de mult timp nu mai citesc cu vechea bucurie, cu plăcere, o carte a optzeciștilor. Mulți dintre ei s-au pierdut în alte îndeletniciri, atrași de alte meniri. Mai lucrative, oricum. Damnați a-și surpa singuri pedestalul pe care, cu chiu, cu vai, au fost ajutați să urce. A distruge în cîteva ani o generoasă promisiune. [...] Frica, docilitatea mi se imprimaseră prea adînc pentru a ști să scap de ele. N-am avut niciodată curajul să rup toate odgoanele cu care eram legat de puturoșenia țărmlui. Ceea ce știu este că încă trebuie să-mi apăr scrisul”.

Atît. Caimacamul, ca toată carnea, se usucă și cade.
Scrisul, cuvintele, își păstrează măcar iluzia că încă respiri.

Ziarul de duminică, nr. 24/17 iun. 2005 ;
nr. 25/24 iun. 2005

Ecouri critice la volumul I (cronologic și selectiv)

„Peste vreo 50 de ani, cînd mulți dintre noi nu vor mai fi, o asemenea carte cu cele patru volume ale ei va avea valoarea unei călăuze devotate într-un timp cînd, din păcate, oamenii vor fi orbi și ireversibil internetizați.”

Dan Stanca, *România liberă*, 3 iunie 2004

„Dar, dincolo de nedumeririle mele, ceea ce contează cu adevărat este faptul că, din chinurile prelungite ale unui cronicar *contre cœur*, s-a născut un op remarcabil. De aceea, mă voi grăbi să spun că, în chip evident, principalul merit al masivei culegeri de articole este cel de a pune la îndemîna cercetătorilor care se vor hotărî să exploreze acest domeniu o «panoramă» a memorialisticii românești publicate după 1989, scutindu-i în parte de oboseala căutării prin periodice. [...] Știu sigur că, în mai multe dintre centrele noastre universitare, în momentul de față, sînt în lucru cîteva lucrări de doctorat pe această temă, ale unor tineri bine școliți (filologi, sociologi, politologi). Unele dintre ele vor fi, fără îndoială, repere de neocolit pentru orice cercetător serios.”

Gabriela Gavril, *Timpul*, nr. 6/2004

„Dan C. Mihăilescu are, neîndoielnic, voluptatea observației clinice, voluptatea de a descoperi «cazuri» și de a căuta pretutindeni, cu nedisimulate delicii de «analist» malformația care stă la baza unui destin cultural sau artistic. [...] Un soi de malițiozitate ale cărei efecte sînt în cele din urmă benigne, dar și o curiozitate ca de copil ce își demontează jucăriile pentru a le descoperi roțițele și resorturile secrete fac, în fond, farmecul paginilor de eseu ale lui Dan C. Mihăilescu. El scrie mai puțin despre memorialistică și mai mult despre memorialiști, e fascinat de oscilația infinit de subtilă a fibrelor sufletești, de bolile tainice ale acestora, își concepe cronicile literare ca pe niște descripții ce țintuiesc liniile esențiale ale unei personalități, e un soi de pictor de «caractere», de La Bruyère postdecembrist.”

Octavian Soviany, *Cuvîntul* nr. 7/325, iulie 2004

„Criticul are un puternic accent empatic (apar pagini emoționate și emoționante despre Alice Voinescu, Petre Pandrea, Ion D. Sîrbu) care mai «taie» din formula sa ludică și histrionică bine cunoscută. Și are, totodată, un *program* pe care ansamblul cronicilor scrise în acești ani de libertate postceaușistă îl respectă : demistificarea minciunilor comunismului și cuplarea cu setul de valori dinaintea instalării lui. Acceptabil și chiar admirabil în ordine morală, un asemenea program devine uneori cu totul strident în perspectivă literară. «Setea noastră de dreapta» (pe care și-o mărturisește și satisface atît de frecvent autorul) e una, iar valoarea artistică a unui scriitor e alta. Dan C. Mihăilescu

îl execută scurt, fără clipire, pe un Geo Bogza, folosind cuvinte grele [...], în schimb Monica Lovinescu are parte de șase cronici înfiorate... Într-o parte, mult prea puțin ; în cealaltă, puțin prea mult. Acul cîntarului de obiectivitate critică s-a dereglat. Volumul rămîne însă o apariție editorială de prim ordin, o carte pentru minte, inimă și literatură memorialistică.”

Daniel Cristea-Enache, *Adevărul*, 21 august 2004

„Nu există o rețetă universal valabilă pentru lectura textelor confesive. Fiecare confesiune are părțile ei de interes, iar revelația pentru cititor poate țîșni din cele mai neașteptate locuri. Unele texte aduc importante dezvăluiri de ordin factual, altele impresionează stilistic, în planul moral sau în cel al judecăților generale. Dan C. Mihăilescu are capacitatea de a scoate în evidență elementele care constituie cota de interes a fiecăruia dintre jurnalele sau cărțile de memorii supuse analizei. El știe mai bine decît oricine cum să-și plaseze cîrligele astfel încît să-l atragă pe cititor, iar părțile de *captatio benevolentiae* ale fiecărei cronici merită toți banii. În funcție de autor, cronicarul își începe însemnările cu o reconstituire a locului pe care acesta l-a avut în peisajul social al epocii în care a trăit (atunci cînd e cazul nu ezită să utilizeze și informații de culise mai mult sau mai puțin verificate), cu eventualele scandaluri în care a fost implicat, grupul din care a făcut parte și, eventual, cu informațiile apriorice despre cartea supusă analizei. Alteori, pofta cititorului este stîrnită prin etalarea fără

comentarii a unor mostre de afirmații scandaloase sau doar picante din documentul în discuție. Dan C. Mihăilescu are, de fiecare dată, aerul unui gurmand, instalat comod la o masă copioasă cu furculița și cuțitul pregătite pentru ospățul ce stă să înceapă. Lecturînd savuroasele însemnări ale cronicarului, cititorul simte fizic nevoia să intre în prima librărie și să caute cartea despre care a fost vorba. Or, acesta este semnul sigur că recenzentul și-a făcut bine treaba.”

Tudorel Urian, *România literară*,
nr. 34/1-7 septembrie 2004

„Deși am citit o parte din cronicile lui Dan C. Mihăilescu referitoare la memorialistica de după 1989 în revista 22, în momentul apariției lor, impresia pe care o creează reunirea în volum împreună cu cele pe care le-a publicat în *Ziarul de duminică* este, aș spune, fără ca să-mi placă prea mult vorbele mari, copleșitoare.

Galeria imensă a personajelor care ni se perindă prin fața ochilor, de la autorii de jurnale și memorii pînă la cele portretizate de aceștia, verva cu care sînt scrise comentariile, regalul argumentativ, conducerea demonstrației cu precizia cu care se mișcă bagheta unui dirijor stupefiant, lărgirea imprevizibilă adesea a contextualizărilor și comparațiilor pe care lectura criticului le propune sînt doar cîteva dintre sursele posibile ale acestei impresii de ansamblu. [...]

Împătimit cititor înainte de toate, Dan C. Mihăilescu știe să acorde dimensiunii intersubiective și umane a lecturii un rol privilegiat. Îl face pe lector să se simtă părtaș la bucuria descoperirii unui univers de viață, la decuparea

unei felii de lume sau la dezgustul față de impostură, față de minciună; îl îndeamnă în egală măsură să reflecteze la frumusețea unui stil, la fascinația unui personaj sau la meandrele unui destin. [...]

Ce ne frapează la Dan C. Mihăilescu e un tip de critică de atitudine fără concesii și complicități. Spune răspicat ce are de spus, avînd în vedere efectul lecturii cărților într-un cîmp mai larg cultural, uman și politic. Are nerv și umor cînd e cazul, îi displac ifosele și perfidiile, admiră cu sinceritate curajul și răbdarea, se miră cîteodată împreună cu noi de meandrele istoriei și ale cîte unui destin, e necruțător sau măcar lipsit de comprehensiune pentru cei care se prefac a nu observa implicațiile politice și morale ale declarațiilor lor sau ale atitudinilor la care aderă. [...]

Regret că nu am talentul lui în a schița portretele altora: o face cu minuție și exactitate, lucru pe care îl pot evalua mai bine pentru persoanele pe care le-am cunoscut în mod direct și de care m-a ajutat să mă apropii și un fel de emoție afectivă care te împiedică să procedezi reductiv și să accepți ușor etichete imortalizante. Pot depune astfel mărturie că portretul pe care i-l face lui Mircea Zăciu mi se pare excelent și sugestiv, că felul în care le portretizează pe Sanda Golopenția sau pe Sanda Stolojan e făcut din tușe esențiale și că portretul pe care îl încheagă din file de jurnale și memorii Monicăi Lovinescu e nuanțat și benefic îmbogățit de o simpatie spontană și de afinități mai profunde.”

Smaranda Vultur, 22, nr. 757/7-13 sept. ;
nr. 758/14-20 sept. 2004

„Dan C. Mihăilescu e captivat de mariaje fericite între cele mai năstrușnic-serioase idei. Savuroase sînt portretele pe care le face, prinse mai tot timpul laolaltă cu mărturii personale. [...] Pentru Dan C. Mihăilescu, cărțile de memorii sînt veritabile insectare umane. Lumi întregi sînt prinse în aceste muzee miniaturale, nu înainte de a trece prin «țepi de arici», tranșee istorice și vămi ale ratării. Privilegiată e, de departe, generația '27, ei urmîndu-i, superlativ, doar jurnalele lui N. Steinhardt, Mircea Zăciu, Ion Ioanid, Ion D. Sîrbu și Petre Pandrea. [...] Cum trece (istoric) de granițele acestei generații, devine ceva mai temperat. E nostalgic, cu privirile spre interbelicii cu destine ratate. Cînd vine către prezent, gesturile sale verbale se aneantizează, polaritățile se dilată și explodează, înfrigurarea pare artificioasă, ochiul, chiar îndreptat spre literatura diasporei, obosește. Ce rămîne este cea mai completă panoramă a memorialisticii românești de pînă acum, scrisă cu sincera insurgență a criticului de întîmpinare”.

Marius Miheț, *Adevărul literar și artistic*,
14 sept. 2004

„Cronicarul este furat, fără să poată face ceva, de-o dorință secretă de a-și scrie el însuși mărturisirile și părerile, de-a moraliza, de-a arăta cu degetul, nestăpînindu-se să nu se compare cu cei despre care vorbește și să nu-i compare între ei. [...] Are față de scriitori porniri de căpcăun, ducînd cu toate generațiile un război de independență, fratricid și parricid. Evident că nu reușește să-i judece la fel pe toți, nici să dea

verdicte (nici nu vrea) dincolo de angajamentele și de ener-vările personale. [...] De fapt, nici măcar gîlceavă nu caută, ci doar prilej de cozerie înțepată, în care să mai strecoare niște ironii malițioase și-apoi să se retragă, din... politețe. [...] Așa e cronicarul, admițînd că *le style c'est l'homme même*: prea bun ca să-l vorbești de rău și prea rău ca să-l vorbești de bine.”

Simona Vasilache, *Observator cultural*,
nr. 241/5 oct.-11 oct. 2004

„Să spunem de la început că noua carte a lui Dan C. Mihăilescu se citește ca pe apă, cu plăceri greu de așteptat de la istoriile literare clasice, că decupajele semnificative din memorialistica ultimilor 15 ani fac aici un compendiu comentat și avizat, o mostră de însoțire empatică uneori, patetic, ironică alteori și nervoasă pînă la diatribă în unele cazuri. Iar meritul pentru aceasta este, în primul rînd, al personajului, al persoanei care-și pune masca datoriei proclamînd «imperativul sintezei», dar practicînd «recenzia năbădăioasă». Din împlerirea acestor două ipostaze (critice amîndouă, la cald pe moment și la rece în momentul asamblării) ia naștere o carte unică în literatura noastră, relativizantă cu măsură, permisivă cu metodă, actuală și paseistă în mod echilibrat. [...] Dacă ar fi să definesc lentila critică prin care privește Dan C. Mihăilescu memorialistica recuperată după 1989, i-aș descoperi atît elemente de criti-ficțiune, cît și momente de psiho-critică morală, precum și esențiale nuclee de critică a receptării. [...] Nedilematic între «n-a fost să fie» și «ce-ar fi fost dacă», Dan C. Mihăilescu a scris, sub

ochii noștri, în ultimii 15 ani, un tratat despre bolile memoriei colective și individuale, despre primejdiile acomodării cu ticăloșia și despre sănătatea morală a unei tranziții căreia nu-i lipsesc decât oamenii de treabă ca să se încheie odată.”

Simona Sora, *Dilema veche*,
nr. 41/22-28 oct.-42/29 oct.-4 nov. 2004

„Ca o carte să ofere motive de entuziasm atât factologului, celui ce reconstituie cu exactitate evenimentele, cât și împătimitului de efecte și formule memorabile se întâmplă mai rar și s-ar cuveni ca ea să fie salutată ca eveniment. [...] Criticul, dublat și de un veritabil istoric al mentalităților, ne face să trecem peste senzația sîcîitoare a redundanței comentariului de rang secund asupra unui comentariu original, el însuși prizonier al prea-omenescului. Vreo sută și ceva de pagini sînt dedicate unei perioade văzute, în continuare, de mulți drept apogeul țării și puse sub genericul atât de expresiv *Hipnoza României interbelice*. Se vede ușor că generația '27, prin belșugul ei oximoronic, îl fascinează pe exeget, care e apt oricînd să-i consacre o teză de doctorat, amînată *sine die*.”

Gabriel Coșoveanu, *Ziua literară*, 23 oct. 2004

„Cu aerul unui Iov încercat de Dumnezeu Literatura, autorul scormonește în gunoiul literar postbelic, căutînd să dea la iveală Adevărul. Sub masca bufonului medieval sau a nebunului hamletian se ascunde istoricul și criticul literar autentic. Ceea ce face agreabil scrisul său este curajul. Curajul de a sta drept, indiferent de scriitorul sau situația pe

care o discută. Iar această îndrăzneală pe care mulți și-au pierdut-o sau și-o strunesc este dublată de o voluptate a exprimării pe care eu n-am mai găsit-o de la Călinescu încoace.”

Adrian Jicu, *Ateneu*, nr. 10/2004

„Deși a ales exercițiul foiletonistic, autorul își caută adevăratele (sau cele mai multe) voluptăți de lectură tot în cadrul «generației autenticiste» pe care o admiră, se pare, în aceeași măsură în care face efortul de a o judeca *sine ira*. Observația este valabilă cel puțin în momentele în care criticul nu se lasă fascinat și furat de vulturile spectaculoase ale vieții și creației acelor personalități de un magnetism aparte, controversate și controversabile. Poate de aceea îi citești cartea cu impresia că parcurgi o istorie romanțată sau o rescriere (postmodernistă) pe jumătate adevărată, pe jumătate ficțională. [...] Pentru cititorul neavizat sau pentru cel rămas la niște poncife în percepția vieții culturale românești din trecut și din prezent, *Literatura română în postceaușism* este nu numai un ghid util, interesant ca informație și pertinentă a comentariului, ci reprezintă un prilej de lectură dintre cele mai captivante.”

Valentina Tăzlăuanu, *Sud-Est Cultural*, nr. 3/2004

„Aproape nimic din profilul de critic studios, cu reală aplicare către acribia fișelor de lucru și echilibrul tăios și precis al frazării, zburându-se cu parcimonie calculată atunci cînd nu se mai străduia să-și înăbușe puseul polemic,

din cărțile dinainte de 1989, nu anunța gazetarul incisiv și cronicarul «stahanovist» care avea să devină Dan C. Mihăilescu după revoluție. Volumele sale anterioare, despre Eminescu, dramaturgia lui Blaga sau întrebările nuanțate ale poeziei îl recomandau pe autor ca pe un critic ce locuia într-un spațiu confortabil, al ascezei studiului academic, indiferent la zgomotul indecent produs de disputele nu întotdeauna galante ce au acaparat presa noastră culturală din ultima decadă a trecutului secol. [...] Confrate bun cu Florin Faifer în ce privește plasticitatea limbajului și preocuparea estetizantă pentru filigranul discursului său, Dan C. Mihăilescu este un critic extrem de talentat și devotat misiei sale, iar faptul că a reușit să ofere o sinteză (fie ea și *en miettes*) asupra unui fenomen de maximă importanță ne îndreptățește să așteptăm cu nerăbdare continuarea.”

Bogdan Crețu, *Însemnări ieșene*, nr. 1/2004

„Multe au fost surprizele pe care ni le-a hărăzit perioada postceaușistă: s-au spălat bani și dosare, s-au reinventat cariere și biografii, s-au făcut și desfăcut tabere și alianțe [...], dar nu mai puțin spectaculoasă între toate acestea a fost convertirea stilistică a lui Dan C. Mihăilescu, căci puțini ar fi bănuit în cercetătorul aplicat, serios și flegmatic din *Perspective eminesciene* sau *Dramaturgia lui Lucian Blaga* pe publicistul efervescent și impetuos din deceniul următor. [...] Pe de o parte, e vorba de o lectură preponderent istorică, judecarea fiind de natură etică; pe de altă parte, avem de-a face cu o lectură psihologică, judecata fiind de natură

estetică. [...] Cu toate aceste inadvertențe, inițiativa cărții rămîne o încercare de pionierat în circumscrierea și ordonarea uneia dintre cele mai fluctuante perioade din istoria literaturii noastre. Dată fiind și proximitatea inevitabil deformatoare a ochiului privitor în raport cu tabloul țipător al literaturii postceaușiste, e firesc ca unele figuri să rămînă în stare de crochiu sau să sufere urmările unei priviri piezișe, căci Dan C. Mihăilescu e un cronicar empatic și umoral, care se aprinde repede și nu ezită să-i probezească pe hicleni. Oricum, șarja onestă fiind preferabilă cazuisticii perverse, autorul acestui letopiseț înroșit de vremei poate da samă cu încredere de «ale sale cîte a scris».”

Andrei Terian, *Euphorion*, nr. 11-12/nov.-dec. 2004

„Una dintre liniile după care s-a făcut decupajul acestei cărți e cea a «destinului național». Bagatelizat involuntar de comuniștii protocroniști și voluntar de comuniștii postmoderni, «sentimentul românesc/paraguyan» al ființei își găsește aici o absolvire sub forma sentimentului românesc al persoanelor supuse perversității vremurilor și nevolniciei semenilor. De la «noua generație» pînă la «vechea gardă», Dan C. Mihăilescu ne arată că toți scriitorii români au fost preocupați de destinul național și de raportul – direct sau invers proporțional – cu cel colectiv. [...] Dan C. Mihăilescu e de așezat în descendența victorianului Matthew Arnold. Exercițiul său critic e terapeutic și circumscrie istoric. [...] Nu e un specialist, ci un om de litere de modă veche, un intelectual umanist, un gentleman (*of approved abilities*)

pentru care critica literară e o formă de romantică autobiografie spirituală și demers edificator. El e de dreapta în măsura în care în sistemul său de valori nu ideologia primează, ci omul, nu ideile unui autor, ci relația autorului cu ideile sale. Pentru el, un salon boieresc (al Cellei Delavrancea) sau un picnic social-democrat de «1 Mai muncitoresc» (al tatălui Corneliu Pillat) sînt la fel de interesante pentru că evocă în aceeași măsură acel tip de plinătate a existenței pe care îl caută Dan C. Mihăilescu în perioada interbelică. [...] Dacă Patapievici e un «Kierkegaard al Bucureștilor», atunci Dan C. Mihăilescu e un Erasmus al vieții noastre literare. Tradiția se întrupează la el nu numai din idei, ci și din subînțelesuri, nu numai din afirmații, ci și din tăceri.”

Mircea Platon, *Convorbiri literare*, nr. 12/2004

„Autorul practică o critică totalmente atipică, cel puțin bizară, cumulînd atît atribute clasice, docile, ale strategiei cronicărești, deși în măsură rezervată, cît și elemente ale unei atitudini de condei mai degrabă apropiate unui prozator sau, în cel mai fericit caz, unui istoric literar picant și pitoresc. [...] Istoricul literar este însă realmente devotat operei pe care o supune discuției: surprinde paradoxul esențial în fiecare situație, analizează/motivează/desființează celelalte sentințe critice invocate, detectează noi valențe ale textului, compartimentează, demolează perspectivele preconcepute, punctează competențele și direcțiile fundamentale, sancționează înclinarea coloanei vertebrale și compromisurile unora în regimul comunist, sucește și răsuucește

textul, astfel încît rămîne senzația acută a epuizării comentariului în cele mai mici detalii.”

Ioana Cistelecan, *Tribuna*, nr. 61/16-31 martie 2005

„Dan C. Mihăilescu este un inițiat: unul dintre cei mai buni cunoscători ai generației noastre interbelice și ai literaturii de după 1945, pe care le cercetează aici cu infinită voluptate, în scrieri „cu mult lipici la lectură”, într-o exuberanță stilistică savuroasă, de filiație tipologică esențialmente călinesciană, spectaculară, histrionică. [...]

Vă întreb: cine mai scrie atît de bine în critica literară românească de azi, atît de savuros, de sinestezic? [...]

Avem, aici, tot atîtea autobiografii indirecte, revelații introspective, realizate prin interpuși: Dan C. Mihăilescu freamătă la aceste caracterizări, îi plac spectacolul, firile neinseriabile, mărunțul sau hohotitorul demonic cotidian, „sarea și piperul” textelor pe care le citește. Îi place, narcisiac incurabil, de sine însuși, să se regăsească în volumele pe care le parcurge. [...]

Telegenia i-a adus lui Dan C. Mihăilescu notorietate, charismă mediatică, acces la toate cărțile pe care și le dorește și obligația de a se exprima frapant, memorabil, pe spații temporale mici. Rezultatul: excelență stilistică admirabilă, concizie, dinamică asociaționistă extraordinară, cultivată pe fondul unei prodigioase memorii a detaliului. Le-aș mai adăuga și un alt aspect: subtila voluptate, de esență melancolic-crepusculară, de a fi inactual, de a păși pe marginea timpurilor pe care le trăiește, cultivînd cu

obstinație Bucureștiul interbelic, atras fiind – la nivel exclusiv intelectual – de mondenitatea obosită a unor generații înfrînte de istorie.”

Ștefan Borbély, *Apostrof*, nr. 6, iun. 2005

„Descoperim la D.C.M. ironia francă a lui Anatole France, mușcătura lui Sainte Beuve, surîsul superior al lui Voltaire. Foiletonist reductibil, el are capacitatea de pliere pe forme și structuri diferite, pe care le îngroașă subtil, cu o bucurie adolescentin-perversă care face din el un abil mînuitor de limbaj și un neîntrecut maestru de fiziologii literare, spirit rafinat și subtil trecut prin zeflemeaua lui Caragiale. De aceea e citit cu desfătare și răsfăț.”

Mircea Popa, *Caligraf*, nr. 55, sept. 2005

„Liric, deci pasional, ardent, deci sensibil, cu o memorie colosală, pe Dan C. Mihăilescu l-aș numi, înainte de a vedea cum se numește el însuși, un sceptic hedonist: deplînge critica literară, deși continuă să o facă, deplînge risipirea, deși continuă să se avînte în bătălii de-o clipă, dezavuează cumva balcanismul acesta neînstare de proiecte mari, enciclopedice, dar îl practică glorios. Cum se numește el însuși în carte?! Un «sceptic jubilat» undeva; «un sceptic hiperactiv și un fatalist plin de optimisme» în altă parte. Scepticismul lui e histrionic și funambulesc.”

Mircea A. Diaconu, *La sud de Dumnezeu. Exerciții de luciditate*, Editura Paralela 45, 2005, p. 103

Indice selectiv de nume

A

Acterian, Jeni 12
 Adameșteanu, Gabriela 13
 Agopian, Ștefan 5, 13, 24, 57, 71, 118-121, 158, 213, 228, 359
 Aldulescu, Radu 16, 82, 157, 166-169, 173-175, 187, 222, 224, 228, 252, 293, 311, 319, 325, 333, 344
 Alexandru, Ilie 184
 Alexandru, Ioan 267
 Alexe, Vladimir 211
 Althusser, Louis 106
 Anghelescu, Adrian 21, 24, 26
 Antip, Felicia 301
 Antonesei, Liviu 229-230, 355, 357
 Arcimboldo, Giuseppe 286
 Arghezi, Tudor 23, 160, 177, 222, 283, 365
 Arion, George 115, 253
 Arnold, Matthew 378
 Astner, Michael 234-235
 Augustin, Sf. 93
 Aureliu, Marc 11

B

Bachelard, Gaston 10
 Bacovia, George 23, 33, 283

Baetica, Ioana 16, 122, 355-356
 Baltrusaitis, Jurgis 10, 286
 Balzac, Honoré de 10, 30, 72-73,
 Barbu, Eugen 70, 148, 177, 225, 364
 Barbu, Ion 28, 283
 Barbu, Petre 16, 82, 147, 149-152, 157, 219, 229, 252, 293, 311, 319
 Barnes, Julian 351
 Barth, John 303, 308
 Barthelme, Daniel 345
 Bastos, Roa 147
 Baudelaire, Charles 21, 27, 160, 286, 337
 Baudouin, Charles 286
 Bădescu, Cezar-Paul 17, 233, 265, 267, 271, 343, 348
 Bădiliță, Cristian 319
 Băieșu, Ion 13, 148
 Băjenaru, Gr. 339
 Bălan, Corina 349
 Bălăiță, George 13, 110
 Bănulescu, Daniel 82, 91, 156-161, 165, 222, 229, 252, 302, 319, 325, 333, 339, 344
 Beauvoir, Simone de 10
 Beckett, Samuel 9, 97
 Bedrosian, Magdalena 110, 266

- Béguin, Albert 10
 Benedek, Jolán 157, 273, 275-276, 278, 280
 Bernard de Clairvaux 93
 Betea, Lavinia 363
 Bicleanu, Dima 224, 310-312, 317-319, 333, 339, 343-344
 Bittel, Adriana 80, 167
 Blaga, Lucian 13, 15, 98, 376-377
 Blaier, Andrei 183
 Blake, William 186
 Blanchot, Maurice 10, 297
 Blandiana, Ana 13-14
 Blecher, Max 32, 109
 Bobe, T.O. 233, 253, 265, 267-268, 271
 Bodi, Andrei 292, 347-349
 Boerescu, Dan-Silviu 157-159, 165, 255, 292-293, 302, 325
 Bogza, Geo 225, 325, 369
 Boicescu, N.A. 27
 Bolcu, Diana 203
 Bolintineanu, D. 283
 Borbély, Ștefan 10, 194, 380
 Bosch, Hieronymus 56, 58, 78, 299
 Botez, Alice 24
 Botta, Dan 23
 Botta, Emil 33
 Bozintan, Octav 222-223
 Bradbury, Ray 213
 Bradea, Ioana 16, 122
 Braga, Corin 311, 319, 329
 Breban, Nicolae 13-14, 70-72, 194, 242
 Brucan, Silviu 71, 183
 Bucheru, Ion 183
 Bucur, Romulus 265
 Bucurenci, Dragoș 16
 Budai-Deleanu, Ioan 314
 Buduca, Ioan 150, 158
 Bulgakov, Mihail 81, 89, 159, 230, 243, 311, 337
 Buñuel, Luis 286-287
 Burroughs, William 14, 351
 Butor, Michel 301
 Buzea, Constanța 12
 Buzura, Augustin 13-14, 70, 151, 243, 301
- C**
- Caillois, Roger 89, 286
 Camus, Albert 33, 106, 230
 Caragiale, I.L. 87, 212, 359, 365, 380
 Caragiale, Mateiu 23, 27, 33
 Caranfil, Tudor 183
 Cârstean, Svetlana 133, 267, 269, 271
 Cărtărescu, Mircea 9, 12, 83, 122, 156, 159, 164, 265-266, 281-287, 289, 291, 293, 295, 303, 306, 310, 316, 319, 324, 333, 343-345, 348, 357
 Ceaușescu, Elena 114, 116, 184
 Ceaușescu, Nicolae 13-14, 46, 64, 82, 114, 116, 142, 145, 162, 173, 179, 189, 245-246, 340
 Ceaușescu, Nicu 95, 185
 Cehov, A.P. 10, 219, 232, 253, 267, 360
 Céline, Louis Ferdinand 204, 332
 Cernat, Paul 234, 322-323
 Cesereanu, Ruxandra 225, 328-329
 Chamfort 11
 Chihai, Pavel 13, 25, 32
 Chiva, Ionuț 16
 Chivu, Marius 357, 363
 Cimpoșu, Petru 16, 218-219, 229, 252
 Ciobanu, Mircea 158
 Ciocirlie, Livius 292
 Cioran, Emil 11-12, 88-89, 97, 105, 260, 335, 337, 341-342

- Cistelecan, Ioana 379
 Câmpeanu, Pavel 59
 Clinton, Bill 142
 Cochinescu, I.M. 273
 Cocora, Ion 193
 Codruț, Mariana 235
 Coe, Jonathan 351
 Cohen, Leonard 356
 Conachi, Costache 283
 Condeescu, Alexandru 222
 Conrad, Joseph 28-29
 Constantinescu, Pompiliu 24
 Constantinii, Florin 363
 Coover, Robert 345
 Cortazár, Julio 9, 311, 337
 Coruț, Pavel 59-60, 67-68, 95, 215
 Cosașu, Radu 9, 80, 164, 171, 287, 316, 342, 353
 Cosmin, Smaranda 204, 277, 349
 Coșoveanu, Gabriel 374
 Coșovei, T.T. 265, 283
 Cotescu, Octavian 258
 Crăciun, Gheorghe 126-129, 134, 156, 226, 321, 348
 Creția, Petru 118, 121
 Crețu, Bogdan 376
 Cristea, Valeriu 218
 Cristoiu, Ion 62
 Crohmăniceanu, Ov.S. 156, 293, 359
 Crudu, Ina 349
 Culianu, I. Petru 99, 303
 Cummings, E.E. 282
- D**
- Dan, Ioan 13
 Daneliuc, Mircea 17, 129, 176-179, 181-182, 184-186, 188-190, 340
 Dante, Alighieri 224, 282
 Daumier, Honoré 56, 78, 132
 Decuble, Gabriel H. 235
 Deleuze, Gilles 295, 297
 Demetrius, Lucia 25
 Deniforescu, Dora 349
 Densușianu, Nicolae 95, 216
 Derrida, Jacques 9
 Diaconu, Mircea A. 381
 Dijan, Philippe 326
 Dinescu, Mircea 187, 274
 Djuvara, Neagu 227
 Dobrescu, Caius 82, 157, 229, 252, 292-293, 311, 319, 325, 333, 339, 344, 347-348
 Doicaru, Nicolae 55
 Dos Passos, John 10, 332
 Dosoitei 283
 Dostoievski, Feodor Mihailovici 10, 87, 96-97, 100, 105, 172, 190, 311, 337
 Draghinescu, Rodica 225, 325
 Drăghici, Alexandru 55
 Drumeș, Mihail 66, 339
 Dulea, Mihai 110, 179, 184
 Dumitriu, Dana 148
 Dumitriu, Petru 25, 71, 74, 76, 324
 Durand, Gilbert 10, 286, 311
 Duras, M. 10
 Dylan, Thomas 10, 282
- E**
- Eckhart, Meister 93, 106
 Eco, Umberto 254, 257, 290, 303
 Eliade, Mircea 10, 12, 21, 25-26, 31-34, 81, 87, 89, 99, 101, 127, 163, 215, 248, 277, 286, 289, 311-312, 337
 Eliot, T.S. 282
 Eminescu, Mihai 24, 298, 336, 364, 376
 Enache, Daniel Cristea- 369

Enache, Petru 184
 Epictet II
 Esenin, Serghei 160, 360
 Evola, Julius 89, 99

F

Faifer, Florin 376
 Faulkner, William 10
 Fernoagă, Dumitru 183
 Feticiu, Mira 324-325, 327
 Filimon, Nicolae 24
 Fintineru, C. 32
 Flaubert, Gustave 10, 135
 Florian, Filip 16
 Frederic de Barbarosa 94
 Frederic de Hohenstaufen 94
 Freud, S. 286, 295, 297

G

Gafencu, Grigore 21
 Gasset, Ortega y 29
 Gavril, Gabriela 367
 Gâdea, Suzana 179, 184
 Genette, Gérard 9, 276
 George, Alexandru 13-14, 25-26, 32, 176
 Georgescu, Adriana 12
 Georgescu, Paul 9
 Gheo, Radu Pavel 235
 Gherguț, Sorin 265-267, 269-270
 Ghica, Magdalena 283
 Ghițulescu, Mircea 192-194, 200
 Ghiu, Bogdan 265, 332-333
 Gide, André 277, 324
 Ginsberg, Alan 282
 Godard, Jean-Luc 109
 Gogol, Nikolai 17, 40, 74-75, 87, 125, 140, 152, 186, 219, 230, 232, 243, 253, 267, 310
 Golea, Claudia 16
 Golopenția, Anton 12

Golopenția, Sanda 371
 Goma, Paul 176, 273
 Goncharov, I. A. 10
 Gorki, Maxim 169, 360
 Graciov, Maria 39
 Grădinaru, Dan 99
 Groșan, Ioan 9, 13, 71, 122, 139-141, 148, 222, 267, 340, 359
 Guénon, René 79, 89, 96, 99, 101, 311

H

Heidegger, Martin 10-11
 Heliade, Rădulescu 283
 Hemingway, Ernest 10
 Hesse, Hermann 10
 Holban, Anton 10
 Holban, Ioan 158
 Hölderlin, Friederich 11
 Horasangian, Bedros 148, 150
 Houellebecq, Michel 14
 Hughes, Ted 356
 Huxley, Aldous 301

I

Ianuș, Marius 364
 Iaru, Florin 108, 160, 265, 269, 283
 Ieronim, Ioana 319
 Ierunca, Virgil 135
 Ignat, Mihai 265, 267, 271
 Ilfoveanu, Sorin 203
 Ilie-Preoteșcu, Cosmina 349
 Iliescu, Ion 62, 142, 184
 Ioanid, Ion 12, 372
 Ion, Mihai 349
 Ionciță, Cristina 227
 Ionescu, Nae 94
 Iorgulescu, Mircea 158, 245
 Ivanciuc, Cornel 210-211, 213-214, 216, 253, 311
 Ivasiuc, Al. 10, 70

Ivănescu, Cezar 356

J

Jean, Paul 286
 Jebeleanu, Tudor 265
 Jicu, Adrian 375
 Joyce, James 9
 Jung, Carl Gustav 90, 286, 295, 311
 Jünger, Ernst 10-11, 287

K

Kenereș, Adina 226, 277
 Kennedy, John F. 141
 Kerouak, Jack 282, 332
 King, Stephen 244, 287
 Kircher, Athanasius 286
 Kundera, Milan 147, 150, 301, 303, 308

L

Lawrence, D.H. 25, 324, 351
 Lăcustă, Ioan 358, 362-364
 Lăncrănjan, Ion 70
 Lăzărescu, Florin 16, 253
 Lefter, Ion Bogdan 156, 158, 265, 271, 303
 Liiceanu, Gabriel 54-55
 Llosa, Mario Vargas 147, 326, 332, 337
 Lodge, David 351
 Lovinescu, Monica 12, 127-128, 369, 371
 Lovinescu, Vasile 79, 88-89, 91, 99, 101, 216
 Lukacs, G. 106
 Lungu, Dan 16-17, 123, 229, 233, 235, 244-245, 253, 352

M

Macedonski, Al. 23, 283
 Macrinici, Radu 322, 333

Mailat, Maria 277
 Mann, Thomas 10, 337
 Manolache, Cosmin 233
 Manolescu, Florin 303
 Manolescu, Ion 157, 159, 224, 234, 300, 302-303, 305, 310-311, 319, 333, 348
 Manolescu, Nicolae 113, 158, 160, 255, 265-266, 278, 293
 Marcu, Luminița 232
 Marcus, Solomon 257
 Mardale, Octav 139
 Mareș, Radu 13
 Marin, Mariana 160, 265, 283
 Márquez, Gabriel Garcia 9, 120, 147, 199, 214, 287, 301, 337
 Martin, Mircea 164, 303, 318
 Martinescu, Pericle 25
 Martinovici, T. 95
 Marx, Karl 46, 50, 60, 65, 106, 275, 362
 Mazilu, Teodor 171, 175, 234
 Mălăncioiu, Ileana 267
 Mihali, Felicia 16, 201-202, 204, 208, 252, 311, 344
 Miheț, Marius 372
 Mihăieș, Mircea 158
 Mihuleac, Cătălin 17, 123, 219, 229, 241-243, 253, 256, 258
 Miller, Henry 14, 120, 328
 Mincu, Marin 158
 Miron, Dan 273
 Mishima, Yukio 10
 Mitchievici, Angelo 234
 Modola, Doina 193
 Mojaev, Boris 363
 Montaigne, Michel 11
 Montherlant, Henry de 29, 116
 Morar, Ioan T. 17
 Moraru, Cristian 158
 Morisson, Jim 14

Mungiu, Alina 139, 322
 Mungiu, Cristian 332
 Murakami, Haruki 10
 Mușina, Alexandru 148, 265, 283,
 347-348

N

Nane, Daniela 203
 Neagu, Fănuș 13
 Necula, Damian 273
 Nedelciu, Mircea 108-110, 148, 150,
 156, 257, 277, 279
 Negoiteșcu, I. 42
 Nelega, Alina 225, 321-323, 348
 Nemoianu, V. 52
 Nerval, Gérard de 286
 Nicolaescu, Sergiu 154, 183
 Nicolau, Irina 234
 Nicolescu, Vasile 183
 Nistorescu, Cornel 201-202
 Noica, Constantin 47, 325
 Novalis, Friedrich 90, 282, 299

O

Octavian, Tudor 219, 253, 301
 Odeanu, Anișoara 25, 132, 225
 Ogoranu, Gavrilă 12
 Omescu, Corneliu 301
 Oncescu, Florin 236-237
 Oprea, Al. 123
 Oprea, Marius 211, 227, 292
 Oproiu, Ecaterina 183
 Oțoiu, Adrian 14, 319
 Oțoiu, Daniel 224, 311

P

Paleologu, Alexandru 72-73
 Paler, Octavian 13, 152, 183
 Pamfile, Tudor 48
 Pandrea, Petre 368, 372
 Papadima, Liviu 303

Papini, Giovanni 25
 Paraschivescu, Radu 123, 253, 351-
 353
 Pardău, Platon 13
 Pareto, Vilfredo 109
 Parker, Alan 287
 Pascal, Blaise 10
 Patapievici, H.-R. 80, 159, 220,
 243, 303, 311-312, 318-319,
 378
 Pătrașcu, Horia 112, 122-123, 253
 Păunescu, Adrian 164
 Pelin, Mihai 363
 Părvulescu, Ioana 31, 64, 213
 Petrescu, Camil 25
 Petrescu, Dan 276, 294
 Petrescu, Radu 127
 Petrescu, Răzvan 311, 319
 Pillat, Dinu 25, 32
 Pintilie, Lucian 122, 168
 Plath, Sylvia 14, 356
 Platon, Mircea 378
 Pleșu, Andrei 193
 Poe, E.A. 21, 27, 33, 90, 160, 282
 Pop, Ioan Es. S. 11, 159, 292
 Pop, Ion 158
 Pop, Sânziana 226, 275, 349
 Popa, Cornel George 157, 219, 253
 Popa, Mircea 380
 Popescu, Constantin 332-333, 339
 Popescu, Cristian 11-12, 159, 164,
 266, 291-292
 Popescu, D.R. 13, 70, 110, 151,
 198
 Popescu, Dumitru 70, 91, 148, 152,
 179, 184
 Popescu, Răzvan 82, 168, 311, 319
 Popescu, Simona 17, 129, 226,
 267, 275, 291-295, 299, 304,
 310, 319, 333, 342, 349
 Popescu, Vlad T. 157-159

Popovici, Titus 70, 148
 Preda, Marin 9, 70, 109, 362
 Proust, Marcel 10, 30, 319
 Pynchon, Thomas 87, 301-302, 308

R

Radu, Tania 31
 Ralian, Antoaneta 120
 Rădulescu, Răzvan 265-267, 271
 Rebreanu, Liviu 23, 225
 Ricœur, Paul 297
 Robbe-Grillet, Alain 11
 Rosetti, Alexandru 28
 Rostas, Zoltan 234, 340
 Rushdie, Salman 303, 308, 351
 Ruști, Doina 248-249

S

Sábato, Ernesto 9, 11, 83, 87, 282-
 283, 286-287, 290, 337
 Sadoveanu, Mihail 9, 313, 365
 Salinger, J.D. 14, 301, 308, 345
 San Juan de la Cruz 93
 Sarraute, Nathalie 301
 Sartre, Jean-Paul 10
 Savu, T.D. 13
 Sălcudeanu, P. 13, 183
 Săraru, Dinu 70, 152, 184
 Schiop, Adrian 16
 Sebastian, Mihail 84, 179
 Secașiu, Claudiu 211
 Sénancour, Etienne Pivert de 11
 Seneca 11
 Shakespeare, William 125, 163,
 230, 258, 282
 Silvestri, Artur 71, 275
 Silvestru, Valentin 193
 Simion, Eugen 123, 158
 Simon, Claude 91
 Sin, Mihai 63-64, 66-68, 112, 134,
 194

Sîrbu, Ion D. 12-14, 30, 38-40,
 42-45, 47, 49, 139, 152, 177,
 368, 372
 Sora, Simona 226, 232, 374
 Soviany, Octavian 368
 Spengler, Oswald 29
 Stan, Constantin 126
 Stanca, Dan 12, 16-17, 79-84, 86-
 91, 96, 99-102, 104-106, 157-
 158, 252, 293, 311, 319, 333,
 344, 367
 Stancu, Zaharia 225, 361
 Stanomir, Ioan 234
 Stănculescu, Hanibal 156
 Stănescu, Nichita 274
 Stănescu, Saviana 322, 333
 Steinbeck, John 10
 Steinhardt, N. 12, 372
 Stendhal, Henry Beyle 10
 Stoenescu, Alex Mihai 54, 62, 139,
 158, 213, 273, 311
 Stoica, Sorin 16, 233-234, 239, 340,
 342, 344
 Stoicescu-Ivanov, Passionaria 265
 Stolojan, Sanda 371
 Stratan, Ion 160, 265-266, 283
 Sukșin, Vasili 140, 169
 Süskind, Patrick 9, 113, 204, 287,
 298

Ș

Șerbănescu, Tia 148
 Șora, Mariana 38, 47
 Șora, Mihai 11
 Șovu, George 339
 Ștefănescu, Alex 148, 203, 208,
 240, 253
 Ștefănescu, Cecilia 224, 226-228,
 344
 Ștefănescu, Ion Traian 184
 Șuluțiu, Octav 32

T

- Tatomir, Paul 235
 Tănase, Stelian 13, 70-73, 78, 122,
 333, 359, 363
 Tăzlăuanu, Valentina 375
 Teodoreanu, Ionel 205, 294-295,
 339
 Teodorescu, Cristian 150, 156, 273
 Teodorovici, Lucian Dan 16, 123,
 229-230, 232-234, 253
 Terian, Andrei 377
 Tismăneanu, Vladimir 59, 363
 Tolstoi, Lev 10, 360
 Tournier, Michel 10, 113, 204, 286,
 297, 311
 Troncotă, Cristian 211
 Truffaut, François 102
 Tudoran, Dorin 184
 Turgheniev, I.S. 360

T

- Tăranu, Dan 349
 Teșosu, Radu G. 158, 218
 Toiu, C. 13, 70
 Țugui, Ion 95, 220
 Țurlea, Stelian 111, 113-115
 Țuțea, Petre 334

U

- Ulici, Laurențiu 110, 158, 194-195,
 213, 293
 Unamuno, Miguel de 118, 288
 Ungureanu, Dumitru 222
 Urian, Tudorel 370
 Uricaru, Eugen 13, 197
 Urmuz, Alexandru 91
 Ursa, Mihaela 129
 Urșianu, Malvina 183

V

- Vasilache, Simona 373
 Vasilescu, Lucian 82
 Vasilescu, Mircea 303
 Vasilescu, Tora 183
 Vălean, Andreea 322
 Velea, Nicolae 109, 148
 Verdeș, Ovidiu 224, 233, 318-319,
 232-333, 339, 343, 348
 Vianu, Tudor 28
 Villara, Mihail (Fărcășanu, Mihail)
 21, 25-26, 32, 35
 Vișan, Dorel 340
 Vișniec, Matei 230, 322
 Vlasie, Călin 126, 128
 Voiculescu V. 86, 101, 222
 Voinescu, Alice 179, 368
 Vona, Alexandru 13, 25-26, 30-
 32, 36
 Vulcănescu, Mircea 12, 100
 Vultur, Smaranda 234, 371

W

- Wenders, Wim 332
 Woolf, Virginia 10, 351

Y

- Yourcenar, Marguerite 11

Z

- Zaciu, Mircea 12, 179-180, 371-
 372
 Zanc, Grigore 70
 Zarojanu, Tudor Călin 157, 219,
 252-257, 259
 Zografu, Vlad 322

COLLEGIUM. LITERE

au apărut :

- Paul Cornea - *Introducere în teoria lecturii*
 Adelina Piatkowski - *Jocurile cu satyri în antichitatea greco-romană*
 Adrian Marino - *Comparatism și teoria literaturii*
 Ferdinand de Saussure - *Curs de lingvistică generală*
 Dan Horia Mazilu - *Noi despre ceilalți. Fals tratat de imagologie*
 Nicolae Manolescu - *Metamorfozele poeziei. Metamorfozele romanului*
 Jean-Jacques Rousseau - *Eseu despre originea limbilor unde se vorbește despre melodie și despre imitația muzicală*
 Daniel Dimitriu - *Grădinile suspendate. Poezia lui Alexandru Macedonski*
 Dumitru Irimia - *Introducere în stilistică*
 Ioan Pânzaru - *Practici ale interpretării de text*
 Gheorghe Drăgan - *Poetică eminesciană. Temeiuri folclorice*
 Dan Mănuță - *Pelerinaj spre fîiță. Eseu asupra imaginarului poetic eminescian*
 Liviu Papadima - *Literatură și comunicare. Relația autor - cititor în proza pașoptistă și postpașoptistă*
 Daniel-Henri Pageaux - *Literatura generală comparată*
 Erich Auerbach - *Mimesis. Reprezentarea realității în literatura occidentală*
 Monica Spiridon - *Melancolia descendenței. O perspectivă fenomenologică asupra memoriei generice a literaturii*
 Roger T. Bell - *Teoria și practica traducerii*
 D. Caracostea - *Expresivitatea limbii române*
 Daniel Bounoux - *Introducere în științele comunicării*
 Armand Mattelart, Michèle Mattelart - *Istoria teoriilor comunicării*
 Jean Bollack - *Sens contra sens. Cum citim? Convorbiri cu Patrick Llored*
 R.H. Robins - *Scurtă istorie a lingvisticii*
 D.M. Pippidi - *Formarea ideilor literare în Antichitate*
 Matei Călinescu - *A citi, a reciti*
 Mircea Iorgulescu - *Celălalt Istrati*
 Ferdinand de Saussure - *Scrieri de lingvistică generală*
 Dan C. Mihăilescu - *Literatura română în postceașism. I. Memorialistica sau trecutul ca re-umanizare*
 Lucian Raicu - *Calea de acces*

Matei Călinescu – *Cinci fețe ale modernității. Modernism, avangardă, decadență, kitsch, postmodernism*

Eugen Munteanu – *Introducere în lingvistică*

Dan C. Mihăilescu – *Literatura română în postceaușism. II. Proza. Prezentul ca dez-umanizare*

în pregătire :

Magda Jeanrenaud – *Universaliiile traducerii. Studii de traductologie*

Dan C. Mihăilescu – *Literatura română în postceaușism. III. Eseistica. Piața ideilor social-politice*

www.polirom.ro

Redactor: Mihai-Silviu Chirilă

Coperta: Angela Rotaru-Serbenco

Bun de tipar: ianuarie 2006. Apărut: 2006
Editura Polirom, B-dul Carol I nr. 4 • P.O. Box 266
700506, Iași, Tel. & Fax: (0232) 21.41.00; (0232) 21.41.11;
(0232) 21.74.40 (difuzare); E-mail: office@polirom.ro
București, B-dul I.C. Brătianu nr. 6, et. 7, ap. 33,
O.P. 37 • P.O. Box 1-728, 030174
Tel.: (021) 313.89.78; E-mail: polirom@dnt.ro

Tiparul executat la S.C. Polirom ABB S.A.
str. Bucium, nr. 34, 700265

Tel.: (0232)230323; Fax: (0232)230485

Valoarea timbrului literar este de 2% din prețul de vânzare
și se adaugă acestuia. Sumele se virează la Uniunea Scriitorilor
din România, cont nr. 2511.1-171.1/ROL